

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἔστιά

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΣ ΙΗ' • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ · ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1969 • ΤΕΥΧΟΣ 209 - 210

ΣΠΥΡΟΥ ΣΤΟΤΠΗ

ΠΩΓΩΝΗΣΙΑ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Εἶναι ἀναμφισβήτητο, ὅτι προωθοῦνται σοβαρῶς οἱ γνώσεις γύρω ἀπὸ τὴν τοπικὴ μας ἱστορία, τὴν τόσο σκοτεινὴν, ὅταν ἔρχονται στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος οἱ σκέψεις καὶ οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων τοῦ παρελθόντος. Κάθε δὲ σκέψις ἢ πράξις πού δὲν ἄφηκε ἴχνη ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἢ τῆς ὁποίας τὰ ὄρατᾶ ἴχνη ἐχάθησαν, ἐχάθησαν καὶ γιὰ τὴν ἱστορία.

Κατὰ τὸν Ν. Πατσέλην (Ἡπειρ. Ἔστιά τοῦ 1953, σελ. 1028), ὁ μέγας Ντέ Κουλαγκέ ἔλεγε, ὅτι, «ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἔγγραφα δὲν ὑπάρχει ἱστορία.» Ἀντὶ λοιπὸν ὁ ἱστορικὸς νὰ καταφεύγει σὲ προχειρολογίες, προτιμότερο καὶ ἀσφαλέστερο εἶναι, ὅπως οἱ ἔρευνές του εἶναι πηγαῖες. Μὲ τίς σκέψεις αὐτές καὶ μεῖς, δημοσιεύομε τὰ κατωτέρω ἔγγραφα.

Στὸ σύνολό τους, εἶναι ἀνέκδοτα. Μερικὰ συνοδεύονται ἀπὸ ἐπεξηματικές σημειώσεις μας, ἀντεγράφησαν δὲ —τὰ περισσότερα— ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ ἀρχεῖο τῆς Κοινοτικῆς Βιβλιοθήκης Βησσάνης καὶ τὸ οἰκογενειακὸ τοῦ Λεων. Μέντζου ἐκ Βησσάνης.

1. Τουρκικὴ διγῆ ἐπὶ συνοριακῆς διενέξεως, μεταξὺ τῆς Βησσάνης καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν Ζαροβίνης τοῦ 1896: Εἰδοποιεῖσθε ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν ὑπὸ χρονολογίαν 11-7-1896 καὶ ὑπ' ἀριθ. 331 δ/γῆ τοῦ Βαλῆ πασιά, σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενον καράρι τοῦ Μετζηλισίου Ἰνταρὲ Ἰωαννίνων καὶ σύμφωνα μὲ τὸ ὑπὸ χρονολογίαν 7-8-1896 καράρι τοῦ μαντζηλισίου Ἰνταρὲ Ἀργυροκάστρου καὶ Πωγωνίου, ἀπεδίδθη καθαρὰ ὅτι, τὸ φιλονικούμενον μέρος μεταξὺ Ζαροβίνας καὶ Βησσάνης, εἶναι κτῆμα τοῦ χωρίου Ζαροβίνας, καὶ ὅταν ὁ Χαζνὲς ἐπώλησε καὶ τὸ μέρος αὐτὸ εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας Ζαροβίνας, καὶ μάλιστα εἶναι γραμμένον καὶ εἰς τὸ χοντυάτι τοῦ χωρίου Ζαροβίνας. Ὡστε δὲν δικαιῶνται οἱ κάτοικοι Βησσάνης νὰ ἐπεμβαίνωσι ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λ/σμὸν τοῦ Χαζνὲ καὶ διὰ τοῦτο ριτῶς ὁ βαλῆ πασιάς λέγει νὰ μὴ ἐνοχλῶσι καὶ νὰ μὴ κάνουν οἱ κάτοικοι Βησσάνης ἐπέμβασι εἰς τὸ μέρος αὐτό. Τοῦτο εἶναι καθαρὰ κτῆμα τῶν ἰδιοκτητῶν Ζαροβίνας καὶ οἱ κάτοικοι Βησσάνης δὲν ἔχουν κανένα δικαίωμα εἰς τὸ μέρος αὐτό. Καὶ εἰς τὸ ἔξης διετάχθησαν νὰ μὴ ἐνοχλῶσιν ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔννοιαν καὶ ὑπὸ σημερινὴν χρονολογίαν ἐστάλη δ/γῆ τοῦ Καίμακάμη πρὸς τοὺς μουχταροδημογέροντας Βησσάνης διὰ νὰ μὴ σᾶς ἐνοχλῶσιν κ. Μ. Μέντζο καὶ ἂν παρακούσωσι

και την δ/γην του βαλῆ πασιᾶ να μᾶς γράψετε δια να τιμωρηθῶσιν ὡς παρῆ
 ροους τῶν Κυβερνητικῶν δ/γῶν, πρὸς γνώσιν σας. Τῆ 12-8-1896, Βοστίνα, ὁ Πα
 γῶν Καίμαζάμης (Σ.Σ. Χωρὶς ὑπογραφήν και σφραγίδα.) Προφανῶς πρόκει
 ται περι ἀντιγράφου, γιατί στην ὀπισθία σελίδα ὑπάρχει σχετικὴ ἐπιστολὴ με τὸ
 ἴδιο γραφικὸ χαρακτήρα πὺν ἐκφράζεται ὑβριστικῶς γιὰ τὴ στάσι τῶν Βησσα
 νιωτῶν και εὐχαρίστησι γιατί ἐδόθηκε δίκη στὸς ἰδιοκτήτας τῆς Ζαραβίνας.

*

2. Συμφωνητικὸ προσλήψεως διδασκάλου τοῦ 1860. Ἡ κοινότης το
 χωρίου Βησσάνης ἐσυμφωνήσαμεν τὸν Ζήσιμον Ἰωάννου δι' ἑλληνοδιδάσκαλον ὅ
 ἔπεται:

Α'. Ἡμεῖς ὑποσχόμεθα να δώσωμεν εἰς αὐτὸν ἐτήσιον μισθὸν γρ. πέντε χ
 λιάδας πεντακόσια τῶν ὁποίων ἡ πληρωμὴ ἐκ διαλειμάτων θέλει γίνεῖ ὡς καθά
 τὸ νόμισμα τρέχει τὴν περιστάσιν ταύτην, μὴ θεωρουμένης τῆς τιμῆς τούτου ἐ
 τὰς κερδοσκοπικὰς συναλλαγὰς τῶν ἐμπόρων, τὰ ὁποῖα θέλει λαμβάνει ἀπὸ τὸ
 ἔφορον τῆς ἐκκλησίας.

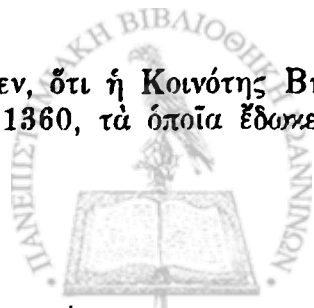
Β'. Ἐπίσης ἡμεῖς ὀφείλομεν να χορηγῶμεν τὰ ἀναγκαῖα μέσα εἰστε τὴ
 σχολὴν και τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν πρόσδοκον αὐτῶν, αὐτὸς δὲ θέλει καταβάλλει πᾶ
 σαν προσπάθειαν δι' ἐπιτυχίαν τῶν σκολῶν τούτων. Γ'. Ὁ ρηθεὶς διδάσκαλός μο
 ἔχει τὴν ἄδειαν να ἀπέροχητῆ εἰς τὸ σπιτι του τρις τοῦ ἔτους... ἀνὰ δέκα ἡμ
 ρας, ὡς και οἱ πρὸ τούτου διδάσκαλοι. Διασαφηνίζομεν ὅτι εἰς πέντε πεντακόσια...
 με τὴν τροφήν. Ἐποφαινόμεθα. 1860 ἐν Βησσάνη αὐγούστου πρώτη, ἑναρξυ
 Ἰπογ.: Ἀρχιμανδρίτης Οἰκονόμος, Κ. Ἰλαρίδης, Κ. Ἀθανασίου, γιάνη κόστα
 Χρ. Ἐξαρχος, Ἀθαν. Γούναρης, διμιτρο θεοδόσης, Χρ. Καλιτσουνίδης κ.ἄ. - Ὁ
 πισθεν τοῦ συμφωνητικοῦ ὑπάρχει λ/σμός πληρωμῶν τοῦ διδασκάλου γιὰ ὅλο τ
 χρόνον εἰς χορηγία και «ἄλευρον». Στὸ τέλος δὲ τῆς σελίδος ἀνανεοῦται αὐτὴ και δι
 τὸ ἔτος 1861 με τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἰδίων και ἐπὶ πλέον: Γιάν. Γκοδὲς ἔφορο
 Νικόλα ποσινάκις κ.ἄ.

*

3. Συστατικὸ γιὰ τὸν μητροπολίτη Βελλᾶς και Κονίτης, τοῦ 1899
 Στὴν κορυφὴ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ὑπάρχει τὸ ὄνομα: A. G. SOURLAS. Κοιν
 σταντινούπολις 10-9-1899. Κε Κοινσ. Ἄλιεῦ, εἰς Ἰωάννινα. Συνιστῶ ὑμῖν θε
 μῶς τὸν κομιστήν τῆς παρούσης μου Πανιερότατον Μητροπολίτην Βελλᾶς και
 Κονίτης κ. Κοιν. Ἀράβογλου ἰδιαίτερόν μου φίλον, μεταβαίνοντα εἰς τὴν ἐπα
 χίαν του. Κατὰ τὴν διὰ τῆς πόλεως σας διάβασιν ἡ Α. Πανιερότης θέλει λάβ
 τὴν εὐχαρίστησιν να σᾶς γνωρίσῃ προσωπικῶς, σᾶς παρακαλῶ δὲ να τὴν περιπο
 ηθῆτε παρέχοντες αὐτῇ τὴν ἠθικὴν και ὑλικὴν συνδρομὴν σας και θέλητε με ὑπ
 χρεώσῃ μεγάλως. Ἐπίσης σᾶς παρακαλῶ να συστήσητε τὴν Α. Πανιερότητα ε
 δσοὺς ἐκ τῶν αὐτόθι ἐπαρχιωτῶν Αὐτῆς και λοιπῶν φίλων ἠθέλετε κρίνει εὐλογ
 ὡς και εἰς τὰς αὐτόθι ἀρχὰς. Εὐχαριστῶν ὑμῖν ἐκ τῶν προτέρων σᾶς φιλικοσπα
 ζομαι. Πρόθυμος Α. Γ. Σούριλας. (Σ.Σ. Ὁ ἐν λόγῳ μητροπολίτης Βελλᾶς και
 Κονίτης εἶναι ὁ κατόπιν οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Φωτογραφία τούτου δημοσιεύ
 με στὰ Πρωγονησιακὰ ὅταν κατὰ τὴν ἀνοιξὶ τοῦ 1905 ἐπεσκέφθηκε τὴν Βησσα
 νίαν και ἡ Κοινότης παρέθεσε γεῦμα πρὸς τιμὴν του στὸ Μοναστήρι.)

*

4. Ὁμολογία χρέους, τοῦ 1913. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡ Κοινότης Βησσα
 νης χρεωστῆ να πληρώσει εἰς τὸν Ἀπόσ. Ζόγγαν γρ. 1360, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ε

καιρὸν πολέμου τὸν Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1912 εἰς τοὺς Μουσταφαγάτες καὶ κυβερνητικοὺς κατὰ δ'γὴν τῆς Μουχταροδημογεροντίας καὶ ἐπιτροπῆς καὶ εἰς ἔνδειξιν. Βῆσσανη 15-7-1913. Τ.Σ. τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Νικολάου καὶ ἀκολουθοῦν αἱ ὑπογραφαί: «Δημογερόντων Ἰωάν. Δ. Παπαγεωργίου, Ν. Παπαγεωργίου. Ἐπιτρόπων: Γ. Καραγκιόζης, Χρ. Λάζος, Χρ. Σακκελάριος καὶ Ἐξωφλήθη τῇ 11-5-1914 παρὰ τῆς ἐφοροεπιτροπῆς, ὁ λαβὼν... Ἀντὶ ὑπογραφῆς ὑπάρχει βοῦλα μὲ γράμματα κεφαλαῖα: Α. Χ. ΤΖ.»

Σ.Σ. Σχετικὰ μὲ τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο, σημειώνουσι τὰ ἑξῆς: Ἄφορᾶ τὸν πόλεμον πὸν κηρύχθηκε στίς 5.10.1912 καὶ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν μετὰ πεντάμηνον περίπου ἀπελευθέρωσίν μας ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Τότε ἔξ ἀφορμῆς κυρίως τῆς παρουσίας καὶ τῆς μὴ λελογισμένης ἐνίοτε δράσεως ὀρισμένων ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα πολλὰ χωρὶά τῆς Ἠπείρου καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Ζαγοριοῦ ἐκ μέρους τουρκαλβανικῶν σιφῶν ὑπὸ τὰς διγὰς φανατικῶν τουρκῶν καὶ ἀλβανῶν ἀξιοκῶν. Μερικὰ μάλιστα ἐπυρολήθησαν καὶ ἐκάησαν, ὅπως ἡ γειτονικὴ μας Μόσιον (ν. Σιταριά) γιατί ὑψωσε τὴν ἑλληνικὴ σημαίαν προῶρως. Τὴν περίοδον ἐκείνην στήν περιοχή Πωγωνίου ἐνεφανίζοντο τὰ σώματα τῶν Βάσου ἢ Μέμου πὸν ὑπῆρξε καὶ ἀφορμὴ τῆς καταστροφῆς τῆς Μόσιου, καὶ τοῦ καπετὰν Νῶντα.

Ἀντίθετα πρὸς τοὺς Ζαγορίσιους πὸν ἐπεδίωξαν νὰ προστατεύσων τοὺς ἀμάχους δι' ἀνταρτικῶν σωμάτων πὸν ὑπῆρξαν καὶ αἰτία τῆς καταστροφῆς τοῦ τόπου τούτου, οἱ θησαυριώτες ἐμπιστεύτηκαν τὴν ἀσφάλειάν τους στοὺς ἰδίους τοὺς τουρκαλβανούς ἀπὸ τοὺς ὁποίους προέβλεπαν ὅτι θὰ ὑπέφεραν. Ἔτσι ἐπλήρωσαν τοὺς ἀρχηγούς τῶν τουρκαλβανικῶν ἀποσπασμάτων πὸν περιεφέροντο γιὰ νὰ προλάβων ἐνδεχόμενῃ ἐξέγερσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου σὲ σὴμπραξιν μετὰ τῶν ἀνταρτικῶν μας ομάδων. Τέτοια δὲ ἦταν δύο: ἓνα τοῦ Φουάτ, ἢ Φάτε ὅπως τὸν ὠνόμαζαν οἱ θησαυριώτισσες καὶ ἄλλο, τὸ καὶ πολυαριθμώτερον, τῶν Μουσταφαγάτων. Χάρις δὲ στήν ἐξαγορὰ τῶν ἀποσπασματάρχων αὐτῶν δὲν ἔπαθε τότε κανεὶς θησαυριώτης ἀπολύτως τίποτε. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ταξίδι εἶχε ἀποκλεισθεῖ καὶ δὲν ἔρχονταν τίποτε καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ χρηματικὰ τους ἀποθέματα εἶχαν ἐξαντληθεῖ, δανείστηκαν ἀπὸ τὸν τσέλιγκα Ἄποσ. Ζόγκαν 1360 γρόσια, σύμφωνα μὲ τὸ ἀνωτέρω δόμολογον.

Μουσταφαγάτες εἰδικώτερα, εἶναι ὄνομα μεγάλης τουρκαλβανικῆς φάρας τοῦ Δελβίνου τὴν ὁποίαν παρουσίαζαν ὡς φιλελληνικήν. Λέγεται, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς στή διαθήκης τοῦ ἀφησε ἐντολὴν στοὺς ἀπογόνους του, ὅπως μὴ πολεμήσων ποτὲ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Ἴσως δὲ νὰ ἐπέδρασε καὶ τὸ λεγόμενον τοῦτο, στὸ ὅτι δὲν ἐδεινοπάθησαν τότε γύρω πρὸς τὴν Βῆσσανη χωρὶά τῶν ὁποίων τὴν ἀσφάλειαν εἶχαν ἀναλάβει οἱ Μουσταφαγάτες.

5. Ἀμφισβητούμενα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα:

«Ἀπὸ Μουτσαριφλίκι» τοῦ Λεσκοβιζίου: Στὸ παληπωγῶν, τὸν καζάν στή Ζαραβίνα τὸ τσιφλίκι, μέσα στὸν βασιλικὸν τόπον πὸν ἐπανωθιὸν στὸ μέρος ἔφκιαστικη γάνι καὶ ἀπὸ κάτω, 6 στρέματα χωράφι καὶ 8 ἀμπέλι καὶ λοιπὰ γιὰ βακούφικα, καένα καίτη καὶ μαλουμάτη δὲν εἶναι. Στὸ ἀνωτέρω τσιφιλίκι στὸ Χουντάτι καὶ σύνορον εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρο ὅπου εἶναι παραφυλαγμένο εἰς τὸ ντεντέρι τοῦ ντερβίζμπεη διὰ νὰ κυταχθῆ, πρέπει εἰς τὸν ἀνωτέρω καζάν πογῶν εἰς τὸ μεντζιλίσι Ἰνταρέ, ὁ σταλμένος μαζμπατὰς τὸ ἀντίγραφόν του. Καὶ γιὰ αὐτὴν τὴ δουλειά, ἓνα δευτέρι παρακλεισμένος ὅπου ἐστάλθηκε ἢ ἀπάντησις ὅπου ἦλθεν εἰς τὰς 29 μαρτιοῦ ἔτος 302 καὶ νοῦμερο 32, ὁ ἐμνηλαμὲς τῆς ἐξοχότητός σας καὶ ὁ ἀνωτέρω μαζμπατὰς ἔλεγεν ὅσα ἔλεγεν, μόνον εἶναι ἐνὸς μονταζίμη λόγια. Τὸ ἀνωτέρω δευτέρι, αὐτὸ πὸν λέγονται βακούφικα χωράφια καὶ ἀμπέλια καὶ τσαίρια καὶ λοιπὰ γιὰ βακούφικα, οἱ ἐπιτροποὶ καὶ οἱ παπιάδες τὰ ἔκαναν κατὰ τὸ θέλημά των. Ἐπίσημα σουνέτια ἔχουν; καὶ ἂν ἔχουν τὰ ἀντίγραφα ἐπικυρωμένα, νὰ σταλθοῦν καὶ ἂν δὲν ἔχουν τὸ ζήτημά των σὲ τί τρόπο εἶναι γιὰ νὰ ξιταχθεῖ καὶ γιὰ νὰ φανερωθοῦν ἐπρόσταζαν ἢ ὑπόθεσις αὐτὴ ἀπὸ τὸ καγμακλίκι τοῦ πογωνιοῦ ἐρωτήθησαν τοῦτῃ τὴν φορὰ ὅπου μᾶς ἦλθεν ἀπὸ τὸ παλαιοπωγῶν μεντζιλίσι Ἰνταρέ, τὸν

βασματῶν πρωτῆτερα τοῦ πωγωνιοῦ. Ἡ κυβέρνησις καθὼς ἀκάϊζεν μέσα στὸ τσιφλίκι ὅπου εὐρίσκονται κτήματα καὶ χωράφια, τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ καίτια ὅλα ἐκάϊσαν καὶ μέσα εἰς τὸ ἀνωτέρω τσιφτλίκι γιὰ βακουφικὰ χωράφια καὶ γιὰλοπά, ἐπιτοπίως κανένα καίτι καὶ μαλουμάτι δὲν εἶναι καὶ οἱ παπάδες γιὰ αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι τὸ ζήτημα ποῦ κάνουν ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ συνέτια δὲν ἔχουν πρωτῆτερα, ὅποῦ ἐφριάστηκαν καὶ ἐστάληθεν ὁ μπαζματῶς τὸ ἀντίγραφο καὶ τὸ δευτέρου, τὸ ἀντίγραφο παρακλεισμένον καὶ ἕνα συνέτι ἀπλό. με αὐτὰ κάνουν ἀπετήσεις ὡς βακούφικα τοῦτον τὸν τόπον διὰ νὰ τὸν ζαπώσουν καὶ νὰ τὸν ἀρπάξουνε καὶ νὰ τὸν πάρουν εἶναι τὸ θέλημά των, καὶ μετοῦ μουλτεζίμη τὸν Ἰφραντέ καὶ γιὰ λοιπὰ εἰς τὸ χωριματί κανένα καίτι δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν εἰρημένο μουλτεζίμη. ἄλλος γιὰ ταῦτα νὰ γνωρίζει δὲν ἐβρέθηγε θέλοντας δὲν θέλοντας ἀπὸ τὸν μουλταζίμη. ἐξετάσαμεν καὶ ἀπὸ τὸ ἐπικυρωμένο δευτέρου ὅπου ἐπήραμε ἀπὸ τὸν μουλταζίμη καὶ σᾶς τὸ ἐστείλαμε. Καὶ ἡ ἀλήθεια γιὰ νὰ βγῆι στὸ μεγντάνι τὸ σύνορον καὶ τὸ Χουντοῦ τοῦ Ἀργυροκάστρου τὸ Σαντζάκι καὶ εἰς τὸ Μουχασιμπέ καλέμι ὅπου εὐρίσκεται παραφυλαγμένον τὸ ντεφτέρι τοῦ γτερβις βεη, πρέπει νὰ παρατηρηθῆι ἡ ὑπόθεσις καὶ ἀπὸ τὸν μουτσαρίφη τοῦ Ἀργυροκάστρου διανᾶερωτηθῆι. . . Γιάτοῦτο τί πρέπει νὰ γίνῃ εἶναι τὸ θέλημα τῆς ἐξοχότητός σας Βαλῆ πασιᾶ καὶ ὁ ὀρισμός σας. πρώτη ραμαζάνη ἔτος 303 μαῖος 302 (Σ.Σ. 1887). Τοῦτο τὸ ἀντίγραφο τοῦ μαζματῶ ἐκνιτάχτηκε καὶ εἶναι παρόμοιο ὅπως τὸ πρῶτο. Ἐκνιτάχτηκαν, μᾶς καίτιπης² = Σαντζί.»

✱

6. Παράπονα Βησσανιωτῶν κατὰ τοῦ γκουτζάμπαση Ἀθαν. Κιτσώνα. 1910.

Πρὸς τὸν Ἐνδοξότατον Καϊμαζάμη Βένη Πωγωνίου. Ἐνδοξότατε,

Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦλθον οἱ Βλάχοι τοῦ Μεντζιδιέ, Πᾶνο Κιόσε, Δῆμο Μηντίς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, Νικόλα Καπέλης καὶ πιστικοὶ τοῦ Ἀθανασίου Κιτσώνα με πέντε χιλιάδες αἰγοπρόβατα καὶ κατέλαβον ὅλα τὰ μέρη τοῦ χωρίου μας. Ἐπανειλημένως ἐστείλαμεν τοὺς δραγάτες τοῦ χωρίου μας ὅπως ἀποσυρθοῦν διότι δὲν ἔχουν ποῦ νὰ βοσκήσουν τὰ ζῶα τῶν τσεφτσίδων¹ καὶ νὰ καλλιεργήσωμεν τὰ χωράφια καὶ ἀμπέλια, ἀλλὰ οἱ ποιμένες καὶ τσελεγκάδες ὀπλισμένοι μέχρι ὀδόντων καὶ μετὰ τῶν σκύλων, ἔχουν ἐνσπείρει τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον καὶ οὐδὲν ἔννοοῦν νὰ ἀποσυρθοῦν. Διὰ ταῦτα ἐνδοξότατε, λάβετε μέριμναν ὑπὲρ τῶν τσεφτσίδων καὶ ταχέως, διατάξτετε, καὶ μᾶς συνδράμετε, ἵνα ταχέως ἀποσυρθοῦν ἐκ τῶν μερῶν μας. Ἄλλως θὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ λυτηρόν σημεῖον νὰ σᾶς παραδώσωμεν τὰ ἄροτριόσημα ζῶα καὶ τὰς γαῖας μας, καὶ νὰ μᾶς ὑποδείξετε μέρος ἵνα ζήσωμεν. Οἱ αἰτῶντες κάτοικοι Βησσάνης. Βῆσσανη τῆ 16-10-1909. Ἰππογ. Χρ. Γκατζιάδης, Δ. Ἀρμπιρος, Σπ. Μαζουγιάννης, Ἐμ. Βοσνάκης, Κ. Κοτσάκης, Μ. Παπίγγης, Χρ. Νικολαΐδης, Ἀθ. Χρ. Παπαγεωργίου, Ἀλ. Στάδης, Μιχ. Χατζῆς, Ἀθ. Κωτσάκης, Δ. Κοτρώτσος, Εὐστ. Βασιάδης, Χρ. Παριδής, Γαβρ. Δάμπας, Χαρ. Γιαννές, Κωσ. Στέφος, Γρηγ. Καμπράνης, Νικ. Βασιάδης, Γαβρ. Κώτσιος, Γρηγ. Μισιρλῆς, Μιχ. Τζάκος, Κωνσ. Παπαγεωργίου, Ἀθαν. Δ. Κοκάλης, Θεοφ. Π. Τζάκος, Γ. Στεφόπουλος, Θωμᾶς Παπντίνος, Μ. Παλασταῦρος, Μιχ. Παπαγεωργίου, Βασ. Σάσης, Βασ. Χαίτος, Νικ. Δέσης, Δημ. Βασαγιάννης, Δημ. Γκούγιας, Θωμᾶ Κοτρώτσος, Κ. Καμπάλιος, Κ. Κιτσῆς, Γεωργ. Κυριαζῆς. Οἱ μουχταροδημόγεροντες: Ἀπόσ. Μέντζος, Κωνσ. Ζῶτος, Μουχτάρης Δ. Χατζηκοκάλης. (Σ.Σ. ἀκολουθεῖ τουρκιστὶ ἢ βοῦλα τοῦ μουχτάρη. Στὴ συνεχόμενη ἐπόμενη σελίδα ὑπάρχει ἀντίγραφον τῆς αἰτήσεως - καταγγελίας τουρκιστὶ, κάτωθι

1. Νομαρχία. 2. Ἀρχιγραμματεὺς. Κατὰ πιστὴ ἀντιγραφή.

τῆς ὁποίας ἐπὶ χαρτοσήμου ὑπογράφει ἑλληνιστὶ ὁ Κων. Ζῶτος. Στὴν ἄλλη δὲ ὄψη τῆς σελίδος διάφοροι διαβιβαστικαὶ προφανῶς διαταγαὶ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ἀγνώστου εἰς τὸν γράφοντα περιεχομένου).

✱

8. Βησσανιώτικα κτήματα στὴν τοποθεσία Καρίτσα. Ἀντίγραφο ἀναφορᾶς πρὸς δόθηκε στὸ ὑπουργεῖο τοῦ ἰδιαίτερου βασιλικοῦ ταμείου (Χαζηνέϊ χασά) τῆ 19 Ἰανουαρίου 310 ἔτος τῆς ἐγείρας (1895).

Ἐκ τῶν ἰδιοτηκῶν κτημάτων τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως, τῶν τριῶν χιλιάδων στρεμάτων γαιῶν τῶν ὀνομαζομένων Καρίτσια τοῦ χωρίου Βήσανη, τοῦ καζά πογούν καὶ τῆς ἐπαρχίας Ἐρτζερη (= Ἀργυροκάστρου), ἐνῶ τὰ ρηθέντα στρέματα πρὸ πολλῶν ἐτῶν εὐρίσκονται μεταξὺ τῶν ἰδιοτηκῶν κτημάτων τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, καὶ εἰς τὰς ἐκτελεσθείσας καταγραφὰς κατὰ τὸ ἔτος 1885 μέσον τοῦ Χουσεῖν ἐφέντη, ἦσαν γεγραμμένα μεταξὺ τῶν ἰδιοτηκῶν κτημάτων καὶ ἐντὸς τοῦ χωρίου ἡμῶν. Ταύτην τὴν φορὰν ἐν τῇ ἐκτελεσθείσῃ καταγραφῇ μέσον τῶν ἐπιστατῶν τοῦ τεφτέρη Χακανῆ Νουρη - οὐλλάχ βέη καὶ Ἀλῆ ἐφένδη, τὸ ρηθὲν μέρος μὴ εἰσαχθὲν εἰς τὸ κατάστιχον τῶν ἰδιοτηκῶν κτημάτων, οἱ δὲ μουτσαρίφηδες τοῦ ἀγροκηπίου Ζαραβίνας, λαβόντες πληροφορίας ἐκ μέρους τῶν μουτσαρίφηδων τῶν διὰ τὴν μὴ εἰσαγωγὴν τοῦ μέρους τούτου, συνένοσαν αὐτὸ μὲ τὰς γαίας τῶν ἐαυτῶν ἀγροκηπίων καὶ ἐγέροντο νὰ τὸ κυριεύσωσιν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη δηλωθεῖσα δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸ μουτσαρφίλικη τῆς ἐπαρχίας Ἐρτζερη, καὶ ἂν ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης διετάχθη ἡ ἀπαγόρευσις τῆς γινομένης εἰσβολῆς τοῦ μουτσαρφή τοῦ ἀγροκηπίου καὶ ἐδηλώθη ὅτι εἶναι ἄνομον τὸ νὰ παρέλθωσιν εἰς ἄλλην χεῖρα τὰ τοιαῦτα βασιλικά ἰδιοτηκὰ κτήματα, μόλλα ταῦτα μέχρι τὴν σήμερον κανὲν ἀποτέλεσμα τῆς ὑποθέσεως δὲν ἐφάνη, καὶ ἐπομένως τὸ μέρος τοῦτο ὅτι εὐρίσκεται ἐκ τῶν ἰδιοτηκῶν κτημάτων τοῦ βασιλέως, εἶναι ἀποδεδειγμένον ἐκ τῆς προηγουμένης καταγραφῆς, ἐκ τῶν ἀντιγράφων τοῦ τεφτέρη Χακανῆ καὶ ἐκ τῶν ἐκμισθωτῶν τῶν παρελθουσῶν ἐτῶν, καὶ μόλλα ταῦτα ἡ ὑπόθεσις θὰ γίνῃ ὀλοτελῶς φανερὰ ἐὰν γίνῃ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐγγράφων τῶν ληφθέντων παρὰ τῶν μουτσαρίφηδων ἐκ τοῦ ὑπουργείου τοῦ τεφτέρη Χακανῆ πρὸ 8 ἢ 9 ἐτῶν, διὸ δηλοῦμεν τὴν πραγματὸδη ὑπόθεσιν». Σημ. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη ἐστάλη μὲ τεσκερὲν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐγράφη ἐπίσημος ἐπιστολὴ εἰς τὸν νομὸν Ἰωαννίνων τῆ 18 Φεβρουαρίου 1310 ὡς ἐξῆς ἀρ. 149: Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ἀρμοδίου μέρους ἐστάλη ἀναφορὰ δηλοῦσα ὅτι μέρος 3 χιλιάδων στρεμάτων, τῶν βασιλικῶν κτημάτων τοῦ ἀγροκηπίου βήσανης τοῦ καζά πογούν καὶ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, περιῆλθεν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν μουτσαρίφηδων Ζαραβίνας ἡ δὲ περὶ αὐτοῦ ἐκτέλεσις τοῦ δέοντος ἐγράφη μὲ τεσκερὲν τῆς (Χαζηνέϊ χασά σαχανέ) 28 Ἰανουαρίου καὶ ἐπειδὴ τὰ περιεχόμενα τοῦ ἀντιγράφου τοῦ ρηθέντος ἀρτζουχαλίου ὅπερ ἐστάλη μὲ τὴν ἐκθεσιν τοῦ γενικοῦ

1. Τσεφτσιδες-κολλήγοι = καλλιεργηταὶ τοῦ τσιφλικίου. Ὁ Ἄθαν. Κιτσώνας ἢ Κιτσωνίδης, ἦταν κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ χρόνια παράγων πρώτης γραμμῆς στὴν περιοχὴ Πωγωνίου, ὁ ἄνθρωπος πρὸς «ἔλυσε καὶ ἔδενε» κατὰ κοινὴ ἔκφρασι, κοντὰ στοὺς τούρκους. Καὶ φυσικὰ παράλληλα μ' αὐτὸν καὶ οἱ συγγενεῖς του καὶ εὐνοοῦμενοί του. Σχ. ἴδε καὶ Πωγωνησιακά σελ. 273 Α'.

2. Ἡ ἐν λόγῳ δήλωσις, ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη δεῖγμα — ὑπόρχουν πολλὰ ἄλλα παρόμοια — τοῦ πνεύματος τῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς πρὸς ἐπικρατοῦσε, ὡς πρὸς τὴν ἐξακριβῶσι τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ τῆς κατηγορίας τῶν κτημάτων, πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο κάνομε λόγον στὴν ἀνέκδοτη πραγματεία μας «Ἡ Βήσσαινη» (Ἱστορικὰ-ὀνοματολογικὰ-Λαογραφικὰ).

διευθυντηρίου (ἄσαρ καὶ ρουσουμάτ), προσελκύουν τὸ βλέμα τῆς προσοχῆς διὸ κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ τετραγώνου ἀφοῦ ἐκτελεσθῶσιν αἱ ἀπαιτούμεναι λεπτομερεῖς ἐξετάσεις τῆς ὑποθέσεως καὶ ἐκτελεσθῆ ταχέως τὸ ἀπαιτούμενον τοῦ νόμου νὰ δηλωθῆ τάχιστα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὑποθέσεως. Κωνσταντινούπολις 18 Φεβρουαρίου 1895.»

Σ.Σ. Ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ ἀρχεῖο τοῦ Λεων. Μέντζου τὸ ὁποῖο εὐγενῶς ἐτέθη στὴ διάθεσί μας, ἀντιγράψαμε καὶ τὸ κατωτέρω σημείωμα πὺρ σχετίζεται μὲ τὸ ἀνωτέρω θέμα: «Ὅλα τὰ ἐν Καρίτσα εὐρισκόμενα χωράφια ὅταν ἦλθε ὁ ἐξ Ἀργυροζάστρου Χαζανῆς Σαλιλὶ ἐφέντης διὰ τὰ καταγράψῃ τὰς γαίας Βησσάνης ὅλα τὰ ἐν Καρίτση εὐρισκόμενα χωράφια τὰ ἔγραψε ἐπ' ὀνόματί μας διότι εἶναι ἐντὸς τῶν ὁρίων μας, ἔνευεν πρὶν ἦτον χέρσος καὶ τώρα ἐκαλλιεργήθησαν. Μάλιστα δι' αὐτὰ ἐδώσαμεν καὶ Ἀναφορὰν μας εἰς τὸν Μουτσαρίφην Ἀργυροζάστρου τὴν ὁποίαν ἔχαμεν χαβαλὲν εἰς τὸν Χαζανῆν Ἀργυροζάστρου ὁ δὲ Χαζανῆς τὴν ἔχαμεν χαβαλὲν εἰς τὸν Χαζανῆν Βοστίναν/τὸν Χριστάκην ἱατρὸν/ὁποῖα εὐρίσκειται πάντοτε εἰς τὸ καλέμι τοῦ Χαζανῆ Βοστίναν, πρὸς γνῶσιν μας. Ἐπίσημη δηλοποιῶ ὅτι καὶ μερικὰ ἄλλα χωράφια τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὴν Παλαιοκαλύβια καὶ Καρίτσαν εἶναι γραμμένα εἰς τὸ Βιβλίον τοῦ Χαζανῆ ἐπ' ὀνόματί μας, ἂν θέλετε ἐξετάσῃ τὸν Χαζανῆ Μεμούρην εἰς Βοστίναν διὰ τὰ εἰς δέξῃ καθαρὰ ποιὰ χωράφια τῆς Καρίτσας καὶ Παλαιοκαλύβιας εἶναι γραμμένα ἐπ' ὀνόματί μας εἰς τὰ Βιβλία τῆς Κυβερνήσεως».

✱

9. Ὁδηγίαι τῆς Μητροπόλεως, γύρω ἀπὸ τὸ ψευδοσύνταγμα τῶν Νεοτούρκων τοῦ 1908. Ἀριθ. πρωτ. 217. Αἰδέσιμοι ἱερεῖς, ἐντιμότατοι ἐφοροεπίτροποι καὶ πάντες οἱ εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσώστου ἐπαρχίας, εὐχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν ὑμᾶς ἅπαντας ἐν Κυρίῳ πατρικῶς. Τὸ πανευφρόσυνον καὶ χαρμόσυνον ἄγγελμα τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ἐν τῷ θεοφρονητῷ ἡμῶν κράτει, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξασφαλίζεται ἡ ἐν πλήρει ἰσότητι ἀπόλαυσις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Αὐτοκρατορίας, ἰδιαζόντως ἐχαροποίησεν τὸ εὐσεβὲς ἡμῶν Γένος, ὅπερ εὐλόγως ἀπεκδέχεται ἐκ τῆς μεταβολῆς ταύτης τ' ἀγαθὰ τῆς προσόδου καὶ εὐημερίας. Καὶ ἔξεδήλωσε μὲν ἅπας ὁ ὀρθόδοξος ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τοῦ Κράτους ἀείποτε τὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς αὐτὸ διὰ περιτράνων τεκμηρίων. Οὐδὲν ἦττον ὁμοῦς ἐν τῷ πανευφροσύνῳ νέα ταύτη ἀρχὴ τοῦ... ὀφείλομεν πάντες οἱ Ἕλληνες ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ... ἅπαξ ἔτι, τὸ νομοταγῆς, τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν... τοῦ μεγίστου τούτου ἀγαθοῦ.

Διὸ καὶ συγγαίροντες πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς ἡμῶν τέκνοις ἐπὶ τῇ ἀποκτήσει τῆς συνταγματικῆς ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας, συνιστῶμεν αὐτοῖς πατρικῶς τὰδε: Ὅπως ἕκαστος εὐλογῇ τὸ ὄνομα τοῦ εὐεργετικωτάτου ἡμῶν Ἀνακτοῦ τοῦ χορηγοῦ τοῦ τιμαλφεστάτου τούτου ἀγαθοῦ καὶ πάντων τῶν εἰς τοῦτο συντελεσάντων, φανῆ διὰ τῆς νομοταγοῦς αὐτοῦ συμπεριφορᾶς, τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς συνοίκους ἀδελφοὺς λαοὺς καὶ εἰλικρινοῦς ἀδελφοποιήσεως, τῆς προθύμου καταβολῆς τῶν φόρων, τῆς εὐπειθείας εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς διακελεύσεις τοῦ νόμου, τῆς εὐχριστιανουῦς ἐμπροσθέντος πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, τῆς χρηστῆς καὶ συνετῆς διαγωγῆς, τῆς περισκέψεως, ἣτις ἀπαιτεῖται πρὸς ἔννομον, πρέπουσαν καὶ λυσιτελεῦν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου τε καὶ τοῦ ἀγαθοῦ χρῆσιν τῆς παρεχομένης ἐλευθερίας, τῆς ἀποφυγῆς τῶν σκανδάλων καὶ τοῦ κομματισμοῦ, τῆς διακρίσεως καὶ τῶν μικροφιλοτιμιῶν τῆς ἀνορθώσεως τῶν κακῶς κειμένων κοινοτικῶν πραγμάτων, τῆς εὐδαρσοῦς στάσεως πρὸς τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα καὶ τῆς ἐν πάσῃ ἀνάγκῃ ἐλευθέρως ὑποβολῆς παραπόνων εἰς τὴν πατρικὴν ὄντως τουντεῦθεν κυβερνήσιν, φανῆ ἄξιός τῆς χορηγηθείσης αὐτῷ ἰσοτιμίας καὶ ἐν ἰσότητι συμμετοχῆς εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν ἀναδυννύομενος τύπος ἐλευθέρου χρηστοῦ πολίτου. Ἴδια ὅταν καλεῖσθε εἰς τὴν δὲ νάδειξιν τῶν μελῶν τοῖς Διοικήσεως νὰ διέπωσι τὰ καθ' ὑμᾶς, νὰ φροντίζετε, δ

πως ή ἐλευθέρα ψήφος ὑμῶν δίδεται ὑπὲρ ἀνδρῶν ἀνεπιλήπτου παρελθόντος καὶ χαρακτηῆρος, ἐγνωσμένης ἰκανότητος καὶ φερόντων τὰ τοῦ νόμου προσόντα, δυναμένων δὲ λυσιτελῶς καὶ τελειοφύως νὰ δράσωσι καὶ ἐργασθῶσι ὑπὲρ τῶν πολλῶν ἀναγκῶν τοῦ Γένους καὶ τῆς κοινῆς πατρίδος.- Ἐντελλόμεθα ἵνα ἀναγνωσθῆ καὶ ἐπεξηγηθῆ εἰς ἐπήκοον πάντων καὶ ἀντίγραφον αὐτῆς τοιχοκολληθῆ εἰς κεντρικὸν μέρος. Ἡ δὲ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάρις ἅς φωτίζη πάντας ὑμᾶς εἰς τὴν νέαν ὁδὸν εἰς ἣν ἐπ' αἰσίοις εἰσηλθεν ἡ κοινὴ ἡμῶν πατρίς. Τ.Σ. Τῆ 30 Ἰουλίου 1908. Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βελλᾶς καὶ Κονίτισης.

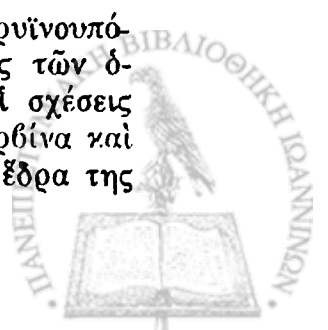
*

10. Συμβόλαιον προσλήψεως ἐκπαιδευτικῶν: Μεταξὺ τῶν ὑποφαινομένων κ. γ. Χαρ. Γιαννέ, Κων. Πλατῆ, Ν. Παπαβασιλείου, Κ. Τσουβαλίδη καὶ Κλ. Δάλμα ἐφόρων τοῦ Ἀρρεναγωγείου Βησσανῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν δ/δων Πηνελόπης Γ. Καλαμίδα, Σταμ. Καλαμίδα καὶ Ἑλένης Τσεντιανάκη ἀφ' ἑτέρου, σήμερον τῆ 1-3-1914, συνεφωνήθησαν τὰ ἑξῆς: Αἱ δ/δες Π. Καλαμίδα, Στ. Καλαμίδα καὶ Ἑλ. Τσεντιανάκη ἀναλαμβάνουσι νὰ διδάξωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Γης τάξεως τοῦ Ἀρρεναγωγείου κατὰ τὸ ἡμῖσι σχολικὸν ἔτος ἀνελλιπῶς συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα τὸ ἐγκεκριμένον ὑπὸ τῆς Ἐφορείας. Ἡ δὲ Ἐφορεία τοῦ Ἀρρεναγωγείου ὑποχρεοῦται νὰ πληρώσῃ αὐταῖς μισθοδοσίαν 200 δραχμὰς πληρωτέας εἰς ἀναλόγους δόσεις. Δι' ὃ ἐγένετο τὸ παρὸν ὑπογραφὲν παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Ἐν Βησσανῆ τῆ 1 Μαρτίου 1914. Ἀκολουθοῦν αἱ ὑπογραφαὶ καὶ ἡ σφραγὶς τῆς ἐκκλησίας.- Σημ. Ἡ περίπτωσις ἀφορᾷ τὴν ἀνώμαλον περίοδον τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Ἀυτονομίας Ἡπείρου, ὅποτε ὅλος ὁ ἄρρην πληθυσμὸς ποὺ μποροῦσε νὰ φέρει ὄπλα μετέβη ἐθελουσίως ἢ ἐπιστρατευμένος νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀπελευθερωτικὴν προσπάθειαν ἢ ὅποια εἶχε λάβει πανηπειρωτικὸν χαρακτήρα.

*

11. Ἐνα μητροπολιτικὸν γράμμα, 1892. «Νάουσα, 10 7)δρίου 1892. Ἀρ. Ἰδ. Γραφ. 231. Τιμιώτατε κύριε Κώστα Μέντζον. Ἡ εὐεργεσία καὶ ἡ ἐν γένει ἀγαθὴ τῆς ὑμετέρας οἰκογενείας πρὸς με συμπεριφορὰ με κατέστησαν αἰχμάλωτον καὶ δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἀναμνησκῶμαι τοῦ καλοκαγαθου ὑμῶν ὀνόματος πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐν ταῖς συναναστροφαῖς μου. Ἡ σχέσις μου αὕτη πρὸς ὑμᾶς ἀπῆται ἵνα σᾶς γράψω τὰ κατ' ἐμὲ ἐνωρίτερον. Ἀλλ' αἱ ἀσχολίαι μου μόλις σήμερον μοὶ παρέχουσι μικρὰν ἐλπίδιαν, καθ' ἣν εὐχαρίστως σᾶς ἀναγγέλλω ὅτι χάριτι θεία ἔχω καλῶς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἐλυπήθην μὴ δυνηθεῖς νὰ ἴδω ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν ὑμέτερον Ἀθανάσιον. Νὰ ἀποστείλῃτε εἰς τὸν Μιχαλάκην τὰς ἐγκαρδίους μου εὐχὰς πρὸς εὐδῶσιν τῶν ἐπιχειρήσεών του. Τῷ Γεωργίῳ ἀπειράκις εὐχαριστῶ εὐαρεστηθῆντι νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀργυρόκαστρον πρὸς ἀποχαιρετισμόν μου. Παρακαλῶ τὸ γραμματίόν μου νὰ μὴ θελήσῃτε ταχέως νὰ ἐξοφλήσω μέχρις οὗ νὰ σᾶς γράψω, διότι ὑπεβλήθην εἰς ἄλλας ὑποχρεώσεις. Εὐχομαι δὲ εἰς τὸν Θεόν, ὅπως αὐξάνῃ καὶ μεγαλύνῃ τὸν οἶκον σας, διατελῶ, ὁ Βεροῖας Κοσμᾶς ἐν χριστῷ εὐχέτης.»

Σ.Σ. Ὁ κατὰ κόσμον Κοσμᾶς Εὐμορφόπουλος, μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως (9.8.1888 - 30.4.1892), ὄχι ἄγνωστος στοὺς παλινοὺς βησσανιώτες τῶν ὀπίων τὸ χωριὸν ἐπεσκέφθηκε δις ὡς φιλοξενούμενος τῶν Μεντζαίων. Οἱ σχέσεις του μετὰ τῶν τελευταίων αὐτῶν, ὀφείλονται στὸ ὅτι τὰ τσιφλίκια τους Ζαρβίνα καὶ Κρουονέρι ὑπήγοντο τότε ἐπισκοπικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως ποὺ ἔδρα της

ἦταν τὸ Ἀργυρόκαστρο. Ὁ Κοσμάς ἐφημίζονταν γιὰ τὴ διοικητικὴ του ἀνεπάσκευτον πὺν ἐστοίχισε ἀκριβὰ ὄχι μόνον στὴν Ἐπαρχία του ἀλλὰ καὶ σ' ὅλοκληρη τὴν Ἡπειρο. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας του περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, τοῦ πείσματός του καὶ τῆς αὐταρχικότητός του ἐκλείσαν τὴ Ζωγράφεια Διδασκαλεῖα τοῦ Κεστορατίου Β. Ἡπίρου, πὺν ἦταν ὁ μοναδικὸς τότε ἐκπαιδευτικὸς φάρος σ' ὅλη τὴν Ἡπειρο. Κατόπιν πολλῶν καὶ δεδικοιολογημένων παραπόνων μετατέθηκε στὴ Βέρροια καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Προέβεζα. Ἀπεβίωσε ξαφνικὰ ἀπὸ ἀποπληξία στὸ λοιμοκαθαρτήριο τῆς Κερκύρας ὅπου ἦταν ἐλλειμενικὸν τὸ πλοῖο τοῦ ὁποῖου ἐπέβαινε τὴν 14.9.1901. Βλ. Τὸ Δέλβινον, Β. Μπαρὰ καὶ ἐφημ. «Ἀγών» Ἀθηνῶν τῆς 20.9.1901.

*

12. Δάνειο τοῦ 1809, Μαΐου 25. Τὴν σήμερον φανερόν κε ὁμολογοῦμεν εμεῖς τὰ παιδιὰ τοῦ Νάτζη Πορφῆρη ἀπὸ τὴ Συκιὰ Χρηστος κὲ Γιώργης κὲ Γιάννης πὺς μᾶς ἔκαμαν χρεῖα ἄσπρα κε παρακάλεσαμε τὸν Ἄγιο Βασιάρη κε μᾶς ἐδάνησε γρόσια 10 παρὰ 6 ἤγουν δέκα κε νὰ τρέχουν μετὰ τὸ διαφορὸ τους τὰ δέκα ἔντεκα κε μισὸ ὅσος κερὸς κε νὰ περάση ἔχο νὰ τοῦ τὰ φχαριστήσο χωρὶς λόγον κὲ διὰ ταῦτο ἐδοσαμε τὴν ὁμολογία μας κατὰ ἔμπροσθεν τοῦς μάρτυρες. καὶ ἐγὼ ὁ Παπακόστας γράφο καὶ μαρτυροῦ. Κώστα Στεφανῆς, τάσος μάρτυρες.

Σ.Σ. Ἡ Συκιὰ ἦταν μικρὸ χωριὸ κοντὰ στὰ Τσαραπλανά πὺν καταστράφηκε. Ὁ Ἄγιος Βασιάρης ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀλλῆ πασᾶ ἀξιωματοῦχος. Ὅπως θὰ ἀντελήφθηκε ὁ ἀναγνώστης πρόκειται περὶ τοκογλυφίας πρὸς τοῦ μεγέθους.

*

13. Ταπί, κατὰ μετάφρασι, τοῦ Χρήστου καὶ Θανάσι Κονδέ (Κόντη). Διὰ τοῦ παρόντος τίτλου δῆλον γίνεται ὅτι δι' ἓνα χωράφι εἰς Δελβινάκιον Παληάμπελα κατὰ τοὺς ὑποκάτωδι ἀριθμοὺς ἐστάλησαν βιβλία εἰς τὸν Δεφτερχανὰν κατὰ τοὺς κάτωδι ἀριθμοὺς ἐξάγεται, ὅτι ἐν χωράφι εἰς Δελβινάκι Παληάμπελα τοῦ Καζᾶ Πωγωνίου τῆς ἐπαρχίας Ἀργυροκάστρου συνορεῦον μετὰ Χρηστο Μάνια, μβακούφικο χωράφι καὶ μετὰ λάκκον στρέμματα ταχμινὰ τρία, ἦτο ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Κονδέ. Ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ μετεβιβάσθη εἰς τοὺς υἱοὺς του Χρηστο καὶ Θανάσι. Διὸ δίδεται ὁ παρὼν τίτλος δι' οὗ δηλοῦται ὅτι διὰ τὸ χωράφιον τοῦτο ἐξουσιοδοτήθησαν οἱ ρηθέντες ἵνα τὸ κατέχωσιν καὶ ἵνα δίδωσιν τὸ δέκατον εἰς τὸν πρὸς τοῦτο Μεμούρην.

5 Ραμαζὰν 1280, ἀριθμὸς ταπίου 116, ἀριθμὸς βιβλίου 7, Δεφτερχανές.

Σ.Σ. Οἱ Κόντη ἐλέγοντο ἀλλὰ καὶ ἐγράφοντο παλαιότερα ὡς Γκοντέ, στὴ Βήσσανη.

*

14. Συντηρητικὴ κατάσχεσις πρὸς ἐξόφλησιν χρέους τοῦ 1878. Ἀντίγραφον ἐκ πρωτοτύπου.

Στὴν κορυφῇ ὑπάρχει κανονικὸ ἀποτύπωμα σφραγίδος τοῦ τουρκικοῦ δικαστηρίου. Ἀκολουθεῖ τουρκιστὶ ὁ τίτλος τοῦ δικαστηρίου καὶ κατόπιν ἑλληνιστὶ τὸ ντασι Μεζλήσι' βουστίνης τοῦ καζᾶ Πωγωνιανῆς. Λαβὸν ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 9 ἰουλίου Ἐπίσημον πρὸς τὸ Καϊμακάμπεην ἀναφορὰν τοῦ κώστα χρεῖστον ροῦκα κτηματία κατοίκου βύσιανης, ὑπηκόου ὀθωμανοῦ ἐκδέντος ὅτι ἔχει λαμβάνειν παρὰ τοῦ γιώργη κώστα διαμάντη κτηματία κατοίκου χωρίου λαχανοκάστρου δυνάμει δύο ὁμολόγων λίρας τουρκίας 26½ καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῶν

ἤτησεν ὅπως τῷ ἐπιτραπῇ ἡ ἄδεια ἵνα κατάσχη συντηρητικῶς τοῦ εἰρημένου ὀφειλέτου τὴν ἐξῆς ἀκίνητον περιουσίαν: ἓνα χωράφι ποτιστικὸν εἰς Κερασίαν ὑπὸ νοῦμερο 12 ταχυηνά² στρέμματα. σύνορο Χρηστο στόλης, ζώη Χατζῆς ρουσιὰ λάκκος καὶ δρόμος. Ἐνα χωράφι εἰς Μπούρτζια ὑπὸ νοῦμερο 7 τεχυηνά στρέμματα 2 ξερικὸ, σύνορα ἡ Ἑλένη νικοτσάλα διαμάντη, καὶ ἀπὸ τρία μέρη δρόμος. Ἐνα χωράφι εἰς Μπούρτζια ὑπὸ νοῦμερο 7 ταχυηνά στρέμματα 2 ξερικὸ, σύνορα ἡ Ἑλένη νικοτσάλα διαμάντη, καὶ ἀπὸ τρία δρόμος. Ἐνα χωράφι κείμενον εἰς Μακρονχώραφον ὑπὸ νοῦμερο ἓνα, ταχυηνά στρεμ. ἓνα, σύνορο ζώη διαμάντη, Ἑλένη κοιτσιάλα διαμάντι καὶ ἀπὸ δύο μέρη χαλιγέρο³. Ἐνα χωράφι κείμενον εἰς ντάτζικα ὑπὸ νοῦμερο ταχυηνά στρεμ. 12. Σύρα ἡ Ἑλένη διαμάντη κα- ἀπὸ δύο μέρη ὁ γιώργη καλπακιώτης καὶ χαλιγέρο. Τὴν ἄνω αἴτησιν καὶ ἔκθεσιν τοῦ κώστα χρήστου ρούκα λαβὸν ὑπ' ὄψιν τὸ ντασι Μεζλιση καὶ παρατηρήσαν τὰ ἐν λόγῳ ὁμολογα ἐκδιδομένα ἀπὸ 15 λιρῶν εἰς λαχανόκαστρον 1η νοεμβρίου 1865 καὶ τὸ ἀπὸ 11½ λιρῶν τὴν 4 Ἰουλίου 1865 τοῦ ἔτους, εἰς ἑσσιανην, φέροντα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ γιώργη κώστα διαμάντη διὰ λίρας 26½ μὲ διορίαν ἐνὸς ἔτους καὶ παρελθούσης μὲ τόκον, τῶν ὁποίων ὁ τόκος μέχρι σήμερον ὑπολογισθεῖς κάμνει λίρας 38 καὶ ἐνενηντα ἑκατοστά, τὰς 26½ λίρας τὸ κεφάλαιον συμποσῶνται τὸ ὅλον λίρας 65 καὶ 30 ἑκατοστά ἀποφαίνεται: Ἐπειδὴ ἡ αἴτησις τοῦ αὐτοῦ στηρίζεται εἰς τὰς εἰδικὰς διατάξεις περὶ κατασχέσεως νόμου, διὰ ταῦτα ἐπιτρέπει αὐτῷ νὰ κατάσχη συντηρητικῶς τοῦ εἰρημένου ὀφειλέτου τὴν μνησθεῖσαν ἀκίνητον αὐτοῦ περιουσίαν πρὸς ἑξασφάλισιν τῶν 65 λιρῶν καὶ 30 ἑκατοστῶν, κεφάλαιον καὶ τόκον πλὴν τῶν ἐξόδων, καὶ ἐπειδὴ ὁ εἰρημένος γιώργη κώστα διαμάντης εἶναι εἰς ἄγνωστον διαμονήν, διατάσσει ὅπως ἐπίσημον ἀντίγραφον ταύτης ἀποσταλῇ ἀρμοδίως πρὸς τὴν ἐν λαχανόκαστρῳ σύζυγον τοῦ ἀγνώστου διαμονῆς ὄντος γιώργη διαμάντη, ὡς νεμομένην καὶ διαχειριζομένην τὴν περιουσίαν αὐτοῦ πρὸς γνῶσιν της, καὶ ἕτερον ὅμοιον ἐπιστραφῇ τῷ κώστα χρήστου ρούκα πρὸς χρῆσιν του ἀφ' οὗ ἐλήφθη ἡ ἀποχρῶσα ἐγγύησις, ὅμοιον δὲ ἀφεθῇ εἰς τὸν ταπὶ μεμούρην. Ἐν βοστήνῃ τὴν 9ην Ἰουλίου 1878/ Ἀκριβὲς ἀντίγραφον ἐξαχθὲν ἐκ τοῦ Πρωτοτύπου. Ἐν βοστήνῃ αὐθημερόν. Ἐκ τοῦ ντασι Μεζλιση τοῦ βοστήνης καζᾶ Πωγῶν ὁ Πρόεδρος/ Σ Σ. Ἀκολουθεῖ τουρκικὴ ἐπικύρωσις καὶ σφραγίς τοῦ καϊμακάμη. Ἐντύπωσι προξενεῖ ἡ καλλιγραφία καὶ ἡ ὀρθογραφία τοῦ γράψαντος τὴν ἐν λόγῳ ἀπόφασιν. Ὅπισθεν τοῦ ἐγγράφου ὑπάρχει τουρκιστὶ δ/γὴ προφανῶς διατάσσουσα τὴν ἐκτέλεσιν διὰ τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας.

✱

15. Αἴτησις τσεφλικιούχων περὶ ἐξώσεως Ζαραβινιωτῶν ἐκ τοῦ χωρίου τωπιθανώτατα τὸ ἔτος 1890.

«Πρὸς τὸ ἐν Βοστήνῃ Σεβαστὸν Πρωτοδικεῖον. Ἐνδοξότατε κύριε Πρόεδρε, οἱ ὑποφαινόμενοι ἔχομεν εἰς τὴν κατοχὴν καὶ κυριότητά μας τὸ τσεφλικιον Ζαραβίνα, κείμενον ἐν τῷ Καζᾶ Βοστήνης καὶ συνορευόμενον μὲ τὰ χωριὰ Βήσανη, Κρουνέρι, Μόσιορη καὶ Κάτω Ραβένια.

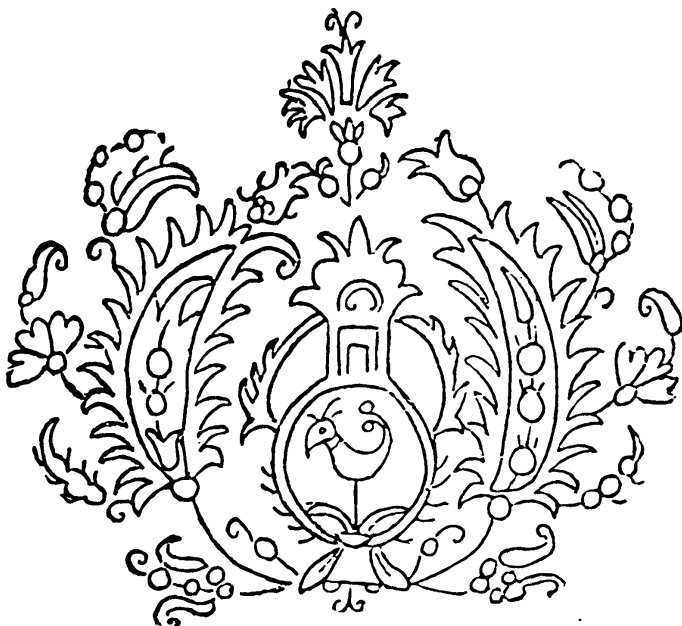
Ἐπειδὴ ὁ Δημ. Γεωργίου καὶ Ἡλίας Γεωργίου, τσεφτσῆδες καὶ κάτοικοι τοῦ εἰρημένου τσεφλικίου μας κατοικοῦσιν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς μας εἰς μίαν οἰκίαν μας κειμένην ἐν τῷ εἰρημένῳ τσεφλικίῳ μας Ζαραβίνα καὶ συνορευούσα ἀφ' ἐνὸς μὲ λάκκον ἀφ' ἑτέρου μὲ οἰκίαν ἰδικήν μας εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ τσεφτσῆς Βαγγέλης Κολιδὸς καὶ ἑτέραν οἰκίαν μας, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ τσεφτσῆς μας Βασ. Μήτρον καὶ προσέτι ἐπειδὴ ἄνευ συνεναισεώς μας καλλιεργοῦσι πέντε χω-

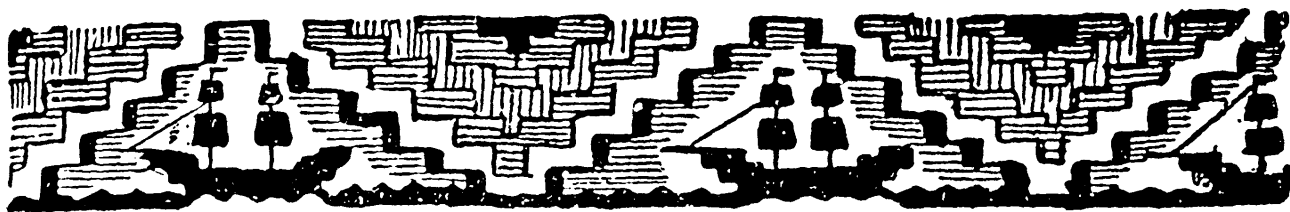
2. Περίπου. 3. Ἄγρονο ἔδαφος.

ράφια ποτιστικά και δύο ἀμπέλια, ἐπειδὴ τὸ εἰρημένον τσεφλικιον Ζαραβίνα ἔγομεν εἰς τὴν πλήρη κατοχὴν καὶ κυριότητά μας δι' ἐπίσημων τίτλων, ἐπειδὴ οἱ ἐναγόμενοι εἶναι τσεφτοῦδες ἤτοι μουστειζῆδες (ἐνοικιασταὶ) καὶ ὡς τοιοῦτοι δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ κατοικῶσιν εἰς τὴν εἰρημένην οἰκίαν μας καὶ καλλιεργῶσι γαίας τοῦ εἰρημένου τσεφλικίου μας Ζαραβίνα ἄνευ τῆς ἀδείας μας, ἐπειδὴ ἐπανελημένως προσεκαλέσαμεν αὐτοὺς ν' ἀποσυρθῶσι τῆς ἐν λόγῳ οἰκίας μας καὶ παύσωσι καλλιεργοῦντες γαίας τοῦ εἰρημένου τσεφλικίου, ἀλλ' οὗτοι ἐκ προφανοῦς δυστροπίας ἀρνοῦνται νὰ πράξωσι τοῦτο καὶ ἐπομένως παρὰ τὴν θέλησίν μας ἐπεμβαίνουσιν εἰς τὴν ἐν λόγῳ οἰκίαν καὶ τὰς γαίας τοῦ τσεφλικίου μας, διὰ ταῦτα ἔξαιτούμεθα νὰ κλητευθῶσι οἱ ἐναγόμενοι νομίμως πρὸς διαδικασίαν, νὰ διαταχθῇ ἢ ἔξωσις αὐτῶν ἐκ τῆς τε οἰκίας καὶ τῶν γαιῶν τοῦ τσεφλικίου μας Ζαραβίνα, νὰ καταδικασθῶσι εἰς ὅλα τὰ ἔξοδα καὶ τὰς ζημίας αἰτινες θὰ προέλθουν εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς αἰθαιρέτου καὶ ἀδίκου ἐπεμβάσεως εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὰς γαίας τοῦ τσεφλικίου μας καὶ νὰ κηρυχθῇ ἢ ἀπόφασις προσωρινῶς ἐκτελεστὴ συμφώνως πρὸς τὸ ἀρθ. 130 τῆς Πρὸς. Πολιτ. Δικονομίας, διότι ἡ ἀγωγή μας στηρίζεται εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα. Ὑπογραφαί: Γεώρ. Μέντζος, κτηματίας, κάτοικος Βησάνης τοῦ Καζᾶ Βοστίνας δι' ἑαυτὸν καὶ ὡς πληρεξούσιος τοῦ Μιχαὴλ καὶ Νικολάου Μέντζου κτηματιῶν καὶ κατοίκων Βησάνης καὶ τοῦ Ἀθανασίου Κοζάλη κτηματίου καὶ κατοίκου Βησάνης δι' ἐπικυρωμένου ἐπιτροπικοῦ».

(Συνεχίζεται)

ΣΤΕΦ. ΜΗΕΤΤΗ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

V ΛΑΜΠΡΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ *

ὁ «περικλεῆς» σχολάρχης τοῦ Βουκουρεστίου
(1753—1805)

«Παραφερόμενος ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀπο-
περάτωνεν ἕκαστον μάθημα μετὰ λύπης...».
I. P. ΝΕΡΟΥΤΑΟΣ

3. Ἡ θέση του στο γλωσσικό

Ἡ Σχολαρχία καὶ ἡ ἐμφάνιση γενικώτερα τοῦ Φωτιάδη στο προσκήνιο τῆς ἐθνικῆς πνευματικῆς ζωῆς, πού διαγράφεται τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἰδιαζόντως ἔντονη στὶς μεγάλες παρίστριες πόλεις (Βουκουρέστι, Γιάσι, Βουδαπέστη, Βιέννη) καὶ μάλιστα στο Βουκουρέστι, πνευματικὸ κέντρο ἑλληνισμοῦ, ὅπου θὰ γίνουν καὶ οἱ πρώτες σοβαρὲς συζητήσεις γιὰ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ἐλευθερία, συμπίπτει μὲ τὴ ζωηρὴ ἀνακίνηση τοῦ διαβόητου γλωσσικοῦ ζητήματος, σὲ ποιά δηλ. γλῶσσα θὰ γράφει καὶ θὰ μιλάει τὸ ἀναγεννώμενο Ἕθνος. Στὴ χυδαία, τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ δηλ., τὴν ἀπλὴ καθαρεύουσα (κοινή, καθὼς τὴν ἔλεγε ὁ Κοραῆς), ἢ τὴν ἀρχαία, μὲ ταυτόχρονη συγκρότηση τριῶν ἀντίστοιχων καὶ ἀλληλομαχόμενων μεριδίων, τῶν χυδαϊστῶν, πού ἐκπροσωποῦσε ὁ ἐπιφανὴς Φαναριώτης Δημ. Καταρτῆς μὲ τὸ γνωστὸ κύκλο του, τῶν Κοραϊστῶν πού ἡγούνταν ὁ Κοραῆς καὶ ἡ παρέα του (Κούμας, Βαρδαλάχος, Βασιλείου, Λέσβιος κ.ἄ.) —αὐτὴ διαμορφώνεται κατὰ τὰ τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ Φωτιάδη (1802-1805) μετὰ δηλ. τὴ δημοσίευση τῶν πρώτων περὶ παιδείας καὶ γλώσσης στοχασμῶν τοῦ Κοραῆ— καὶ τῶν Ἀρχαϊστῶν, ἐκπροσωπούμενη ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Λάμπρου, Κοδοικά, Δούκα, Κομητὰ κ.ἄ.

Πρῶτος, καθὼς εἶναι γνωστὸ, τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἀνακίνησε ὁ Βούλγαρος πού στὸν πρόλογο τῆς λογικῆς του (Λειψία 1766) ἐπρότεινε νὰ γράφωμε στὴν ἀρχαία. Στὶς ἀπόψεις του ἀντιτάχθηκε ὁ φωτισμένος μαθητὴς του Ἰώσηπος Μοισιάδαξ, σχολάρχης τότε τῆς Ἀκαδημίας Ἰασίου καὶ ὕστερα καθηγητὴς στο Βουκουρέστι, πού ὑποστήριξε τὴν ἐπιβολὴ τῆς ὀμιλουμένης μὲ βαθμιαία ἀπλούστευση τοῦ ἴφρους μας καὶ ἡ συζήτηση τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Μολδοβλαχίας ἀναφε.

* Ὡς σημειωθῆ ἔν τούτοις, πὼς σκοπὸς ἐμφανῆς καὶ γιὰ τὶς τρεῖς παραπάνω μερίδες δὲν ἦταν βέβαια ἡ γλῶσσα αὐτὴ καθ' ἑαυτή, ἀλλ' ἡ διάδοση τῶν γνώ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 302.

σεων, ὁ φωτισμὸς τοῦ Γένους. Ἄλλο ζήτημα τώρα ἂν ἡ ἀρχαῖζουσα τοῦλάχιστον σὰν ὄργανο μετάδοσης γνώσεων εἶχε τὴν ἰκανότητα νὰ πραγματοποιήσῃ γιὰ τὰ πλατεῖα στρώματα τοῦ λαοῦ αὐτὸν τὸν ὑψηλὸ σκοπὸ. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς λαϊκῆς γλώσσας ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ζητοῦσαν νὰ μορφωθῇ ὁ λαὸς, ὑποστήριζαν πὼς οἱ λόγοι, γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο, ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσουν τὴ γλῶσσα του καὶ πίστευαν ὅτι μόνον ὅταν ὁ λαὸς φωτιστῇ «διὰ τῆς ὀμιλουμένης γλώσσας περὶ τῶν συμφερόντων του» θὰ μπορέσῃ ν' ἀνακτήσῃ τὴ χαμένη λευτεριά του. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς μερίδες τοποθετῶνταν ὁ Κοραῖς, θερμὸς ὀπαδὸς τοῦ Γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ (παιδεία γιὰ ὅλους βασισμένη στὴν ἐθνικὴ γλῶσσα) καὶ θαρραλέος πρόμαχος τῆς ἐθνικῆς πνευματικῆς ἀναγέννησης. «Ἀνάγκη, ἔγραφε συνοψίζοντας τὶς σχετικὲς ἰδέες του, νὰ ἀκολουθήσωμεν μέσην ὁδὸν εἰς μόρφωσιν τῆς γλώσσας. Μῆτε τύραννοι τῶν χυδαίων, μῆτε πάλιν δοῦλοι τῆς χυδαιότητος αὐτῶν...». Ἡ θέσις του βέβαια εὐρίσκονταν πιὸ κοντὰ πρὸς ἐκείνη τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς Δημοτικῆς, ἢ κλασσικῆ του ὅμως μόρφωσις τὸν ἐμπόδιζε νὰ φτάσῃ τὶς ἀκρο-

Ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας στιγμή, πού ὁ Κοραῖς διακήρυξε αὐτὲς τὶς ἀποψεις του γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴ γλῶσσα, ὁ μεγάλος ὄγκος τῶν διανοουμένων πῆρε ἀμέσως τὸ μέρος του, συνεπαρμένος περισσότερο ἀπὸ τὸ ἐπιστημονικὸ του κύρος, τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὸ πατριωτικὸ πάθος μὲ τὸ ὁποῖο τὶς ἐξέθετε. Ἄλλο βέβαια ἂν κι ὁ Κοραῖς μὲ τὶς ἐπιστημονικὰ ἀβάσιμες γλωσσοπλαστικὲς του θεωρίες καὶ τὰ κατοπινὰ κηρύγματα γιὰ διόρθωσις καὶ καλλωπισμὸ τῆς γλώσσας δημιούργησε τὴ γλωσσικὴ ἀναρχία. Ἐκεῖνο πού προεῖχε τότε καὶ στὸ ὁποῖο ἔπρεπε νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴ καὶ τὶς φροντίδες τοὺς οἱ πνευματικοὶ μας ἡγέτες, ἦταν ὁ φωτισμὸς προπαντὸς τοῦ Γένους, μακρὰ μάλιστα ἀπὸ ἀντεγκλήσεις καὶ ἐπιζήμιες ἀκρότητες¹⁰.

Ὁ Φωτιάδης γαλουχημένος, καθὼς εἶπαμε, ἀπὸ τὰ μικρὰ του μὲ τὶς πλέον συντηρητικὲς περὶ γλώσσας ἰδέες διατηρήθηκε ὡς τὸ τέλος σχεδὸν τῆς ζωῆς του μᾶλλον ἀμετακίνητος στὶς σχετικὲς πεποιθήσεις του, διακηρύσσοντας ὅτι ἡ ἀρχαία εἶναι ἡ φυσικὴ γλῶσσα καὶ «περιττὸν ἄρα χυδαῖζων συγγράφειν τὰ ἐπιστημονικὰ ἐν τῷ μὲν δήμῳ καὶ πρὸς τὸ βαρβαρικώτερον ἐξυφασμένα οὐχ ἦττον ἀξύνετα, τοῖς δὲ ἔλλογίμοις ἡμῶν μηδὲ προσβλέπεσθαι ὅλως ἐσόμενα ἀνεκτά...». Ἀντίθετα τὰ ἱστορικὰ καὶ ἠθικοῦ περιεχομένου συγγράμματα «τὰ πρὸς ἄλλην ψυχολογίαν φέροντα» μποροῦν, ἔλεγε, νὰ γραφοῦν σὲ γλῶσσα ἀπλούστερη, πράγμα που ἐπεχείρησαν οἱ Βούλγαρος καὶ Ν. Καρατζᾶς «καθ' οὓς εἰ συγγράφοιμεν τὸ πεζαίτερον ἰδίωμα κεχαρισμένως καὶ χρήσιμα τῷ ἡμετέρῳ γένει ἐσόμεθα πράξαντες...». Ὑποστήριζε ἀκόμη, πὼς καμμιά ἀπὸ τὶς σὲ χρῆσιν διαλέκτους δὲν εἶναι φυσικὴ καὶ γνήσια «ἀλλὰ ἐθισμῶ καὶ μελέτῃ προσγιγνομένης καὶ τὸ ἰδιωτικὸν ἄρα τῆς ἡμῶν διαλέκτου ἰδίωμα παρεκτροπὴ τις καὶ παραφθορὰ ὀμολογουμένως οὐσα πολλῶ ἦττον τοῦ τῶν ἔλλογίμων εἰκότως εὐρήσεται φυσικῆ...». Τὰ δὲ κατὰ τόπους ἰδιώματα τῆς λαϊκῆς γλώσσας εἶναι πολλὰ καὶ ἀκαθόριστα (νόμος δὲ τῶν συγγραφόντων νὰ συγγράφωσι βέλτιον ἢ ὡς λαλῶσι) γιὰ τὸ τοῦτο «συμβάλλεται, καθὼς ἔλεγε, εἰς ὕψος λόγου» (Μ. Ε. Ἐγκ. ΚΔ' σελ. 338 - 9).

Μ' αὐτὲς βέβαια τὶς περὶ γλώσσας ἀναχρονιστικὲς ἀντιλήψεις του ὁ Φ. ἐπηρέασε, καθὼς ἦταν φυσικό, σοβαρὰ τοὺς μαθητὲς του κατὰ κύριο λόγο, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναδείχθηκαν πρωτοπαλλήκαροι τοῦ ἀρχαϊσμοῦ. Ὅταν δὲ ὁ Καταρτζῆς¹¹ θερμὸς ἐπίσης ὀπαδὸς τοῦ γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους τοῦ Δημοτικισμοῦ, μεγαλύτερός του, ἐπρότεινε συζήτησις γιὰ τὴν ὀμιλουμένη γλῶσσα, ὁ Φ. ἐπῆρε φανερὰ τὸ μέρος τῶν σχολαστικῶν καὶ τὸν κατάκρινε, ὅταν ἔγραφε συντακτικὸ τῆς Δημοτικῆς. Τὶς συζητήσεις του βέβαια αὐτὲς μὲ τοὺς χυδαῖστὲς — μὲ τοὺς Κοραῖστὲς ἢ μάχη δὲν εἶχε γιὰ καλὰ ἀνάψει, ὅσο ζοῦσε — ἐβάσταξε ὁ Λάμπρος σὲ ἐπίπεδο ἀνώτερο, ἐπιστημονικὸ, χωρὶς ἀπρέπειες καὶ ἐ-

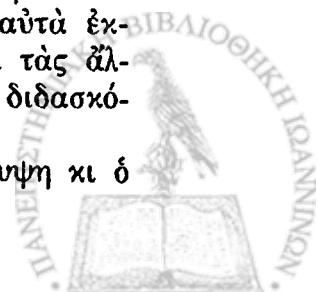
Ξαλλοσύνες, καθώς ο ίδιος αναγνώστης θα διαπιστώσει από τις μεταξύ αυτού και του Καταρτζή ανταλλαγείσες και πιο κάτω παρατιθέμενες επιστολές, πράγμα που δεν έπραξαν τα μαθητούρια του, οι μακαρονιστές αργότερα.

Θά πρέπει να προσθέσουμε στο σημείο αυτό για να κατανοηθῆ καλύτερα τὸ γενικώτερο πνευματικὸ κλίμα μέσα στο ὁποῖο ζοῦσε ὁ Φωτιάδης, καθώς και οἱ σπουδαιότεροι λόγοι που τὸν ὤθησαν ν' ἀπαρνηθῆ τις συντηρητικὲς πεποιθήσεις του και νὰ ταχθῆ ὑπὸ τὴ σημαία τοῦ Κοραῆ, πὼς ὁ Καταρτζῆς αὐτὸς μὲ τὸν κύκλο τῶν ἐκλεκτῶν διανοουμένων που ἠγοῦνταν, ἀνάμεσα στους ὁποῖους μαθητῆς του ἀγαπημένος και ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς, ἀσκει ὄλο και πλατύτερη μεταξύ ἰδίως τῶν νέων ἐπιρροή, σὲ σημείο μάλιστα που νὰ παραπονεῖται ὁ Δούκας γιατί «οἱ νέοι συνεχῶς προσέχουσι νὰ μὴ προσφέρουσι λέξιν τινὰ καθαρὰν». Ὁ δὲ Φωτιάδης που παρά τὴν ποσοτικὰ και ποιοτικὰ ἀνώτερη σχολικὴ ἐργασία του δὲν φαίνεται νὰ ἦταν ἱκανοποιημένος ὅσο ἔπρεπε ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματά της ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς τῆς γλώσσας, ἐνοιῶθε τὸν ἑαυτὸ του ὄλο και περισσότερο ἀνίσχυρο νὰ ἐπιδράση στους μαθητῆς του και ὄλο γιὰ τὸ ἐπιταχτικώτερη τὴν ἀνάγκη θαρραλεώτερης ἀντιμετώπισης τῶν πραγμάτων.

Δὲν θά ναι ὑπερβολὴ ἂν ποῦμε πὼς κι ὁ ἴδιος εἶχε ἀρχίσει νὰ διαποτίζεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ, που συνεῖχε τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τις καρδιὲς τῶν προοδευτικῶν και φιλελεύθερων ἀνθρώπων στους ὁποῖους κι αὐτὸς θέβαι ἀνῆκε. Γιατὶ θά πρέπει μὲ τὴν εὐκαιρία νὰ τονίσουμε πὼς ὁ ἀρχαῖσμός τοῦ Φ. ὄχι δασκάλου τῶν καλῶν Γραμματικῶν ἀλλὰ φημισμένου παιδαγωγοῦ μὲ εὐρύτερες ἀνησυχίες και στόχους ὑψηλότερους δὲν ἦταν ἔκφραση συντηρητισμοῦ και ὀπισθοδρομῆσης ἀλλὰ ἐκδήλωση τοῦ κλασικιστικοῦ πνεύματος που εἶχε φουσήξει μὲ τὴν Γαλλ. Ἐπανάσταση στὴν παιδεία και που δὲν ἔπαυσε ἀπὸ τότε ὡς σήμερα νὰ κατευθύνῃ.

Καθημερινὰ λοιπὸν ὠρίμαζε μέσα του ἡ ἰδέα κάποιας σοβαρῆς και ριζικώτερης στὰ ἐκπαιδευτικὰ πράγματα ἀλλαγῆς. Οἱ καταβολὲς ὅμως τῆς λόγιας παράδοσης ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποκλειστικὰ θράφηκε νέος και πιστὰ ὑπηρετήσε ὠριμος ἦταν βαθεῖες μέσα του, ἀλλ' οὔτε τὴν τόλμη νὰ τὴν ἀπορρίψῃ εὐθύς ἢ λύση ἔτοιμη τοῦ προβλήματος διέθετε. Σχετικὰ μὲ τις γιὰ τὴν παιδεία και τὴ γλώσσα ἀντιλήψεις τοῦ Φ. ὁ ἴδιος ἐκεῖνος μαθητῆς του, συντάκτης τοῦ Λ. Ἐρμουῦ ἔγραφε: «ὅσον περὶ τῆς παιδείας και παιδείσεως τοῦ Ἔθνους ἐφρονοῦσε και αὐτὸς τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωῆς του ὅσα ὁ τότε αἰὼν ἐσυγχῶρει· δηλαδὴ ἐθεωροῦσε και αὐτὸς τὴν μάθησιν τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς ὡς κυρίαν παιδείαν. Τὰ δὲ ἄλλα ἢ ὡς πάρεργα ἢ ὡς ἀπλοῦν στολισμόν, ὄχι ὡς οὐσιωδῶς ἀναγκαῖα εἰς τὴν παιδευσιν τοῦ ἀνθρώπου και τῶν ἐθνῶν. Πὼς τὰ ἔθνη φωτίζονται τῷ ὄντι, τί ἐστὶ φωτισμός, διατὶ πρέπει νὰ φωτίζονται κ.λ. δὲν ἐγνώριζε και αὐτὸς ἐπειδὴ ὄλος ἐκεῖνος ὁ αἰὼν δὲν τὸ ἐκαταλάμβανε· διὰ τοῦτο δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐννοήσῃ και εἰς τί ἤθελε χρησιμεύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦ Καταρτζῆ, τὸ νὰ γράφωμεν δηλ. τὴν τωρινὴν γλώσσαν. Τοιαῦτα ἦταν τὰ φρονήματά του ἕως εἰς τὰ 1801, 1803, 1804». Καὶ παρακάτω: «Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ἀκόμη αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος εἶχεν ἀρχίσει ὁ μακαρίτης ν' ἀποκτᾶ ἰδέας ὀρθότερας περὶ παιδείας και διατάξεως σχολείων. Ἄλλοτε θέλομεν ἐκδέσει τὰς αἰτίας τὴν δὲ ἀπόδειξιν θέλομεν ἀναφέρει κατωτέρω. Ἐσχάτως ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας και ἀνέγνωσεν και τὰ τοῦ Κοραῆ πρωτοφανῆ εἰς ἡμᾶς συγγράμματα τὴν μετάφρασιν τοῦ Βεκκαρία και τὸν Ἡλιόδωρον ὡς ἄνθρωπος μὲ νοῦν ἀνώτερον τῶν κοινῶν δὲν ἤργησε νὰ καταλάβῃ τὴν ὀρθότητα τῶν εἰς αὐτὰ ἐκτεθειμένων γνώμων και φρονημάτων και εὐθύς ἐνηγκαλίσθη μὲ ζέσιν και τὰς ἄλλας γνώμας, ὅτι πρέπει εἰς τὴν τωρινὴν γλώσσαν νὰ γράφωμεν και νὰ διδασκόμεθα» (Λ. Ἐρ. 1819 σελ. 485 - 6).

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Κοραῆ λοιπὸν ὑπῆρξε γιὰ τὸ Φ. ἀληθινὴ ἀποκάλυψη κι ὁ

από μηχανής θεός του. Τὰ κηρύγματα τοῦ πολυδιαβασμένου Χιώτη γιὰ συμβιβασμὸ στὸ ζήτημα τῆς γλώσσας καὶ ἀπλοποίησής της, ἡ νεοφανὴς δηλ. θεωρία τῆς μέσης ὁδοῦ, ἱκανοποιῶσε ἀπόλυτα καὶ τὸν ἴδιο, πὺ ἀντιπαθοῦσε τὶς ἀκρότητες. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ἄνθρωπος καθὼς ἦταν «μὲ νοῦν ἀνώτερον» καὶ θερμὸς πατριώτης, ἀνεγνώρισε τὴ χρησιμότητα τῶν Κοραϊκῶν ἀπόψεων στὴ συγκεκριμένη τότες κατάσταση τοῦ Γένους καὶ τάχθηκε ἀνεπιφύλακτα μὲ τὸ μέρος τοὺς δηλώνοντας ἀνοιχτὰ πῶς, «αὐτὸς μόνον (δηλ. ὁ Κοραῆς) ἐγνώριζε εἰς ποίαν γλῶσσαν ὀφείλομεν νὰ γράφωμεν καὶ νὰ λαλῶμεν». Ἡ στροφὴ μ' ἄλλα λόγια τοῦ Φ. πρὸς τὸν Κοραϊσμὸ συντελεῖται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1802-1804 ἐποχῇ πὺ κάνουν ἀντίστοιχα τὴν ἐμφάνισή τους στὸ Παρίσι τὰ δυὸ μνημονειθέντα ἔργα τοῦ Κοραῆ, ἡ μετάφραση δηλ. τοῦ περὶ ἀμαρτημάτων καὶ ποινῶν πονήματος τοῦ Ἰταλοῦ Βεγκαρία (1802) καὶ τὰ Αἰθιοπικὰ τοῦ Ἡλιοδώρου (1804), συνοδευόμενα καὶ τὰ δυὸ μὲ μακρὰ περὶ παιδείας καὶ γλώσσας προλεγόμενα τοῦ ἐκδότη τους.

Γιὰ τὶς πρὸ τοῦ προσανατολισμοῦ του πρὸς τὶς Κοραϊκὲς ἰδέες ἀνησυχίες πὺ βασάνιζαν τὸ Φ. καὶ συνέβαλαν ἀπ' ἀφορμὴ τὰ σχετικὰ δημοσιεύματα τοῦ Κοραῆ στὴ μεταστροφή αὐτή, ὁ ἴδιος Θερεσιανὸς (ὁ. π. σελ. 82) γράφει: «Εἶναι μὲν ἀληθές, λέγει ὅτι προσέκειτο καὶ οὗτος εἰς τὰς παλαιὰς διδασκτικὰς ἀρχάς· πρὸν δὲ καὶ μάτην κατέστρεψε χρόνον πρὸς σύνταξιν ἀνακρεοντείων ποιημάτων καὶ σαπφικῶν καὶ πινδαρικῶν ὠδῶν· ἐννόησεν ὅμως ἐγκαίρως τὴν ἀνάγκην τῆς μεταρρυθμίσεως ἅμα δὲ εἶδε τὸν Κοραῆν ἀναπετάσαντα τὴν σημαίαν τῆς καθάρσεως καὶ ἀναστάσεως τῆς γλώσσης ἔδραμε πρὸς αὐτὸν ὡς ἐπίκουρος μετὰ ψυχῆς σκιρτώσης ὑπὸ χαρᾶς· ἀλλὰ τὸ ἐνθουσιῶδες ἐκεῖνο, τὸ χαρμόσυνον καὶ γενναῖον τῆς μεγάλης αὐτοῦ ψυχῆς ἔξαλμα ἦτο ἡ τελευταία ἀνάλαμψις ἀποσβεννυμένης ἤδη ὑπάρξεως. Ἄν μὴ ἐγένετο ὁ Λάμπρος αὐτουργὸς τῆς φιλολογικῆς ἀνακαινίσεως ἀπέθι ὀριζογουμενῶς πολυτίμητος καὶ ἐθνωφελέστατος διδάσκαλος. Ἐτι καὶ πρὸν δημοσιεύση ὁ Κοραῆς τοὺς αὐτοσχεδίους στοχασμοὺς, συνείδεν ὁ Λ. ὅτι ἡ παράδοσις τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων ἔχρηζε ριζικῆς μεταρρυθμίσεως, διότι οἱ φιλομαθεῖς νέοι καθ' ὃν τρόπον ἐδιδάσκοντο ἐκινδύνευον νὰ ἀποβῶσιν ἡλίθιοι σχολαστικοὶ ὅποτε μάλιστα τὸ δίστηνον γένος ἔχρηξεν ἀνδρῶν φιλοπατριδῶν διακαιομένων ἐκ τοῦ πυρὸς τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.»

Ἄργα πολὺ ὅμως. Γιατὶ ὁ μετ' ὀλίγο αἰφνίδιος θάνατός του θὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὸς τὴ συνδρομὴ του στὴ νέο μεταρρυθμιστικὴ γιὰ ἐθνικὴ γλῶσσα καὶ παιδεία κίνηση τοῦ μεγάλου Χιώτη. Θὰ τὸ πράξουν οἱ μαθητὲς καὶ διάδοχοί του στὴν Αἰθιωνικὴ Σχολὴ Βαρθολαῆος καὶ Βογορίδης θερμοὶ καὶ οἱ δυὸ ὁπαδοὶ καὶ κήρυκες τῶν κοραϊκῶν ἰδεῶν.

Μὲ τὸν Κοραῆ βέβαια ὁ Φωτιάδης δὲν γνωρίζονταν, οὔτε καὶ ὅταν ἀργότερα ἡ φήμη τοὺς ἐπέβαλε σὰν κορυφαίους ἀναγεννητὲς τοῦ ἔθνους, ἔδωκαν μετὰξὺ τους ἀφορμὴ νὰ συγκρουσθοῦν ἢ ὀπωσδήποτε συζητήσουν τὶς ἀντιτιθέμενες γλωσσικὲς τοὺς ἀπόψεις. Εἶναι φανερὸ πῶς αἰσθήματα ἀδιατάρακτα ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ ἐκτίμησις συνέδεσαν ἐξ ἀρχῆς τοὺς δυὸ ἄνδρες, τὰ ὁποῖα δὲν παρέλειπαν καὶ νὰ ἐκφράζουν, καθὼς σὲ συνέχεια θὰ ἰδοῦμε. Μὲ τὸ φωτισμένο ὅμως Φαναριώτη τῆς Βλαχιάς τὸ Δημ. Καταρτζῆ, πρῶτο μεγάλο θεωρητικὸ τοῦ Δημοτικισμοῦ καὶ τῶν Δημοτικιστῶν τῆς ἐποχῆς ἀρχηγὸ ἀδιαφιλονείκητο, πολὺ νωρὶς (1789) συζήτησαν τὶς ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες πὺ ἐκπροσωποῦσαν¹² γλωσσικὲς ἀπόψεις, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὶς εἰθὺς ἀμέσως παρατιθέμενες ἐπιστολὲς τοὺς ποὺ διέσωσε ὁ Δούκας στὴν Τερεψιδέα του (1812) μετάγραψε δὲ στὸ παράρτημα τῆς Ν. Φ. του (σελ. 154-176) ὁ Σάβας. Ἄς σημειωθῇ πῶς οἱ ἐπιστολὲς αὐτὲς τοῦ Λάμπρου, ἀντίθετα πρὸς ἐκείνες τοῦ συνομιλητῆ του Καταρτζῆ, δὲν ἔχουν ἄγνωστο γιὰ τὴν τοποχρονολογία, πρᾶγμα πὺ θὰ μᾶς βοηθήσῃ στὸν ἀκριβῆ ἐντοπισμὸ τῆς κατὰ τὴν ἐποχῇ αὐτὴ διαμονῆς του. Τὸ ὅτι ὅμως οἱ δυὸ τους βρίσκονται στὴν

ανάγκη νά ἐπικοινωνοῦν ἀλληλογραφῶντας δείχνει πὼς ὁ Φ. δὲν κατοικοῦσε τοῦλάχιστον κατὰ τὸ χρόνο αὐτὸν (1789) στὸ Βουκουρέστι, ἀλλὰ σὲ κάποια γειτονική του μᾶλλον πόλη, ἐπειδὴ στὰ γράμματα αὐτὰ γίνεται λόγος καὶ γιὰ ἀμοιβοῖο δανεισμὸ βιβλίων.

Ἄλλ' ἄς δοῦμε αὐτὴν τὴ μεταξὺ «τοῦ ἄρχοντος Κλοτζιὰρ Δημ. Καταρτζῆ καὶ Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ διδασκάλου» περιεργῆ, καθὼς τὴν λέγει ὁ Σάθας, περὶ γλώσσης ἀλληλογραφία κατὰ τὰ κύρια τοῦλάχιστον σημεία της.

α') «Δημήτριος Λάμπρῳ τῷ ἐλλογιμωτάτῳ εὖ πράττειν.

Ἐπειδὴ καὶ στὸ (γνώθι σ' αὐτὸν) τόνημά μου (καθὼς δὲν ἀγνοεῖ καὶ ἡ φιλοπατρία σου) εἶχα συμβουλευθεῖ τὸ ἔθνος μας ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά συγγοάψωμεν τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης Ρωμαῖκα γιὰ νά προκόβουν οἱ νέοι μας πρὸ γλήγορα καὶ μὲ πρὸ θεμέλιο σὲ ὅλα, ἐπιχειρήσθηκα νά κάμω τὸ ἑλληνικὸ συντακτικὸ μὲ Ρωμαῖκα (καθὼς εἶπα) διδασκαλία γιὰ νά ἀποδείξω κ' ἐμπράκτως τὴ συμβολὴ μου καλὴ. Ὅθεν ἐσυγκάλεσα τριγύρω μου ὅσους γραμματικούς μπόρεσα τότε νῦν ἔχον, δηλαδὴ τὸ Διονύσιον, τὸ Μιχαήλ, τὸ Θεόδωρον, τὸν Κωνσταντῖνον, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Γεράσιμον, τὸν Ἀντώνιον, τὸν Ἀνανίαν, τὸ Νεόφυτον, τὸ Λανιήλ· μὲ τὸ νά εἶναι ὅμως δάσκαλος ὁλωνῶν τους ὁ Ἀπολλώνιος, κὶ ἔχει ἡ ἐλλογιμότης σου τὸ ἀθάνατον συγγραμμά του, παρακαλῶ νά γράψῃς τὸ λογιώτατον κῦρ Ἰωάννη τὸ θεῖόν σου νά μὲ τὸ δώσῃ, ὅσο νά τελειώσω τὸ ἔργον μου καὶ θέλω τὸ γνωρίσει μεγάλη χάρι. ἔτι παρακαλῶ ἂν ἔχῃς καὶ τὸν Ἡρωδιανὸν τὸν τεχνογράφον ἢ καὶ τὰ σημειώματα τοῦ Εὐγενίου τοῦ Νεοφύτου τῆ Γραμματικῆ, νά μὲ τὰ δώσῃς κὶ αὐτά· εἰ δὲ κὶ ἀξιοθῶ ἐν ταῦτῳ κ' ἐλλόγιμον γράμμα σου, πού νά ἐξαγγέλλῃ σ' ἐμένα τὴν ἐφετῆ μου ὑγείαν σου, τότες πιά ἡ εὐχαριστήσῃ μου θὰ εἶναι πληρεστάτη ἔρωσον Ἀψπθ' Μπουκουρέστι.»

β') «Δημητρίῳ τῷ εὐγενεστάτῳ Λάμπρος ὁ Φωτιάδης εὖ πράττειν.

Οὐκ ἄρα παράδοξα τὰ τῶν στωϊκῶν δόγματα καίτοι τοιαῦτα πολλοῖς οὐ μὴν τῶν συγκλίδων καὶ τοῦ συρφετώδους κόμματος ἀλλὰ καὶ τῶν ἔσω λόγου δόξαντα· ὁρῶμεν γάρ ἐφ' ἡμῶν ἄνδρα τὴν κατ' ἐκείνους ἀπάθειαν ἔργῳ ἐμπεδοῦντα, καὶ ἐν οὕτῳ πολυσυμφόρῳ δαίμονι ἄγοντι καὶ φέροντι τότε νῦν εἶναι τὰ ὑμέτερα, ἐπὶ τοῦ ἐδραίου καὶ βεβηκότος ἥθους μένοντα καὶ ἀντέχοντα ταῖς ἀπὸ τῶν περιστάσεων ἐμβολαῖς ἀστεμφῆ καὶ ἀμετακίνητον τὴν σὴν φημί φιλόσοφον ψυχὴν ἣν οὐδὲν κατέπεισε τῶν ἐπιχειμένων δεινῶν, καίτοι μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολιπόντων, οὐδὲ τῆς φίλης σχολῆς ἀπησχόλησεν ἢ τῆς θεωρίας τοῦ νοῦς καὶ καλλιέργειας τοῦ λόγου ἀπέστησε. Καὶ ἔχε ἄρα βίβλων τῶν ἐμῶν οὐ μόνον ἦν ζητεῖς Ἀπολλωνίου τοῦ δυσκόλου τὴν γὰρ τοῦ τεχνικοῦ Ἡρωδιανοῦ καὶ τὰ τοῦ Εὐγενίου ὑποσημειώματα οὐκ ἐκτησάμην. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἂν ἢ σοι βουλομένῳ, προσῆχον ὄν τοῦτο γε καὶ τῆ φιλοπόνῳ σου σπουδῇ ὀφειλόμενον. Γνώμην δέ σου τοῖς παιδικοῖς καὶ αὐτὸς εἰσφέρων μὴ καὶ ὄγληρὸς ἢ ψυχρὸς δόξω; Χαριτόγλωσσοι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἄνδρες τῶν Ἑνετίσιν ἐνοικούντων ὅτιπερ ὄφελος, καίτοι ἐμμελέστατα εἰδότες τοῖς ὁσίν ἀπηγοῦσαν τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον, ἀλλ' ἐν μὲν τῆς ἀπὸ στόματος προσλαλιᾶς χρῆσθαι ταύτη χαίρουσιν, ἔνγε μὴν τοῖς σφετέροις συγγράμμασι (ὑπεξαιρουμένων τῶν κωμωδιῶν ἐν αἷς λόγῳ καρυκείας παρεγγωρεῖ! τῆς εἰρήχου ἑαυτῶν καὶ ἐμμελοῦς ἐκείνης τὴν Τυρρηνικὴν, ε! τ' οὖν Τοσκανικὴν ἀνθαιροῦνται· φημί τοίνυν τῆς χύδην ἡμῶν διαλέκτου τὰ εὖχα καὶ εὐρυθῆμα ταῖς ἡμετέραις ἀκοαῖς προσπίπτοντα τοῖς ἐρῶνθμοῖς καὶ ἐμμέτροις λόγοις προσήκειν, ἅτε δὲ πολυπαθῆ καὶ συναλοιφῆς καὶ κρύσεως καὶ συγκοπῆς καὶ τῶν ἄλλων κατὰ λέξιν παθῶν ἀνάμεστα· τὰ δὲ τῆ Ἑλλάδι μᾶλλον προσεγγίζοντα τοῖς συγγράμμασιν.

Ἀλλὰ γάρ περὶ τούτων αὐτὸς ἂν καὶ εἰδείης καὶ κρίνεις τὸ βέλτιστον, ὡς

ἂν ἐπ' αὐτοὺς οὐ σμικροὺς οὐδ' εὐκαταφρονήτους κόπους καταβαλὼν ἐμὲ δὲ ὡς εὐπρόσιτος καὶ τὸ εὐέντευκτον ἰδιάζοντα ἔχον χαρακτήρα ἠρετήσω φιλεῖν, φιλοῦντα δὴ καὶ σεβόμενον μὴ παύσῃ καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε φιλῶν. Ἔρωσο.»

Στὴν ἀμέσως ἐπόμενη ἀπαντητικὴ πρὸς τὸ Φωτιάδη ἐπιστολὴ τοῦ ὁ Καταρτζῆς γραμμένη ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι στὶς 2.7.1789, ἀφοῦ τὸν εὐχαριστεῖ γιὰ τὴ μεγάλη του προθυμία νὰ τοῦ δανείσῃ τὰ βιβλία του, τὸν πληροφοροεῖ, ὅτι τὸν εὐφρανε ἡ γραπτὴ γιὰ πρώτη φορὰ ἐναντιώσῃ του στὶς γλωσσικὰς του ἀπόψεις, πού ἔγινε, καθὼς τοῦ γράφει, «μὲ συλλογισμό, μὲ τάξη, μὲ διαίρεση» ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔκαμαν τοῦτο «ἐκ στόματος, ἐξ ὑπογείου καὶ παρέρογως». Συνέχεια μὲ σοφὰ ἐπιχειρήματα καταρρίπτει τὶς θέσεις τοῦ Φωτιάδη ἐξηγώντας πὼς οἱ Βενετοὶ γράφουν στὴν Τυρρηνικὴ «πού εἶναι ἐπίσης Ἰταλικὴ σὰν τὴ δική τους, ἀνάγεται σὲ θεμέλιο καὶ ἀρχή, πὼς σὲ κάθε ἔθνος πεπαιδευμένο προτιμῆται ἡ καλύτερη διαλεκτός του». «Βελτιοῦται γράφει παρακάτω μιὰ γλῶσσα, ἀκολουθώντας ἓνα ἔθνος νὰ καλλιεργῇ τὴ γλῶσσα πού λαλεῖ ἤδη, ὅθεν ἂν εἴν' πρωτότυπη αὐτὴ παίρνει ἀπὸ λόγον τῆς κάμνει τὰ ὀνόματα ἢ τοὺς ὄρους πού ἀνάγονται στῆς ἐπιστήμαις καὶ τέχναις... εἶδὲ καὶ εἶναι παράγωγος πολλοὺς ἢ ὄλους τέτοιους ὄρους θὰ τοὺς πάρῃ ἀπὸ τὴν πρωτότυπη ἢ ἀπ' ἄλλαις ξέναις».

Μιλᾷει πὶὸ κάτω ὁ Καταρτζῆς γιὰ τὴν ἀέναη καὶ ἀνεπαίσθητη ἀλλαγὴ τῆς ζωντανῆς γλώσσας καὶ καταλήγει: «ἔτι τὰ Ρωμαῖκα, πού κοινῶς λαλοῦμε, μόνον ὁποῦ εἴν' ἀνομοιότερα ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ στὸ αὐτό γιὰ τὶς πολλὰς ὁμῶς χάραις τοὺς μοιάζουν πολλαπλασίως μ' ἐκεῖνα... ὅθεν παρακαλῶ στὸ ἐξῆς νὰ μ' ἐναντιώνεσαι ἀγαπώντας με καὶ θέλω σ' ἐναντιώνομαι ἀγαπώντας σε, ὅσο νὰ θηρευθῇ τοῦτο ἀπὸ μᾶς συγχρόνως πρᾶγμα ἀναντιρρότως λυσιτελέστατο στὴ σπουδὴ τοῦ καθενοῦ μας σὰν στὴν κοινὴ παιδαγωγία τοῦ ἔθνους μας».

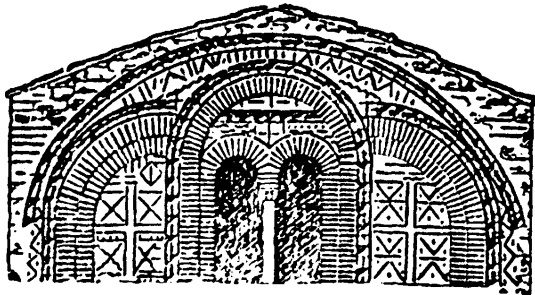
Ἀπαντώντας στὸ παραπάνω μὲ μακρότατο δικό του γράμμα ὁ Φωτιάδης, συνταγμένο στὸ γνωστὸ περίτεχνο καὶ στριφνότατο μακαρονικό του ὕφος, προσπαθεῖ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν Καταρτζῆ ἐπαναλαμβάνοντας γενικὰ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀρχαῖστων γιὰ τὴ χρῆση τῆς ἀρχαίας γλώσσας. Μεταφράζω ὀλίγες τὶς πὶὸ χαρακτηριστικὰς ἀπὸ τὶς διατυποῦμενες σ' αὐτὸ σκέψεις του: «Ὅτι οἱ συγγράφοντες πρέπει νὰ ἀφίστανται «ὄλαις δυνάμεσι τῆς τε παραφθορᾶς καὶ τοῦ πεπατημένου καὶ ἰδιωτικοῦ τῆς λέξεως ἢ ἐν μόνοις γοῦν τοῖς ποιήμασι πρὸς τὸ κινεῖσαι τὸν γέλωτα ἢ κατ' ἀνάγκην μέτρου αὐτοῖς προγοῖσθαι... ὅτι δ' ὧ ἐπισυνείρεις τῶν λέξεων πληθυσμῶ βελτιοῦται πᾶσα διάλεκτος, ξύμφημι ξυμφήσεις δέ μοι καὶ αὐτός, ὡς σὺ μόνω τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἄλλοις, ὅλον καὶ τὸ περὶ οὖν ἡμῖν ὧδε μάλισθ' ὁ λόγος τῶν λέξεων περὶ τε ἐτυμολογίαν καὶ σύνταξιν ἀναμαρτήτω, ὃ τῆ δια τῶν ἀκριβεστάτων περὶ τε τὸ ἐτυμολογικὸν καὶ συντακτικὸν αὐτῆς κανόνων φυγῆ τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ σολοικισμοῦ κατορθοῦται... εἰ μὲν ὧ ἄνδρες τὸ ἐνσκήψαν τῆ ὑμετέρα τῶν προγόνων φωνῆ νόσημα ἀνήκεστον ὄν καὶ τομῆς διαγνόντες, εὐτρεπῆ καὶ τεθηγμένον ἐπ' αὐτῶ τὸν σίδηρον μετὰ χεῖρας φέρετε... εἰ δ' ἰάσιμον ὄλωσ τί μὴ φαρμάκοις μᾶλλον ἢπίοις αὐτὴν καταγοητεύετε ἐξασθενήσασαν καὶ λιπαρᾶ τινὶ προσεδρία ἐπισκεπτόμενοι εἰ τὴν ἐν εὐγῆ μυρία ἀνακαλεῖσθαι ὑγιᾶ ἰποκατάστασιν; περικαλέστατον οὐχ ὅπως τοῖς ὁμογενέσιν ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ὡς ὁρᾶτε τοῖς ἑτερογενέσι φιλοκάλοις περισπούδαστον ὧ παῖδες Ἑλλήνων τῆς ὑμετέρας φωνῆς ὑπάρχει τὸ ἄγαλμα...».

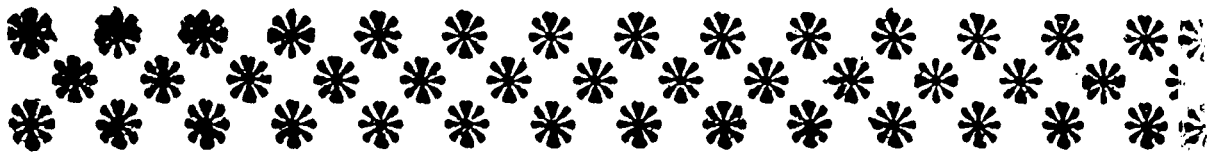
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

10. Γιὰ περισσότερα πρὸβλ. Κ. Δημαρᾶ: Ἱστορ. Ν. Λογοτ. σελ. 152 κ.κ., Ὁ Κοραῖς καὶ ἡ Ἐποχὴ του (εἰσαγωγή) Ἀθ. 1958, Προτομὴ Κοδρικᾶ Ἀθ. 1962, Κ. Κορδάτου: Ἱστορία τοῦ Γλωσσικοῦ μας ζητήματος Ἀθ. 1943, Γ. Βαλέτα: Κοραῖ Ἀπαντα 1965 εἰσαγ. σελ. μστ', Ἀπ. Δασκαλάκη: Κοραῖς καὶ Κοδρικᾶς Ἀθ. 1968, ὅλη δὲ τὴν πα-

λαιότερη ογκώδη σχετική με τὸ γλωσσ. ζήτημα βιβλιογραφία εἰς Μ. Τριανταφυλλίδη: Νεοελλ. Γραμματικὴ (ιστορ. εἰσαγωγή) Ἀθ. 1938 σελ. 619-644.

11. Ὁ Δημητράκης Καταρτζῆς ἢ Φωτιάδης (1720-1807) κατάγονταν ἀπὸ εὐπορ. Θαναριωτικὴ οἰκογένεια τῆς Πόλης, ὅπου μεγάλωσε καὶ σπούδασε. Νέος ἀκόμα ἀσχολήθηκε μὲ τὰ γράμματα καὶ ξεχωριστὰ τὴ στιχουργίαν εἰς γὰρ δὲ χάρις τῆς τῶν ἐλλογιμῶν φωνῆς νηπόθεν σὺν ὑπῆρξε μέλημα περισπούδαστοι τοῦ γράφει ὁ Λάμπρος. Ἀπὸ τὴν Πόλιν πέρασε εἰς τὴν Βλαχίαν, ὅπου διέπρεψε εἰς τὴν ὑπερσείαν τῶν ἡγεμόνων τῆς τιμηθεὶς μὲ μεγάλα ἀξιώματα. Ἦταν τύπος φωτισμένου καὶ σοφοῦ ἄρχοντα, ὁπαδὸς τοῦ Γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τῶν Ἑγκυκλοπαιδιστῶν ἀληθινὸς δὲ Μαικήνας τῶν λογίων τῆς Βλαχίας. Πρῶτος ἐπέβαλλε καὶ συστηματοποίησε τὴ θεωρίαν, ὅτι πρέπει νὰ γράφωμε τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, τὴ δημοτικὴν δηλ., γενόμενος ὁ κατ' ἐξοχὴν θεωρητικὸς τοῦ Δημοτικισμοῦ καὶ ὁ συνισταμένος τῆς μερίδος τῶν δημοτικιστῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἐγραψε διαφόρους λόγους, πραγματείας, μεταφράσματα καὶ δύο Γραμματικὰς τῆς Δημοτικῆς καὶ Καθαρευθούσης, τίποτε ὅμως ὅσο ζῶσε δὲ δημοσίευσεν. (Πρβλ. καὶ Κ. Δημαρᾶ: ὁ Κοραῆς καὶ ἡ ἐποχὴ του σελ. 22-23).

Ἀρχιμανδρίτου ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΒΙΤΑΛΗ
Πρωτοσυγκελλεύοντος Ἱεροκήρυκος
τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως

Ο Κ Ω Δ Ι Ξ Β'
ΤΗΣ ΕΝ ΠΡΕΒΕΖΗ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ*
(1873 - 1885)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

18. Π ρ ᾶ ξ ι ς π ο ρ α λ α β ῆ ς χ ρ η μ ᾶ τ ω ν .

Τῆ 7 Μαρτίου 1874 οἱ Νησιώτης, Μωραΐτης καὶ Ντελέων, ἀνεψιοὶ τοῦθ. Τσιντώση, παρέστησαν εἰς τὴν Ἱ. Μ)λιν κα- παρέλαβον παρὰ τῶν Ἐπιτροβῶν τῶν τριῶν ἐνταῦθα Ἐκκλησιῶν Ἀγ. Νικολάου, Ἀγίου Χαραλάμπους καὶ Ἀγ. Ἀθανασίου... τὰ κατὰ τὴν ἄνω ἀμοιβαίαν πρᾶξιν ἀφεθέντα αὐτοῖς γρόσια τοικ. χίλια πεντακόσια πρὸς ἕκαστον...»

Παρομοία πρᾶξις συνετάχθη καὶ τῆ 13 Μαρτίου 1874, ἀναφερομένη ἐς ἑτέρους κληρονόμους τοῦ αὐτοῦ Θ. Τσιντώση (σελ. 52, 53).

19. Π ρ ο ι κ ο δ ὴ τ η σ ι ς .

«Τὴν 28ην Μαρτίου 1874 ἁγίαν καὶ Μ. Πέμπτην ἐν Πρεβέζῃ παρέστη ἡμερον ἐν τῇ Ἱ. Μ)λει ὁ κ. Ἰω. Ἀθανασιάδης, ὅστις θέλων νὰ ἐκπληρώσῃ ἀ- βῶς τὴν τελευταίαν θέλησιν τῆς αἰδιμίου αὐτοῦ Συζύγου Γιαννούλας ἀπεφάσεν ἄνευ κλήρου τὰς πέντε τουρκικὰς λίρας τοῦ ἐτησίου αὐτῆς κληροδοτήματος νὰ ἴσῃ πρὸς τὴν τελευταίαν ἄγαμον κόρην τοῦ Θ. Μακρῆ Ἀνδρομάχην ἄγουσαν 19 τῆς ἡλικίας ἔτος. Τῆς ἀποφάσεως ταύτης γενομένης δεκτῆς, ὡς οὔσης ἀνσφ- φεύκτου ἀνάγκης πρὸς ὑπανδρείαν αὐτῆς ὁ κ. Ἰω. Ἀθανασιάδης παρέσχε σπ- ρον καὶ παρέλαβεν ὁ Θεόδ. Μακρῆς ὑπὲρ τῆς ἀγάμου ταύτης θυγατρὸς του εἰς πέντε τουρκικὰς ταύτας λίρας ἐνώπιον τῶν συνηγμένων. Ὅθεν εἰς πίστωσιν ἔ- νετο τὸ παρὸν πρωτόκολλον.

† Ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ἱερεὺς ὁ Οἰκονόμος
Ἰω. Ἀθανασιάδης
Θεόδωρ. Μαρκῆς
Ἀθαν. Ἀθανασιάδης
Λ. Γερογιάννης
Σπ. Β. Γιακουμῆς (σελ. 54).

20. Π ρ ᾶ ξ ι ς ε ὑ γ ν ω μ ο σ ῦ ν η ς .

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 225.

«Ἐπειδὴ ὁ ἐπὶ τριακονταετίας ὡς ἔγγιστα ἐνταῦτα καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ ἡπείρῳ Ἰατρὸς καὶ τέως Δ/ντὴς τοῦ Ὑγειονομικοῦ διατελέσας Ναπολέον Σολδάς ἐξ Ἰταλίας ὀρμώμενος προσηνέχθη ἡμῖν ἅπασι φιλοφρόνως, πολλάκις ἀπληρωτὶ παρέσχε τὴν ἰατρικὴν αὐτοῦ βοήθειαν τοῖς δεομένοις συμπολίταις ἡμῶν, καὶ ἐν διαφόροις χαλεπαῖς περιστάσεσι πρὸς οὐκ ὀλίγοις φιλανθρωπῶς ἐδείχθη, τανῦν δὲ παραιτηθεὶς τῆς θέσεως ταύτης ἐπέρχεται εἰς τὴν ἰδίαν Πατρίδα, ἔδοξεν ἡμῖν εὐγνωμοσύνην καὶ ἔπαινον αὐτῷ ὁμολογῆσαι. Ὅθεν ἐκδίδεται τὸδε αὐτῷ παρακαλουμένῳ μηδέποτε ἀμνημονῆσαι τῆς πόλεως ταύτης, ἐν ἣ ἐπὶ μακρὸν ἐν ὑγείᾳ τε καὶ φιλίῳ βεβίωκεν.

Ἐν Πρεβέζῃ τὴν 30ὴν Μαρτίου 1874
Σπυρίδων Κονεμένος (καὶ λοιποὶ 16 δημογέροντες)
ὑπογράφοσι) (σελ. 54—55).

*

21. Ἀπόφαισις μὴ ἐπιστροφῆς κειμηλίων.

Ὁ Χρ. Σκέφερις τὴν 4.4.1874 ἠτήσατο τὴν ἔγκρισιν ἐπιστροφῆς αὐτῷ τῶν κειμηλίων, ἅτινα ἔδωρήσατο πρὸς τὴν ἐπιζῶσαν νύμφην τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Δ. Σκέφερι. Ἡ ἀπάντησις ὁμῶς ὑπῆρξεν ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλ. Ἀρχῆς ἀρνητικῆ (σελ. 56—57).

*

2. Παραίτησις Ἀθ. Ἀθανασιάδου.

«Βαρυνθεὶς ὁ ὑποφαινόμενος τὸ τῆς δημογεροντίας ὑπόρρημα, ἀποβεβιωκότων ἤδη τῶν συναδέλφων αὐτοῦ μακαρίων Σπ. Καραμάνη καὶ Κώστα Κακαμπίνη μεθ' ὧν ἀπὸ τοῦ 1864 ἄχρι τῆς τελευτῆς των ἀόκνως εἰργάσθη, ἐν τῇ γενομένῃ σήμερον συνεδριάσει τῶν πολιτῶν Πρεβέζης, παρουσίᾳ τοῦ Ἀρχιερέως κ. Σεραφεῖμ, ἐπανελθόντος κατ' αὐτὰς ἐκ Κων)πόλεως, παραιτεῖται τῆς τιμητικῆς ταύτης ὑπηρεσίας, παρακαλῶν τὴν ὁμήγουριν νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν ἄλλου, κατὰ τὰ εἰθισμένα, πρὸς διεξαγωγὴν τῶν διαφορῶν ὑποθέσεων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Χριστιανῶν, προσερχομένων εἰς τὴν Ἰ. ταύτην Μ)λι, καὶ ἀπαιτούντων δικαιοσύνην κατὰ τοὺς ἰ. Κανόνας καὶ νόμους τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν Πρεβέζῃ τὴν 10 Μαΐου 1874
ΑΘ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ». (σελ. 57).

Σημ. Οὗτος ἐτέλει χρῆν ἡραμματέως τῆς Ἐκκλ. Δημογεροντίας Πρεβέζης, καθ' ὅτι καὶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν κώδικι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὗτος κατέγραφε, πιθανώτατα καὶ συνέτασσε, τὰς διαφοροὺς ἐκκλησιαστικὰς πράξεις καὶ ἀποφάσεις.

*

23. Διορισμὸς Νέας Δημογεροντίας.

«Σήμερον Μαΐου 10 τοῦ σωτηρίου ἔτους 1874 προσκλήσει ἡμετέρα καὶ προεδρία, συνελεύσεως συγκροτηθείσης ἐν τῇ Ἰ. ταύτῃ Μ)λει ὑπὸ τῶν κατ' ἐνορίας πολιτῶν τῆς πόλεως Πρεβέζης, ἐπὶ ἀνανεώσει καὶ ἀποκαταστάσει τῆς Ἐκκλ. Δημογεροντίας ὡς διαλυθείσης σχεδὸν τῆς ἐν ἔτει 1864 Ὀκτωβρ. 30 διορισθείσης καὶ ἐκ δύο μόνον προσώπων τέως συνισταμένης διωρίσθησαν καὶ ἀποκατεστάθησαν ἐκ νέου, ὁμοφώνῳ μὲν ἐκλογῇ τῶν συγκροτούντων τὴν συνέλευσιν, ἐγκρίσει δὲ καὶ κυρώσει ἡμετέρα, Ἐκκλ. Δημογέροντες τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς, ἐπὶ τῷ δικάζειν κατὰ τὰς ἐν ἐνεργείᾳ νομικὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις

τὰς ἐμπιπτούσας τῶν Χριστιανῶν καθαρῶς ἐκκλ. ὑποθέσεις, ἀμερολήπτως καὶ εὐθυδίκως, καὶ κατὰ τὰ ἀρχαῖα τοῦ τόπου ἔθιμα νόμου ἰσχύοντα, τοὺς κυρίους Σπυρ. Κονεμένον, Δημ. Γερογιάννην, Πάνον Μαρμάτην, Διον. Πρέζουσιν, Νιζ. Περιοδικάρην καὶ Πάνον Τόλιαν. Εἰς ἔνδειξιν κατεστρώθη ἡ Ἐκκλ. αὕτη προᾶξις ἐν τῷ ἰ. τούτῳ κώδικι σεσημασμένῳ τῇ ἡμετέρᾳ Κυριαρχικῇ κυρώσει, καὶ ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν Μελῶν τῆς Συνελεύσεως.

Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 10 Μαΐου 1874

† Ὁ Ἄρχιεπίσκοπος καὶ Πρεβέζης ΣΕΡΑΦΕΙΜ θεβαιοῖ

(ἔπονται 14 ὑπογραφαί, μὴ ἀναφερόμεναι εἰς οὐδένα τῶν ἄνω ὀνομάτων)

(σελ. 58)

*

24. Προᾶξις διορισμοῦ Ἐπιτρόπων Μονῆς Ἀγ. Ἀποστόλων Σζαφιδαζίου.

Σήμερον α' Ὀκτωβρίου τοῦ 1874 σωτηρίου ἔτους ἡμέραν Τρίτην συνελεύσεως συζροτηθείσης ἐν τῇ Ἰ. ταύτῃ Μ)λλει, ἐπὶ τῇ προεδρείᾳ ἡμῶν, συμπαραδρουσάντων μετὰ τῶν Δημογερόντων κυρίων κ. Σπ. Κονεμένου, Πάνου Μαρμάτη, Διον. Πρέζουση, Δημ. Γερογιάννη, Νιζ. Περιοδικάρη καὶ Π. Τόλια, τῶν πολιτῶν κ.κ. Ἀθ. Ἀθανασιάδου, Ἀναστ. Σζέφερη, Ἰω. Κιγκόντη, Ἰω. Μάνου, Β. Μπακατλάτση, Μιλτ. Καζαμπίνη, Γ. Γρινάκα, Κ. Πεοδίση, Ἀν. Καραντζούλα, Β. Λέπα, καὶ τῶν Ἐπιτρόπων τῶν Ἰ. Μονῶν Ἀγίας Τριάδος καὶ Ἀγίων Ἀποστόλων κ. Σπ. Γιαζουμῆ, Χρ. Αὐγερινοῦ, καὶ Γαλάνη Ἀθ., ἀπουσιασάντων δὲ τῶν κ. Πεο. Λουροπούλου, Γρ. Ζυγούρη, Δ. Λιόγκα, Μιχ. Αναστασίου, Ἰω. Μανολοπούλου, Χρ. Βέτση, παρεδόθησαν προτίστως ἐν τῇ Ἰ. Μητροπόλει οἱ λογαριασμοὶ τῆς πενταετοῦς διαχειρίσεως τῶν Ἐπιτρόπων τῶν ἀνωτέρω Ἰ. Μονῶν, ἐφ' ᾧ καὶ διωρίσθησαν ἐξελεγκταὶ αὐτῶν οἱ κ. Διον. Πρέζουσης, Κ. Πεοδίσης καὶ Κ. Τόλιας προσέτι ἀπεφασίσθη ἵνα πωληθῇ διὰ πλειστηριασμοῦ ὁ καρπὸς τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς ἐλαιοδένδρων διὰ τὸ παρὸν μόνον ἔτος. Ἐπομένως γενομένου λόγου προτάσει τῶν ἐφόρων κ.κ. Σπ. Κονεμένου, Ἀθ. Ἀθανασιάδου καὶ Δημ. Γερογιάννη περὶ τῆς σημερινῆς δυσκόλου χρηματικῆς καταστάσεως τοῦ ἐνταῦθα Παρθεναγωγείου, πάσχοντος ἔλλειψιν τῶν ἀναγκασιούτων διδάκτρων καὶ ἄλλων δαπανημάτων, ὡς ἄλλων πόρων ἀμοιροῦντος, ἀνθ' ὅτου καὶ ἐπαπειλουμένου, ὃ μὴ γένοιτο! ἀποσυντεθεῖναι, καὶ σζέφεως γενομένης ἀπεφασίσθη παμψηφεῖ, ὅπως κλυφθῇ, ἢ ἔλλειψις αὕτη πρὸς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τοῦ διδαστηρίου ἐξ ἐράνου τῶν τε ἐν Πρεβέζῃ δυναμένων Ἐκκλησιῶν τινων καὶ τῶν διαληφθεισῶν Ἰ. Μονῶν, καὶ δὴ ὠρίσθη δεδικαιολογημένως ὅπως ἡ μὲν Ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Χαράλαμπου χορηγῇ ἐτησίως τῇ Σχολῇ λίρας ὀθωμανικὰς τέσσαρας. Ἡ δὲ τοῦ Ἀγ. Νικολαίου ὡσαύτως λίρας ὀθωμανικὰς ἑπτὰ. Ἡ τοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου λίρας τέσσαρας. Ἡ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου λίρας δύο. Ἡ τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος εἰς Βαθὺ λίρας τρεῖς. Ἡ τοῦ Προφ. Ἡλιῶν λίρας δύο καὶ αἱ δύο μνημονευθεῖσαι Μοναὶ λίρας δέκα. Τὸ ὅλον λίρας ὀθωμανικὰς τριάνοντα δύο. Ἐὰν δὲ τις Ἰ. Ἐκκλησία ἀδιαφορήσῃ καὶ δυστροπήσῃ ἵνα ἀποτίσῃ τὸ ἐτήσιον τοῦτο διὰ τὴν εὐκλειαν τῆς Πατρίδος φορολόγημα, προτρέπεται ἐντόνως ὁ τῆς Ἰ. Μητροπόλεως ταύτης Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος, ἀνευ κωλύματός τινος καὶ ἀνευ ἐξωτερικῆς ἐπεμβάσεως ὅπως αὐτοδικαίως κλείῃ τὴν Ἐκκλησιαν ἐκείνην, ἕως οὗ ἀποδόσῃ τὸ ὀφειλόμενον, συντεῖνον εἰς συντήρησιν καὶ διατήρησιν τοῦ ἱεροῦ τούτου τοῦ Παρθεναγωγείου Καθ-

ιδρύματος και οὕτω διελίθη ἡ Συνέλευσις.

Ἐν Πρεβέζῃ τῇ α' Ὀκτωβρίου 1874

† Ὁ Ἄρτης καὶ Πρεβέζης ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Οἱ Δημογέροντες

Οἱ πολῖται

(οὐδεὶς ὑπογράφει)

(σελ. 59—60).

*

25. Ἀπόφαισις τοῦ Ἐκκλ. Δικαστηρίου.

Προεδρεύοντος τοῦ Μητροπολίτου Σεραφεῖμ, τῇ 2.10.1874, τὸ Ἐκκλ. Δικαστήριον ἐνομιμοποίησε τὴν διαθήκην τοῦ θανόντος Β. Ρίχη καὶ ἀπεφάνθη περὶ τῆς διανομῆς τῆς καταλειφθείσης περιουσίας, ἀφροῦ πρωτίστως ἐξοφληθῶν τὰ διάφορα αὐτοῦ χρέη... (σελ. 61-62).

*

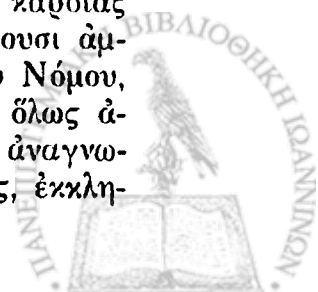
26. Διαζύγιον.

Τὸ αὐτὸ Δικαστήριον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Σεραφεῖμ συνεδρίασαν, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, διέκρινε τὸν ἐκ Παλαιοφόρου Γ. Παπαπάνου ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἰωάννας, συνεπείᾳ μοιχείας... (σελ. 63-64).

*

27. Λύσις ἐπιτιμίου.

Εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς οἱ ψάλλοντες ἐν ταῖς Ἱεραῖς Ἐκκλησίαις τῶν καθ' ἡμᾶς χωρίων τῶν Ναχαίδων Λάμμαρης Κοκκοπούλος καὶ Τσαμαχωρίων, τίμιαι πρόξοιτοι καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοί, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Ἔστω γνωστὸν πᾶσιν ὑμῖν ὅτι, ὁ Φῶτος Τυροπέρας καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ ἀμαρτήσασα Σάβω Ἀθανασίου, εἰς ἑαυτοὺς ἐλθόντες καὶ τὸ βάρος τῆς ἀμαρτίας ἐννοήσαντες, συνεργῶνησαν θεοφιλῶς, ἵνα ἀπ' ἀλλήλων διαζευχθῶσιν καὶ ὡς ξένοι τὸν τεῦθεν καὶ μηδεμίαν συνάφειαν γαμικὴν ἐν ἀλλήλοις ἔχωσι, ὅπερ καὶ ἐποίησαν ἐσχάτως ἕκαστος αὐτῶν ἀπελθὼν εἰς τὰ ἴδια. Τοῦτο λοιπὸν τὸ θεάρεστον ἔργον ἐγγράφως γνωστὸν ποιήσαντες ἀμφοτέρω ἡμῖν, περιαλγῶς καθικέτευσαν ἡμᾶς, ὅπως παράσχωμεν αὐτοῖς, ἐπικαλούμενοι τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τὴν τε τοῦ ἀθέσμου αὐτῶν ἀμαρτήματος συγχώρησιν, καὶ τὴν ἀναίρεσιν τῶν προεκδοθεισῶν κατ' αὐτῶν ἀρῶν καὶ ἐπιτιμιῶν, καὶ τὴν συγκαταρτίμωσιν αὐτῶν μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων. Τὴν προᾶξιν αὐτῶν οὖν ταύτην καὶ τὴν θεοφιλῆ αἴτησιν εὐμενῶς ἡμεῖς ἀποδεξάμενοι καὶ τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀδόλον αὐτῶν μετάνοιαν εἰδότες ἔγνωμεν παραμυθῆσαι αὐτοὺς τῇ χορηγήσει τῆς Ἐκκλησιαστικῆς συγχωρήσεως καὶ ἀφέσεως τοῦ πλημμελήματός των. Καὶ δὴ γράφοντες διὰ τῆς παρουσίας Ἐκκλησιαστικῆς ἀποδείξεως, ἀποφαινόμεθα Κυριαρχικῶς, ὅτι, ἐπειδὴ οἱ προειρημένοι Φῶτος καὶ Σάβω, εἰς ἑαυτοὺς ἐλθόντες, εἰλικρινῶς μετενόησαν καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἐχωρίσθησαν καὶ μετὰ συντετριμμένης καρδίας ἀπήτησαν τὴν ἄφεσιν καὶ συγχώρησιν τοῦ ἀνόμου ἐγκλήματός των, ὑπάρχουσι ἀμφοτέρω οὗτοι, καθάπερ καὶ οἱ συνεργήσαντες εἰς τὴν ἀθέτησιν τοῦ θείου Νόμου, συγχεωρημένοι καὶ εὐλογημένοι παρὰ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος καὶ ὅπως ἀπὸ τῶν προεκδοθεισῶν κατ' αὐτῶν φοικτῶν ἀρῶν καὶ ἐπιτιμιῶν, ἀναγνωρίζομενοι ὡς καὶ πρὸ τῆς ἀμαρτίας τέκνα γνήσια τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἐκκλη-

σιαζόμενοι, αγιαζόμενοι, θυμιαζόμενοι, τῶν θείων Χαρισμάτων μετέχοντες, ἀντίδωρον λαμβάνοντες καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν ἀδελφῶν των χριστιανῶν συναναστροφόμενοι ἀκωλύτως. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω πρὸς γνῶσιν ὑμῶν. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογία εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἐν Μητροπόλει Πρεβέζης τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1874

† Ὁ Ἄρτης ΣΕΡΑΦΕΙΜ (σελ. 56 - 66)

*

28. Ἀπόφασις Ἐκκλ. Δικαστηρίου.

ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Σεραφεῖμ (11.10.1874) συνεδρίασαν τὸ Ἐκκλ. Δικαστήριον ἐπὶ τῆς προικῶας διαφορᾶς τῶν Θεοφ. Σινόπη καὶ τῆς συζύγου του Βασιλικῆς, κατὰ τοῦ πατρὸς της Ζῶη, καὶ «συνδιαλλαγέτα ἀμφοτέρω τὰ διάδικα μέρη διακοινωθέντων αὐτοῖς τῶν ἀποφασισθέντων ἀπελύθησαν εὐχαριστήμενα» (σελ. 67 - 68).

*

29. Διορισμὸς Ἐπιτροπῶν Ἱ. Μονῶν.

Σήμερον τὴν 19 τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1874 ἔτους ἐγένετο συνέλευσις ἱκανῶν πολιτῶν τῆς πόλεως κατὰ ρητὴν πρόσκλησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἄρτης καὶ Πρεβέζης κ. Σεραφεῖμ, καὶ συνῆλθον πολῖται περὶ τοὺς τριάκοντα. Ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ ἐνώπιον τοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ ποιμένος ἀντὶ τῶν ἄχρι τοῦδε ἐπιτρόπων τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου Ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων κ. Γαλάνη Ἀθ., Χρ. Ἰω. Αὐγερινοῦ καὶ Σπ. Γιακουμῆ δόντων εἰς τὴν Συνέλευσιν ταύτην τοὺς ἀπολογισμοὺς τῆς ἄχρι τοῦδε διαχειρίσεως των ἐγκριθέντας παρὰ τῆς ὀμηγύρεως, ἐξελέγχθησαν κοινῇ ψήφῳ παρὰ τῶν συνηγμένων καὶ ἐνεκρίθησαν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἐπίτροποι τῶν Ἱερῶν ἐκείνων Μονῶν τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων καὶ τῶν ὑπ' αὐτὰς ὑπαγομένων Ναίσκων κατὰ τὸ πέραν ἐκεῖνο μέρος οἱ κύριοι Ἰω. Γκιζόντης, Νικ. Πεδικάρης καὶ Σπ. Γιακουμῆς ἐπὶ διετίαν ἀπὸ τῆς σήμερον, οἵτινες καὶ παρεδέχθησαν ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῆς ὀμηγύρεως τὴν ἐπιστασίαν ταύτην.

Αὐοι οἱ κ. οὗτοι ἐπίτροποι ἀνέλαβον σήμερον τὰ τε διάφορα ἔγγραφα ἀναγόμενα εἰς τὰς ἰδιοκτησίας ἐν γένει τῶν Ἱ. αὐτῶν Μονῶν καὶ Ναίσκων καὶ τὰ βιβλία τῆς λογοδοσίας τῶν προκατόχων αὐτῶν καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἀφορᾶ τὰς ἱεράς ταύτας Μονὰς ὅποια θέλει τηρήσει θρησκευτικῶς καὶ ἀποδώσουσιν μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἐπιστασίας των πρὸς τοὺς διαδόχους των. Κατάλογοι τῶν μνησθέντων ἐγγράφων καταχωρεῖται παρὰ πόδας τῆς παρούσης πράξεως.

Βοι οἱ κ. Ἐπίτροποι θέλουν ἐπασχοληθῆναι νὰ καταχωρήσωσιν ἀκριβῶς εἰς χωριστὸν βιβλίον πάντα τὰ τῶν ἱερῶν Μονῶν σκευῆ ἱερά, βιβλία καὶ πᾶν ἀναγκαῖον, ὡσαύτως θέλουν συντάξαι ἀκριβῆς κτηματολόγιον ἵνα ἡ ἐν γνώσει ἐνδελεχεῖ πᾶν κτήμα καὶ πᾶν ἄλλο ἀντικείμενον ἀνήκον εἰς ἑκατέρω των Ἱ. Μονῶν.

Γοι οἱ Ἐπίτροποι θέλουν διατηρεῖ τοὺς ἀναγκαίους ἱερεῖς πρὸς Θεῖαν Λατρείαν ἐν ταῖς Ἱ. Μοναῖς φροντίζοντες ἵνα πρὸς τὸν θεάρεστον τοῦτον σκοπὸν μηδέποτε λείπει ἐπ' ὠφελεία τῶν εὐσεβῶν.

Δοι οἱ κ. Ἐπίτροποι θέλει τηρεῖ τὰ τῆς λογοδοσίας τῶν Μοναστηρίων

μέ πᾶσαν ἀκρίβειαν, πρὸς εὐχερῆ γνῶσιν τῶν εἰσοδημάτων καὶ ἐξόδων αὐτῶν παρὰ τε τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῶν πολιτῶν.

Ἐον Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν αἱ Ἰ. αὐταὶ Μοναὶ ἤθελον λάβει ἀπόλυτον ἀνάγκην δανείου τινος χρημάτων, τὸ τοιοῦτον δὲν θέλουν πώποτε ἐκτελέσει οἱ κ. Ἐπίτροποι εἰμὴ ἀναγνωριζομένης τῆς ἀναποφεύκτου ἀνάγκης καὶ τοῦ δανείου παρὰ τοῦ Ἀρχιερέως ἢ τοῦ Ἐπιτρόπου αὐτοῦ καὶ τῆς παρ' αὐτῷ τεταγμένης Δημογεροντίας.

ΣΤ'. Οἱ Ἐπίτροποι θέλουν παράσχει ἐνιαυσίως πρὸς τὸ ἐνταῦθα Παρθεναγωγεῖον λίρας τουρκικὰς δέκα καὶ ἐφεξῆς ἐκ τοῦ περισσεύματος τῶν εἰσοδημάτων τῶν Ἰ. Μονῶν θέλει γίνεσθαι ἡ σχετικὴ παροχὴ, τῇ γνώμῃ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῆς Δημογεροντίας ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων.

Ζον Ἐπειδὴ αἱ Ἰ. αὐταὶ Μοναὶ εἶνε βεβαρυμένα μετὰ χρέος κατὰ τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν ἄχρι τοῦδε ἐπιτρόπων, διὰ ταῦτα οἱ νῦν ἐπίτροποι θέλουσι λάβει πρόνοιαν ἵνα ἐξοφλήσῃσι τὰ ἀνεγνωρισμένα ταῦτα χρέη ἐκ τῶν πρώτων εἰσοδημάτων τῶν Ἰ. αὐτῶν Μονῶν, ὥστε νὰ μείνωσι ἀπηλλαγμένοι ἀπάσης ὀφειλῆς πρὸς οἰονδήποτε.

Ἦον Οἱ κ. Ἐπίτροποι θέλουν καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ὡς καλοὶ οἰκοπίτορες, περὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἰδιοκτησιῶν εἴτε ἐλαιῶνων τῶν Ἰ. Μονῶν, ὅπως αὐταὶ ὑπὸ τὴν πατρικὴν αὐτῶν ἐπιστάσιαν ἀποθῶσι προσοδοφόροι ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν καὶ παντὸς δεομένου εὐσεβοῦς.

Οὕτως ἐγένετο ἡ πρᾶξις αὕτη καὶ ὑπογράφεται εἰς πίστωσιν.

† Ὁ Ἄρτης ΣΕΡΑΦΕΙΜ

(ἔπονται 26 ἐν συνεχείᾳ ὑπογραφαί)

(σελ. 69 - 71)

*

30. Ἐκκλησιῆς τοῦ Μητροπολίτου.

Ἐντιμώτατοι Κύριοι

Σπ. Κονεμένε, Παν. Μαρμάτη, Δημ. Γερογιάννη καὶ Διον. Πρέκοσι, τέκνα ἡμῶν ἐν Κω ἀγαπητὰ εἶητε ἐν Κω ὑγιαίνοντες κατ' ἄμφω. Μετ' εὐχαριστήσεως ἀναγγέλλομεν ὑμῖν ὅτι ἡ σήμερον συγκροτηθεῖσα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἰ. Μητροπόλει Γεν. Συνελεύσει, ὑπὸ τὴν προεδρείαν ἡμῶν, ἀπεδοκίμασεν ὁμοφώνως τὴν πρᾶξιν ἐξημμένων τινῶν κεφαλῶν, ὡς ὄλωσ ἄτακτον καὶ ἀπρεπῆ, καὶ ὡς μὴ ὑπόβασαν αὐτὴν ἐθεώρησε, καὶ τὴν αὐτοστοματὶ πρὸς ἡμᾶς δοθεῖσαν παραίτησιν ἡμῶν ἀπαράδεκτον ἐκήρυξε, παρακαλέσασα ἅμα ὑμᾶς, ἵνα ἀνακαλέσωμεν ὑμᾶς ἐπὶ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἦν διορίσθητε πρὸ πενταμηνίας θέσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐνταῦθα Δημογεροντίας. Καὶ δὴ εὐλογοῦντες ὑμᾶς Ἱεραρχίως ἀξιοῦμεν, ἐπιδοκιμάζοντες καθ' ὅλοκληρίαν τὰ τῆς Συνελεύσεως ὅπως ἀνακαλέσαντες, ὡς γνήσια τέκνα τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος, τὴν ἦν δεδικατέ μοι προφορικὴν παραίτησιν, ἐξακολούθησθε καὶ τούντεῦθεν ἐργαζόμενοι, ἀκνῶς καὶ φιλοτίμως ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τῆς πατρίδος ὑμῶν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς κοινῆς Μητρὸς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν πατρικῶν ὑμῶν ὅτων. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ Χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῖν εὐχῇ καὶ εὐλογία εἶη μετ' ὑμῶν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω πρὸς γνῶσιν ὑμῶν.

Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 19 86ρίου 1874

† Ὁ Ἄρτης ΣΕΡΑΦΕΙΜ ἐν Κω εὐχέτης

(σελ. 72)

*

31. Διαθήκη Θ. Παρονάκη.

Συνετάχθη ἐν τῇ Ἰ. Μ)λει (21.10.1874) καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ κώδι τούτῳ, ἐν ἧ μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρεται ὅτι:

«Γ' Ἀφίημι εἰς τὸν ἐνταῦθα Ἰ. Ναὸν τῶν Ἀγ. Κων)τίνου καὶ Ἑλένης εἴκοσιν ἐλαιόδενδρα, κείμενα εἰς θέσιν Λούτσα (Σκέφερι Περιβόλι), ὡσαύτως καὶ τὸν αὐτὸν Ναὸν ἐγκαταλείπω καὶ τὸ συνεχόμενον μὲ τὰ ἐλαιόδενδρα χωράφιον καὶ τὰς ἐν αὐτῷ ἀγριελαίας, συνορευόμενον ἀπὸ Ἀπ. Βαρζέλην καὶ Νικ. Σπανὸ Ἀπαιτῶ δὲ ἀπὸ τοὺς κατὰ καιρὸν κ. Ἐπιτρόπους τοῦ εἰρημένου Ναοῦ ἵνα ὑποχρεῶσι τὸν ἐφημέριον νὰ ψάλλῃ ἐτησίως ἐν τεσσαρανταλείτουρον καὶ ποιῶσι καὶ ἐν κατ' ἔτος μνημόσυνον Ἀρχιερατικὸν διὰ συγχώρησιν τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς»

Δ' Ἀφίημι εἰς τὸν ἐνταῦθα Ἰ. Ν. Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μίαν οἰκίαν ἀνώγειον συγκεκλιμένη ἐξ ἐνὸς καὶ μόνου δωματίου μεθ' ἐνὸς μαγαζείου μετὰ τῆς τοποθεσίας του, κείμενα εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ αὐτοῦ Ἰ. Ναοῦ, καὶ συνορευόμενα κατ' ἀνατολὰς, μὲ τὴν ἀγορὰν, κατὰ Μεσημβρίαν καὶ Δύσιν μὲ τὴν οἰκίαν Διγῶν καὶ κατ' ἄρκτον μὲ τὸν Δημόσιον Δρόμον καὶ μὲ τὴν οἰκίαν τοῦ βέη Γεωργ. Κονεμένου. Εἰς τὸν αὐτὸν Ναὸν ἀφίημι τὰ εἰς θέσιν Μπάλτα κείμενα τριάκοντα ἐλαιόδενδρά μου συνορευόμενα ἐξ ἐνὸς ἀπὸ τὴν κ. Παρσένεναν, τοῦ ἐτέρου ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ναὸν τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου, ἐκ τρίτου ἀπὸ τὸν Δρ. Δρόμον καὶ ἐκ τοῦ τετάρτου ἀπὸ γαίας ἀκαλλιεργήτους. Ἀπαιτῶ δὲ ἀπὸ τοὺς κατὰ καιρὸν κ. Ἐπιτρόπους καὶ τοῦ Ναοῦ τούτου, ὅπως ὑποχρεῶσι κατ' ἔτος τὸν ἐφημέριον νὰ ποιῇ ὑπὲρ ἐμοῦ, ὑπὲρ τῶν γονέων μου Σπυρίδωνος καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἀδελφῶν μου Εὐσταθίου Μαρίας Κόκου ἐν 40λείτουρον, νὰ ἐκτελᾷ καὶ ἐν ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ ἐμοῦ.

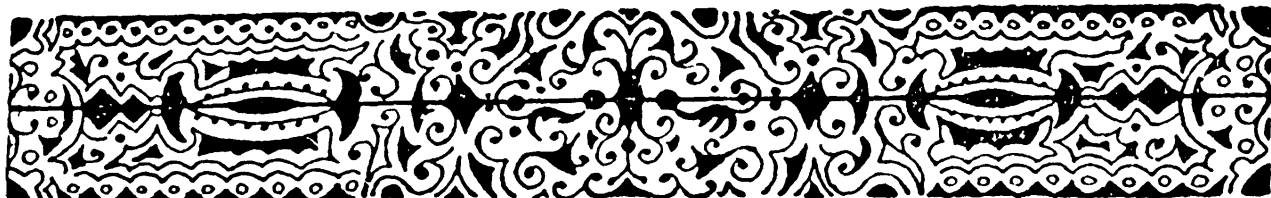
Ε' Ἀφίημι εἰς τὸ Παρθεναγωγεῖον τῆς πόλεως ταύτης ἑκατὸν τριάκοντα ἐλαιόδενδρα ὡς ἔγγιστα, κείμενα εἰς θέσιν Ράχην, καθὼς καὶ ἐν χωράφιον λογιζόμενον ὅπερ ἐκτείνεται μέχρι τῆς θαλάσσης, γειτονεύόμενα ταῦτα κατ' ἀνατολὰς μὲν μὲ τὸ ἐλαιοστάσιον τοῦ Ἱερομ. Ἰγνατίου Βέμη, κατὰ μεσημβρίαν δὲ μὲ τὸν ἰατροὺν κ. Σωκρ. Καφέρη, κατ' ἄρκτον μὲ τὸν Κολιοδήμαν, καὶ κατὰ Δύσιν μὲ τὸν Σ. Δημολίτσαν, ὧν τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα θέλω νὰ χρησιμεύσῃ εἰς συντήρησιν αἰωνίως τοῦ εἰρημένου Παρθεναγωγείου. Ἐκλιπαρῶ δὲ τοὺς κατὰ καιρὸν τιμητάτους ἐφόρους τούτου, ἵνα ποιῶσιν ἐτησίως, ὅπου ἐνταφιασθήσεται τὸ ταπεινὸν μου σῶμα, μίαν Ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν ὑπὲρ τῆς ταλαιπώρου μου ψυχῆς.

ΣΤ' Ὅσα ἔπιπλα, ἐνδύματα καὶ σκεύη, μεταχειρισμένα ἢ ἀμεταχειριστὰ εὐρεθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν μου μετὰ τὸν θάνατόν μου, παρακαλῶ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Ἀγ. Κων)τίνου νὰ δώσωσι ταῦτα εἰς τινὰ πτωχὴν νεανίαν ὁποῖαν ἤθελον οὗτοι ἐγκρίνη. Συνάμα γνωστοποιῶ ἀμφοτέροις ταῖς Ἐπιτροπῶν τῶν δύο εἰρημένων Ἐκκλησιῶν, ὅτι ὑποχρεοῦνται νὰ κάμωσι τὰ ἔξοδα ἐξ ἡμετέρας τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου, ὡσπερ καὶ τὰ συνήθη ἐτήσια ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου μνημόσυνα, ἐκτὸς τῶν κατ' ἔτος ὠρισμένων, κατὰ τὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀν. Ἐκκλησίας ψυχωφελὲς ἔθιμον...»

(σελ. 73 - 74)

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. ΤΡ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΚΑΤΖΙΟΥΛΗΣ, Ο ΠΑΡΟΙΜΙΟΓΡΑΦΟΣ

Πράγματι ο Π. Κ. δὲν ἐδίστασε νὰ διατρέξῃ ὅλην τὴν Ἑπειρον, διὰ νὰ συγκεντρώσῃ ὡς ἐργατικὴ μέλισσα τὸ ἕλικόν τῶν παροιμιῶν καὶ ἀποφθεγμάτων διὰ νὰ διδάξῃ δι' αὐτῶν τοὺς ἐπιθημιούοντας νὰ μάθουν κάτι τὸ χρήσιμον.

Διὰ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του πολλά γινώμει ὑπῆρχον, ἄλλοι τὸν ἔφερον ὡς Ἰωαννίτην, ὁρμώμενοι ἐκ τοῦ ὅτι ὑπεγράφητο Ἰωαννίτης ὡς ἐσυνηθίζετο τότε παρὰ πολλῶν «πολλοὶ ἐξ ἐτέρων μερῶν τῆς Ἑπειρον καταγόμενοι ὑπεγράφεοντο ἐξ Ἰωαννίνων διὰ τὸ ἐπίσημον τῆς πόλεως», ἀναφέρει ὁ Παρανίκας.

Ἄλλοι τὸν ἠθέλον καταγόμενον ἐκ Ζίτσης καὶ ἄλλοι ἐκ Μετσόβου.

Ἡ καταγωγή του ἐκ Μετσόβου ἐστηρίζετο ἐπὶ σοβαρῶν στοιχείων διότι ἐν Μ. εἶναι γνωστὴ ἡ οἰκογένεια Κατζίουλη καθὼς καὶ ἡ οἰκία της, ἐν Ζίτση δὲ ὅπου ἐδίδαξε (καὶ οὐχὶ ἐγεννήθη) εἶναι γνωστὸν ὅτι ἦτο Μετσοβίτης.

Τελευταίως ὅμως κατόπιν τῶν ἐρευνῶν τοῦ κ. Μέρτζιου εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας διεπιστώθη ὀριστικῶς ἡ ἐκ Μετσόβου καταγωγή του.

Ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀρχεῖα ὅτι «αἱ προύχοντες Ἰωαννίνων μετὰ τοῦ Μητροπολίτου διώρισαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποχωρήσαντος αἰφνηδῶς τῆς Ἐπιφανείου Σχολῆς Μιχ. Μήτρον ὡς διδάσκαλον τῆς Σχολῆς τὸν ἱερομόναχον Παρθένιον Κατζίουλην τὸν ἐκ Μετσόβου».

Ἐγεννήθη λοιπὸν ἐν Μετσόβῳ περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ οὐχὶ περὶ τὰ τέλη ὡς ὑπεστηρίζετο παρ' ὄλων τῶν ἀσχοληθέντων μὲ αὐτὸν μέχρι σήμερον.

Ἦτο γόνος πλουσίας οἰκογενείας ἰδιοκτητορίας τοῦ κτήματος Μοκόση (Μαλακασίου).

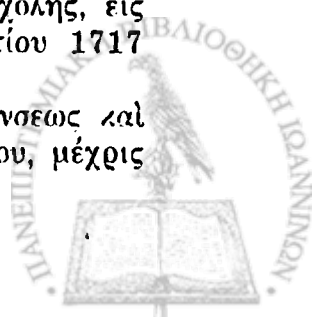
Ἐφοίτησεν ἀσφαλῶς πρῶτον εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἐν Μετσόβῳ Σχολὴν τὴν ἀπὸ 1659 συσταθεῖσαν καὶ ἐν συνεχείᾳ δι' εὐρυτέραν μάθησιν εἰς Ἰωάννινα. Ἐμαθήτευσεν κατὰ μὲν τὸν Π. Ἀραβαντινὸν παρὰ τῷ Σουγδουρῆ, εἰς τὴν Σχολὴν Γκούμα, μετέπειτα Μπαλαναίαν, κατὰ δὲ τὸν Παρανίκαν ὑπὸ τὸν σοφὸν Σπυρίδωνα Τριανταφύλλου εἰς τὴν Σχολὴν Ἐπιφανείου ὅπερ καὶ πιθανώτερον, διότι οὕτω συμπίπτουν καὶ αἱ ἡμερομηνίαι διδασκῆς του καὶ ἡ τῆς διαδοχῆς τοῦ Μήτρον.

Ἐχειροτονήθη ἱερεὺς εἰς Ἰωάννινα ὡς ὁ Βρετὸς Παπαδόπουλος ἀναφέρει, μετὰ τὴν χειροτονίαν του καὶ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του, μετῆλθεν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱεροδιδασκάλου ἐν Μετσόβῳ, Ζίτση καὶ ἄλλαχοῦ.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἠσχολήθη μὲ τὴν συγγέντρωσιν τῶν 720 παροιμιῶν καὶ ἀποφθεγμάτων τοῦ λαοῦ.

Τὸ 1693 ὡς εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἀναφέρεται, ἐξ ὧν ἔχομεν καὶ τὰ ἀκριβῆ στοιχεῖα διωρίσθη Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Ἐπιφανείου Σχολῆς, εἰς ἣν ἐπιτυχῶς ἐδίδαξεν ἐπὶ 25ετίαν ὀλόκληρον, μέχρι τῆς πρώτης Μαρτίου 1717 ἡμερομηνίας τοῦ θανάτου του.

Ὁ θάνατος τοῦ Π. Κ. ἐστέρησε τὴν Σχολὴν τῆς σοφῆς διευθύνσεως καὶ παρέμεινεν κλειστὴ ἐπὶ δύο καὶ ἡμισυ ἔτη μὴ εὐρισσομένου ἀξίου διαδόχου, μέχρις οὗ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσίν της ὁ Δὸν Μπαλάνος Βασιλόπουλος.

Ὁ Παρθένιος ὁ ἱερομόναχος δὲν ἰπῆρξεν μόνον σοφὸς διδάσκαλος ὅστις ἐπὶ ἔτη μακρὰ μετέδωκεν ἀπὸ ἔδρας τὰς πλουσίας γνώσεις του, ἀλλὰ καὶ δημιουργὸς τῆς Λαογραφίας, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἔννοια τῆς Φιλολογίας δὲν ἦτο καθωρισμένη ὁ Π. Κ. δημιουργοῦσε τὴν Λαογραφίαν, λέγει ὁ Φάνης Μιχαλόπουλος.

Ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸ γένος ὁ Π. Κ. διὰ τὴν μορφώση καὶ ὠφελήση, ἐπεχείρησε τὴν συγκέντρωσιν τῶν 720 παροιμιῶν καὶ ἀποφθεγμάτων.

Διέτριψε τὴν Ἠπειρον, ἣτις τότε ἔστερεῖτο πάσης συγκοινωνίας καὶ ἀσφαλείας καὶ ἐκουράσθη καὶ ἐκινδύνευσεν πολλάκις καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ «ἐπόνησα γὰρ οὐ μετρίως περὶ τὴν συλλογὴν τῶν παροιμιῶν καὶ γὰρ ὡς δῆλον διεσπαρμένων τυγχανουσῶν καὶ μὴ ἐν ταύτῳ», διὰ τὴν ἐπιτύχη τὴν συγκέντρωσιν των.

Τὸ Λαογραφικὸν ὑλικὸν ποὺ συνεκέντρωσε τὸ ἐπεξεργάσθη καὶ ἐπιμελῶς τὸ ἐχώρισεν καταρτίσας δύο ἀλλήλων διακεκριμένας συλλογὰς.

Α) Τὸ ἐκκλησιαστικὸν του πόνημα «Ἀποφθεγμάτων ἀπανθίσματα πατέρων καὶ φιλοσόφων» τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσε εἰς τοὺς εὐγενεστάτους καὶ χρησιμωτάτους ἀταδελοφούς Ζαχαρία καὶ Κυρίῳ Νικολάῳ Σελέκη τοῖς ἐξ Ἰωαννίνων (Κατξιούλη Παρθενίου Ἰωαννίτου ἀποφθεγμάτων ἀπανθίσματα Πατέρων καὶ φιλοσόφων συλλεχθέντα παρὰ τοῦ ἐν Ἱεροδιδασκάλοις λογιωτάτου κυρίου Π. Κ. προσφωνηθέντα δὲ τοῖς εὐγενεστάτοις καὶ χρησιμωτάτοις ἀταδελοφοῖς κυρίῳ Ζαχαρίᾳ καὶ κυρίῳ Νικολάῳ Σελέκη τοῖς ἐξ Ἰωαννίνων» τῷ ἀναγιγνώσκοντι Παρθένιος Ἱερομόναχος ὁ καὶ Κατξιούλης ὁ ἐξ Ἰωαννίνων (Βιβλιοθήκη Ἰωσαφαίων Σκήτη Καποκαλυβίων Ἄθως).

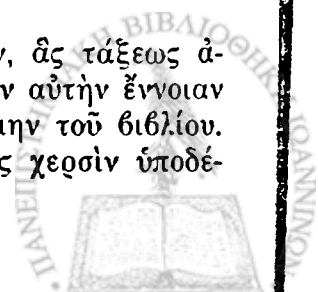
Β) Τὸ παροιμιστικὸν ἢ Συλλογὴ παροιμιῶν τοῦ λαοῦ, τοῦ ἔργου τούτου εὑρεν ὁ Π. Ἀραβαντινὸς ὑπογράφων μὲ τὸ κάτωθι προοίμιον τὸ ὁποῖον ἀναφέρω διὰ τὴν κατανοητῆ καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰ θεῖα, ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς καὶ ἡ σοφία τοῦ ἀνδρός.

«Τοῖς ἐντευξομένοις ἐν Χριστῷ ἡμῖν ἀδελφοῖς, εἰδήμοσι πᾶσι τε καὶ σπουδαίοις, ὅσοι τῆς τε Ἱερατικῆς τάξεως ὅσοι τε τοῦ λαϊκοῦ καταλόγου ὑγείαν καὶ σωτηρίαν παρὰ Θεοῦ.

«Ἀγαθὸν τι χοῖμα τὸν πόνον ἀποφῆναντα τινὰ τῶν ἐπὶ τῇ φιλοσοφίᾳ βεβιωμέν' ἀνδρῶν, κομιδῇ θαυμάσας τὰ μέγιστα ἐπηρεσάμην, ὡς κάλλιστα καὶ δοκιμώτατα φιλοσοφήσαντα, διὰ πόνου γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ἐπεισρέει τὰ ἀγαθὰ, διὰ πόνου πάντες τιμῆς ἀξιοῦνται, διὰ τούτου πλουτοῦσι, διὰ τούτου Θεοῦ βασιλείαν κληρονομοῦσιν. Οὕτως ἀγαθὸν ὁ πόνος τῷγε πονοῦντι καὶ «Θεὸς συλλαμβάνει» κατὰ τὴν παροιμίαν. Τοῦτο δὲ οὖν αὐτός, τῷ πόνῳ ὡς μέσῳ τι χρησάμενος ἐρχομαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην καὶ ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητα, ἀσπαζόμενος τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν, ἐπόνησα γὰρ οὐ μετρίως περὶ τὴν συλλογὴν τῶν παροιμιῶν καὶ γὰρ, ὡς δῆλον διεσπαρμένων τυγχανουσῶν καὶ μὴ ἐν αὐτῷ, πόνον δὲ οὐκ ὀλίγον ἀφεῖλον τοῖς θέλουσι χρῆσθαι ταύτας συλλέξας ἀπὸ βιβλίων διαφόρων, ἀπὸ τε Βαρίνου καὶ Σουΐδα, ἀπὸ τε Μιχαήλου Ἀποστολίου καὶ Τυρραίου καὶ Διδόμου, ἀπὸ τινος Γραικολατίνου καὶ ἄλλων ἀνωνύμων, πολλάς τε ἀπὸ τῶν χυδαίων, κάλλος τῆς Ἑλληνίδος διαλέκτου, παρ' ἧς καὶ ἐπέξευσαν, ὧν δὲ λαχουσῶν μοι σὺδεμίαν παρῆκα.

Τούτων δὲ τὸ χρήσιμόν τε καὶ ὑπουργὸν ἐγνωσμένον ὑμῖν, ἦθη γὰρ παραινοῦσι καὶ πάθη ἀπανορθοῦσι, λόγος γὰρ βιωφελὴς ἢ παροιμία, καὶ εἰσὶν οἷον ὕλη ἀναγκασιότατη τοῖς λόγοις καὶ ἐπιστήμας μετεσχηκόσιν, ὑπουργοῦσι γὰρ ὑμῖν εἰς τὸ ὁμιλεῖν ἀστείως καὶ συγγράφειν κοσμίως.

Τοῦτο γὰρ ἡμεῶν προορῶν ἐπόνησα περὶ τὴν συλλογὴν των αὐτῶν, ἃς τάξεως ἀμοιρούσης εὐρῶν, ταύτην ἐχαρισάμην αὐταῖς, ἐξ ὧν τὰς μὲν εἰς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν συντεινούσας, ἃς καὶ ταῦτοσημάντους καλέσας ἐν τῷ τέλει μετεθέμην τοῦ βιβλίου. Τοῦτον οὖν τὸν πόνον προανατίθημι τῇ ὑμῶν λογιότητι, ὃν ὑπτίας χερσὶν ὑποδέ-

ξασθαι ἀξιῶ, οὐχ' ἀφορῶντες εἰς τὸ τοῦ δώρου λιτόν, ἀλλὰ τὸ πρόθυμον τοῦ ποιήματος μετὰ φιλοφροσύνης δεξιώσασθε καὶ γὰρ καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας οὐκ ἀπηξίωσε τὸν ὀλίγον τι ταῖς χερσὶν ὕδωρ κοιίσαντα. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἦν Θεὸς διδῶν καὶ ἄλλην συλλογὴν τὴν τῶν ἀποφθεγμάτων προσοίσω ὑμῖν, ἀδελφὰ γὰρ κατὰ τὸν εἰπόντα παροιμίαι καὶ ἀποφθέγματα.

Ἐγὼ μὲν οὖν ὧ σεβασμίᾳ ὀμήγουρις, ὃ κατὰ δύναμιν εἶχον προήνεγκον, ὑμῶν δὲ ἕκαστος τὸν οἰκεῖον ἔρανον μὴ ἀποστρεφίτω καθ' ἃ δυνάμεως ἔτυχεν, οὕτω δὲ ποιῶντες ἐντολήν πληροῦμαι Θεοῦ, ὧ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

Ἐρωσθε μὲν τῷ σώματι ὑγιαίνετε δὲ τῇ ψυχῇ κατὰ τὸν Χριστὸν ἀδελφοί».

Παρθένιος Ἱερομόναχος ὁ καὶ Κατζίουλης ὁ ἐξ Ἰωαννίνων τῆς Ὑμετέρας Λογιότητος ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

Ὁ Ἱερομόναχος Κατζίουλης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων παρ' ὑμῖν συλλογέων Νεοελληνικῶν παροιμιῶν καὶ μᾶς διδάσκει μὲ τὰς συλλογὰς του, τὸν τρόπον καθ' ὃν κατήριζον ταύτας οἱ παροιμιογράφοι.

Διὰ τὰς παροιμίας δίδει τοὺς ἐξῆς ὠραίους ὁρισμούς.

Παροιμία: «Ἐστὶ παραινέσις ἠθῶν καὶ παθῶν ἐπανόρθωσις»

«Ἐστὶ λόγος βιωφελῆς παρὰ τὴν ὁδὸν λεγόμενος»

«Ἐστὶ λόγος ἀπόκρυφος δι' ἑτέρου προδήλου σημαινόμενος»

«Ἐστὶ λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ ἐπίκρουπει μετρία πολὺ τὸ χρησιμον ἔχον ἐν ἑαυτῷ».

Αἱ δύο συλλογαὶ του δὲν ἐξεδόθησαν ἐφ' ὅσον ἔζη, ἐκνκλοφόρουσαν ὅμως φαίνεται ἐν ἀντιγράφοις καὶ τοιουτοτρόπως ἐξεμεταλλεύθησαν τὰς ἐργασίας του, πλουτίσαντες τὰ ἔργα των μὲ πολλὰς παροιμίας.

Ὁ Γ. Κρημμύδης κατεχώρησεν ἀρχετὰς εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ τὸ 1808 ἐκδοθέν ἔργον του «περὶ καταστάσεως τῆς ἐνεστῶσης γλώσσης».

Ἀλλὰ καὶ ὁ Μανιάρης καὶ ὁ Π. Ἀραβαντινὸς ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἠπειρογράφος ἀρχετὰ ἠντίλησε καὶ κατεχώρησεν εἰς τὸ «παροιμιαστήριον».

Τελευταῖαι ὅμως ἔρευναι ἀπεκατέστησαν τὴν μνήμην του εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν, ὅλοι οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς ἔχουν σκιαγραφήσει αὐτὸν μὲ τὰ κολακευτικώτερα λόγια.

Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς λέγει ὅτι διέπρεψεν μεταξὺ τῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος Διδασκάλων καὶ Λογίων, ὁ Ζαβίρας, ὁ Μελέτιος καὶ ὁ Βενδότης τὸν ἀποκαλοῦν πεπαιδευμένον ἐν τῇ Θεολογίᾳ καὶ δόκιμον τῇ γραφῇ, ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας λογιώτατον μεταξὺ τῶν διδασκάλων, εἰς τὰ πρακτικὰ δὲ τοῦ ἐν Βενετίᾳ Συλλόγου τῶν Ἑλλήνων μνημονεῖται ὡς ἄξιος εἰς τὰς Ἑλληνικὰς καὶ Λατινικὰς Ἐπιστήμας φέρων τὸν τίτλον τοῦ Δόν.

Τόση δὲ ἦτο ἡ ἐκτίμησις τῶν ἐν Βενετίᾳ, ὥστε τὸν ἐξέλεξαν Διευθυντὴν τῆς Ἐπιφανείου Σχολῆς διὰ ψήφων 35 ἐπὶ 41 ψηφισάντων, ἦν καὶ ἐτίμησεν ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν.

Ἡ ἐκδοσις τῶν ἔργων του κατὰ Σάθαν ἐγένετο τὸ 1725 κατὰ δὲ τὸν Βρετὸν Παπαδόπουλον τὸ 1728 μόνον τῶν ἀποφθεγμάτων ἀπανθίσματα.

Αὐτὸς ἦτο ὁ Π. Κ. ὅστις ἀνεδείχθη φημισμένος διδάσκαλος τοῦ Γένους, εὐγενῆς ψυχῆ, ὠλοκληρωμένη προσωπικότης.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ*

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ

Φύλλον 211.

(Υπογραφή) Ραφαήλ ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως, Νέας Ρώ-
μης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῆς ἡμῶν Μετροιότητος. Συνοδικῶς προκαθημένως συνεδριαζόντων αὐτῆ
καὶ τῶν καθευρεθέντων Ἱεροτάτων Ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύ-
ματι ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν καὶ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τῶν τε-
λείαν Σύνοδον ἀναπληροῦντων ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων κλη-
ρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Παραστάς ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Δρυϊνουπόλεως κύρ Νεό-
φυτος ἀνήνεγκεν καὶ ἐπιστάτωσε ὅτι Νεκταρίου τοῦ πρὸ αὐτοῦ Ἐπισκόπου
Δρυϊνουπόλεως παραιτησαμένου τὴν Ἐπισκοπὴν ταύτην, ἀδιόστως καὶ οἰ-
κειοθελῶς, ὁ μακαριώτατος Πατριάρχης κύρ Ἱερεμίας, χαριζόμενος τῷ αὐτῷ Νε-
κταρίῳ καὶ μεσιτείας καὶ παρακλήσεσι τῶν κληρικῶν καὶ ἀρχόντων πεισθεῖς, ἠ-
νάγκασε τὸν αὐτὸν κύρ Νεόφυτον δοῦναι τῷ παραιτησαμένῳ τούτῳ χωρία τρία
τῆς αὐτῆς Ἐπαρχίας τὴν Πολύτζιανην, τὸ Δελβινάκι καὶ τὸ Σταυροσκιᾶδι
καὶ δὴ ὁ αὐτὸς Νεόφυτος μὴ ἔχων ἄλλοτρόπως ποιῆσαι, ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος
δέδωκε τῷ κύρ Νεκταρίῳ αὐτῷ τὰ χωρία ταῦτα καὶ εἶχεν αὐτὰ μέχρι
τοῦ νῦν, ἐν τῷ μεταξύ παραβαίνων καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ἣν ἔσπερξε φυλάττειν,
τοῦ μὴ καταπατεῖν τὴν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ.

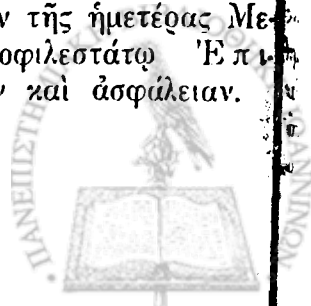
Ἐπειδὴ ταῦτα εἰπὼν ἐζήτησεν ὁ αὐτὸς κύρ Νεόφυτος ἵνα κατὰ δίκαιον
λόγον ἀναλάβῃ τὰ χωρία ταῦτα ὡς ἐνοριακὰ αὐτοῦ καὶ γνήσια, ἀπὸ τῶν χειρῶν
τοῦ πρώην διαλειφθέντος Δρυϊνουπόλεως Νεκταρίου καὶ μὴ ἀποστερη-
σαι αὐτὸν καὶ προφανῶς ἀδικῆσαι.

Τούτου ἔνεκεν γνώμη κοινῇ τῶν περὶ αὐτὸν Ἀρχιερέων, Ἀποφαινόμεθα
καὶ ἐν Ἀγίῳ παρακελευόμεθα Πνεύματι,

Ἴνα ὁ μὲν πρώην οὗτος Ἐπίσκοπος κύρ Νεκτάριος, μακρὰν ἀποστῆ τῶν
τριῶν χωρίων, ὧν εἶχε μέχρι τοῦ νῦν ἀμετόχως, ὁ δὲ νῦν γνήσιος Ἐπίσκοπος
Δρυϊνουπόλεως κύρ Νεόφυτος δεσπόζῃ καὶ ἔχῃ αὐτὰ ὡς θέλει τὸ δίκαιον
ἀνενοχλήτως καὶ ἀνεμποδίστως καρπούμενος τὰ ἐξ αὐτῶν εἰσοδήματα καὶ δικαιο-
σύματα, ὀφειλόντων τῶν αὐτοῖς ἱερομένων καὶ λαϊκῶν πείθεσθαι καὶ ὑποτάσσεσθαι
αὐτῷ καὶ παρέχειν εὐπειθῶς πρὸς αὐτὸν πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά δικαιώματα καὶ
ὅστις ἂν αὐτῷ ἐνάντιος γένηται τῶν ἱερομένων μὲν ὧν, ἀργὸς ἔστω πάσης ἱερο-
πραξίας, τῶν λαϊκῶν δὲ ἀφωρισμένος, κατηραμένος καὶ ἀσυγγώρητος καὶ ἄλυ-
τος μετὰ θάνατον.

Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτου δήλωσιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμετέρας Με-
τροιότητος Συνοδικὸν Γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῷ Θεοφιλεστάτῳ Ἐπι-
σκόπῳ Δρυϊνουπόλεως κύρ Νεοφύτῳ εἰς δήλωσιν καὶ ἀσφάλειαν.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 316.

Ἐν ἔτει ζοιβ μηνί Ἀπριλίῳ.

ΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΔΟΣΙΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

(Ἐξ ἀντιγράφου ταύτης ἐν τῷ Ἀρχιεπισκοπικῷ τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου, ληφθέντος ἐκ τοῦ Πρωτοτύπου, ἀποκειμένου ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου).

Ο ΔΡΥΤΙΝΟΤΠΟΛΕΩΣ ΙΩΑΚΕΙΜ ΕΠΙΒΕΒΑΙΟΙ

Ἐνώπιον τῆς ἡμῶν ταπεινότητος καὶ τῶν παρενοχθέντων προκρίτων τῆς χώρας Δελβιναζίου, παρασταθέντες ὅτε αἰδεσιμώτατος Κύριος Παπᾶ Κώστα Φώλης καὶ ὁ τιμωτάτος κύριος Ἰωάννης μπάσιος ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικίου υἱοῦ τοῦ μακαρίτου σταύρου Δουροτούφη, ὁμολόγησαν ἰδίῳις χεῖλεσι καὶ ἀβιάστῳ προαιρέσει ὅτι ἀποκαθιστῶσι τέλειον ἐπίτροπον τὸν τιμωτατον κύριον Νικόλαον Δουροτούφη, θεῖον τοῦ ἀνηλικίου διὰ τὴν ἐν Κισνοβίῳ τῆς Βασαραβίας διασωθεῖσαν πατρικὴν περιουσίαν του ἵνα δυνάμει τῆς πληρεξουσίου ἐπιτροπῆς λάβῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅσα μετρητὰ εὐρίσκονται εἰς τὸν κύριον Ἰωάννην Δουροτούφη ἀντάδελφόν του, καὶ κύριον νικόλαον Βάγια ἐκ τῆς τοῦ Μακαρίτου περιουσίας, ὁμοῦ μὲ τὸ διάφορόν του καὶ συνάξει ἅπαντα ἢ ἐν μέρος ἐξαποστείλει εἰς τὴν πατρίδα ἀσφαλῶς εἰς χεῖρας τοῦ ἐδῶ ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλικίου. Ἐχων τὴν ἀδειαν νὰ ποιήσῃ καὶ νὰ δώσῃ ὅποιαδήποτε ἐξωφλητικὰ γράμματα ὅπου ἢ χρεῖα τὸ ἀπαιτήσῃ, ἔχοντα ἰσχὺν ὡς ἴδια τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἀνηλικίου. Ὅθεν κατὰ τὴν αὐτοῦ αἴτησιν ἐγένετο τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐνυπόγραφον καὶ ἐμμάρτυρον γράμμα καὶ στέλλεται τῷ κυρίῳ νικόλαῳ Δουροτούφῃ ἐπιτρόπῳ των, ἔχον τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ τόπῳ καὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης.

αωκθ' Ἰανουαρίου κ.ζ. Δελβιναζιον.

ΠαπᾶΚώστα φώλης ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικίου βεβαιῶνω τὰ ἄνωθεν

Ἰωάννης μπάσιος ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικίου βεβαιῶνω ταάνοθεν

Ἔπονται ἐννέα ὑπογραφαὶ μαρτύρων καὶ εἰς τὸ ὀπισθεν, συνεχίζεται ἡ φράσις:

Ἡμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι Δελβιναζιῶται συμπατριῶται τῶν ἄνω ὑπογραφάντων μαρτυροῦμεν καὶ ἐπιβεβαιοῦμεν ὅτι αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ἄνω συμπατριωτῶν μας, τῷ ὄντι εἰσὶ γνήσιαι αὐτῶν καὶ ἴδια χεῖρι, διὸ καὶ μαρτυροῦντες ὑπογραφοῦμεθα.

Τῇ 27 Μαΐου 1830 Κισνόβιον

Ἔπονται ἐννέα ὑπογραφαὶ μαρτύρων.

Τὸ ἐνθεον ὕψος τῆς ὑμετέρας Θειοτάτης, Σοφοτάτης καὶ προσκυνητῆς μου Παναγιότητος μεθ' ὅσης δουλικῆς ὑποκλίσεως καὶ σεβασμοῦ προσκυνῶ, κατασπαζόμενος γονυκλινῶς καὶ ἐδαφιαίως τὸν χοῦν τῶν Παναγίων αὐτῆς ποδῶν.

Μετὰ τὴν προσφορὰν τῶν βαθυτάτων σεβασμάτων μου, σπεύδω ὁ ὑποφαινόμενος ἐλάχιστος δούλος τῆς ὑμ. Παναγιότητος οικονόμος Παπᾶ ἀθανασίου ἐκ τῆς κωμοπόλεως Δελβιναζίου τῆς ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως, νὰ ἐμφανισθῶ διὰ τῆς δουλικῆς μου ταύτης ἀναφορᾶς καὶ νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν τῆς ὑμ. προσκυνητῆς μου Παναγιότητος ὅτι εὐρισκόμενος ἐνταῦθα ἱερεὺς καὶ ἐκτελῶν τὰ καθήκοντα τῶν χρεῶν μου, ὄχι μόνον δὲν δύναμαι νὰ ἐξοικονομήσω τὸν ἐπιούσιον ἄροτον τῆς οικογενείας μου, ἀλλ' ὑπέπεσα καὶ εἰς χρέος βαρύτατον καὶ ἀνοικονόμητον ἕνεκα τῶν ὀλιγοτάτων εἰσοδημάτων τῆς πατρίδος μου σωζομένων κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην συνήθειαν καὶ εὐρισκόμεθα εἰς μεγάλην ἐνδειαν καὶ πενίαν καὶ μὴ ἔχων ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας ἐσκέφθην νὰ μεταβῶ εἰς τὰ μέρη τῆς βασαραβίας πρὸς τοὺς ἐκεῖσε ἀποδημοῦντας πατριώτας καὶ συγγενεῖς μου οἵτινες εὐρίσκονται ἐν καταστάσει μεγάλη καὶ πολλάκις μὲ ἐζήτησαν νὰ μεταβῶ ἐκεῖσε νὰ μὲ φιλοδωρήσωσι καὶ ἀπαλλάξωσι τῶν χρεῶν μου καὶ ἐπειδὴ ὡς πληροφοροῦμαι εἶναι ἀπηγορευμένον τὸ νὰ εἰσέρχονται ἀκωλύτως ἱερεῖς Γραικαὶ εἰς τὰ ρωσικὰ χῶματα ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης

ἀδείας τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ἐφοδιασμένος μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἐνδεικτικὰ ἔγγραφα καταφεύγω εἰς τὴν ὑμ. προσκυνητὴν μοι Παναγιότητα μετὰ θεοῶν δακρύων νὰ μὲ εὐσπλαχνισθῆ καὶ δείξῃ εἰς τὸν ἐλάχιστον δοῦλον τῆς τὴν ἔμφυτον καλοκαγαθίαν τῆς χορηγοῦσα μοι τὴν ἀδειαν τῆς ἐκεῖσε μεταβάσεώς μου καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ ἀπαντήσω δυσκολίαν εἰς τὰς ἐκεῖ ἀρχὰς καὶ γνωρισθῶ τέκνον γνήσιον καὶ εὐπειθὲς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας χωρὶς νὰ ἐκτελέσω καμμίαν ἱεροπραξίαν, ἀλλὰ μόνον νὰ ἀνταμώσω τοὺς διαλειφθέντας συγγενεῖς μου ἐκ τῆς Κομοπόλεως Δελβινακίου καὶ πάλιν νὰ ἐπανέλθω εἰς τὰ ἴδια νὰ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα μου μὲ τὰ ἱερὰ καθήκοντα τοῦ ἐπαγγέλματός μου. Αὕτη εἶναι ἡ αἴτησις τοῦ ταπεινοῦ δούλου τῆς ὑμ. θειοτάτης Παναγιότητος πεποθειῖς ὅτι θέλει μοι χορηγηθῆ ἡ ἀδεια αὕτη καὶ μοὶ ἀποσταλεῖ διὰ τοῦ σεβασμιωτάτου Γέροντος ἀγίου Κυζίκου Κυρίου Ἰωακείμ τοῦ ἐνθέου ἐφόρου τοῦ σεβαστοῦ μου Κυριάρχου ἀγίου Δρουῖνουπόλεως Κυρίου Παντελεήμονος, πρὸς τὸν ὁποῖον δέδωκα ἀξιόχρεων ἐγγυητὴν τῆς ταχείας ἐπιστροφῆς μου εἰς τὴν πατρίδα μου. Ταῦτα δουλικώτατα, τὰ δὲ πανάγια καὶ θεοφρούρητα ἔτη τῆς ὑμ. προσκυνητῆς μοι Παναγιότητος εἶη θεόθεν πλεῖστα πανόμβια καὶ πανευφρόσυνα, αἱ θεοπειθεῖς δὲ αὐτῆς εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι εἶψαν μοι φυλακτήριον ἐν βίῳ παντί.

*

Τὴν ὑμετέραν σεπτοτάτην μοι Σεβασμιότητα ταπεινοδουλικῶς προσκυνῶν κατασπάζομαι βαθυσεβάστως τὴν ἀγίαν καὶ εὐεργικωτάτην μοι αὐτῆς δεξιάν.

Ὁ ὑποφαινόμενος οἰκονόμος παπᾶ Ἀθανάσιος ἐκ Δελβινακίου γνωστὸς πρὸ πολλοῦ τῇ ὑμετέρᾳ Σεβασμιότητι μετὰ τὰς δουλικὰς καὶ βαθείας μου προσκυνήσεις, σπεύδω νὰ εμφανισθῶ διὰ τῆς δουλικῆς μου ταύτης ἀναφορᾶς καὶ νὰ καθυποβάλλω ὑπ' ὄψιν τῆς ὑμ. Πατρότητος ὅτι εὐρισκόμενος εἰς ἄκραν ἐνδειαν καὶ πενίαν καὶ εἰς βαρύτερον χρέος ὅστις μὴ δυνάμενος νὰ οἰκονομηθῶ ἐνταῦθα κατ' οὐδένα τρόπον ἀπεφάσισα νὰ ταξιδεύσω πρὸς τοὺς ἐν βασσαραβία τῆς ρωσσίας ἀποδημοῦντας χωριανούς μου καὶ συγγενεῖς μου, οἵτινες ἀπὸ ἔμφυτον καλωσύνην τῶν μὲ ἔγραψαν πολλάκις νὰ μεταβῶ ἐκεῖσε νὰ μοὶ φιλοδορήσωσι καὶ νὰ ἀπαλλοτριάσω τῶν χρεῶν μου, τὸ μόνον καταφύγιον καὶ ἡ ἐλπίς μου μετὰ θεὸν εἶναι τοῦτο. Καὶ ἐπειδὴ ὡς θεβαιοῦμαι εἶναι ἀπηγορευμένον τὸ νὰ εἰσέρχονται Γραικοὶ ἱερεῖς εἰς τὰ χῶματα τῆς ρωσσίας ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἰδοὺ συνοδεῶ δουλικὴν μου ἀναφορὰν τὴν ὁποῖαν παρακαλῶ θεομύστατα τὴν ὑμετέραν Πατρότητα ἀφοῦ τὴν ἐγκρίνει νὰ τὴν παρουσιάσῃ καὶ ἐνεργήσῃ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀναγκαιούτων ἐγγράφων τῆς ἀδείας τὰ ὁποῖα θέλει βαστᾶ ἡ ὑμ. Σεβασμιότης αὐτόθι. Περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς κατεπειγούσης ἀνάγκης τῆς ὑπεθέσεώς μου τὴν γράφει περιστατωμένως καὶ ὁ σεβαστὸς Κυριάρχης μου ἅγιος Δρουῖνουπόλεως κύριος Παντελεήμων καὶ παρακαλῶ ἅμα μοὶ χορηγηθῆ ἡ ἀδεια καὶ ἐκδοθῶσι τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα νὰ γράψῃ ἡ ὑμ. Πατρότης πρὸς τὴν ἐκεῖ Πανιερότητά του διὰ νὰ κινήσω νὰ ἐλθῶ ὅσο ἐπιτάχιστα αὐτόθι νὰ ἀσπασθῶ τὴν ἀγίαν τῆς δεξιάν καὶ νὰ προσφέρω προφορικῶς τὴν ἄκραν εὐγνωμοσύνην μου τὴν ὁποῖαν δὲν θέλω λησιμονήσῃ καθ' ὅλην μου τὴν ζωὴν ἐπομένως νὰ ἐφοδιασθῶ μὲ τὰς ἀγίας τῆς εὐχὰς καὶ εὐλογίας διὰ νὰ ταξιδεύσω εἰς τὰ ἐκεῖσε ἀκωλύτως καὶ νὰ ἐπιτίχω τῆς εὐεργεσίας τῶν ἀγαθῶν πατριωτῶν καὶ συγγενῶν. Καὶ διὰ νὰ μὴ φανῶ ὀχληρὸς πάνυ ἐπὶ τοῦ δουλικοῦ μου δεόμενον πρὸς θεὸν ὅπως τὰ σεβάσμα αὐτῆς ἔτη εἶη θεόθεν πλεῖστα καὶ πανευφρόσυνα, καὶ μὲ τὴν προσήκουσαν δουλικὴν ὑπόκλησιν ὑποσημειοῦμαι βαθυσεβάστως.

Τῆς ὑμετέρας Σεπτοτάτης μοι Σεβασμιότητος

δοῦλος ὑποκλινέστατος
καὶ τῶν ἐπιταγῶν πειθήνιον

*

Διὰ τοῦ παρόντος μου δηλοποιῶ ἐγὼ ὁ ὑπογεγραμμένος κοντοχαμπίτης για-
ναριώτης ὅτι τὸ τζιφλίκι ὅπου ἔχω εἰς τὸ πατρατζίκι σήμερον αὐτοθελήτως τὸ ἐ-
πούλησα τοῦ γιαννάκη γραμματικοῦ τοῦ δυγῶ βασιάρη σταύρου νικολάου ντορττού-
φη δελβινακιώτη διὰ γρόσια ἑνδεκα Ν. 11000 ἀπὸ τὰ ὅποια ἔλαβα διὰ μετριτὰ ἐπὶ
χίρας γρόσια χιλιάδες δύο καὶ ἑξακόσια δέκα τέσσαρα Ν 2614 τὸ δὲ εναπαλει-
φθὲν ἔχον νὰ μὲ τὸ μετρίσουν εἰς διωρίαν ἡμέρας ἑνενήντα μία Ν. 91 ἀπὸ τὴν
σήμερον κατὰ τὴν εἰς χεῖρας μου ὁμολογίαν των, οὕτως ἔχουν νὰ τὸ κάμνουν ζάπτι
ὡς ἰδικόν των κτῆμα χωρὶς πλέον νὰ ἐνέχωμεν . . . διὰ αὐτὸ εἰς τὸ παραμικρόν, ἂν
ὅμως τουναντίον καὶ εἰς τὴν ρηθεῖσαν διωρίαν δὲν ἤθελον κάμη ζάπτη τὸ αὐτὸ
τζιφλίκι μου οἱ ὡς ἄνω εἰρημένοι γιαννάκη καὶ σταῦρος, τότες ὑπόσχομαι ἐγὼ ὁ
ἴδιος κοντοχαμπίτης ἀπὸ τὰς ἄνωθεν δύο χιλιάδες ἑξακόσια δέκα τέσσαρα Ν 2614
γρόσια ὅπου ἔλαβα μετριτὰ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ τοὺς τὰ ἐπιστρέψω ὀπίσω ὁμοῦ μὲ τὸ διά-
φορὸ τους τὰ δέκα δώδεκα τόσον αὐτὰ ὅπου ὅσα ἔξοδα ἔκαμαν ἐδῶ εἰς Ἰωάννινα
μόνον ἐκτὸς τῶν λοιπῶν ἔξόδων ὅπου ἤθελον κάμη τὸν ἀνήφορον εἰς πατρατζίκι
καὶ λοιπὰ μέρη, πρὸς τούτοις τὰ δύο προτιτερικά κοντράκια ὅπου ἀναμεταξύ μας
πρὸ ἡμερῶν ἐκάμαμεν τὸ ἓνα εἰς τὸ τούρκικο καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸ ρωμεϊκόν, ἐπειδὴ
αὐτὰ ἔγιναν ὀνομαστὰ καὶ ὄχι καθολικὰ νὰ εἶναι πάντα ἄερα καὶ κατὰ πάντα ἄ-
χριστα, ὡς χαρτίον ἄγραφον ὡσάν ὅπου τὸ καθολικὸν σοστὸν κοντραίο μας εἶναι
τὸ παρὸν τὸ ὅποιον εὐχαρίστως ἔδωσα εἰς χεῖρας τῶν ρηθέντων γιαννάκη καὶ σταύ-
ρου νὰ ἔχη τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ καιρῷ, τόπῳ, κριτηρίῳ δικαιοσύνης καὶ
ἔστω εἰς ἔνδειξιν

837: 28 Μαρτίου Ἰωάννινα

κοντοχαμπίτης διλῆ τράκα
γιαναριώτης βεβαιῶνω τὰ ἄνωθεν.
Τ.Σ.

*

Πρὸς

τοὺς τιμιωτάτους ἡμᾶς ἐγχωρίους καὶ συναδελφικῶς ἀπαξάπαντας κατα-
σπαζόμεθα ἀδελφικῶς

τῇ 6 Ἰανουαρίου 1846

Πρὸ ὀλίγου σᾶς εἰδοποιήσαμεν διὰ γραμμάτων τῶν ἐδῶ ἐγχωρίων τῶν
κατ' σ' ἔχαγὲν σύστασιν τοῦ κυρ. Γεωργίου Ἐξάρχου τὸν ὅποιον κοινῇ γνώμη
συστῶμεν καὶ προσδιορίζομεν καὶ προεστὸν τῆς χώρας μας ἐπὶ λόγῳ νὰ θεωρῆ
ἀκριθῶς τὰς λειψοδοσίας αὐτῆς ὁμοῦ μετὰ τῆς λοιπῆς ἑπταμελοῦς Ἐπιτροπῆς
συμπαρευρισκομένων αὐτοῖς καὶ τῶν λοιπῶν συναδελφῶν καθὼς διαλαμβάνει τὸ
παρ' ἐδῶ πρὸς ὑμᾶς ἤδη σταλθὲν ἔγγραφο ὡστε αὐτὰ μὲν ἐδιωρίσθησαν παρ' ἡ-
μᾶς ἐπίτροποι καὶ ἐπιθεωρηταί, ὅσον τῶν ἐσόδων, τόσον καὶ τῶν ἔξόδων τῆς
χώρας, νὰ παρατηρῶσιν ἀκριθῶς τοὺς λογαριασμοὺς καὶ νὰ καταγράφωσιν αὐ-
τοῖς ἐν καθαρῷ καταστίχῳ διὰ νὰ δώσωμεν πρὸς ἡμᾶς τοὺς λοιποὺς ἐν καιρῷ
τοὺς λογαριασμοὺς καθαρῶς καὶ δικαίως, ἡμεῖς δὲ οἱ λοιποὶ ἐγχώριοι νὰ μένωμεν
ἡσυχοὶ καὶ ἀμέριμνοι τῶν ἐγχωριακῶν φροντίδων, ἀλλ' οὔτε πρὸς τὸν κύριον Γε-
ωργίον δεδώκαμεν ἀπόλυτον ἄδειαν καὶ ἔξουσίαν νὰ πράττη κατὰ τὴν ἀρέσκειαν
του χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὴν γνώμην τῶν ἑπτὰ, καὶ ἂν τολμήσῃ τι παρ' ἄ-
δειαν, ἢ μὲν πράξις του νὰ εἶνε ἄκυρος, αὐτὸς δὲ νὰ δίδῃ λόγον πρὸς ἡμᾶς τῆς
αἰτίας. Ἐκλογή, ἀγαπητοὶ ἐγχώριοι τόσον ὠφέλιμος εἰς τὴν χώραν μας, τὴν ὁ-
ποίαν ὕστερον ἀπὸ τόσους χρόνους ἠμπορέσαμεν νὰ συστήσωμεν εἰς τὴν χώραν
μας, ἐκ τῆς ὁποίας ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ κάθε ἄνθρωπος, εἴτε πλούσιος εἴτε πτω-
χὸς τὴν ὠφέλειαν ὅπου ἠμπορεῖ νὰ προξενιθῇ ἐπομένως εἰς τὴν τὰ δικαιώματά
του, διὰ τὴν ὁποίαν ἐλπίζοντες καὶ ἡμεῖς νὰ λάβητε τὴν εὐχαρίστησιν καὶ πλη-

ροφορίαν εἰς αὐτὴν τὴν ἐκλογὴν. Μ' ὄλον τοῦτο τώρα δὲν βλέπομεν ὄλον τὸ ἐναντίον ἀντὶ εὐχαριστήσεως καὶ ἀμοιβῆς, ὕβρεις κα- μοχλουζιλία καθότι ὁ κύριος σταῦρος Δουρδούφης καὶ ὁ κύριος κώστα ντάλας δὲν ἔλαβον εὐχαρίστησιν ἀντιφέροντας εἰς τοῦτο τόσον ἐπιμόνως ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ παρησιασθῶσιν καὶ εἰς τὸν ἐνδοξότατον βαλῆν τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον κοντὰ ὁποῦ δὲν δέχονται τὴν κοινὴν ἐκλογὴν καὶ ὀφέλειαν τῆς χώρας, κατηγοροῦσιν ἡμᾶς τοὺς εὐρισκομένους ἐδῶ ὡς μουχλούζιδες καὶ ἐχθροὶ τῆς πατρίδος, καὶ ὅτι φροντίζομεν διὰ τὴν ζημίαν τῆς χώρας μας. Λοιπὸν ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ ἐγγχώριοι ἂν μὲν ὑμεῖς οἱ λοιποὶ (ἐκτὸς τῶν δὺν ἐναντίον) εἰσθε κοινῶς εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς παρ' ἡμῶν ἐκλογῆς τῆς εἰρημένης ἐπιτροπῆς, κάμετε ἐν κοινὸν γράμμα ὑπογεγραμμένον ταῖς τιμίαις ὑπογραφαῖς τῶν λοιπῶν ἐγγχωρίων καὶ ἐπικυρωμένον τῇ ὑπογραφῇ τοῦ σεβασμιωτάτου ἀρχιερέως καὶ στείλετε αὐτὸ ἀμέσως πρὸς ἡμᾶς, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς εὐθὺς τὸ ἐνεργοῦμεν διὰ μέσου τῆς ὑψηλῆς πόρτας καὶ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἐντὸς ὀλίγου λαμβάνει ἐκβασιν καὶ ἡ ἐκλογὴ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἡ χώρα μας εὐρίσκει ἐντελῶς καὶ νομίμως τὰ δικαιώματά της. Ταῦτα σᾶς γράφομεν ἐν συντόμῳ ἐξ οὗ καὶ περιμένομεν ἀνυπομόνως τὴν ἀπόκρισίν σας. Ὅθεν καὶ μένομεν διὰ πάντα ἀδελφικῶς πρὸς πάντας ὑμᾶς ἐνῶ καὶ ὑπογραφόμεθα μετὰ τῆς προπούσης πατριωτικῆς ἀγάπης.

Ἔπονται δέκα - πέντε ὑπογραφαί.

*

ΤΣ Κούρτ ἀχμέτ πασιᾶς

Προστάζομεν ἐσένα τὸν χριστὸν γκατζούλι νὰ τραβᾶς χέρι ἀπὸ τὰ χωράφια τοῦ παπαγιάννη Ντάλη ὅτι τὰ ἔχει ἀγοράσι μὲ ὁμολογίαν καὶ εἶναι ἰδικὰ του καὶ ἀλλέος νὰ μὴν κάμνεις ὅτι σὲ παιδεύομεν ἐξ ἀποφάσεως.

1778

νοεμβρίου 15:

*

Διὰ τοῦ παρόντος πληρεξουσίου ἐγγράφου δηλοποιοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι κάτοικοι τοῦ χωρίου Ζαροβίνης, ὅτι σήμερον διορίζομεν καὶ ἀποκαθιστῶμεν πληρεξούσιον ἐπίτροπον τὸν ἐκ Δελβινακίου κύριον Λεωνίδα Πιτιωραίτην ἐπὶ τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Ἀλεξάνδρου) ὅπως ἐνεργήσῃ ὅτι κρίνει συντελεστικὸν καὶ ὠφέλιμον καὶ πράξι πᾶν τὸ δυνάμενον πρὸς τελεσφόρον ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων τῆς Μονῆς ταύτης, πρὸς δὲ ἂν χρειᾶ τὸ καλέσῃ νὰ διορίξῃ καὶ ἄλλον ἀντιπρόσωπον καὶ νὰ πράττῃ ἐν γένει πᾶν τὸ ἀφορῶν τὴν ὀφέλειαν καὶ συντήρησιν τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς. ὑποσχόμεθα δὲ νὰ παραδεχθῶμεν ἀπροφασίστως ὅλας τὰς πράξεις αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου του ὡς καλῶς ἐνεργηθείσας. Διὸ δίδωμεν αὐτῷ τὸ παρὸν πληρεξούσιον ἐγγράφον ὑπογεγραμμένον παρ' ὄλων ἡμῶν τῶν κατοίκων καὶ προσκεκυρωμένον ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ ὑποφαινόμεθα.

Ἐν Ζαροβίνῃ τῇ 16 Ἀπριλίου 1887

Ἔπονται ἑπτὰ ὑπογραφαί.

Ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῶν ὑπογραφῶν

Ἐν Ἀρ)στρω τῇ 19 Ἀπριλίου 1887

Ὁ Ἐπίτροπος Εὐάγγελος

Χαρτόσημον
ΤΣ τουρκικῆς

*

Ὁ Δρυϊνουπόλεως καὶ Δελβίνου Νεόφυτος ἐπιβεβαιοὶ τὴν παροῦσαν διαθήκην.

Ἐνθυμούμενος τὸν δεσποτικὸν ἐκείνου θεῖον λόγον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν λέγοντα γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐνῶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται καὶ ὅτι σῶας ἔχων τὰς φρένας (ἐγὼ ὁ κἄτωθεν ἰδία χειρὶ ὑπογεγραμμένος ἀνθιμος Ἱερομόναχος ὁ ποτὲ χρηματίας ἡγοούμενος ἐν τῷ Ἱερῷ μοναστηρίῳ τῆς Βελᾶς) διὰ τὸ ἄκυρο καὶ ἀπροσδιόριστον τοῦ θανάτου τὸ ὁποῖον ἐστὶ βέβαιο τοῖς ἀνθρώποις, καὶ πάντες ὑπόκεινται εἰς αὐτὸ τὸ μυστήριον ὡς ἀπόγονοι τῶν πρωτοπλάστων τοῦτε ἀδάμ καὶ τῆς εὔας καὶ διὰ ἐκείνων ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον γένηται, φιλανθρώπως κελύσας τὴν ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ κόσμου τούτου μετάβασιν τῆς μὲν ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡμῶν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν καταταγίναί ἐν τῷ χορῷ τῶν δικαίων, ἐν τόπῳ φωτεινῷ καὶ γλοερῷ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ θέλει ἀντιδόσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῷ τοῖς μὲν δικαίοις ζωὴν αἰώνιον καὶ ἀνάπαυσιν παντοτινὴν εἰς τὸν οὐράνιον παράδεισον, τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς κόλασιν αἰώνιον, τὰ δὲ σώματα εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθησαν τοιχεῖα μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ τότε αὐτοβουλίως ἀναστήσονται ἅπαντες εἰς τοὺς ἤχους τῆς σὺλλιγγος πρὸς ἀπάντησιν τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀδεκάστου κριτοῦ, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συλλογιζόμενος φρίττω ὄλωσ καὶ τρέμω καὶ ἀπεφάσισα διὰ νὰ κάμω τὴν παροῦσαν μου διαθήκην καὶ νὰ ζητήσω πρότον συγχώρησιν ἀπὸ πάντας τοὺς ἐν χριστῷ ἀδελφούς μου Ἱερεῖς, Ἱερομόναχους καὶ ὄλους τοὺς χριστιανούς μικροὺς καὶ μεγάλους ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ. Δεύτερον δὲ ἀφήνω τὴν εὐχὴν μου ὁ πατεινὸς πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ ἀδελφοῖς μου χριστιανοῖς καὶ πνευματικοῖς καὶ τρίτον διορίζω τὰ ὅσα πράγματα μοὶ εὐρίσκονται ἄπερ ἀπέκτησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας δι' ἰδίων μου κόπων καὶ μόχθων τόσον μετρητά, ὁμολογίας καὶ φορέματά μου

τρία κομάτια ἅγια λείψανα ὅπου εἶχον ἀγοράσει ἀπὸ τὰ ψαλτικά μου τὰ ἀφήνω εἰς τὸ μοναστήριόν μου.

δύο σταυροὺς ἓνα μικρὸν καὶ ἓνα μέγαν με τὴν θήκην των καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀφήνω εἰς τὸ μοναστήριον.

Ὅσας ὁμολογίας μοὶ βρίσκονται

γρόσια

1000 ἦτοι χίλια μιὰ ὁμολογία ἐπ' ὀνόματι νίκα μίχου κάβο λαμποβου

1000 ἦτοι χίλια τοῦ βασίλη καὶ νότι ἀπὸ πολίτζανην τὴν ἔχει ὁ μῆτρος χρήστου τὴν ὁμολογίαν

100 ἦτοι ἑκατὸν ὁμολογία τῆς ζαχάρως τοῦ γκικα νάστου ἀπὸ στρατίνιστα

60 ἦτοι ἑξήντα ὁμολογία θωμᾶ παπαβασίλη χορμοβίτη

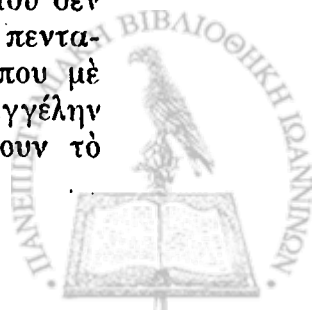
80 ἦτοι ὀγδοήντα ὁμολογία τοῦ παπαευαγγελη χορμοβιτου

120 ἦτοι ἑκατὸν εἴκοσι ὁμολογία πόλιο παπᾶ ἀπὸ ἅγιον βασίλειον

240 ἦτοι διακόσια σαράντα γκίκα γκινούλη ἀπό...

600 δύο χιλιάδες καὶ ἑξακόσια συμποσοῦνται

αὐτὰ μοὶ ἀφησεν ὁ ἔξαρχος κύριος προκόπιος μετὰ τῶν προκρίτων καὶ προεστώτων τοῦ βιλαετίου ὅτε ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ μοναστήριον, τώρα δὲ τὰ ἀφιερῶνω εἰς τὸ μοναστήριον καὶ νὰ παρῶσι χωρὶς διάφορον — τὰ ὁποῖα διάφορα ὅπου δὲν χω λάβει ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τὰ χαρίζω. Ὅμοίως καὶ τὰ 500 γρόσια ἦτοι πεντακόσια τοῦ θωμᾶ βαγγέλη χορμοβιτη καὶ αὐτὰ νὰ εἶνε τοῦ μοναστηριοῦ ὅπου με αὐτὰ τὰ ἄνωθεν γρόσια διορίζω ἐπιτρόπους τοὺς τιμοτάτους κύριον Εὐαγγέλην εωργίου πέρου καὶ Κύριον τάξι σταύρου διὰ νὰ τὰ συνάξουν καὶ κάμουν τὸ μπέλιο.

Ἐκ τῶν φορέματά μου ὅπου μοὶ εὐρέθησαν ἀφίνω δύο τῶν σεβαστῶν μου Δεσπότη ἀγίῳ Δρυϊνουπόλεως κυρίῳ νεοφυτῶ δια νὰ με μνημονεύη καὶ νὰ τὴν δόσῃ ὅπου τῶν εἶπον διὰ ζώσης μου.

Πρὸς τούτοις μοὶ εὐρίσκονται καὶ μετρητὰ γρόσια τρεῖς χιλιάδες ἤτοι 3000 τὰ ὅποια διατάζω ὀνοματοδῶς ποῦ πρέπει νὰ δοθῶσι διὰ τὰ ὅποια διορίζω ἐπιτρόπους μου διὰ νὰ τὰ μοιράσωσι τοὺς τιμιωτάτους κύριον σταυρον νικόλα του τούφη καὶ τὸν κύριον Εὐστράτιον σούλα

200 γρόσια ἀφίνω τοῦ δεσπότη μου ἀγίου Δρυϊνουπόλεως κυρίου νεοφυτῶ διὰ παρηρησίαν μνημόσυνα

200 τῶν παπάδων διὰ νὰ με μνημονεύσουν διὰ παντὸς καὶ νὰ μοὶ γίνωνται μνημόσυνά μου

50 διὰ τὸν τάφον ὅπου νὰ μοὶ κάμουν

100 διὰ τὸν ἄμβωνα Δελβινακίου τῆς ἐκκλησίας νὰ τὸν κάμωσι

150 εἶνε τῆς καλόγραιας ἀπὸ λάποβον νὰ τὰ μοιράσουν οἱ παπάδες ἀπὸ δέκα γρόσια

700

1000 νὰ γίνωνται ἔξοδα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου μου καὶ τὴν μακαρίαν μου καὶ δι' ὅλα τὰ μνημόσυνά μου

200 τῆς μαρίας ἤτοι διακόσια

100 νίκου διγκόνου τῆς μαρίας

70 τῆς νύφης τῆς

2070

200 ἤτοι διακόσια γρόσια διὰ λάσσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν Ἀργυροκάστρου

200 εἰς τὸ σχολεῖο τῆς χώρας Δελβινακίου

100 τῆς Ἑλένης καλογραιάς

200 εἰς κερία τῆς ταφῆς μου καὶ τῶν μνημοσύνων μου

20 εἰς τὸ μοναστήριον Δεσποίνης παρηρησία

10 εἰς τὸ μοναστήριον Δρινόβου

20 εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπάνο λαπόβου

20 εἰς τὸ μοναστήριον τῆς πολίτζανης

20 εἰς τὸ μοναστήριον τῆς πέπελης

50 εἰς τὸ μοναστήριον σοδίων ὅπου ἐκάθησα μηνᾶς δύο.

20 εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅπου νὰ λειτουργήσουν ἡμέρας σαράντα καὶ νὰ τὰς πᾶσι ὁ παπαπᾶνος

80 τὴν ἐπιτροπὴν μου νὰ τὰ μοιράσωσιν εἰς χοριανούς ὅπου νὰ γνωρίσωσιν οἱ τοὶ οἱ ἐπίτροποί μου.

3000 ἤτοι τρεῖς χιλιάδες γρόσια. Ἐὰν ἀποθάνω τώρα αὐτὰ νὰ δοθοῦν ὅπου διορίζω ὄχι καὶ δὲν ἀποθάνω ἀπὸ αὐτὰ δὲ νὰ ἐξοδεύσω ἕως νὰ ζήσω καὶ ἐκεῖνα ὅπου τὴν ἰσχυρῶς νὰ μερασθῶσι. Εἶχον κάμει καὶ μίαν διαθήκην εἰς τὸ 1897 ἔτος καὶ μῆνα δεκέμβριον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον ἄτακτα καμομένη νὰ μένη ἄκυρος καὶ νὰ ἰσχυρῶς χαρτίον ἄγραφον.

Αὕτη ἐστὶν ἡ τελευταία μου διαθήκη καὶ διάταξις, ἡ ὅποια ἐγένετο παρὸς τοῦ σεβαστοῦ μου Δεσπότη Πανιερωτάτου ἀγίου Δρυϊνουπόλεως κυρίου νεοφυτῶ καὶ ἐπὶ παρηρησία τῶν παρευρεθέντων ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ προκρίτων τῆς χώρας Δελβινακίου καὶ τοὺς ἀδελφούς μου καὶ ἀδελφάς μου καὶ ἀνεψιδιά μου δὲν ἔχει νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ τινὰς ὁμοῦ καὶ τὸ ὁσπῆτιον τοῦ μακαρίτου πάπα γεώργου ὅπου ἐκάθησα χρόνους δέκα ἦταν κουμπᾶρος μου καὶ δόσιμον δὲν ἔχω με αὐτὸ οὔτε με τοὺς συγγενεῖς μου οὔτε με αὐτὸ τὸ σπῆτι ὅπου ἐκαθόμουν ἐγὼ καὶ ὅπου ἤθελε τοὺς ἐνοχλήσῃ ἀπὸ κακίαν του παρακινούμενος νὰ ἔχη τὴν κατάραν τοῦ

γίου Θεοῦ καὶ τὴν ἰδικήν μου καὶ νὰ δώσῃ ἀπολογία ἐν τῷ φοβερῷ καὶ ἀδέκαστον κριτήριον — ἔάν. . . αὐτὴν ὅποιος καὶ ἂν εἶναι ἐγὼ δε ζητῶ συγχώρεσιν ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ μοναστηρίου καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς ὅπου μὲ γνωρίζουν ἀπὸ μικροὺς καὶ μεγάλους καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πνευματικά μου τέκνα, καὶ ἐγὼ εὐχομαι αὐτοῖς ζωὴν μακρόβιον εὐτηγυσαμένην, εἰρηνικὴν καὶ ἀσκανδάλιστον καὶ παρακαλῶ τοῖς προκρίταις καὶ προεστῶσι τῆς χώρας Δελβινακίου καὶ λοιποῖς κατοικοῖς χριστιανοῖς ὅπως ἐπισκέπτονται τὸν ἀνήλικον ἀναδεκτὸν μου Νικόλαον ὅπου θὰ μείνῃ ὄρφανός ἐτι νὰ φθάσῃ τὴν ἡλικίαν καὶ ὁ ἐπουράνιος Θεὸς νὰ συγχωρήσῃ καμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον αὐτοῦ δούλον ἐν τῇ μελλούσῃ βασιλείᾳ τῷ ἐπουρανίῳ ἀμήν.

τῇ 19 ἑβραίου 1898 Δελβινάκιον

Ἔπονται ἑπτὰ ὑπογραφαὶ μαρτύρων.

*

Γρηγορεῖτε ὅτι οὐκ οἶδατε οὔτε τὴν ὥραν οὔτε τὴν ἡμέραν. διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ἡ ελαχίστη δούλη τοῦ Θεοῦ ἡ Ζαφείρο, γυνὴ τοῦ ποτὲ Ἰωάννου μούτζου, φοβουμένη μήπως καὶ ἔλθῃ ἡ φοβερὰ τοῦ θανάτου, ἐφώναξα τὸν πνευματικόν μου καὶ ἐξομολογήθηκα κατὰ τὸ χριστιανικὸν χρέος. πρῶτον συγχωρῶ τοὺς πάντας μικροὺς τε καὶ μεγάλους διὰ νὰ μοὶ συγχωρήσουν δι ὅσα αὐτοῖς ἤμαρτον λόγῳ τε καὶ ἔργῳ, ἔπειτα ἀφήνω εἰς ταῖς ἀδελφαῖς μου ἐλένην καὶ μαρίαν, διὰ νὰ λάβουν ἀπὸ τὴν μάτον γάτζην, ἀπὸ προικίον τῆς θυγατρὸς μου μίαν καπα. τέσσαρα ποκάμισα ἀμερικανικα, ἓνα σαγκούνι, τετρακόσια πενήντα Ν 450 γρόσια ἀπὸ γιάννην ἀλέξιν, μοῦ τὰ χρεωστεῖ χωρὶς ὁμολογίαν καὶ αὐτὰ νὰ τὰ λάβουν ἡ ἀδελφές μου ἐλένη καὶ μαρία νὰ ἔχουν νὰ μοῦ κάμουν τὰ μνημόσυνά μου κατὰ τὰ χριστιανικὰ χρέη. μίαν ὁμολογίαν ὅπου μοῦ χρεωστεῖ ἡ τζένη πάτζη τὴν ἀφίνω τοῦ ἐγκονοῦ μου παναγιωτοῦ υἱοῦ Νικόλαου ποτὲ σταύρου δουροδούφη καὶ ἔάν εὐρεθῇ ἡ ἄλλη διαθήκη μου νὰ εἶνε ἄκυρη ὡς χαρτίον ἄγραφον. αὕτη εἶναι ἡ τελεία καὶ ἐκούσιος διαθήκη καὶ ὅποιος ἀνερέσῃ τὸ παραμικρὸν ἀπὸ ὅσα διατάττω νὰ ἔχη τὸν θεὸν ἀντίδικον καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. τῇ 15 Σεπτεμβρίου: 835. Δελβινάκιον. ἐγὼ ἡ Ζαφείρο βεβαιῶ τὰ ἄνω διὰ χειρὸς τοῦ πνευματικοῦ μου παπαθανασίου οἰκονόμου αὕτη καὶ μαρτυρῶ. προτόπαπας μαρτυρὸς παπαγιάνης σακελάριος μαρτυρὸς.

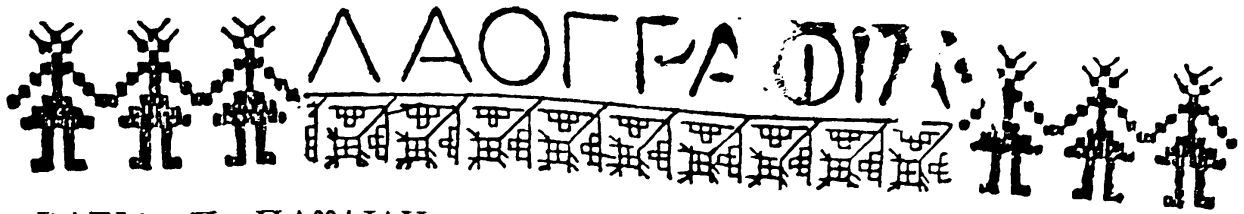
Ὡς μάρτυρες εἰς τὸ περιθώριον ὑπογράφουν οἱ στάβρος τουρτούφης βασιλῆς μάνθος, νίκος μαντιλέκας — μιὰ δισανάγνωστος καὶ παπαπάνος καὶ συνεχίζει ὀπισθεν

Τὰ ἄνωθεν γρόσια τετρακόσια Ν 400 τὰ ἐλάβαμεν αἱ ἀυτάδελφες ἐλένη καὶ μαρία ἀπὸ τὸν Γιάννη καὶ δῆμο Ἀλέξη καὶ μένομεν ἐξωφλημένες καὶ ὑποφαινόμεθα διὰ χειρὸς Α δόκου αἱ ἄνω ἐλένη καὶ μαρία καὶ μαρτυρῶ τὰ δὲ ὀπισθεν πενήντα ἐχαρίσθησαν. ἔλαβα διὰ χειρὸς χαρίτου μὲ τὴν ἐλένην δύο ὑποκάμισα ἀπὸ τὴν μάτο τοῦ γάτζη διὰ τα ὀπισω ὅπου τὰ ἐχρεοστοῦσε

Προτόπαπας μαρτυρῶ

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛ. Π. ΠΑΥΛΙΔΗ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

(ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ)

ΜΕΡΟΣ Α'

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ παροῖσα μελέτη σκοπὸν ἔχει τὴν διάσωσιν τῶν προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν τῆς περιοχῆς Παραμυθιάς, διότι ὁ ὁδοστρωτῆρας τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ ἐξαφανίζει τὰ γραφικὰ μας ἔθιμα πού ἔδιναν σέ κάθε τόπο τὸ χρῶμα του.

Περιοχὴ Παραμυθιάς, θεωρεῖται ἐκείνη πού ἀνήκει ἐθιμοτυπικῶς στὴν Παραμυθιά, ἀσχέτως τῶν διοικητικῶν τῆς ὁρίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν κάποτε πλατύτερα, σήμερα δὲ σημαντικῶς στενώτερα. Διὰ νὰ ἀποφεύγω δέ, νὰ δίδω ὅρια κάθε φορά πού ἐπιμελοῦμαι ἓνα τομέα λαογραφικό, ἀναφέρομαι στὰ ὅρια πού περιέγραφα στὴν εἰσαγωγὴ τῆς μελέτης μου «Παροιμῖαι καὶ λαϊκὰ ρητὰ» καὶ στοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους θέτω αὐτὰ τὰ ὅρια καὶ χρησιμοποιοῦ τὸν ὄρον «περιοχὴ Παραμυθιάς», ἀντὶ τοῦ «Σουλιώρεια» πού εἶχε καθιερώσει τὸ ἔτος 1926 ὁ συνάδελφος κ. Σπ. Μουσελίμης.

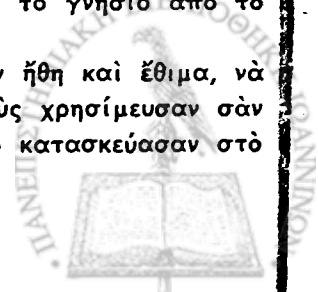
Ἐπίσης δὲν παραθέτω πηγές. Πρῶτα-πρῶτα, γιατί εἶμαι γέννημα καὶ θρέμμα τῆς περιοχῆς. Γαλουχήθηκα μὲ τὶς παραδόσεις τῆς, συνέζησα τοὺς καμηοὺς καὶ τοὺς πόθους, τὶς λαχτάρεις καὶ τοὺς κινδύνους. Μοῦ παραστάθηκαν τὰ στοιχεῖα τῆς, οἱ νεράιδες τῆς, οἱ καλικάτζαροὶ τῆς οἱ «Λιβεριώτες», ἤπια νερὰ ἀπὸ τὰ σερκονέρια καὶ τὰ θηλυκονέρια τῆς, ξορκίστηκα καὶ ξόρκισα, σὰν «πρωτάρης» πού ἤμουν καὶ γενικὰ εἶμαι ὁ ἴδιος πηγὴ ἀστείρευτη. Ἀπὸ τὸν καιρὸ δὲ πού ἄφησα τὰ θρανία τοῦ μαθητοῦ γιὰ νὰ ἀνεβῶ στὴν ἔδρα τοῦ δασκάλου, ἔγινα προσεκτικὸς μαθητῆς ὅλων τῶν γερόντων καὶ γεροντισσῶν, τῶν μάγων καὶ τῶν γητευτῶν, τῶν ἐμπειρικῶν γιατρῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων πού «κατεῖχαν τὸ συνάφι» (τὸ ἐθιμοτυπικὸν δίκαιον τῆς συντεχνίας), τόσον τῶν χωριῶν στὰ ὁποῖα ὑπηρετήσα, ὅσον καὶ τῶν γειτονικῶν.

Καὶ δεῦτερον διότι, ὅταν στὰ 46 χρόνια μου μετετέθην στὴν Ἀττικὴ, δὲν ξεκόπηκα ἀπὸ τὰ χῶματα πού μὲ γέννησαν καὶ ἀνάθρεψαν, ἀλλὰ συνέχισα κάθε Πάσχα καὶ καλοκαίρι νὰ ξαναβαπτίζωμαι στὶς παραδόσεις τῆς γενέτειράς μου καὶ δὲν ἔκοψα τοὺς δεσμούς.

Ἐνας σωρὸς δὲ σημειώσεων στὰ μπαούλα μου, κρατεῖ τὴ μνήμη μου σταθερὴ καὶ αὐτὰ τὰ σημειώματα (ἐργασία μακρᾶς περιόδου) ἀποτελοῦν τὴν βάση κάθε μελέτης πού γράφω, ἡ δὲ δική μου συνδρομὴ μετὰ τὴν συλλογὴν, εἶναι ἡ κατανομὴ τοῦ ὑλικοῦ καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ του διάρθρωσις.

Ὅταν δὲ κάποιον λιθάρι ἀπὸ τὸ λαογραφικὸ μου οἰκοδόμημα μοῦ λείπει, ξέρω πού θὰ ψάξω νὰ τὸ βρῶ, γνωρίζω τὶς πηγές, μπορῶ νὰ ξεχωρίσω τὸ γνήσιο ἀπὸ τὸ σκάρτο.

Μπορεῖ, μερικοὶ πού ξεκινοῦν ἀπὸ κάποια ἔδρα νὰ μαζέψουν ἤθη καὶ ἔθιμα, νὰ ἔχουν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴν μαρτυρία μερικῶν, πού τοὺς χρησίμευσαν σὰν «πρῶτο χέρι», γιὰ νὰ μὴν κατηγορηθοῦν ὅτι αὐτὸ πού γράφουν τὸ κατασκεύασαν στὸ

γραφείο τους. Ἐγὼ ὅμως εἶχα γιὰ πηγή ὅλο τὸν λαὸ τῆς περιοχῆς μου καὶ κείνους ποὺ μάγευαν καὶ ξεμάγευαν καὶ τὰ θύματα τῆς μαγγανείας, ἐκείνους ποὺ πίστευαν καὶ κείνους ποὺ σάρκαζαν τοὺς ἀφελεῖς.

Ἄν ἐπρόκειτο νὰ παραθέσω τὰ ὀνόματά τους, ἔπρεπε νὰ γράψω ὅλους ὅσους ἔζησαν μεταξύ τοῦ 1924, ὅταν χωρὶς νὰ εἶμαι λαογράφος, ξόρκιζα τὴν κριθαρίτσα καὶ τὰ «τσάχαλα τς' ἀσφάκας», σὰν πρωτόγεννο παιδί, μέχρι τὸν περασμένο Σεπτέμβρη ποὺ πῆρα τὶς τελευταῖες μου σημειώσεις.

Πιστεύω ὅτι δὲν μοῦ ἔχει ξεφύγει ὑλικό. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος. Ἔνα μπορῶ νὰ βεβαιώσω: Ὅτι αὐτὸ ποὺ παραθέτω εἶναι αὐθεντικό.

Δὲν συμπεριέλαβα στὴν ἐργασία μου τὴν σήμερινή, τὶς προλήψεις περαστικῶν (σὰν νὰ ποῦμε μιᾶς προσφυγικῆς ομάδος ποὺ ἔφτασε τὰ τέλη τοῦ 1922 γιὰ νὰ φύγῃ γρήγορα γιὰ τὴν Πέρδικα κι' ἄλλου), ποὺ δὲν ἔμειναν μόνιμοι κάτοικοι καὶ δὲν ζυμώθηκαν μὲ τὸν τόπο, οὔτε περαστικῶν τσιγγάνων, οὔτε καλατζήδων ἀπὸ τὰ Μπαμπουροχώρια, οὔτε μαστόρων ἀπὸ τὰ χωριὰ τῆς Κονίτσης.

Οἱ λίγοι γύφτοι τῆς Παραμυθιάς, ἐξασκούσαν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σιδερά καὶ τοῦ πεταλωτή, ἦσαν μόνιμα ἐγκατεστημένοι καὶ ἔβγαζαν τὸ ψωμί μὲ τὸν ἰδρώτα τους καὶ ὄχι μὲ γητέμματα καὶ μαγγανείες, εἶχαν δὲ τὰ ἴδια ἔθιμα μὲ τοὺς Παραμυθιώτες ἀστούς, τοὺς «κασαμπαλίτες» καὶ μόνο κατὰ τοῦτο διέφεραν μὲ τοὺς χωριάτες, τοὺς «ντάτσηδες ἢ «ντατσκανάρηδες ἢ ντατσκαναρέους».

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΛΛΗΨΗ

Α) ΓΙΑ ΝΑ ΓΕΝΝΗΣΗ Η ΣΤΕΙΡΑ

1) Ὁ ἄμπουρας (ἀχνός).

Παίρνουν τὴν στείρα ἢ μαρμάρα ὅπως συνήθως τὴν ἀποκαλοῦν, καὶ τὴν βάζουν νὰ σταθῇ μὲ τὰ πόδια ἀνοιχτά, πάνω ἀπὸ τὸν ἄμπουρα ἀπὸ ἓνα κακάβι (τέντζερι) ἢ ἄλλο ἀγγεῖο, στὸ ὅποιο ἔχουν βράσει χαμομήλι, ἀνιθο, δυόσμο, φλοῦδες πορτοκαλλιῶ καὶ κλωνιά δεντρολιβάνου. Μετὰ-σχεδὸν ἀμέσως-πηγαίνει νὰ ξαπλώσῃ μὲ τὸν ἄντρα της.

Ἡ πρόληψις αὐτὴ ἰσχύει γιὰ τὰ χωριὰ τὰ κάτω ἀπὸ τὴν Σκάλα καὶ τὰ σουλιωτοχώρια. Λέγουν ὅτι αὐτὸ τὸ γιαιτροσόφι ἔχει φέρει ἀποτελέσματα πολλὰς φορῆς. Καὶ πράγματι ἔχει ἐπιστημονικὴ βάση, ὅταν αἰτία τῆς στειρότητος εἶναι στένωσις ποὺ ἐμποδίζει τὸ ἀνδρικό σπέρμα στὴν προέλασί του πρὸς τὸ ὠάριο. Διότι ἡ θερμότης ἐπιφέρει διαστολὴν καὶ γίνεται προσωκαίρως ἐκεῖνο ποὺ κάμνει ὁ εἰδικὸς γυναικολόγος, ὅταν διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν κάμνει χειρουργικὴν ἐπέμβασιν.

2) Τὸ τάξιμο.

Ἡ μαρμάρα γυναῖκα νηστεύει αὐστηρὰ 40 μέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες ντύνεται μὲ μαῦρα. Ἡ νηστεία ἐπεκτείνεται καὶ στὴν συζυγικὴ ἐπαφή. Μετὰ πηγαίνει σὲ ἓνα ξωκλήσι, εἴτε θαυματουργὴ εἰκόνα, «ἀνοίγει τὴν ἐκκλησιά» (κάνει δηλαδὴ εἰδικὴ οἰκογενειακὴ ἢ χάριν τοῦ ἀτόμου τῆς λειτουργία), ἀφήνει ἐκεῖ τὰ μαῦρα ροῦχα καὶ γυρίζει στὸν ἄντρα της, τάζοντας στὸ βακοῖφι καὶ τὸ ἀνάλογον πρὸς τὴν οἰκονομικὴ τῆς δύναμι, ἂν γεννηθῇ τέκνο.

Ἡ πρόληψις αὐτὴ ἰσχύει περισσότερο στὰ χωριὰ πάνω ἀπὸ τὴν Σκάλα, τὰ χωριὰ γ κ ρ α ἰ κ ω ν. Ἐπιγαμίες ἔχουν κάμει ὥστε νὰ παρατηρηθοῦν τέτοια ταξίματα καὶ κάτω ἀπὸ τὴν Σκάλα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ ἀπελπισία ἔχει κάμει πολλὰς μανάδες στειρῶν γυναικῶν, εἴτε στειρὲς οἰκογένειες νὰ καταφεύγουν σὲ γνωστὸς γητευτὲς καὶ ἔξω τοῦ χωριανικοῦ κύκλου, εἴτε σὲ γιαιτροσόφια καὶ προλήψεις ἔξω τοῦ στενοῦ των κύκλου.

Τὸ τάξιμο, ποὺ εἶναι ὡς φαίνεται ἐπιβίωσις ἀρχαίων ἐλληνικῶν προλήψε-

ων και τοῦ ἐβραϊκοῦ ταξίματος στὸν ναὸ τοῦ Σολομῶντος, ἔτσι ὅπως γίνεται, ἔχει καὶ αὐτὸ (ὅπως ἄλλωστε πολλὲς προλήψεις) τὴν λογικὴν του βάση. Τὴν ἐπενέργειαν τῆς πίστεως ἐπὶ τοῦ ὑποσυνειδήτου, τὸ ψυχολογικὸν «σὸκ».—

Ἐπίσης ἡ ἀποχὴ ἐπὶ 40 ἡμέρες δυναμώνει τὴν ὁρμὴν τοῦ ἀνδρὸς καὶ σὲ περιπτώσεις πού τὸ σπέρμα του εἶναι ἀσθενὲς καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀνεβῆ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ ὠάριον ἢ νὰ τὸ διατρέσῃ, ἢ ἠδύχημένη ὁρμὴ, μαζί μὲ τὸν ἐνθουσιασμό που δίνει ἡ πίστις στὴν θεία συμπαράσταση, φέρνει κάποτε ἀποτέλεσμα. Ὅταν δὲ μία ἐπιτύχη νὰ γίνῃ μητέρα μὲ τὸν τρόπο αὐτό, οἱ τυχόν ἀποτυχίαι τῶν ἄλλων ξεχνοῦνται, εἴτε ἀποδίδονται σὲ παράβαση τῆς νηστείας ἢ τῶν θείων ἐντολῶν.

3) Ἡ λαφίνα.

Ὅταν μιὰ γυναῖκα συλλαμβάνει σπανιώτατα, τότε θεωρεῖται «λαφίνα», διότι συλλαμβάνει κάθε 7 χρόνια, ὅσα κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ ἡ λαφίνα. Δὲν ἔχει ξόρκι ἢ περίπτωσις αὐτῆ, διότι θεωρεῖται ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ «ριζικό» της.

4) Ἡ ἰσκιόμορα.

Ἡ ἰσκιόμορα εἶναι ἓνα εἶδος χοντρῆς φλέβας στὴν ράχη τῆς μύτης, εἴτε μεταξὺ φρυδιοῦ καὶ κροτάφου. Ἀποδίδεται δὲ σὲ ἐξωτικὴ ἐνέργεια, σὲ ἰσκιόπατημα, ἔχει δὲ διάφορα ἀποτελέσματα, ἀπὸ στειρότητος μέχρι θανάτου καὶ κακοτυχίας.

Ὅταν ἡ στειρότης ἀποδοθῆ σὲ ἰσκιόμορα, πρέπει νὰ τὴν κόψῃ εἰδικὴ γυναῖκα.

Ἡ ἰσκιόμορα λέγεται καὶ ἀπλῶς μόρα καὶ στὸ Πολύδωρο-Γρανίτσα-Ροδοβύζι-Λάλεζα λέγεται καὶ σμποῦρα.

5) Ἄλλο νταμάρι.

Κατὰ παμψηφίαν σχεδὸν ἡ στειρότης ἀποδίδεται στὴν γυναῖκα καὶ τὰ ξόρκια προβλέπουν τὴν γονιμοποίησίν της καὶ μόνον. Καμμιά φορὰ ὅμως εἴτε ἡ στειρόρα, εἴτε ἡ μητέρα της τὸ ἀποδίδουν στὸν ἄντρα της. Τὸ ξόρκισμα εἶναι ἡ μοιχεία. Δηλαδή ἡ στειρόρα πρὸ τοῦ κινδύνου τῆς ἀποπομπῆς της ἀπὸ τὴν συζυγικὴν παστάδα, ἀποφασίζεται νὰ δοθῆ (κυρίως ἀπὸ τὴν μητέρα της) σὲ ἄλλον ἄντρα, ἱεροκουφίως διὰ νὰ «κινήσῃ φορτωμένη» καὶ τὸ παιδί νὰ ἀποδοθῆ σὲ ὑπευθυνότητα τοῦ νομίμου συζύγου.

Ἡ μοιχεία αὐτῆ δὲν ὁμολογεῖτο οὔτε στὸν πνευματικὸ, λόγῳ τῆς ἐσχάτης κυρώσεως πού ἐπεβάλλετο στὴν μοιχαλίδα.

Ἡ μοιχεία αὐτῆ ἦτο μέτρον ἀμύνης καὶ ὄχι πρόθεσις παραβάσεως τῆς συζυγικῆς πίστεως.

6) Τὸ λειψὸ πρόσφορο.

Ὅταν μιὰ δὲν κάνει παιδιά, ξορκίζει τὴν κακοτυχία της κάνοντας ἐπὶ 40 μέρες συνεχῶς ἓνα λειψὸ πρόσφορο καὶ τὸ τρώγει γιὰ νὰ κάμῃ ἀγόρι.

Λειψὸ δὲν ἐννοοῦμεν νὰ μὴν εἶναι πλήρες, ἀλλὰ νὰ τοῦ λείπῃ τὸ προζύμι, ἄζυμον, αὐτὸ πού δὲν εἶναι κουφιστὸ ἢ ἀνεβατὸ ὅπως τὸ λένε οἱ νοικοκυρές.

7) Τὸ πλύσιμο τῶν λεγωνοσκουτιῶν.

Ὅταν μιὰ δὲν ἀποχτάει παιδιά, οὔτε σερχὰ (ἀρσενικά) οὔτε τσιουῦρες, πλένει τὰ σκουτιὰ (λεγωνοσκουτιὰ) μιᾶς γεννημένης καὶ ἀσαράντιγης, πού δὲν πῆρε ἀκόμη εὐχὴς καὶ τότε θὰ γεννήσῃ καὶ αὐτῆ ἀναλόγως. Δηλαδή, ἂν ἔπλυνε τὰ ροῦχα μάννας ἀγοριοῦ καὶ τοῦ μικροῦ της, θὰ συλλάβῃ ἀγόρι, ἂν μάννας κοριτικοῦ, θὰ κάμῃ κορίτσι.

Ἐκτὸς ἀπὸ τίς στειρές, αὐτὸ γίνεται καὶ γιὰ τὴν γέννηση ἄρρενος (ὅταν μιὰ κάνει συνεχῶς κόρες) ἢ γιὰ τὴν γέννηση κόρης ἀπὸ κείνην πού δὲν ἔχει καὶ ἐπιθυμεῖ.

Β) ΓΙΑ ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΗ ΝΑ ΓΕΝΝΑ Η ΓΥΝΑΙΚΑ

8) 'Ο Σταμάτης.

Τὸ νεογνὸν τὸ βαφτίζουσιν Σταμάτη, ἂν εἶναι ἀγόρι καὶ Σταμάτω ἢ Στάμω, ἂν εἶναι τσιούπαρα.

Συνήθως ὅμως αὐτὸ γενόταν σὲ κορίτσι, ὅταν τὸ σπίτι γέμιζε ἀπὸ θηλυκάκια, ὅπως ἐλέγοντο περιφρονητικῶς.

9) 'Η Λένη.

Ἄλλο ξορκισμὸς ἦτο νὰ ὀνομασθῆ τὸ τελευταῖο κορίτσι 'Ελένη, ὃ δὲ νοῦνος νὰ τὴν ξορκίσῃ κατὰ τὴν βάπτισιν. Καλοῦμενος νὰ «χαρίσῃ τὸ ὄνομα», ἔπρεπε νὰ πῆ: «Λέν' κι' ἄλλο νὰ μὴ γέν'».

10) Τὸ στειροβότανο.

Τὸ στειροβότανο ἔχει μέγεθος φασολιοῦ γίγαντος ἢ καὶ κάπως πὺ μὲ γάλο, ἀλλὰ πλακερό. Πιὸ πολὺ μοιάζει μὲ τὰ μικρὰ μύδια πὺ βάζουν στὶς κονσέρβες, μὲ μιὰ φύτρα στὴν κώχη του, ἢ δὲ παράδοσις φέρνει τὸ στειροβότανο νὰ ἔχῃ τὴν μορφήν γυμνοῦ ἀνδρὸς μὲ ὅλα τὰ σημάδια τοῦ φύλου του, ὑποτυπωδῶς βέβαια.

Παρὰ τὰ θρυλούμενα, δυὸ στειροβότανα πὺ ἔτυχε νὰ μοῦ δείξουν, χρειαζόταν μεγάλη προσπάθεια καὶ ἀρκετὴ δόσις φαντασίας νὰ παρομοιάσῃς τὰ ἐξογκώματα στὸ σημεῖο τῆς φύτρας μὲ γεννητικὰ ὄργανα ἀνδρὸς, ἔστω καὶ κακέκτυπα.

Ἄνευρίσκειται σὲ θηλυκὰ ζῶα στεῖρα ἀπὸ τρία καὶ πλέον χρόνια καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἔπρεπε νὰ δέχωνται νὰ τὰ πλησιάσῃ ἀρσενικό, διότι τότε δὲν ἦταν γνήσιο τὸ στειροβότανο. Πετάγονταν μόνον του καὶ νᾶναι ζωντανὸ καὶ νὰ πάλλεται μετὰ τὸ σφάξιμο, πιηδοῦσε δὲ συνήθως ἀπὸ τὸν λαιμό, ὅταν κόβανε τὴν καρωτίδα, σπανιώτερον δὲ ἀπὸ τὰ ἐντόσθια κατὰ τὸ ἄνοιγμα τῆς κοιλιᾶς. Πολλὲς φορὲς χανόταν στὸ χυμένο αἷμα, εἴτε τ' ἄρπαζαν γάτες καὶ σκυλιά.

Ὅσο πὺ πολὺ ὁμοίαζε πρὸς ἄνδρα, τόσο πὺ μεγάλη ἀξία εἶχε. Πιὸ ἰσχυρὸ καὶ ἀποτελεσματικὸ εἶναι τῆς κότας καὶ γι' αὐτὸ πουλιέται ἀκριβώτερα.

Ἐξορησιμοποιεῖτο κατὰ πολλοὺς τρόπους: Πρῶτα τὸ φάγωμα. Ἐὰν τὸ ἔτρωγε κανεῖς, ἄντρας ἢ γυναῖκα, καθίστατο ὀριστικὰ στείρος. Δεύτερο τὸ κουβάλημα, τὸ νὰ τὸ φέρις πάνω σου δηλαδή, ὅποτε ὃ ἐπιφέρων γινόταν στείρος, διὰ τὸ διάστημα πὺ τὸ ἔφερε πάνω του. Τρίτο τὸ μύρισμα: Μιὰ γυναῖκα ἢ ἄντρας πὺ θὰ τὸ μύριζε τ ρ ι α Σ ά β β α τ α (ὄχι ἄλλη μέρα, διότι ἡ ἰσχὺς του μειώνεται τὶς ἄλλες μέρες τῆς ἐβδομάδος), γινόταν προσωρινὰ στείρος ἢ στεῖρα ἐπὶ τρία χρόνια. Μετὰ ξανασυνελάμβανε.

Ὁ πρῶτος τρόπος ἐθεωρεῖτο πὺ σίγουρος, διότι ἔφερε πλήρη καὶ ὀριστικὴν ἐξασφάλισιν καὶ προεφύλασσε τὸ στειροβότανο ἀπὸ τὸ χάλασμα, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ γράψωμε πὺ κάτω.

Τὸν δεύτερο τρόπο τὸν χρησιμοποιοῦσαν κυρίως ἄντρες πὺ ἤθελαν νὰ μὴν ἔχουν συνέπειες οἱ ἐξωοικογενειακὲς τοὺς δραστηριότητες. Οἱ ἴδιοι χρησιμοποιοῦσαν καὶ τὸ μύρισμα, τὸ ὁποῖον ὅμως χρησιμοποιοῦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυναῖκες πὺ ἤθελαν νὰ γίνουν προσωρινὰ στείρες, μέχρις ὅτου μεγαλώσῃ τὸ μικρὸ πὺ εἶχαν, εἴτε ἄλλες πὺ εἶχαν τὸν ἄντρα μακρυνὰ στὸ στρατὸ ἢ στὸ ταξεῖδι, ἢ καλογεριστὸς τοὺς ἔπεφτε βαριά καὶ ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθοῦν ἀπὸ τὶς συνέπειες τῆς ἀπιστίας.

Καμμιά φορὰ τὸ μύρισμα τὸ χρησιμοποιοῦσαν καὶ νόμιμα ζευγάρια τὰ ὁποῖα ἤθελαν νὰ ἀναβάλουν τὴν γέννησιν τέκνου, εἴτε κυρίως δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ ἀγοράσουν στειροβότανο, ἐνῶ γιὰ νὰ μυρίζουν εὔρισκαν, εἴτε κατὰ χάριν, εἴτε διότι μερικοὶ ἔκαναν τὸ μύρισμα τοῦ στειροβοτάνου τῶν ἐπιχειρήσιν ἀντὶ προσ-

φόρου ἀμοιβῆς.

Ἡ πίστις στὸ στειροβότανο εἶναι γενικὴ σὲ ὅλη τὴν ἐπαρχία καὶ πολλὰ πέραν αὐτῆς, γιὰ νὰ μὴν πῶ γενικὴ στὴν Ἑλλάδα, ἀπλωνόταν δὲ σὲ χωριάτες καὶ ἀστούς (ντάτοσηδες καὶ κασαμπαλίτες), σὲ μορφωμένους καὶ μορφωμένες, παπάδες καὶ γραμματικούς. Γιὰ τοῦτο καὶ ἔπρεπε κάπου νὰ φορτώνονται οἱ ἀποτυχίει τῆς χρήσεώς του. Ἔτσι ὁ λαὸς ἐφεῦρε καὶ τὸ «χάλασμα» τοῦ στειροβότανου· τὸ δὲ χυλομένο δὲν χρησιμεύει σὲ τίποτε.

Τὸ χυλομένο γίνεται:

α) Ὄταν τὸ μυρίση, ἢ τὸ φορέση, ἢ τὸ ἐγγίξη γυναῖκα ἀκάθαρτη, δηλαδὴ μὲ ἔμμηνον ρῦσιν.

β) Ἄμα θυμιατιστῆ, εἴτε στὴν ἐκκλησίᾳ, εἴτε στὸ σπίτι.

γ) Ἄμα τὸ φέρης πάνω σου καὶ περάσης θάλασσα.

δ) Ἄμα περάση ποτάμι (ἐννοεῖται φερόμενον).

Γ) ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΚΛΗΣΙΝ ΑΠΟΒΟΛΗΣ ἢ ΤΗΝ ΑΠΟΤΡΟΠΗΝ

11) Τὸ μύρισμα.

Ἄμα μιὰ γυναῖκα ἔγκυος μυρίση κάτι νόστιμο ἢ κάτι πού τῆς ἀρέσει παθαίνει ἀποβολή, ἐκτός ἂν τῆς τὸ δώσουν νὰ τὸ φάη.

Ἡ πίστις αὐτὴ, γενικὴ καὶ ἀδιατάρακτος, ἔσωζε τὶς ἔγκυες ἀπὸ πολλὰς στερήσεις καὶ τὶς μετέτρεπε σὲ χαῦδεμένες γιὰ χάρι τοῦ σπλάχνου τους. Ὁ μονάχα ἢ οἰκογένεια φρόντιζε νὰ μὴν ζηλεύη ἢ γυναῖκα καὶ ἂν ζηλέψη ἢ ἐπιθυμήσῃ κάτι νὰ τῆς δοθῆ ἀμέσως, ἀλλὰ καὶ κάθε γειτόνισσα, μόλις ἔφτειανε κάτ' ἀπὸ καλὸ, ἔστελνε σὲ τὶς γαστροσπασμένες, διότι τὸ νὰ προκαλέσῃ ἀποβολὴν, εἴτε νὰ μπορέσῃ νὰ τὴν ἀποτρέψῃ καὶ νὰ μὴν τὸ κάνῃς, θεωρεῖται μεγάλη ἁμαρτία.

Πολλὲς γαστροσπασμένες τὸ παράκαναν (καὶ τὸ παρακάνουν ἀκόμη καὶ σήμερα) καὶ εὑρίσκαν ἢ βρίσκουν εὐκαιρία μὲ τὴν «γαστριὰ» ὡς ἀφορμὴν νὰ ζητοῦν ὅσα ἢ λιχουδιά τους καὶ πρὶν ἐπιθυμοῦσε, ἀλλὰ δὲν τολμοῦσαν νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν δικτάτορα τοῦ σπιτιοῦ, πού ἐλέγετο πεθερός, εἴτε παντοδύναμη πεθερά. Λέμε δὲ τὸ παράκαναν, διότι στὴν σημερινὴ ἐποχὴ ἄλλαξαν καὶ ἡ παντοδυναμία τῶν πεθερικῶν καὶ τὸ βιωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ καθενός.

Ἡ πρόληψις τῆς ἀποβολῆς, ἂν μυρίση κάτι καλὸ ἢ ἔγκυος, ἔφτανε ὡς τὸ ζῶα καὶ πιστεύεται ἀκόμη καὶ σήμερα πὼς ἢ φοράδα ἀπορρίχνει ἅμα κάνει στὰ μάτια, ἅμα δηλαδὴ βλέπει κάτι πού θέλει καὶ δὲν τὸ ἔχει.

12) Τὸ μάτιασμα.

Μιὰ γυναῖκα ἔγκυος μπορεῖ νὰ ἀποβάλῃ καὶ ἀπὸ «τὸ κατὸ μάτι».

Κανονικὰ ἐκεῖνος πού θὰ ζηλέψη τὴν ἔγκυμοσύνη τῆς πρέπει νὰ τὴν φτύσῃ λέγοντας «φτοῦ νὰ μὴν βασκαθῆς».

Ἐπειδὴ ὅμως πολλὰς φορὲς δὲν τὸ κάνει, εἴτε διότι δὲν τὸ θέλει, εἴτε διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν ζήλεισε τίποτε καὶ δὲν ἔχει τὴν ἐντύπωση πὼς ἔκαμε κάτι κακὸ, τότε ἢ ἔγκυος μαζί μὲ τὴν πεθερά τῆς, σπανίως μὲ τὸν ἄντρα τῆς καὶ κάποτε καὶ μόνη τῆς καταφευγεὶ σὲ γυναῖκα πού κάνει μαγικά. Παλιότερα δὲ στὸ γιάτρο στὸ Μαργαρίτι, εἴτε στοὺς τζεράχηδες, τοὺς πρακτικοὺς γιатρούς, πού κάνανε πολλές φορὲς καὶ τὸν γηγευτῆ. Ὄταν λέμε γιάτρο τοῦ Μαργαριτίου, δὲν ἐννοοῦμε κανονικὸ γιάτρο, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῆς μουσουλμανικῆς οἰκογενείας Γιαγιᾶ, ἢ ὁποῖα ἀπὸ αἰώνων ἐθεοότατε κυρίως σπυριά δι' ἀλοιφῶν καὶ πρακτικῶν φαρμάκων, ἀλλὰ καὶ ψῶρες, κασίδες, διαστροφῆματα, ἐπιληψίαν, αἰμορροΐδες, ὀφθαλμικὰς παθήσεις, ἔκανε καὶ γηγεύματα. Τελευταῖος ὀνομαστὸς γιάτρος ἐκ τῆς οἰκογενείας ἦτο ὁ Γιαγιᾶ Ἀχμέτ, φονευθεὶς ἐν Παραμυθίᾳ τὸν Ἰανουάριον, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Καρβουναρίτου τρομοκράτου Τεφίχ Κεμάλ. Τελευταῖος διάσημος ἐκ τῶν τζεράχηδων, ἦτο ὁ Ντεντόπουλος ἀπὸ τὴν Προμετῆ.

Ἀπὸ τὶς γυναῖκες, τὸν παλαιὸ καιρὸ φημιζόταν οἱ παζαριώτισσες γορῆς

τῆς Παραμυθιάς καὶ μεταξὺ τοῦ 1900 - 1920 ἡ κυρὰ Λιγενή, ἐκ Ποταμιᾶς καταγομένη καὶ διαμένουσα εἰς Παραμυθιὰν (σύζυγος Χρ. Δοσιάδη, κοινῶς ἀποκαλουμένου Χρηστοφαναρίσιου) καὶ μεταπολεμικὰ ἡ Κιτσομπούσενα ἀπὸ τὸ Ἐλευθεροχώρι καὶ ἡ σύζυγός μου.

Τὸ ξόρκισμα τοῦ ματιάσματος τῆς γκαστρομένης, ἦτο μικρὰ παραλλαγή τοῦ ματιάσματος τῶν παιδιῶν καὶ ἐγίνετο ὡς ἑξῆς:

Παίρνεις ἀμίλητο νερὸ καὶ ρίχνεις μέσα τρεῖς σταγόνες λάδι. Οὔτε περισσότερες, οὔτε λιγώτερες. Τὸ ἀνακατεύεις, λέγοντας κρυφὰ τὸ τρίστιχο:

Ἄγιοι Ἀνάργυροι
βόηθα κι' ἀποσκέπασε
νὰ μὴν γίνῃ (γένῃ) τὸ κακό.

Κακὸ εἶναι ἡ ἀποβολή. Ὁ σολοικισμὸς (πληθυντικὸς Ἄγιοι Ἀνάργυροι, ἐνικὸς βόηθα κι' ἀποσκέπασε), ὑπάρχει στὸ ξόρκισμα. Ἄλλες λένε:

Ἄγιοι Ἀνάργυροι
βόηθα κι' ἀποσκέπασε
νὰ μὴν πάθ' τὸ παιδί κακό.

Αὐτὰ τὰ λόγια λεγότανε ἱεροκρυφίως, γιὰ νὰ μὴν τ' ἀκούσῃ καμμιά ἄλλη «καὶ πάρη τὴν τέχνη» τῆς μάγισσας. Ὁ βασικὸς λόγος βέβαια ἦταν αὐτός, ἀλλὰ ὅταν τοὺς ρωτοῦσαν γιατί δὲν τὰ λένε εἰς ἐπήκοον ὄλων, εἴτε ἔστω τῆς ξεματιαζομένης, ἔλεγαν «δὲν κάνει, εἶναι κακό», χωρὶς νὰ προσδιορίζουν τὸ κακό, εἴτε ὀχυρωνότανε πίσω ἀπὸ τὸ δόγμα ὅτι ἂν μαρτυρηθοῦν τὰ λόγια, ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα δὲν «στρέει», δὲν ἰσχύει δηλαδὴ κανένα ξεματίασμα.

Ἐπειτα ποτίζεται ἡ ἔγκυος ἀπὸ τρεῖς μεριές τῶν χειλέων τοῦ ποτηριοῦ, ἔτσι ποὺ τὰ σημεῖα ποὺ θ' ἀκουμπήσουν τὰ χεῖλη τῆς ξεματιαζομένης νὰ σχηματίζουν ἰσόπλευρον τρίγωνον. Κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἡ μάγισσα, εἴτε τυχοῦσα «ξεματιάστρα», ψιθυρίζει, σιγὰ βέβαια, ἀλλὰ ἀρκετὰ καθαρὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ἡ μάτιασμένη:

Πιὲ νὰ μὴ σὲ πιοῦν,
πιὲ νὰ μὴ σὲ πιοῦν,
πιὲ νὰ μὴ σὲ πιοῦν.

Ἄφοῦ πιῆ ἡ παιθοῦσα καὶ ξορκιστῆ ἔτσι τὸ κακό, γίνεται ἡ δευτέρη φάσις, ὡς ἑξῆς:

Ἡ μάγισσα παίρνει ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ποτήρι λίγο νερὸ μὲ τὴν ἀριστερὴν ἢ παλάμη της καὶ βρέχει τὴν ἔγκυο ἀπὸ τὴν θάσι τῶν μαλλιῶν της στὸ μέτωπο πρὸς τὰ πίσω, ὥστε νὰ σπρώχνεται τὸ κακό πρὸς τὰ ἔξω καὶ ν' ἀποδιώχνεται.

Μετὰ ἐκεῖνο τὸ νερὸ ποὺ θ' ἀπομείνῃ στὸ ποτήρι, τὸ χύνουν σὲ ἀποκεντρὴ γωνιὰ τῆς αὐλῆς, σὲ μέρος ποὺ νὰ μὴν πατᾶ ἄνθρωπος ἢ ζῶο, λέγοντας:

«Στὰ ξύλα, στὰ λιθάρια».

Δηλαδὴ τὸ κακό νὰ πέσῃ καὶ νὰ σκορπίσῃ σὲ βράχους καὶ ξύλα καὶ ὄχι στὸν ἄνθρωπο ποὺ ὑπέστη τὸ μάτιασμα, εἴτε σὲ οἶονδὴ ποτε ἄνθρωπο ἢ ζῶο. Διότι ἂν στὸ μέρος ποὺ χυθῆ νερὸ τὸ πατήσῃ ἄνθρωπος ἢ ζῶο τοῦ σπητιοῦ, θὰ πάει ἐκεῖ τὸ κακό.

13) Ἡ δουλειὰ καὶ τὸ φυλαχτό.

Ἡ ἔγκυος φυλάγεται ἀπὸ ὅλες σχεδὸν τὶς βαριές δουλειές, μὴν πάθῃ τίποτε τὸ μικρὸ (διότι γι' αὐτὴν λίγο νοιάζονται τὰ πεθερικά). Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως καὶ νὰ γίνῃ, ἡ ἀνάγκη θὰ τὸ φέρῃ νὰ βγῆ καὶ αὐτὴ στὴν δουλειὰ καὶ θὰ περάσῃ λάκκοις καὶ ρέμματα, εἴτε θὰ μείνῃ μετὰ τὸ ἡλιοβασίλευμα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ μπορεῖ νὰ πάθῃ ἀπὸ ξωτικά καὶ ἀερίκα, φορεῖ φυλαχτό. Τὸ φυλαχτό εἶναι ὅμοιο μὲ τῶν παιδιῶν καὶ θὰ τὸ περιγράψωμε σὲ παρακάτω κεφάλαιο τῆς μελέτης μας.

14) Ἡ χου(γ)ή.

Δηλαδή ἡ καταλαλιά τοῦ κόσμου. Εἴτε διότι τὴν φθονοῦν ὡς «σερκομάνα», εἴτε «καλογεννήστρα», εἴτε γιατί κίνησε ἀμέσως ἔγκυος καὶ δὲν εἶναι στεῖρα (ἢ μαρμάρα κατὰ τὴν τοπικὴν ἔκφρασιν), εἴτε διότι ἔτσι τὸ φαντάζονται οἱ σπιτικοὶ τῆς, εἴτε διότι προηγουμένη ἀποβολὴ τῆς δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἀποδοθῇ ἄλλοῦ καὶ ἀπεδόθη σὲ χουὴ ἢ χουγὴ καὶ φοβοῦνται νέα ἀποβολὴ τῆς αὐτῆς αἰτίας.

Τὸ ξόρκισμα γίνεται μὲ τρία κεράκια, τὰ ὁποῖα ἀνάβονται σὲ ὅσον τὸ δυνατόν πολυσύχναστο σταυροδρόμι. Κατὰ τὸ ἄναμά τους ψιθυρίζεται ὁ στίχος:

«Ὅπως σέρεται ὁ κόσμος, νὰ συρθῇ τὸ κακό».

Ὅταν σβήσουν τὰ κεράκια, θὰ πατηθοῦν ἀπὸ διαβάτες ποὺ δὲν θὰ τὰ ἰδοῦν, θὰ κολλήσουν στὰ τσαρούχια τους εἴτε στὰ παπούτσια τους κατὰ τὴν σημερινὴ ἐποχὴ καὶ θὰ παρασυρθοῦν ἔτσι ποὺ νὰ μὴν σμίγῃ τὸνα μὲ τ' ἄλλο. Παρασύρεται ἔτσι καὶ τὸ κακὸ καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν οἰκογένεια.

15) Ἡ σαριά.

Σαριά λέγεται ἡ λέρα ἀπὸ τὸ πλύσιμο τοῦ ποκαριοῦ (δηλαδή τοῦ συνόλου τοῦ κοπτομένου ἐξ ἐκάστου ζώου μαλλιοῦ) τῶν προβάτων. Ὅποια θέλει νὰ ἀποβάλῃ, πίνει τὴν σαριά καὶ προκαλεῖ ἀποβολήν.

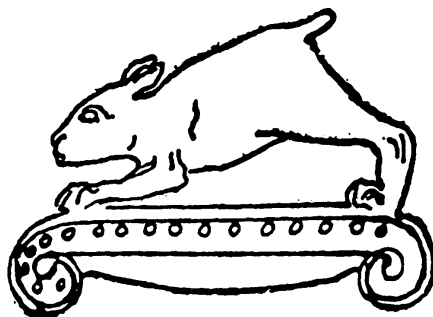
Τὸ σημεῖον τοῦτο τοποθετοῦμεν εἰς τὰς πρόληψεις διότι εἶναι δυνατόν νὰ ἐνταχθῇ καὶ στὴν λαϊκὴ ἰατρικὴ, μετὰ πολλὴν σκέψιν. Πάντως τὸ θεωρήσαμεν περισσότερο πρόληψιν, διότι τυχὸν ἀποβολὴ γίνεται ἀπὸ ὑποκειμενικούς λόγους, ἀπὸ τὴν πίστιν στὴν δύναμιν τῆς σαριάς, παρὰ ἀπὸ τὴν κατάποσιν τῆς ἀκαθαρσίας. Ἐνῶ τὴν πρόκλησιν ἐκτρόσεως διὰ ἀφεψήματος σκάρφης, κατέταξα στὴν λαϊκὴ ἰατρικὴ, διότι πρόκειται περὶ ἐμπειρικοῦ φαρμάκου.

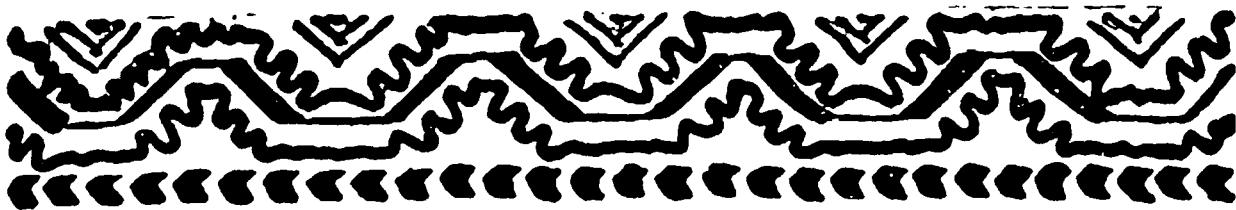
16) Ἡ περιφάνεια.

Οἱ πλούσιοι δὲν πρέπει νὰ περιφανεύονται στὸ δρόμο πῶς πορεύουν (πῶς τὰ περνοῦν) καὶ τί καλὰ ἔχουν στὸ σπῆτι τους διότι τοὺς θάνει ὁ σαϊ-τάνης νὰ τὸ κάνουν, γιατί, σὰν τύχη καὶ τ' ἀκούσῃ γκαστρομένη γυναῖκα μπορεῖ ν' ἀποβάλῃ καὶ θάχουν αὐτοὶ τὸ κοῖμα στὸ λαιμὸ τους.

Ἡ πρόληψις αὐτὴ ἐπικρατεῖ κυρίως στὴ Σέλλιανη, Λαμπανίτσα (Ἐλαταριά) καὶ Πετροβίτσα.

(Συνεχίζεται)

ΣΩΚΡΑΤΗ Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ

Δημιόλου

ΣΠΛΑΝΤΖΑ - ΣΠΙΑΓΓΙΑ - ΑΜΜΟΥΔΙΑ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ι Σ

Ἡ παρούσα προέρχεται ἐξ ὀλοκλήρου σχεδόν, ἐκ πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβον ἀπὸ κατοίκους τῆς Ἀμμουδιάς. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν ἀγνοοῦν βασικῶς ἢ γνωρίζουν μετρίως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὀμιλοῦν «ἀρβανίτικα».

Σκοπὸς τῆς παρουσίας μου, εἶναι ἢ κατὰ τὸ δυνατόν πλήρης ἀπεικόνισις τῆς ζωῆς τοῦ τόπου σήμερον καὶ εἰδικώτερον κατὰ τὸ παρελθόν.

Σ. Δ. Γ.

Χωριὸν τοῦ Ν. Προβέξης. Spiaggia (Θ.) = παραλία - ἀκρογιαλιὰ (λέξις ἰταλική).

ΘΕΣΙΣ

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαύρου ποταμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀποτελοῦν οἱ ποταμοὶ Ἀχέρων (ὁδὸς νεκρῶν ἢ ποταμὸς τῆς θλίψεως, τοῦ ἄχους) υἱὸς τῆς Δήμητρας, Κωκυτὸς (ποταμὸς τῶν ὀδυρμῶν, τῶν θρηῶν), Βουθὸς καὶ ἄλλοι μικρότεροι, ἐκτίσθη χωριὸν ὀνομαζόμενον σήμερον Ἀμμουδιὰ καὶ παλαιότερον Σπλάντζα (Spiaggia).

Τὸ χωριὸν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τοιοῦτον τοῦ «Κάτου Κόσμου», καθ' ὅτι ἐπήδησεν ἐκ τῶν σπλάγχων τῆς Ἀγερούσιᾶς (εἴσοδος τοῦ κόσμου τῶν νεκρῶν) λίμνης. Ὁ ποταμὸς συνολικοῦ μήκους 16 χιλιομέτρων πηγάζει ἐκ τῆς ἱστορικῆς Κιάφας τοῦ Σουλίου καὶ ἀφοῦ διέλθῃ ἀναρίθμητα φαράγγια καὶ σχηματίσῃ πολλοὺς καταρράκτας, ἐκβάλλει εἰς τὸν ὄρμον τῆς Σπλάντζας.

ΦΥΣΙΣ

Ἡ φύσις εἶναι μαγευτικὴ, ἰδίως τὴν ἀνοιξιν, μὴ στερουμένη γοητείας καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς τοῦ ἔτους ἐποχὰς. Τὸ τοπίον τὸ χειμῶνα δίδει ζῶσαν τὴν εἰκόνα τῶν «κάτω χωρῶν τῆς Εὐρώπης». Ἡ πεδιάς μεταβάλλεται εἰς θαλασσολίμνην, τὸ χωριὸν εἰς ἀμμώδη μικρὰν νῆσον, καθ' ὅσον τὰ θολὰ ὕδατα τοῦ πλημμυρίζοντος ποταμοῦ συνενοῦνται μετὰ τῶν ὑδάτων τοῦ «βύλτου», ὁ ὁποῖος περιβάλλει τὸ χωριὸν Β.Α. δεχόμενος τὰ ἀφρίζοντα κύματα τοῦ Ἰονίου Πελάγους. Ἀλλὰ καὶ ὁ συνοικισμὸς πολλάκις δέχεται τὰ ὕδατα τῶν ὡς ἄνω ὑγρῶν στοιχείων. Τὸν Νοέμβριον λ.χ. τοῦ ἔτους 1962 τὰ ὕδατα εἶχον κατακλύσει μέγαλον μέρος τοῦ συνοικισμοῦ καὶ ψάρια (0,03 ἕως 0,06 μ.) ἔπλεον εἰς τὴν ἀγλήν τοῦ Σχολείου.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

Ἡ καθαρῶς ἀμμώδης ἔκτασις τοῦ συνοικισμοῦ (τὸ δέλτα τοῦ Μαύρου), εἶναι δημιούργημα τῶν προσχώσεων τῆς θαλάσσης, εἰς τὸ ἔργον τῆς ὁποίας ἐλάχιστα συνέβαλεν ὁ ποταμὸς. Ἡ ἔκτασις τοῦ συνοικισμοῦ αὐξάνει συνεχῶς εἰς βάρος τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὄρμου, ὁ ὁποῖος τείνει νὰ ἀφανισθῆ μετ' αὐξανομένης κατ' ἔ-

τος ταχύτητος.

ΕΚΤΑΣΙΣ

Ἡ κοινότης κατέχει εἰς τὴν κυριότητά της συνολικὴν ἔκτασιν 8.890 στρεμμάτων. Ἐξ αὐτῆς ὄρεινὴν 1.450 στρ., πεδινὴν καλλιεργήσιμον 1.740 στρ., περιφέρειαν οἰκισμοῦ 300 στρ. καὶ ἔλος 5.400 στρεμμάτων.

ΣΕΙΣΜΟΠΑΘΕΙΑ

Κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα ἡ περιοχὴ συγκλονίζεται ὑπὸ τοπικῶν σεισμικῶν δονήσεων συνοδευομένων ὑπὸ βοῆς καὶ ὑπογείων βροντῶν. Ἡ τελευταία ἐπισυνέβη τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1962.

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Πρὸ τετρακοσίων περιῖπου ἐτῶν, βορείως τοῦ λόφου «Γορτσούλα» εἰς θέσιν «Φρασίνα» (Φράξος), ἐγκατεστάθη ὁ πρῶτος κάτοικος Ἀμμουδιάς, Λιωλιάκης Ρῶζος, ὁ ὁποῖος δὲν ἄφησεν ἀπογόνους. Ἀργότερον περὶ τὸ ἔτος 1.700 συναντῶμεν κατοίκους εἰς θέσιν, ὅπου ὁ Ἰ. Ναὸς Κοιμήσεως Θεοτόκου. Μετὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς νόσου χολέρας (1879) οἱ κάτοικοι μετεφέρθησαν εἰς τὴν τωρινὴν θέσιν τοῦ συνοικισμοῦ. Τὰ κύματα τῆς θαλάσσης κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς αἰωνοβίου Δήμητρας Χρήστου ἔφθανον τότε ἕως τὴν θέσιν, ὅπου σήμερον τὸ κτήριον τοῦ Δημ. Σχολείου.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ὁ συνοικισμὸς ἀνεγνωρίσθη τὸ πρῶτον, ὡς κοινότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μὲ τὴν ὀνομασίαν «Σπλάντζα», (χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως καὶ Πάργας) διὰ τοῦ Β.Δ. 7.8.1919 Φ.Ε.Κ.Α. 181)1919. Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Β.Δ. 12.3.1928 Φ.Ε.Κ.Α. ὀνομάσθη «Ἀμμουδιά». Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Β.Δ. 21.3.1937 Φ.Ε.Κ.Α. 119)1937 ὑπήχθη εἰς τὸν Ν. Θεσπρωτίας. Τελικῶς δὲ διὰ τοῦ Α.Ν. 950)1946 Φ.Ε.Κ.Α. 49)1946 ὑπήχθη εἰς τὸν Ν. Πρεβέζης.

Κατὰ τὴν μυθολογίαν ἡ περιοχὴ τῆς κοινότητος ἀνήκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν χθονίων θεῶν, πιθανῶς ἀπετέλει τὸν «ἀσφροδελὸν λειμῶνα», κατοικουμένην ὑπὸ τῶν Κιμμερίων (προσωποποιήσεις τῶν ψυχῶν), ἐξ οὗ Ἀχέρων ποταμὸς καὶ Ἀχερουσία λίμνη. Τὴν πίστιν τῶν ἀρχαίων ἐνίσχυεν καὶ τὰ ἀζόλουθα.

Πρῶτον ἡ ἀγρία ὄψις τοῦ τοπίου. Ἡ ἀνεξερεύνητος καὶ ἀφιλόξενος ἐλώδης περιοχὴ, ἡ ὁποία ἦτο πλήρης ὑδροβίων φυτῶν, δένδρων καὶ ζώων. Ἡ ἀπότομος καὶ μυστηριώδης ἐξαφάνισις τῶν πλουσίων ὑδάτων τῶν ποταμῶν ἐντὸς τοῦ ὑδροβίου φυτικού κόσμου, πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦ ἐκπλήτου παρατηρητοῦ.

Δεύτερον ὁ Πυριφλεγέθων (πύρινος ποταμὸς), εἰς ἐκ τῶν εἰς τὸν Ἄδην ρεόντων ποταμῶν: Στύξ, Πυριφλεγέθων, Λήθη, Ἀχέρων καὶ Κωκυτὸς ἦτο τὸ σύμβολον τῆς ἀδυσωπῆτου καὶ φοικῶδους Κολάσεως. Οὗτος πηγάζων ἀνατολικῶς τοῦ ἀντερείσματος (ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται σήμερον ἡ μονὴ Ἁγίας Παρασκευῆς Μπούντας) διευθύνετο Β.Δ., ἐντὸς λίμνης κινούμενος, ἀργὸς καὶ φωσφορίζων. Ὁ ποταμὸς αὐτὸς μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης ἐξηφανίσθη.

Τρίτον ἡ ἱκανότης τῶν ἱερέων τοῦ «νεκυομαντείου τῶν Θεσπρωτῶν» νὰ ἐξάπτουν τὴν φαντασίαν τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ μαντείου, διὰ μεθόδων ἀγνώστων εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν σήμερον.

Τέταρτον ἡ πολὺ μεγάλη θνησιμότης τῶν κατοίκων τῶν πέριξ περιοχῶν, λόγῳ τῆς ἐλονοσίας κυρίως.

Παραθέτω τὸν μέχρι σήμερον σωζόμενον μῦθον «περὶ τῶν στοιχείων τοῦ βάλλον», τῶν ὁποίων οἱ στεναγμοί, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν κατοίκων τῆς Ἀμμουδιάς, μόλις πρὸ πέντε ἐτῶν ἔπαυσαν. Τὰ στοιχεῖα, ὅπως μᾶς διηγεῖται ὁ Ἀναστάσιος Χρ. Τούλιας, ἦσαν δύο. Ἐν ἐντὸς τοῦ ἔλους τῆς Σπλάντζας καὶ τὸ ἄλλο ἐντὸς τοῦ ἔλους τῆς Μπούντας, ὀνομάζοντο δὲ «Μπούμπης» καὶ «Μπούντης» ἀντι-

στοίχως. Ὁ «Μπούμπη» ἦτο «στοιχειὸς» τεραστίων διαστάσεων, ὄφιοειδές, ἔμπτερον καὶ αἰμοβόρον, ἀδελφὸς τοῦ «Μπούντη», «κι ἀλλοίμονο στοὺς ζωντανούς ἂν ποτὲ κατώρθωνε κι ἔκοβε τὶς βαρεῖες χαλύβδινες ἀλυσίδες του». Τὴν νύκτα περιεφέρετο ἀδιακόπως, τὴν πρωΐαν δὲ ἀναπαυόμενος εἰς τινὰ ἄκραν τοῦ ἔλους, ἐστέναζεν ἀλληλοδιαδόχως μὲ τὸν ἀδελφόν του ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους. Τὰ δυὸ «στοιχειά», φύλακες νυκτερινοὶ τῶν πυλῶν τοῦ Ἄδου καὶ στενοὶ συνεργάται τοῦ Κερβέρου ἠκολούθησαν τοὺς κυρίους των εἰς τὸ ταξίδιον τῆς λήθης.

Μὲ τὴν φροσίν: «Ὁ Μπούμπης ἔρχεται» οἱ μητέρες καὶ σήμερον φοβίζον τὰ ἀτακτοῦντα τέκνα των.

Εἰς θέσιν «Σιεσσόπι» πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν ἔζη βοοειδές ἔρπετόν «ὄφις» (ἄσχετον θεβαίως τοῦ Μπούμπη), μήκους 4 - 5 μέτρων, διαμέτρου κορμοῦ 0,15 - 0,20 μ., χρώματος φαιοκιτρίνου μὲ φολίδας χρώματος φαιοπρασίνου. Ἦτο ἐντελὸς ἄζακος καὶ ἐτρέφετο ἐκ τοῦ κυνηγίου ὑδροβίων πτηνῶν. Τοῦτον οἱ παλαιότεροι ἐθεώρησαν ὡς ἀπόγονον τοῦ «στοιχειοῦ».

Βορειοδυτικῶς τοῦ συνοικισμού καὶ ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς κοινότητος, εὐρίσκεται ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλέας. Τμημα τῆς πόλεως αὐτῆς (εἰς τὴν τοποθεσίαν «Στίγνια») κατεποντίσθη. Τὴν ἐκδοχὴν μὴ αὐτὴν ἐνθαρρύνει τὸ γεγονός, ὅτι ἐπὶ ἀλιευτικῶν δικτύων ριφθέντων εἰς τὸν θαλάσσιον γῶρον, ὄπισθεν τῆς θέσεως τῆς πόλεως, περιεπλάκησαν πηλίνα ἀγγεῖα. Τὰ σωζόμενα σήμερον, εἰς θέσιν «Γλώσσα» ἐρείπια, ἀποτελοῦν πιθανῶς τὴν ἀκρόπολιν ἢ φρούριον ἀμύνης τῆς πόλεως. Ἐπὶ τοῦ Χειμερίου ἀκρωτηρίου ὑψοῦτο «τὸ Φανάρι» (φάρος), ἐξ οὗ ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἡ περιοχὴ Φανάριον Ἡπείρου. Τὸ «Φανάρι» ἦτο ἐπὶ αἰῶνας ὁ ὁδηγὸς τῶν κατὰ καιροὺς ἐπισκεπτῶν τοῦ νεκρομαντείου παρὰ τὸ Μεσοπόταμον, ὄπερ ἀπέχει ἐξ Ἀμμονιδίας, 5 περίπου χιλιόμετρα. Διήλθον δὲ ἐκ τοῦ χωρίου οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Περιάνδρου πρὸς τὴν σύζυγόν του Μέλισσαν, ὁ Ἡρακλῆς ζητῶν δηλητήριον διὰ τὰ βέλη του, ὁ Πλούτων, ἡ Περσεφόνη, ὁ Ὅμηρος, ὁ Ὀδυσσεύς, ὡς καὶ πλῆθος ἡμιθέων, ἡρώων καὶ κοινῶν θνητῶν, ἔμποροὶ πλουσίων ἀναθημάτων, ζητοῦντες ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν νεκρῶν τοὺς «ἀμενηνά κάρηνα». Τὸν ῥόλον τῶν νεκρῶν ὑπεδύοντο, πιθανῶς, οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου, φέροντες καταλλήλους πρὸς τοῦτο ἐνδυμασίας. Γνωρίζοντες δὲ ἐκ προηγουμένης συνομιλίας τὰς προθέσεις τῶν ἐπισκεπτῶν, ἔδιδον τὰς ἀρμοζούσας κατὰ περίπτωσιν ἀπαντήσεις. Οἱ ἐπισκέπται ἐξιπατῶντο διὰ ψυχολογικῆς ὑποβολῆς καὶ ἐκ τῶν κυμάτων τοῦ «βάλλον» τοὺς ὁποίους ἐμίσσουν προηγουμένως καὶ εἶχον τὴν ιδιότητα νὰ θολώνουν τὸν νοῦν καὶ ἐξάπτουν εἰς τὸ ἔλακρον τὴν φαντασίαν. Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ ἐβοήθει καὶ ἡ δαιδαλώδης κατασκευὴ τοῦ ἐπιβλητικοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος τοῦ μαντείου.

Τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ μέχρι τὸ ἔτος 1950 ἡ Σπλάντζα ἦτο λιμὴν μεγάλης ἐμπορικῆς κινήσεως. Τὸ γεγονός πιστοποιοῦν τὰ ἐρείπια τοῦ τελωνείου εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Τὸ χωρίον, ὡς ἐκ τῆς θέσεως του περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα διαφόρων λαῶν: Τούρκων, Ἀλβανῶν, Ἰταλῶν, Βενετῶν, Ἀράβων ὡς καὶ πειρατῶν.

Τὴν ἐποχὴν τῶν ἀγῶνων τοῦ ἔθνους κατὰ τῆς τουρκικῆς δουλείας ὁ τόπος κατέστη μάρτυς τῆς ἡρωικῆς θυσίας τοῦ ἥρωος τοῦ Βαλτεταίου Κυριακούλη Μαυρομηχάλη: Ὁ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆς ὁ Τεπελενλῆς ἀπεστάτησεν καὶ κατ' ἐντολὴν (χάτι σερίφ) τοῦ Σουλτάνου ἐπολιορκεῖτο στενῶς ἐν Ἰωαννίνοις ἀπὸ πολυαριθμοῦς τουρκικὰς δυνάμεις (Ἰούλιος 1820). Ἀρχιστράτηγος τῶν δυνάμεων αὐτῶν ἀρχικῶς εἶχεν ὠρισθῆ ὁ Πασόμβεις καὶ ἀργότερον ὁ Χουρσίτ. Τότε ὁ Ἀλῆς, δι' ἴδιον συμφέρον, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του, τοὺς εἰς Κέρκυραν εὐρισκομένους τότε Σουλιώτας, ὑποσχεθεὶς εἰς αὐτοὺς τὴν παντοτεινὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των.

Μετὰ τὴν ἦτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (24.1.1822) ὁ Ὁμέρ Βρουῶνης κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου Χουρσίτ πασᾶ πολιορκεῖ τὸ Σούλι μὲ δυνάμιν 14.000 Τουρκαλβανῶν. Οἱ Σουλιῶται μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθοῦν πλέον, λό-

γῶν ἑλλείψεως τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς κυβερνήσεως Μαυροκορδάτου.

Ἀπεφασίσθη τότε ἡ ἀποστολὴ δυνάμεως, πεζῶν μέσῳ Ἄρτης ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ταχεία ἐνίσχυσις τῶν πολιορκουμένων εἰς τροφίμα καὶ πολεμοφοδία. Τὴν δύσκολον αὐτὴν καὶ σπουδαιότητα τὴν ἀποστολὴν ἀνέλαβεν ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ἔχων δύναμιν 500 συμπατριωτῶν του. Ἐκκινήσας ἐκ Μεσολογγίου ἀπεβιβάσθη εἰς Ἀμμουδιὰν ἐκλέξας ὡς θάσιν τῶν ἐξορμήσεών του τὴν Μονὴν Ἀγίας Ἑλένης. Ἡ προετοιμασία διὰ τὴν πρώτην ἐξορμησὴν ἤρχισεν, πλὴν ὅμως αἱ ἐνέργειαι τῆς δυνάμεως ἐγίνοντο γνωσταὶ εἰς τοὺς Τούρκους κατόπιν προδοσίας. Διὰ τοῦτο τὴν πρωίαν τῆς 16ης Ἰουλίου 1822 περίπου 4.000 Τουρκαλβανοὶ καὶ καβαλλάρηδες, ἐμπειροσπόλεμοι καὶ ἐξησχημένοι εἰς ἀγῶνας ἐντὸς ἐλωδῶν περιοχῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μουσταφᾶ-μπεη τῆς Τριπόλεως, ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἑλλήνων. Ἡ μάχη ἤρχισεν λυσσώδης. Οἱ περὶ τὸν Κυριακούλην λαβόντες θέσεις παρὰ τὸ τελωνεῖον, ἀπέκρουον ἀποτελεσματικῶς τὰ «γιουρούσια» τῶν ἐπιτιθεμένων προξενούντες εἰς αὐτοὺς συγχρόνως τεραστίας ἀπωλείας. Οἱ Τούρκοι περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀπελπισθέντες ὀπισθοχώρησαν καὶ κατέλαβον θέσεις ἀμύνης εἰς τὴν περιοχὴν Βαλανιδορράχης, με σκοπὸν νὰ ἀνακόψουν τὴν προέλασιν τοῦ τμήματος πρὸς Κιάφαν. Κατὰ τὴν μάχην ἐφονεύθησαν οἱ ἀρχηγοὶ ἀμφοτέρων τῶν δυνάμεων.

Ὁ Κυριακούλης πολεμῶν ἐπὶ κεφαλῆς πάντα τῶν παλληκαριῶν του ἐτραυματίσθη θανασίμως περὶ τὸ τέλος τῆς συμπλοκῆς καὶ ἐξέπνευσεν μετ' ὀλίγον ἐν τῇ Μονῇ. Παρὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἀμμουδιᾶς πιστεύεται ὅτι ὁ ἦρωας ἐτάφη ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ τῆς μονῆς Ἀγίας Ἑλένης. Ἱστορικαὶ ὁμως πηγὰ ἀναφέρουν, ὅτι ἐνεταφιάσθη μετὰ τιμῶν εἰς Μεσολόγγιον. Οἱ ἐναπομείναντες στερηθέντες τοῦ ἀρχηγοῦ των, προβλέψαντες δὲ καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν πολιορκουμένων, ἐπιβιβάσθησαν τῶν πλοίων των καὶ πλήρεις πικρίας ἐπέστρεψαν εἰς Μεσολόγγιον. Ὁ θάνατος τοῦ ἡρώος ἐνέπνευσεν εἰς τὴν λαϊκὴν μούσαν τὸ ἀκόλουθο τραγούδι:

«Πετρόμπεης καθότανε ψηλὰ στὸ πετροβοῦνι
καὶ ἐσφογγίζε τὰ δάκρυα μ' ἓνα χουσὸ μαντήλι.
—Τ' ἔχεις μπέη καὶ γλίβεσαι καὶ χύνεις μαῦρα δάκρυα;
—Σὰν μέ ρωτᾷς Κυριάκαινα καὶ θέλεις γιὰ νὰ μάθης,
ἀπόψε μούρθαν γράμματα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι...
Τὸν Κυριακούλη σκότωσαν τὸ πρῶτο παλληκάρι
καὶ στάζονε τὰ μάτια μου καὶ τρέχουν μαῦρα δάκρυα».

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν (4.7.1822) κατεστράφη ὀλοσχερῶς καὶ ἡ διὰ Ξηροῦ πορευθεῖσα δύναμις, παρὰ τὸ Πέτα τῆς Ἄρτης.

Ἀναμνηστικὴ πλάκα τῆς μάχης τῆς Σπλάντζας ἀποσταλεῖσα πρὸ ἐτῶν, ἵνα τεθῆ ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς θυσίας, ὑπὸ συγγενῶν τοῦ ἡρώος, δι' ἀγνώστους εἰς ἑμὲ λόγους, μετεφέρθη εἰς Πάργαν. Σήμερον δὲ εὑρίσκεται ἔξωθεν τοῦ Ἰ. Ναοῦ Ἀγίου Νικολάου Πάργας ἐκτιθειμένη εἰς πολλοὺς κινδύνους. Ἡ πλάκα σχήματος εὐμεγέθους βιβλίου, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὴν ἱστορίαν, φέρει ἐπὶ τῆς ῥάχews τὴν χρονολογίαν 1822 καὶ ἔμπροσθέν της τὰ ἐξῆς:

ΜΑΤΡΟΜΙΧΑΛΗΣ
(ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ)
ΠΕΣΩΝ ΕΝΤΑΤΘΑ
16 ΙΟΥΛΙΟΥ 1822

Καλὸν θὰ εἶναι ἡ πλάκα νὰ μεταφερθῆ καὶ τεθῆ εἰς μνημεῖον ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς θυσίας, ἢ ἐν τῷ συνοικισμῷ Ἀμμουδιᾶς, ἵνα τὸ γεγονός τιμηθῆ δεόντως εἰς τὸν τόπον ὅπου καὶ ἔλαβε χώραν.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του ὁ συνοικισμὸς ἦτο ἄσημος καὶ ἄγνωστος εἰς

τοὺς Τούρκους κατακτητῆς. Ἀργότερον τὸ χωρίον ἔγινε «τσεφλίκι» τοῦ Σελικοῦ-διν πασᾶ καὶ ἀργότερον τῶν ἀδελφῶν Βασιλᾶ ἐκ Πάργας ἕως τὸ ἔτος 1922, ὁπότε ἀπηλλοτριώθη ἡ γῆ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου. Τὸ ἔτος 1936 ἡ καλλιεργήσιμος ἔκτασις διενεμήθη ὀριστικῶς εἰς τοὺς κατοίκους. Σῶζονται καὶ σήμερον τὰ ἐρεῖπια «τῆς Κούλιας» τῶν ἀφεντῶν παρὰ τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου. Οἱ ἀφεντᾶδες, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἡλικιωμένων, ἠγάπησαν τοὺς κατοίκους καὶ ἀντὶ ζημίας προσέφερον εἰς αὐτοὺς πολυτίμους ὑπηρεσίας, φροντίζοντες διὰ τὴν πρόσδον τοῦ τόπου.

Αἱ σχέσεις τῶν Τούρκων κατακτητῶν πρὸς τοὺς κατοίκους εἶχον τὴν ἀκόλουθον ἐξέλιξιν. Ὁ κατακτητῆς ἀρχικῶς διετήρει δικαίωμα ζωῆς ἢ θανάτου ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του «ραγιαδῶν ἢ γκιούρηδων». Μετ' ἔπειτα οἱ ἀφεντᾶδες διετήρουν τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ βούλησιν διαθέσεως τῶν κτημάτων. Ἀργότερον δὲ ἐλάμβανον κατὰ δίκαιον τὸ «ἴμορο καὶ τὸ δέκατο» τῆς παραγωγῆς, κατ' ἔθιμον δὲ εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις πλούσια δῶρα.

Τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἕως τὸ ἔτος 1925 ἐκαλλιεργεῖτο μεγάλο τμῆμα τοῦ ἔλους ἀποξηραίνόμενον κατ' ἐπιθυμίαν τῶν ἀφεντῶν, διὰ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων. Ἡ ἀπόδοσις του εἰς γεωργικὰ ἀγαθὰ ἦτο σημαντικὴ. Οἱ Τούρκοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς κυριαρχίας των, ἕως τέλος Ἰουνίου 1912, ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς πανηγύρεις τῶν χριστιανῶν καὶ οὐδέποτε εἶχον τὸ δικαίωμα ἀκουσίας ἀπαγωγῆς θηλέων Ἑλληνίδων.

Τὰς ἀναφυομένας διαφορὰς μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ, «στὰ σόια», ἔλιον πάντα εἰρηνικῶς, ὁ «μονχτάρης» (πρόεδρος) τῆς κοινότητος καὶ ὁ ἱερεὺς. Οἱ κάτοικοι ἀνέκαθεν ἔφερον ὅπλα εἰς ἔνδειξιν «παλληκαροσύνης». Οἱ κατακτηταὶ ἠνείχοντο τὸ γεγονός, καθ' ὅσον δὲν ἐστρέφοντο ἐναντίον των. Αἱ σχέσεις τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου πρὸς τοὺς λοιποὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς Φαναρίου ἦσαν πάντοτε ἄψογοι.

Οἱ κάτοικοι ἔλαβον μέρος εἰς τοὺς ἐνόπλους τοῦ ἔθνους ἀγῶνας ἀπὸ τὸ ἔτος 1913 ἕως σήμερον. Τὸ ὡς ἄνω ἔτος κατετάγησαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν τρεῖς ἐξ αὐτῶν ὡς ἐθελονταί. Τὴν 12ην Αὐγούστου 1943 τὸ χωρίον ἐπυρπόλησαν καὶ ἐληλάτησαν ὀλοσχερῶς οἱ Γερμανοί. Οἱ κάτοικοι ἐγκατέλειψαν αὐτὸ προσωρινῶς καὶ μετέβησαν εἰς Πάργαν. Τὸ χωρίον ἀνοικωδομήθη ἐκ νέου βάσει σχεδίου ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας στεγάσεως σεισμοπαθῶν τὸ ἔτος 1948.

Ἡ θέσις τοῦ χωρίου καὶ ἡ καθαριότης τῶν δημοσίων καὶ ιδιωτικῶν χώρων, δικαίως δημιουργοῦν ἀρίστην εἰς τὸν ἐπισκέπτην ἐντύπωσιν.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Οἱ σημερινοὶ κάτοικοι κατὰ «σόια» κατάγονται:

- Ἐκ Βαλανιδορράγης: Ἀνασσοῦ, Βέργα, Μήτρου.
- Ἐκ Λούτσης: Γκόγκα, Νάκα, Πλιάκα.
- Ἐκ Καστρίου Φαναρίου: Παπᾶ ἢ Τάσιου.
- Ἐξ Ἀγίου Βασιλείου Θεσπρωτίας: Λιώλη.
- Ἐκ Κορώνης: Μπίντζιον.
- Ἐκ Πρεβέζης: Ντρίκου.
- Ἐκ Χειμαδιοῦ Πρεβέζης: Μιχαήλ.
- Ἐκ Σταυροχωρίου: Τάσση, Θωμᾶ Παπαγεωργίου.
- Ἐκ Μουζακείων: Τούλια, Τσομπούλη.
- Ἐξ Ἀχερουσίας: Χρήστου ἢ Λένα, Πιέτα.
- Ἐκ Ξυρολόφου Παραμυθίας: Μπάτση.
- Ἐκ Καναλλακίου: Τζαμάκα (ἀπόγονοι παπᾶ-Φράγγου).

- Έκ Καρτερίου Παραμυθίας: Γεωργιάδη.
- Έκ Θεμέλου: Κωνσταντίνου, Κώτση.
- Έκ Τρικάστρου Πρεβέζης: Παπασταύρου.
- Έξ Ἄνω Σκαφιδωτῆς: Ζαυπίθα.

— Έκ Σουλίου: Παναγιώτου Παπαγεωργίου, Κώστα ἢ Θωμᾶ, Πανούση, Κωλέτση, Καλλιούση καὶ Πασχάλη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς οἰκογενείας τοῦ Σουλιώτου ὄπλαρχηγοῦ Ράμου. Περὶ τῆς οἰκογενείας Νάκα, ἡ ὁποία ἴσως νὰ εἶναι καὶ ἡ πρώτη εἰς Ἀμμουδιὰν ἐγκατασταθεῖσα (μετὰ τὸν Λιωλιάκη Ρῶζο), ἔλεγον οἱ παλαιοί: «Οἱ Σπλατζιώτες (Ἀμμουδιῶτες) ἔντεκα καὶ οἱ Νακαῖοι δώδεκα».

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἐγκατεστάθησαν ἐνταῦθα πιεζόμενοι ἀσφαλῶς ἐξ ἀπλύτου ἀνάγκης καὶ ἐπάλαισαν πρὸς ἐπιβίωσιν τῶν σκληρῶς, ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τῶν στοιχείων τῆς ἀφιλοξένου τότε φύσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου, μετὰ τῆς ἐλονοσίας καὶ μὲ ὄλας τὰς νόσους, τὰς ὁποίας εὐνοεῖ ἡ μεγάλη ὑγρασία.

Ὡς μᾶς πληροφοροεῖ ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ληξιαρχὸς Ἀμμουδιᾶς Σπυρίδων Πασχάλης, τὸ ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος, ὡς καὶ ἄλλοι κάτοικοι τοῦ χωρίου, ὁ πληθυσμὸς ἀπὸ τοῦ ἔτους (1915) ἕως σήμερον παρουσίασε τὰς ἐξῆς διακυμάνσεις:

Ἔτος	Πληθυσμὸς	Μ. Ο.
1915	89	
1920	174	
1927	175	
1928	164	159
1930	175	
1940	186	
1945	150	

Ἔτη 1947 ἕως 1961 γεννήσεις = 202, θάνατοι = 40, Μ.Ο. = 318
8.5.1964 κάτοικοι = 320

Ὁ ρυθμιστὴς τῆς αὐξήσεως ἢ μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἦτο ἡ ἐλονοσία, κατὰ κύριον λόγον, δευτερευόντως δὲ καὶ ἄλλαι ἀσθένειαι. Σήμερον δὲ ἡ ἐθελουσία καὶ ἐκ συστήματος μείωσις τῶν γεννήσεων.

Ἔτη	Γεννήσεις	Θάνατοι	Παρατηρήσεις
1961	6	1	α) 1964 μέχρι Μαΐου
1962	1	3	β) Μεταξὺ τῶν γεννηθέντων
1963	5	2	ἑτεροδημόται = 2
1964	0	0	γ) Μεταξὺ τῶν θανόντων ἑτεροδημόται = 2.

Οἱ σημερινοὶ κάτοικοι εἶναι ὅλοι Χριστιανοὶ Ὀρθ. καὶ Ἑλληνες ὑπήκοοι.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Οἱ κάτοικοι κατὰ βάσιν γεωργοὶ καλλιεργοῦν τὸν βάμβακα κυρίως, μὲ σύγχρονα μέσα καὶ μεγάλην κατὰ στρέμμα ἀπόδοσιν, ποιότητος δὲ ἀρίστης.

Ἔτος	Ποσὸν κατὰ προσέγγισιν εἰς κιλὰ	Μ.Ο. 150.000 κιλὰ
1961	120.000	(ἐτησίᾳ ἀνοδος
1962	150.000	παραγωγῆς
1963	180.000	30.000 κιλὰ)

Παραλλήλως ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἀλιεῖαν. Ὀνομαστὴ ἦτο, πρὸ τοῦ ἔτους (1953) «ἡ σαρδέλα τῆς Σπλάντζας». Ἐκτοτε ἀλιεύονται ὑπὸ ἐντοπίων ψαράδων, ψάρια ἀρίστης ποιότητος («καθαρά») ἐτησίως περὶ τοὺς ἑπτὰ τόννους. Τὸ ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ τόπου γίνεται διὰ θαλάσσης κανονικῶς. Διὰ ξηρᾶς δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους (1953) κινοῦνται καταχρηστικῶς, ἐλλεῖπει ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, φορτηγὰ ὀχήματα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ

ἀντιπλημμυρικοῦ ἀναχώματος. Τὸ χωρίον συγκοινωνιακῶς συνδέεται μόνον διὰ θαλάσσης μετὰ τῆς Πάργας. Πρὸς αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματός των πολλοὶ κάτοικοι ξενιτεύονται εἰς Δυτ. Γερμανίαν πρὸς ὄφελος καὶ τῆς πολιτιστικῆς ἀνυψώσεως τοῦ τόπου. Οἱ γυναῖκες κατασκευάζουν, διὰ προσωπικῆς των ἐργασίας, τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὰς οἰκογενεῖας των πλεχτά, ὑφαντὰ καὶ ψάθινα εἶδη.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πρὸς ἀξιοποίησιν τοῦ τόπου καλὸν θὰ εἶναι νὰ γίνουν καὶ τὰ ἑξῆς:

1. Συγκοινωνία διὰ ξηρᾶς.
2. Ἀξιοποίησις καὶ διανομὴ τοῦ εἰς θέσιν «Γλῶσσα» ἐλαιῶνος ἐκτάσεως (500) περίπου στρεμμάτων.
3. Γεωργικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἔλους δι' ἔργων προσωρινῶν.
4. Ἔργα μονίμου ἀρδεύσεως τῆς καλλιεργησίμου ἐκτάσεως.
5. Τουριστικὴ ἀξιοποίησις τοῦ τόπου καὶ δενδροφύτευσις μιᾶς λωρίδος τῆς ἀμμώδους παραλίας.
6. Νὰ γίνῃ «σπίτι τοῦ παιδιοῦ».
7. Νὰ γίνῃ αἴθουσα συγκεντρώσεων καὶ ψυχαγωγίας εἰς τὴν ὁποίαν νὰ λειτουργῇ βιβλιοθήκη καὶ παραδίδονται νυκτερινὰ μαθήματα γεωργοκτηνοτροφικοῦ περιεχομένου.
8. Ἔδρευσις τῆς Κοινότητος ἐκ τῶν πηγῶν «Ντάλα — Σουλίου».
9. Νὰ γίνῃ ξενοδοχεῖον τοῦ χωριοῦ καὶ ὁργανωθῇ καλλίτερον ἢ ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψις τῶν κατοίκων.
10. Νὰ ἠλεκτροφωτισθῇ ἡ κοινότης καὶ νὰ αὐξηθῇ ὁ πληθυσμὸς της διὰ τῆς μεταφορᾶς ἀκτιμόνων ἐξ ἄλλων περιφερειῶν.

ΤΟ ΠΩΝΤΜΙΑ (ΚΑΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΝ Δ. ΧΡΗΣΤΟΥ)

- Βίε Ζούμπιτ = Αὔλαξ τοῦ Ζούμπι.
- Μπιστάρια = ἔδαφικὴ ἔξαρσις.
- Ἄρε Λαμοιάνς = Ἄγροὶ τοῦ Λαμοιάνη.
- Γορτσούλα = Ἄπιδιά.
- Λιουβάδι = Λιβάδι.
- Φράξο = Φράξος («Φρασίνια»).
- Φῦκε = Συκιές.
- Λιόλια = τοῦ Γιώργου.
- Μποστανάκια = Κῆποι.
- Νταγλιάνια = Ὀμορφιές.
- Σέσιεζα = Ἴσοτοπία.
- Χειμαδιὸ = Κατάλληλον διὰ παραχείμασμα.
- Λάκκες = Χαμηλόματα.
- Μπρέγκια = Ἐδαφικὴ ἔξαρσις δύσκολος εἰς τὴν ἄρδευσιν.
- Πορὲ (¹)πέλιαβεντ = Θύρα τῶν ἀλόγων.
- Νιτζιούμπα = Σημαντικὴ ἔδαφικὴ ἔξαρσις.
- Σόπι = Νῆσος τοῦ «Βάλτου».
- Λιναμιές = Λιναρότοπος.
- Σιεσσόπι = Νησίς τοῦ «Βάλτου».
- Πόχο = Βόρβορος.
- Ξέρα = Ἄνυδρος τόπος.
- Γκιόλι = Ἐντελῶς ἔλος.
- Φουντι Βίδεβε = Στὸ βάθος φτελιές.

¹ Βαρειὰ προφορά.

- Καψίλε σκορπούναβει = Μέρος καμμένο τὸ ὁποῖο ἐπισκέπτονται ἀγροπαπες.
- Σταῦρος ἢ Σταυρός = Μέρος πού διασταυρώνονται λιβάδια.
- 'Αρχουδά = Τοῦ 'Αρχουδά.
- Σιούρι = 'Αμμος.
- Στίγλια = 'Ανώμαλον δασῶδες ἔδαφος.
- Ρούγα Γιάννης = Δρόμος τοῦ Γιάννη.
- Κιουτέζι = τοῦ Κιουτέζη.
- Λάκε τσιάκαλι = Χαμηλώματα τοῦ τσιάκαλου.
- Κιμίσι = 'Ασβεστοκάμινον.
- Γλώσσα = Γλώσσα.
- Κοκορίνα = Πευκώνας.
- 'Αρε Λιάμπιτ = 'Αγροὶ τοῦ Λιάμπη (=Χαράλαμπου).
- 'Αρε Κολιομάρος = 'Αγροὶ τοῦ Κολιομάρου.
- 'Αρε Κολιομπίντζος = 'Αγροὶ τοῦ Κολιομπίντζιου.
- Λάκε Λέντς = Χαμηλώματα τῆς Λένας (= 'Ελένης).
- Ντρασίεις = Εὐμεγέθεις ἐπίπεδοι λίθοι.
- Γκοφγάλα = Πετρῶδες ἔδαφος φέρον ὑπογείους κοιλότητες.
- 'Αρε Πόστρα = 'Αγροὶ πέρα.
- 'Αρε Σίπρομε = 'Αγροὶ πιδ πέρα.
- Φλέτε ντέλ ἱμάδι = Φύλλον μεγάλο μὲ νεῦρα.
- Πυρὶ = Χερσόνησος τοῦ ἔλους.
- Καλύβε Θωμάιτ = Καλύβη τοῦ Θωμά.
- Διάλε ἔμαβει = Συμβολὴ αὐλάκων.
- 'Αμπάσσο = 'Ακρωτήριο θάλασσης.
- Στρῶμα = Μικρὸν ὄροπέδιον.

(Σύνεχίζεται)

ΤΟ ΠΟΠΟΒΟ *

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Τὰ παραμύθια δὲν ἔχουν σωμό. Εἶναι νερόμυλος π' ἀλέθει χωρὶς σταματημό. Γι' αὐτὸ ἀφοῦ πῶ καὶ τὸ παραμύθι τῆς Ροδοκόκκινης σταματῶ καὶ δὲν σὰς λέω ἄλλο.

Η ΡΟΔΟΚΟΚΚΙΝΗ

Μιά φορά κι' ἕναν καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλιάς χῆρος κι' εἶχε μιὰ κόρη πολὺ ὁμορφη, τὴ Ροδοκόκκινη, ποὺ τὴν ἔστειλε ταχτικά καὶ μάθαινε γράμματα σὲ μιὰ δασκάλια.

Μιά μέρα λέγ' ἡ δασκάλια στὴ Ροδοκόκκινη νὰ πεῖ τοῦ πατέρα της τοῦ βασιλιᾶ νὰ τὴν πάρει γυναίκα, νὰ τὴ θέλει καὶ νὰ τὴν ἀγαπάει ἀπ' ὅλα τὰ κορίτσια περισσότερο καὶ νὰ τὴν ἔχει σὰν παιδί της.

Ἡ Ροδοκόκκινη τὸ λέει τοῦ βασιλιᾶ κι' αὐτὸς τῆς δείχνει ἕνα παπούτσι τῆς μητέρα της. "Ὅ,τινὴς ἔρθει στὸ ποδάρι ἐκείνη θὰ πάρει γυναίκα.

Πέρασαν δυὸ τρίγυα χρόνια κι' ὁ βασιλιάς εἶδε ὅτι δὲν μπόρεσε νὰ ζήσει δίχως γυναίκα κι' ἀποφάσισε νὰ παντρευθεῖ.

Φόρεσαν τὸ παπούτσι ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ βασιλείου, πλούσιες καὶ φτωχῆς καὶ δὲν ἦρθε σὲ καμμιά. Τὸ φορᾶει κι' ἡ δασκάλια καὶ τῆς ἔρχεται σὰ νᾶηταν δικό της. Τὴν παίρει γυναίκα καὶ τὴν κάνει βασίλισσα.

Κάθε πρωὶ ἡ Ροδοκόκκινη λούζονταν καὶ πήγαινε στὸν καθρέφτη νὰ ξεγυλίσει τὰ μαλλιά της καὶ τοῦλεγε:

— Καθρέφτη, καθρεφτάκι, πές μου ποιὰ εἶναι στὸν κόσμο ὁμορφότερη;

— Σὰν τὴ Ροδοκόκκινη, ἀπάνται ὁ καθρέφτης, δὲν εἶν' ἄλλη ὁμορφότερη.

Τὴν ἀκούει ἡ μητροιά της, ἡ βασίλισσα, λούζεται, χτενίζεται, στολιζεται, θάνει ποῦντρες στὸ πρόσωπο καὶ πάει καὶ ρωτᾶει κι' αὐτὴ τὸν καθρέφτη.

— Καθρέφτη, καθρεφτάκι, ποιὰ εἶναι στὸν κόσμο ὁμορφότερη;

— Σὰν τὴ Ροδοκόκκινη δὲν εἶν' ἄλλη ὁμορφότερη ἀπάνται ὁ καθρέφτης.

Λούζεται πάλε, θάνει τὰ καλά της καὶ ξαναπηγαίνει στὸν καθρέφτη.

— Καθρέφτη, καθρεφτάκι, ποιὰ εἶναι ὁμορφότερη.

— Σὰν τὴ Ροδοκόκκινη καμμιά ἄλλη δὲν εἶναι, ἀποκρίνεται ὁ καθρέφτης.

Δὲν ἤθελε νὰ ξέρει ἡ βασίλισσα γιὰ τὴ Ροδοκόκκινη καὶ βουλήθηκε νὰ τὴν ἀφανίσει, γιὰ νὰ μὴν εἶναι ἄλλη στὸν κόσμο ὁμορφότερη ἀπὸ ταύτη.

Μιά μέρα πῶλειπε ὁ βασιλιάς σὲ μακρινὴ χώρα τὴ δίνει κάτινων στρατιωτῶν νὰ πᾶν ὄξω στὸ δάσος νὰ τὴ σφάξουν. Τοὺς δίνει κι' ἕνα ποτηράκι, νὰ τὸ γεμίσουν αἷμα, νὰ τῆς τὸ φέρουν, γιὰ νὰ πιστέψει ποῦ τὴ σκότωσαν.

Ἡ Ροδοκόκκινη παρακαλεῖ τοὺς στρατιῶτες νὰ μὴ τὴ σκοτώσουν, νὰ τὴν ἀφήσουν νὰ ζήσει στὴν ἐρημιὰ καὶ τοὺς ὀρκίζεται ὅτι δὲν θὰ ξαναγυρίσει στὸν κόσμο. Τοὺς λέγει ὅτι εἶναι κόρη τοῦ βασιλιᾶ ἀπὸ τὴν πρώτη γυναίκα κι' ἡ μη-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 340.

τριά της από φθόνο θέλει νά τήν χάσει.

Οἱ στρατιῶτες τή λυπήθηκαν καί δὲν τῆ σκότωσαν. Ἔκοψαν μόνο τὸ μικρὸ της δάχτυλο, γιόμισαν τὸ ποτήρι αἷμα καί γύρισαν στὴ βασίλισσα.

Τὸ δάσος ποῦ ἔμειν' ἡ Ροδοκόκκινη ἦταν ἀπέραντο. Ἀπλώνονταν σὲ βουνὰ καί κάμπους. Χάνουσιν νὰ σ' ἀπόλαγαν μέσα, ποτὲς ἄκοι δὲν ἠύρισζες.

Περβάτησε, περβάτησε, μέρες ὀλόκληρες ἡ Ροδοκόκκινη καί ποῦ νὰ σωθεῖ ὁ λόγγος. Κατακαμπὶς θοῖσκει ἕναν πλάτανο κουφαλισμένο καί μπαίνει μέσα. Τὴν ἡμέρα ἔβγαине κι' ἔτρωγε χορτάρια καί τὴ νύχτα, μὸτι βασίλευε ὁ ἥλιος τρύπωνε νὰ μὴ τὴ φᾶν τὰ ζούδια.

Πέρασαν πολλὰ χρόνια. Τὰ ρούχα της σάπηξαν κι' ἔπεσαν κομμάτια, ἔμεινε γυμνή.

Ἐνα βασιλόπουλο ἀπὸ γειτονικὸ βασίλειο, ἐπειδὴς ἔκανε λιακάδα, πῆρε κάμπους στρατιῶτες καί τὰ καλλίτερα λαγονικά καί βῆκε νὰ κυνηγήσει στὸ δάσος. Παγανίζοντας τὰ λαγονικά ἔφταξαν στὸν κουφαλισμένο πλάτανο. Ὁσμῆθηκαν ἀνθρωπο μέσα κι' ἔκατσιν γύρω καί γαύγιζαν.

Μὲ τὸ ντουφέκι σηκωμένο τὸ βασιλόπουλο ζυγώνει κι' ἐτοιμάζεται νὰ ρίξει ὅπου ἀκούει φωνὴ ἀνθρώπινη ἀπὸ μέσα.

— Μὴ μὲ σκοτώνεις, εἶμαι ἀνθρωπος.

— Ἔβγα ὄξω, βιάζει τὸ βασιλόπουλο.

— Δὲ θγαίνω, παρακαλεῖ, γιατί εἶμαι γυναίκα γυμνή.

Τὸ βασιλόπουλο βάνει τὸ μάτι του σὲ μιὰ τρύπο καί κοιτάζει μέσα. Ἐλαμπε τὸ πρόσωπό της σὰν ἄγγελος.

— Ἔβγα τῆς ξαναλέει, κι' ἐγὼ θὰ σὲ πάρω γυναίκα. Μὴ ντρέπεσαι.

— Δὲν μπορῶ νὰ θγῶ γυμνή. Πήγαινε πρῶτα στὸ παλάτι σου, κάμε μου μιὰ στολὴ καί φέρ' τη μου νὰ τὴν ντύσω καί θγαίνω.

Τρεχάτο τὸ βασιλόπουλο πηγαινέει στὸ παλάτι, φκιάνει τὴ φορεσιὰ καί ἐπιστρέφει.

Τὴν ὥρα ποῦ ἔλειπε τὸ βασιλόπουλο ἡ Ροδοκόκκινη θγαίνει καί φέει.

Πάει, πάει, πάει, πέρασε τόπο πολὺ. Σὲ μιὰ λαγκαδιὰ θοῖσκει τρία σπιτία ἔρημα καί μπαίνει σ' ἕνα μέσα. Βλέπει τρία κρεββάτια, τρία πιάτα, τρία χουλιάρια, τρία περούνια, τρεῖς πετσέτες κι' ἄλλα εἰδίσματα γιὰ τρεῖς νομάτους.

Ἦταν σπιτία τριῶν ἀδελφῶν, οἱ ὅποιοι εἶχαν θγεῖ γιὰ κυνήγι.

Ἔστρωσε τὰ κρεββάτια, ἔπλυνε τὰ πιάτα, τὰ χουλιάρια, τὰ περούνια. Μαγειρεψε καί τὸ λαγὸ ποῦ εὔρε κρεμασμένο, σκούπισε, πῆρε καί τὴ γούνα τοῦ μεγαλύτερου ἀδελφοῦ, τὴν ἔντυσε καί κρύφτηκε κάτου ἀπὸ τὸ κρεββάτι.

Γυρίζουν τ' ἀδέλφια ἀπὸ τὸ κυνήγι καί στὸ δρόμο λέν' ὁ ἕνας νὰ στρώσει τὰ κρεββάτια, ὁ ἄλλος νὰ πλύνει τὰ πιάτα κι' ὁ μικρότερος νὰ μαγειρέψει τὸ λαγὸ. Μπαίνουν μέσα. Τί νὰ ἰδοῦν; Τὰ κρεββάτια στρωμένα, τὰ πιάτα πλυμένα κι' ὁ λανὸς μαγειρεμένος. Ψάχνουν δεξιὰ ἀριστερά, δὲ θοῖσκουν τίποτε. «Αἱ, τότες, λέν' κάποιος ἦρθε καί ἔφυγε. Αὔριο δυὸ θὰ πᾶμε γιὰ κυνήγι κι' ἕνας θὰ κάτσι νὰ παραμονέψει.

Τὴν ἄλλη μέρα τὰ δυὸ μικρότερα πῆγαν στὸ κυνήγι καί τὸ μεγαλύτερο κρύφθηκε στ' ἄλλο δωμάτιο.

Βγῆκεν ἡ Ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ κρεββάτι, ἔστρωσε τὰ κρεββάτια, ἔπλυνε τὰ πιάτα, σκούπισε καί κρύφθηκε στὴν ἴδια μεριά.

Τὸ μεγαλύτερο ἀδέρφι τὴν ἔβλεπε ἀπὸ τὴν τρύπα τῆς κλειδωνιάς. Δὲν εἶδε ὅμως ποῦ κρύφθηκε. Νόμισε ὅτι θγῆκε ὄξω ἀπὸ τὴν ἄλλη θύρα.

Τὸ βράδυ ἦρθαν τ' ἀδέρφια ἀπὸ τὸ κυνήγι καί τοὺς μολόγησε ὅλα, πῶς ἔστρωσε, πῶς ἔπλυνε, πῶς σκούπισε καί πῶς ἀναλήφθηκε χωρὶς νὰ τὴν καταλάβει ποῦ πάει.

— Αὔριο, εἶπε τὸ μεσιὸ ἀδέρφι θὰ μείνω ἐγὼ νὰ παραμονέψω. Σεῖς σῶρε

στο κυνήγι.

Κι' αὐτὸ ἔπαθε τὰ ἴδια, εἶδε τὴν Ροδοκόκκινη ἀπὸ τὴν κλειδαρότρουπα, ἀλλὰ δὲν κατάλαβε ποῦ κρύφθηκε.

—Αὔριο, παρακαλεῖ τὸ μικρότερο, ἀφῆστ' ἐμένα νὰ φυλάξω.

Τὸ πρωὶ ἔφυγαν οἱ ἄλλοι δύο, κι' αὐτὸ τόπιασε ἀπ' ὄξω πίσω τῆ θύρα. Βλέπει τὴ Ροδοκόκκινη νὰ στρώνει τὰ κρεβάτια καὶ νὰ κάνει καὶ τὶς ἄλλες δουλιές καὶ δὲν παίρνει τὰ μάτια ἀπὸ τὴν τρύπα ὡς ὅτου ἔρχονται τ' ἀδέρφια τοῦ ἀπὸ τὸ κυνήγι.

—Μέσα βρῖσκεται τοὺς λέει, ὄξω δὲ βγῆκε. Δὲ λαγάρισα ὅμως καλὰ ἂν εἶν' ἄντρας ἢ γυναίκα.

—Νὰ χαλέψομε λέν. Ἄν εἶν' ἄντρας θὰ τὸν κάνομε ἀδελφό, κι' ἂν εἶναι γυναίκα θὰ τὴν ἔχομε ἀδελφή.

Χαλεύουν ὁλοῦθε καὶ τὴ βρῖσκουν.

—Μὴ σκιαζεσαι, τῆς λέν' ὅλα τ' ἀδέρφια θὰ σ' ἔχομε ἀδερφή. Τῆς κάνουν μιὰ φορεσιὰ ποὺ ἔλαμπε καὶ τὴν παραγγέλλουν ὄξω ἀπὸ τὸ σπίτι δὲ θὰ βγεῖ. Ὅ,τι τῆς λείπεται θὰ τὸ φέρουν αὐτά, κι' αὐτὴ ἀπὸ μέσα ποτὲ δὲν ἔβγαينه. Μόνο ὅταν ἀγκουσεύονταν ἔβγαينه στὸ μπαλκόνι νὰ ξεσκάσει.

Ἄς ἀφήσουμε τὴ Ροδοκόκκινη νὰ κάθεται στὸ μπαλκόνι κι' ἄς πᾶμε στὴ φθονερὴ βασίλισσα, τὴν κακιά μητροιά.

Ἡ βασίλισσα μὲ τὸ χαμὸ τῆς Ροδοκόκκινης πᾶει πάλε στὸν καθρέφτη καὶ τὸν ρωτᾶει ἂν εἶν' ἄλλη ὁμορφότερη ἀπὰ ταύτη, κι' αὐτὸς τῆς ἀπάντησε:

—Σὰν τὴ Ροδοκόκκινη δὲν εἶν' ἄλλη ὁμορφότερη.

—Ἄχ ἢ στρίγκλα, λέει, ἀκόμα ζεῖ, καὶ τρίζει τὰ δόντια.

Παίρει κεντητὲς ζῶνες καὶ φέει ἀπὸ τὸ παλάτι. Κάνει τὸν πρᾶματευτὴ κι' ἔρχεται κάτου ἀπὸ τὸ μπαλκόνι ποὺ κάθονταν ἡ Ροδοκόκκινη καὶ διαλαλεῖ.

—Κεντητὲς ζῶνες γιὰ κυράδες. Ζῶνες καλές!

Ἡ Ροδοκόκκινη δὲν τὴ γρόνισε γιατί εἶχε βγάλει τὰ βασιλικά σκουτιὰ κι' εἶχε παλιὰ καὶ φτωχικὰ καὶ τὸ πρόσωπό της εἶχε ἀλλάξει ἀπὸ τὴν κακία της. Ἡ βασίλισσα ὅμως τὴν γρόνισε.

—Κι' ἐγὼ θέλω νὰ πάρω μιὰ, φωνάζ' ἡ Ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ μπαλκόνι, ἀλλὰ ποῦθε νάρθω ποὺ τ' ἀδέρφια μου δὲν μ' ἐπιτρέπουν νὰ βγῶ ὄξω ἀπὸ τὸ σπίτι.

—Κρέμασε ἓνα σχοινί, λέει ἐκείνη κάτου, καὶ σοῦ δένω τὴ ζῶνα ποὺ θέλεις.

Παίρει τὴ ζῶνα καὶ μόλις τὴ ζῶνει πέφτει κάτου πεθαμένη.

Ἔρχονται τ' ἀδέρφια ἀπὸ τὸ κυνήγι, τὴ βλέπουν ξάπλα στὸ μπαλκόνι καὶ νομίζουν ὅτι κοιμᾶται. Τῆς φωνάζουν, τὴν τραβοῦν, καθόλου νὰ κουνηθεῖ.

—Ὁ Θεὸς μᾶς τὴν ἔστειλε, λέν', ὁ Θεὸς μᾶς τὴν πῆρε, κι' ἄρχισαν νὰ τὴν ἀλλάζουν, νὰ τὴ βάλουν στὴν κάσα καὶ νὰ τὴν πετάξουν στὸ ποτάμι, κι' ἀπ' ἐκεῖ νὰ βγεῖ στὴ θάλασσα, νὰ τὴ βρεῖ κανένας νὰ τὴ θάψει, ἐπειδὴ δὲν εὔρισκαν παπᾶ νὰ τὴ διαβάσει.

Ἐκεῖ ποὺ τὴν ἄλλαζαν κι' ἔβγαλαν τὴ ζῶνα ἀπὸ τὴ μέση, ἡ Ροδοκόκκινη ἀμέσως ζωντάνεψε.

Τοὺς μολόγησε πῶς πῆρε τὴ ζῶνα ἀπὸ τὴν ξένη γυναίκα καὶ μὸτι τὴ φόρεσε ἔπεσε νεκρή.

—Τώρα γλύτωσες τῆς λέν' ἄλλη φορὰ νὰ μὴ δεχθεῖς νὰ πάρεις τὸ παραμικρὸ ἀπὸ ξένον ἄνθρωπο.

Ἄφοῦ γύρισε ἡ βασίλισσα στὸ παλάτι, πιγαίνει μπροστὰ στὸν καθρέφτη καὶ τὸν ρωτᾶει ξανά, ἂν εἶναι ἄλλη στὸν κόσμῳ ὁμορφότερη.

—Σὰν τὴ Ροδοκόκκινη δὲν εἶναι ἄλλη ὁμορφότερη, ἀπαντᾶει ὁ καθρέφτης.

—Ἀκόμα ζεῖ ἡ σκύλα, λέει, καὶ φέει πάλε ἀπὸ τὸ παλάτι παίρνοντας μαζί της σταφύλια.

Πηγαίνει κάτω από τὸ παλάτι καὶ φωνάζει:

—Σταφύλια, μοσχοστάφυλα!

Ἡ Ροδοκόκκινη ἀστόχησε τὴν παραγγελιὰ τῶν ἀδερφῶν καὶ ζήτησε νὰ τῆς πετάξει μιὰ ράγα.

Ἐκείνη τῆς ρίνει ὀλόβολο σταφύλι καὶ μότι βάνει στὸ στόμα πέφτει νεκρή.

Ἔρχονται τ' ἀδέρφια καὶ τὴ βρίσκουν πάλε πεθαμένη. Τῆς βγάζουν ὅλα τὰ ροῦχα μήπως καὶ τὴν φέρουν ξανά στὴ ζωὴ. Τίποτε.

Ἀφοῦ εἶδαν κι' ἀπόειδαν, τὴν ἀλλάζουν, τὴν τοποθετοῦν στὴν κάσα καὶ τὴν ρίνουν στὸ ποτάμι. Ἔβαλαν μέσα καὶ πέντε χιλιάδες γρόσια. Ὅποιος τὴ βρεῖ νὰ τὴ θάψει καὶ ν' ἀνάψει κάνα κερί τις κυριακὲς καὶ τὰ ψυχοσάββατα. Τὸ ποτάμι τὴν ἐπάει στὴ θάλασσα καὶ τὸ κύμα τὴν πέταξε στὴν ἀκρογυαλιά.

Ἐνας ψαρᾶς ποὺ ψάρευε ἐκεῖ κοντὰ εἶδε τὴν κάσα καὶ πάει νὰ πάρει τὶς σανίδες νὰ βουλώσει τὴ βάρκα ποὺ ἔμπαζε νερά. Ξεκαρφώνει καὶ τί νὰ ἰδεῖ! Κορίτσι πεντάμορφο πεθαμένο καὶ γρόσια στὸ πλευρό. Μεταβαίνει σπῖτι του παίρει τ' ἄλογο καὶ τὴ φορτώνει. Στὸ δρόμο ἀπὸ τὸ κουντούλημα φέει ἡ ράγα ἀπὸ τὸ λαιμὸ κι' ἡ κόρη ζωντανεύει.

—Πῶς εἴμ' ἔτσι καὶ ποῦ πάω; λέει.

—Μὴ φοβιέσαι, τῆς λέει ὁ ψαρᾶς, πᾶμε σπῖτι μου ὅπου θὰ σέχω σὰ δικό μου κορίτσι.

Ἡ Ροδοκόκκινη στὸ σπῖτι τοῦ ψαρᾶ ὅταν γέλαε ἔβγαξε γαρούφαλα ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τᾶδινε στὴ μάνα τῆς, τὴ γυναῖκα τοῦ ψαρᾶ.

Ἐνα βασιλόπουλο ἀπὸ ἄλλο βασίλεια ἔμαθε πῶς στὸ δεῖνα χωριὸ ἓνας ψαρᾶς ἔχει μιὰ κόρη ποὺ ὅταν γελάει βγάζει γαρούφαλα ἀπὸ τὸ στόμα, καὶ πάει νὰ τὴ δεῖ.

Ὅταν τὴν εἶδε, μαρμάρωσε ἀπὸ τὴν ὁμορφιά τῆς κι' εἶπεν πῶς στὶς τόσες τοῦ ἐρχόμενου μήνα θὰ στείλει παπόρι νὰ τὴν πάρει γιὰ νὰ τὴν παντρευτεῖ. Γέλασ' ἡ Ροδοκόκκινη. Ἔβγαλ' ἓνα γαρούφαλο καὶ τοῦ τῶδωσε σὰν ἀραβώνα.

Ὅταν ἦρθε ἡ διορισμένη μέρα, ἦρθε τὸ παπόρι καὶ μπῆκε μέσα ἡ Ροδοκόκκινη, ἡ γυναῖκα τοῦ ψαρᾶ καὶ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι τῆς.

Στὸ δρόμο ἡ γυναῖκα τοῦ ψαρᾶ μ' ἓνα περούνη βγάζει τὰ μάτια τῆς Ροδοκόκκινης καὶ λέει στὸν καπετάνιο τοῦ παποριοῦ:

—Ἐδῶ μέσα εἶναι μιὰ καπέλα γκαθὴ, καὶ ποῦ νὰ τὴν πᾶμε χωρὶς μάτια; Καλλίτερα νὰ τὴν πετάξουμε στὴ θάλασσα.

Ὁ καπετάνιος τὴν παίρει καὶ τὴ ρίνει στὰ κύματα.

Τὸ καράβι ἀράζει κοντὰ στὸ παλάτι. Βγαίνει ἡ γυναῖκα τοῦ ψαρᾶ μὲ τὸ κορίτσι τῆς καὶ παρουσιάζεται στὸ βασιλόπουλο.

Καταλογιάζει ἐκεῖνο καὶ δὲν τοῦ μοιάζει σὰν τὴν κόρη ποὺ ἄφησε στὸ σπῖτι τοῦ ψαρᾶ.

—Ἴσως λέει μὲ τὴ γνώση του, νὰ χάλασε ἡ ὄψη τῆς ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θάλασσας. Τέλος πάντος τὴ στεφανώνει. Ὅταν ἤθελε νὰ γελάσει ἔβανε μὲ τροπὸ στὸ στόμα ἓνα γαρούφαλο, τῶβγαξε καὶ τῶδινε στὸ βασιλόπουλο γιὰ νὰ πιστέψει πῶς εἶν' ἡ ἴδια.

Ἡ Ροδοκόκκινη ἅμα ἔπεσε στὴ θάλασσα περβάταε σάμα νᾶηταν στὴ στεργιὰ καὶ φώναζε γιὰ ν' ἀκούσει κανένας νὰ τὴ σώσει. Τὴν εἶδ' ἓνας ψαρᾶς ποὺ ψάρευε καὶ ζύγωσε κοντὰ τῆς.

—Πάρε με σὲ παρακαλῶ καὶ θὰ ἰδεῖς πὸ μένα μεγάλο καλὸ, ποὺ θὰ ζήσεις καὶ σὺ κι' ἡ φαμίλια σου.

Ὁ ψαρᾶς τὴν παίρει στὴ βάρκα καὶ τὴν πηγαίνει σπῖτι του. Γελάει ἡ Ροδοκόκκινη καὶ βγάζει δυὸ γαρούφαλα.

— Πάρτα, τοῦ λέει, καὶ σύρε πούλα τα. "Οποῖος σοῦ δώκει δυὸ μάτια δός τα. Θὰ σοῦ δώκουν χλιαδαριῆς γρόσια, σὺ δὲ θὰ τὰ δώξεις. Ζήτα μόνο δυὸ μάτια.

Διαβαίν' ὁ ψαρᾶς ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ ἄλλουνοῦ ψαρᾶ πὺ εἶχε πρωτοβρεῖ τὴ Ροδοκόκκινη καὶ φωνάζει:

— Πουλᾶω δυὸ γαρούφαλα, δυὸ γαρούφαλα μαλαματένια!

"Ἦκουσε ἡ γυναῖκα τοῦ ψαρᾶ ἀπὸ μέσα καὶ βγαίνει.

— Πόσο τὰ πουλᾶς τὸν ρωτάει.

— Δυὸ μάτια κυρά μου.

— Θὰ τὰ πάρω, λέει μὲ τὴ γνώση τῆς, νὰ τὰ στείλω τῆς κόρης μου γιὰ νὰ βγάξει γαρούφαλα ἀπὸ τὸ στόμα ἅμα γελᾷ. Δίνει τὰ δυὸ μάτια τῆς Ροδοκόκκινης πὺ τὰ φύλαε στὸν κόρφο καὶ παίρει τὰ γαρούφαλα.

Βάνει ἡ Ροδοκόκκινη τὰ μάτια στ' ἄδεια καύκαλα ἀλλὰ δὲ γλέπει. Πηγαίνει στὴν ἐκκλησιά καὶ κάθεται σαράντα μέρες στὰ γόνατα παρακαλώντας τὸ Θεὸ νὰ ἴδῃ καὶ εἶδε.

Ὁ ψαρᾶς πουλώντας τὰ γαρούφαλα πὺ ἔβγαζ' ἡ Ροδοκόκκινη ἔγινε πλουσιώτερος κι' ἀπὸ τὸ βασιλιά.

Μιὰ μέρα ἡ Ροδοκόκκινη πηγαίνει σ' ἓνα παπουτσῆ καὶ φκιάνει ἓνα ζευγάρι παπούτσια βασιλικά, πηγαίνει σ' ἓνα ράφτη καὶ φκιάνει μιὰ φορεσιά βασιλικιά, καπέλο, κι' ὅλα τὰ χρειαζόμενα τῆς ντυμασιᾶς βασιλικά καὶ σπαθὶ ὀλόχρυσο. Φκιάνει καὶ μιὰ φορεσιά ἀξιωματικοῦ γιὰ τὸν ψαρᾶ.

Αὐτὴ μπροστὰ σὰ βασιλόπουλο ντυμένη κι' ὁ ψαρᾶς ὑπασπιστῆς ἀπὸ κοντὰ μιὰ τὸ δίνουν καὶ στὸ βασιλόπουλο πὺ θὰ τὴν ἔπαιρνε γυναῖκα, κι' εἶχε τὸ κορίτσι τοῦ ἄλλουνοῦ ψαρᾶ.

Μπαίνουν στὸ καφενεῖο πὺ σίγχαζε τὸ βασιλόπουλο καὶ πιάνουν τὶς καρτέκλες καὶ τὸ τραπέζι πὺ κάθονταν αὐτοί.

"Ἐρχεται καὶ τὸ βασιλόπουλο μὲ τὸν ὑπασπιστῆ του νὰ πιεῖ καφέ καὶ βλέπει ἄλλο βασιλόπουλο. Χαιρετιοῦνται καὶ κερνιοῦνται σίδερο, πιὸτὸ ἀκριβὸ πὺ πίνουν οἱ βασιλιάδες.

Τὸ βράδυ τὸ ντόπιο βασιλόπουλο παίρει μουσαφίρι στὸ παλάτι τὸ ξένο. Πὺ ἄλλοῦ θὰ πῆγαινε ἀπὸ τοῦ βασιλόπουλου τὸ σπίτι;

"Ἐπιασαν τὶς κουβέντες.

— Ἔσαι παντρεμμένο; ρωτάει ἡ Ροδοκόκκινη τὸ βασιλόπουλο.

— Μάλιστα, ἀπαντᾷ ἐκεῖνο. Αὐτὴ ἐδῶ εἶν' ἡ γυναῖκα μου καὶ τὴ δείχνει μὲ τὸ χέρι. "Οταν γελᾷ βγάξει ἀπὸ τὸ στόμα γαρούφαλα μαλαματένια. Εἶναι κορίτσι ἐνοῦ ψαρᾶ. Στὸ σπίτι τῆς ἦταν πολὺ ὀμορφη, ἔλαμπε ὁ τόπος ἀπὸ ταύτη, κι' ὄντας τὴν ἐπῆρα χάλασ' ἡ ὀμορφιά τῆς. Σὺ εἶσαι παντρεμμένο;

— "Οχι, ἀποκρίνεται ἡ Ροδοκόκκινη, εἶμαι μόνο ἀρραβωνιασμένο.

Σ' ὀλίγο ἔβαλαν τραπέζι νὰ φᾶν. Κάνοντας σταυρὸ εὐχίεται τὸ βασιλόπουλο:

— Σ' ὑγεία, καλοσώριδες καὶ καλὰ στέφανα.

— Εὐχαριστῶ, καὶ στὰ δικά σου, ἀνταποδίνει ἡ Ροδοκόκκινη.

Μὲ τὸ «καὶ στὰ δικά σου» πὺ τοῦπε ἡ Ροδοκόκκινη μπαίνει σὲ συλλογιά τὸ βασιλόπουλο. Τί «δικά σου» τοῦ λέει ἀφοῦ εἶναι παντρεμμένο;

Τὴν ἄλλη μέρα πάλε τὰ ἴδια. "Οπως ἔπιναν κρασί τοῦ λέει πάλε, «καὶ στὰ δικά σου».

— Γιατὶ μοῦ λές «καὶ στὰ δικά μου στέφανα» ρωτάει τὸ βασιλόπουλο τὴ Ροδοκόκκινη, ἀφοῦ εἶμαι παντρεμμένο.

— Αὐτὴ εἶν' ἡ γυναῖκα σου; τοῦ λέει, ἄς βγάλει ἓνα γαρούφαλο;

Γελᾷ ἐκεῖνη. Πὺ νὰ βγάλει γαρούφαλα. Τὰ εἶχε σώσει.

— Αὐτὴ, δὲν εἶν' ἡ γυναῖκα πὺ θᾶπερνες, ἔξακολουθεῖ ἡ Ροδοκόκκινη, καὶ γέλασε. Καὶ στὸ γέλιο ἀπάνου βγάξει ἀπὸ τὸ στόμα ἓνα γαρούφαλο καὶ τοῦ

το δίνει. Ἡ γυναίκα πού θάπαιρνες εἴμ' ἐγώ. Δέν εἶμαι βασιλόπουλο, εἶμαι βασιλοπούλα.

Κάθεται καί μολογάει ὅλα τὰ πάθια της ἀπὸ τὴν ἀρχή, πῶς πέρασε μὲ τὴν κακιὰ μητροιά, μὲ τὴ γυναίκα τοῦ πρώτου ψαρᾶ, πῶς τὴν ἔρριξαν στὴ θάλασσα καὶ πῶς σώθηκε ἀπὸ τὸν ἄλλον ψαρᾶ.

Τὸ βασιλόπουλο διώχνει ἀμέσως τὴν πρώτη γυναίκα, κάνει λιανὰ κοψίδια τὴ μάνα της πού εἶχεν ἔρθει νὰ ἰδεῖ τὴν κόρη της καὶ παντρεύεται τὴ Ροδοκόκκινη. Γέγονται γάμοι καὶ χαρὲς πού κρατοῦν βδομάδες δλόκληρες.

Κι' ἔζησαν ἐκεῖνοι καλὰ καὶ μεῖς καλύτερα.

Γ Ν Ω Μ Ι Κ Α

Τούτα τὰ γνωμικὰ πού συγκέντρωσα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὰ ἐφηβικά μου χρόνια ὡς τὰ σήμερα (1966), εἶναι γνώμες καὶ ἀποφθέγματα, εὐαγγελικά ρητά, ἐγαλμένα μέσα ἀπὸ τὸ λαό, τὰ φυλλοκάρδια του, τὴ ζωὴ του, τὴν ψυχὴ του, τὴν πείρα του. Εἶναι ὄριμοι καρποὶ πολύχρονου γενεολογικοῦ δέντρου.

Προτοῦ βγοῦν στὸ φῶς τῆς μέρας, στὸ ξάριο, σφυρελατήθηκαν στὸ ἐργαστήρι τοῦ λαοῦ καὶ τελεωτικὰ ἐπεξεργασμένα τριγυρίζουν ἀληθινοὶ μάντιες καὶ χρησμοδότες κι' ἀλάθευτοι σύμβουλοι.

Εἶναι δὲ τόσα πολλὰ πού, δυὸ τρεῖς καὶ περισσότερες γενιὲς ἀσχολούμενες ἀποκλειστικὰ μ' αὐτά, δέν θὰ μπορέσουν νὰ τὰ περισυλλέξουν.

Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας εἶχαν τοὺς σοφοὺς τους κι' ἄφησαν γραφτὴ τὴ σοφία τους, ἔτσι κι' ὁ λαός μας, ἂν κι' ἔζησε μέσα στὸ σκοτάδι, στὸ ὁποῖο τὸν ἔρριξαν οἱ δάρβαραι κατακτητῆς, συνέχισε ἀβοήθητος τὸ ἔργο τῶν προγόνων σοφῶν παραδιδόμενος ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ μὲ τὸν προφορικὸ λόγο. Γιὰ τοῦτο ἔχομε χρέος καὶ καθήκον ἐμεῖς σήμερα νὰ περιμαζέψουμε καὶ διαφυλάξουμε ἀλώβητο τὸν πνευματικὸ αὐτὸν θησαυρό, προτοῦ τὸν καταστρέψει καὶ σκεπάσει ἡ χίμαιρα, ἡ φουρτούνα, ἡ ξένη στρίγλα, πού σὰ φίλος ἔρχεται ὀρμητικὰ καπάνου μας.

Πολλὰ γνωμικὰ εἶναι ἀποφθέγματα ἠθικῶν ἀξιών διαφόρων μεσελέδων (διηγήσεων).

Α

Ἄβουλος ὁ νοῦς, διπλὸς ὁ κόπος.

Ἄγάλια ἀγάλια γένεται ἢ ἀγουρίδα μέλι.

Ἄγαπάει ὁ Θεὸς τὸν κλέφτη, ἀγαπάει καὶ τὸ νοικοκύρη.

Ἄγάπα τὸν ἄλλον κατὰ τὸ χουῖ του.

Ἄγαπῶ κυρὰ νὰ κλάνεις, μὰ ὄχι νὰ τὸ παρακάνεις.

Ἄγγλοι, Γάλοι πατατάδες, Ἴταλοι μακαρονάδες, Ἑλληνῆδες φασουλάδες.

Ἄγιος ὁ, στὸν τόπο του τιμὴ δέν ἔχει.

Ἄγιου τ', καὶ τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τάμα νὰ μὴ τοῦ κάμεις.

Ἄγιου τοῦ, πού δὲ σὲ βοηθάει κερί νὰ μὴ τ' ἀνάψεις.

Ἄγκάθι καλοκαιρινὸ μαρούλι τὸ χειμῶνα.

Ἄγουρα δαμάσκηνα καὶ πικρὲς ἐλιές/ περδικλωμένα ράμματα καὶ γαβῆς δουλειές.

Ἄγουροφάης ὁ, κερδαίνει.

Ἄγῶι τ, ξυπνάει τὸν ἀγωγιάτη.

Ἄ δὲ βρέξει θὰ σταλάξει, ἐσὺ κάμε τὴ δουλιὰ σου.

Ἄδειάζει τὸ μ. . . . νὰ παίξει τὴν ὀμάδα;

Ἄδεια μαντριὰ γεμάτα λόζους.

Ἄδερφή ἢ, τὸν ἀδερφὸ χρυσὸν ἀητὸ τὸν ἔχει.

Ἄδικος ὁ κόπος μου καὶ τὰ παπούτσια χάρη.

Ἄδικος ὁ νοῦς, διπλὸς ὁ κόπος.

Ἄη - Γεωργίου τ', νὰ φέξει.

Ἄη - τ'ς, Σωτήρως τὸ σταφύλι καὶ τῆ Παναγιᾶς τὸ σῦκο.

Αἷμα τ', νερὸ δὲ γένηται.

Αἰτία καὶ θάνατος.

Αἰτία τὸ θέλ' ἢ γύφτισσα νὰ τῆς καεῖ ἢ τοιλούπα.

Ἄκαλεστο τόν, στὸν γάμο τὸν καθίζουνε στὸν πάτο.

Ἄζινητο τ', νερὸ μουχλιάζει.

Ἄκου γέρου συμβουλή καὶ παιδεμένου γνώση.

Ἄκουσιὰ ἢ, εἶναι διακονιά.

Ἄκριβὸς στὰ πίτουρα καὶ φτινὸς στ' ἀλέβρι.

Ἄκριβοῦ τ', τὸ εἶδοσι ἢ φωτιά τὸ τρώει.

Ἄκριβοῦ τ', τὸ τίποτε σὲ χαροκόπου χέρια.

Ἄλαλα μπάλαλα δαυλιὰ καμένα.

Ἄλλα εἶναι τὰ λιθάρια κι' ἄλλα εἶναι τὰ κλωνάρια.

Ἄλλα καλὰ κι' ἄλλα γ... τὴ μάνα τους.

Ἄλλα λέει ἢ πεθερά μου κι' ἄλλ' ἀκοῦν τ' αὐτιά μου.

Ἄλλα λογαριάζ' ὁ γαῖδαρος κι' ἄλλα ὁ γαῖδουριάρης.

Ἄλλα τὰ μάτια τοῦ πουλιοῦ (ἢ λαγοῦ) κι' ἄλλα τῆς κουνουβάγιας.

Ἄλλα ὁ βούβαλος κι' ἄλλα ὁ βουβαλάς.

Ἄλλοιὰ ἀπὸ τὸ δερμένο ὅσο νάρθουν οἱ κριτάδες.

Ἄλλοιὰ νὰ μὴ ξυθεῖς μὲ τὰ νυχάκια σου.

Ἄλλοιὰ στὸν καλομάθητο ὅσο νὰ κακομάθει.

Ἄλλοιὰ στὸν παντεχοῦμενο τῆς γειτονιάς τὸ δεῖπνο.

Ἄλλοιὰ στὸ νεῖο πὺν δέρεται, τὸ γέρο πὺν κοιμάται.

Ἄλλοι νὰ ρίχνουν τὴν πορδὴ κι' ἄλλοι νὰ πέρνουν τὸ φλωρί. (Ἐπάνω στὰ στέφανα-ἔκλασ' ἢ νύφη κι' ὁ ζουμπάρος γιὰ νὰ τὴν ἀποκρούσει εἶπε πὼς ἔκλασ' αὐτός. Ὁ πεθερὸς τάζει ἕνα φλωρί σὲ κείνον πῶκλασε καὶ τὸ δίνει τοῦ κουμπάρου. Ἡ νύφη παραπονοῦμενη ἐκδηλώνεται μὲ τὸ «Ἄλλοι νὰ ρίχνουν τὴν πορδὴ ...»).

Ἄλλοι τρωῶν τὰ μῆλα κι' ἄλλωνῶν μουδιάζουν τὰ δόντια.

Ἄλλοι σκάφτουν καὶ θερίζουν, κι' ἄλλοι τρωῶν καὶ μακαρίζουν.

Ἄλλοι σκάφτουν καὶ κλαδεύουν κι' ἄλλοι πίνουν καὶ μεθᾶν.

Ἄλλοι τρωῶν τὰ μῆλα κι' ἄλλοι τρωῶν τὰ φύλλα.

Ἄλλοι τρωῶν τὰ ρώϊδια κι' ἄλλωνῶν μουδιάζουν τὰ δόντια.

Ἄλλοι τρωῶν τὸ βόϊ κι' ἄλλοι τρωῶν τὴν οὐρά.

Ἄλλο λέει ἢ θειά μου κι' ἄλλο ἀκοῦν τ' αὐτιά μου.

Ἄλλο Μέτσοβο χωριό.

Ἄλλο μπότι μὲ ρακή.

Ἄλλος ἀπὸ τὴν κυρά κι' ἄλλος ἀπὸ τὸν ἀφέντη.

Ἄλλοῦ λείπουν κι' ἄλλοῦ περσεύουν.

Ἄλλοῦ μὲ τρίβεις γούμενε κι' ἄλλοῦ πονάει ἢ κοιλιὰ μου.

Ἄλογο πὺν δὲ βαστάει τὸ σαμάρι τὸ τρώει ὁ λύκος.

Ἄμάκας τῆς, τὸ τσιγάρο γένηται πολὺ μεγάλο.

Ἄμα κινάει, κινάει γεννάει καὶ τὸ βόϊ.

Ἄνάθημα ποιὸν δούλευε τρία καλὰ σαβάτα / κριατινῆς καὶ τυρινῆς καὶ

τ' ἄη - Δωδώρου ἀντάμα.

Ἄν ἄκουε ὁ Θεὸς τὰ ὄρνια θὰ ψάφρααν ὅλα τὰ ζῶα τοῦ κόσμου.

Ἄναψε καὶ στὸ τζαμί κερὶ.

Ἄναψε τοῦ διαβόλου κερὶ νὰ σὲ κάμει νὰ χεσθεῖς.

Ἄν βρέξει τ' ἄη - Λουκᾶ σπείρε στάρι στά βουνά. / Κι' ἂν δὲ βρέξει

τ' ἄη - Λουκᾶ σπείρε στάρι στά βαρκά.

Ἄ(ν) δὲ σκούξει τὸ παιδί δὲν τὸ κουνάει ἢ μάνα.

- Ἄ(ν) δὲ συμπή(σ)εις τῇ φωτιά δὲν ἀνάφτει.
 Ἄ(ν) δὲν ταίριαζε δὲ συμπεθέριαζε.
 Ἄν δὲ χάσεις δὲν κερδαίνεις.
 Ἄνέβηκε στ' αὐγὸ κι' ἔφτακε τὸν οὐρανό.
 Ἄν εἶχ' ἢ ζούρλια κέρατα θὰ φαίνονταν σὲ ὄλους.
 Ἄνεμομαζώματα διαλοσκορπίσματα.
 Ἄνθρωπος ὁ πολυβούλης κι' ὁ Θεὸς ὁ κοινοβούλης.
 Ἄνθρωπος ὁ, τὸν ἄνθρωπο, ἀτός του κι' ἀπατός του / κάνει κακὸ τοῦ λόγου του καὶ χαίρει ὁ ὀχτρός του.
 Ἄν κάμω καὶ φλεβίσω (εἶπ' ὁ Φλεβάρης) φλέβες θὰ τσακίσω κι' ἂν καὶ γυρίσω, καλοκαίρι θὰ μυρίσω.
 Ἄν σὲ βάλω στὸ σακκὶ θὰ σὲ βάλω γιὰ καλά.
 Ἄν κάτσεις νὰ λογαριά(σ)εις καρφιά καὶ πέταλα ποτὲ γαῖδαρο δὲν παίρεις.
 Ἄντάμα κουβεντιάζομε καὶ χώρια ἀκοῦμε.
 Ἄντάρα ἢ, τῷ Βρουσύνας, ὁ ἀγέρας τῆς Ὀσδίνας, τὰ ζαγάρια (τοῦρκοι) τῷ Μινίνας.
 Ἄντὶ νὰ στίξει ἢ θύρα στρίζει τὸ παράθυρο.
 Ἄντράλα στὸ χάνι νερὸ στὰ φασούλια.
 Ἄντρας ὁ, παινεσιάρης κι' ὁ σκύλος ὁ κορδονούρης.
 Ἄνύπαντρος προξενητὴς γιὰ λόγου του γυρεύει.
 Ἄν φτύσω ἀπάνου φτυῶ τὰ μουστάκια μου, ἂν φτύσω κάτου φτυῶ τὰ γένεια μου.
 Ἄπιδια φρωμένα κάτσε μέτρα τὶς οὐρές.
 Ἄπιδι τ', ἔχει πίσω τὴν οὐρά.
 Ἄπιδι τ', κάτου ἀπὸ τὴν ἀπιδιὰ θὰ πέσει.
 Ἄπλυτο τ', μαλλὶ κι' ἢ κοπέλλα δὲ φαίνονται.
 Ἄπὸ ἓνα χάρο φέω, σ' ἄλλο χάρο καταντάω.
 Ἄπὸ μεθυσμένο καὶ μικρὸ παιδί μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια (ἢ ὄλα τὰ μυστικά).
 Ἄπὸ ντίπ κι' ἀλλότελα, καλὴ κι' ἢ Παναγιώταινα.
 (Ἄ)πόστασες γέροντα; ποιὸς σὲ ρωτάει;
 Ἄπὸ τὰ καλὰ τὰ συναγμένα παίρ' ὁ διάλογος τὰ μισά, κι' ἀπὸ τὰ κακὰ τὰ συναγμένα αὐτὸν κι' αὐτά.
 Ἄπὸ τὰ στεγνὰ καίονται καὶ τὰ χλωρά.
 Ἄπὸ τὴ μιὰ μεριά «σσο» κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη «κούτσ».
 Ἄπὸ τὴν Πόλη ἔρχομαι καὶ στὴν κορφή κανέλα.
 Ἄπὸ τὴ μιὰ μεριά κάνει τὸ φίλο κι' ἀπ' τὴν ἄλλη σοῦ κάνει τὸ λάκκο.
 Ἄπὸ τί σκάζ' ὁ διάλογος; — Ἄπὸ τὴν πορδὴ τοῦ πεθαμένου.
 Ἄπ' ὄ,τι φοριέται κλέφτη δὲ φοβιέται.
 Ἄπὸ τὸ καρφὶ χάνεις τὸ πέταλλο.
 Ἄπὸ τὸν κῶλο ποῦσεσαι σύ, καλὰ ποῦ τρῶς καὶ κότες (εἶπ' ἢ ἀλουποῖ στὸ ἀλουπόπουλο ποῦ καμώνονταν πῶς θὰ φάει βόϊδια).

(Συνεχίζεται)

ΔΑΣΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ *

Ζάβραχο - ζάβραχο κ. ζαβροῦχο (τὸ) ὄρος κατὰ μῆκος τῶν ὄριων τῶν Ν. Ἰωαννίνων καὶ Θεσπρωτίας. Παρὰ τοὺς νοτίους πρόποδας αὐτοῦ συμβάλλουσι οἱ χεῖμαρροι Ἀχέρων καὶ Τσαγκαριώτικος, νοτιοδυτικῶς δὲ ζεῖται ἡ περιοχὴ τῆς ἀποξηρανθείσης Ἀχερουσίας λίμνης. Καὶ ἐδῶ παρατηροῦμεν τὸ ἐπιτακτικὸν —ζα καὶ βράχος, τουτέστιν ἐντελῶς βραχῶδες ὄρος, ὀλοπέτρινον. (Βλ. Ζάλογγον).

Ζαγάρι (τὸ) κρηνηγιζὸ σκυλί, τὸ θῆλυ ζαγάρα καὶ μτφ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ἐξευρίσκει τρόπους ἐπιτυχίας μὲ ὁποιαδήποτε μέσα, ἀκόμη καὶ ἀθέμιτα. Στὴν τελευταία περίπτωση καὶ «παλιοζάγαρο». Τὸ περιεργον εἶναι ὅτι ἐνῶ ἐκείνο ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σκυλί, εἶναι ἡ πίστις του καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλίαν καὶ τὸ δημοτ. τραγούδι, χαρακτηρίζεται ὡς κατ' ἐξοχὴν ἄπιστον καὶ ὑπουλὸν ζῶον:

Ὁ Βελῆ Γκέκας τὸ σκυλί, τὸ ἄπιστο ζαγάρι.

(βλ. κίων κ. σκύλος).

Ζαγάς (ὁ) καὶ ζαγάδα (ἡ) ὁ κλιμακωτός, ὁ ἀμφιθεατρικός. «Ὁ τόπος εἶναι ὅλος ζαγάδες - ζαγάδες» δηλ. μὲ πεζούλια ἀπανωτά. Προκειμένου περὶ γεωργικῶν καλλιεργειῶν ἐπὶ κεκλιμένων ἐδαφῶν, αἱ ἐπιφάνειαι διευθετοῦνται κλιμακωτὰ εἰς ἐπίπεδα ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τοίχων ἐκ ξηρολιθιάς. Ὅταν ἡ κλίσις ὑπερβαίνει τὸ 30 τοῖς 100 ἢ κατασκευῆ πεζουλιῶν ἢ ζαγάδων εἶναι διὰ Νόμου ὑποχρεωτικὴ (βλ. πεζούλι).

Ζαγόρι (τὸ) περιοχὴ τοῦ Ν. Ἰωαννίνων ἐκτάσεως 3600 τ. γλμ. ἀποτελοῦσα ὄροπέδιον κείμενον μεταξὺ Μιτσικελίου καὶ Τύμφης. Ὁρίζεται Ἀνατολικῶς ἀπὸ τὴν περιοχὴν Μετσόβου, διὰ τῆς ὁποίας, μέσω τοῦ ἀνχένου Κατάρρα συνεχεται πρὸς τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ἀσπροποτάμου. Βορείως ὑπὸ τοῦ ποτ. Ἀῶου, Δυτικῶς ἀπὸ τὸν διαύλον Ἰωαννίνων καὶ διὰ τῆς Βίγλας ἀπὸ τὴν χειμαρροκοιλιάδα τοῦ Βίκου καὶ Νοτίως ἀπὸ τὴν κορυφογραμμὴν τοῦ Μιτσικελίου, τὸν ἀνχένα τοῦ Δρίσκου καὶ τῆς δυτικῶς τῆς χειμαρροκοιλιάδος τοῦ Μετσοβίτικου, βουνοσειρᾶς. Περιλαμβάνει περὶ τὰς 46 κοινότητες καὶ συνοικισμοὺς καὶ διαιρεῖται διὰ τοῦ χειμάρρου Βάρδα, εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικὸν Ζαγόρι. Πρωτεύουσα κοινότης τοῦ Α. Ζαγορίου εἶναι τὸ Γρεβενήτι, τοῦ Δ. οἱ Κῆποι (Μπάγια) ἐνθα καὶ ἔδρα Δημοσίων Ἀρχῶν.

Τὰ ἐδάφη τοῦ Ζαγορίου εἶναι κυρίως δασικά καὶ κτηνοτροφικά καὶ διὰ τοῦτο ἡ περιοχὴ εἶναι πλουσιωτάτη εἰς δάση καὶ βοσκάς. Ἡ βορεία περιοχὴ τοῦ Δ. Ζαγορίου ἦτοι ἡ περιοχὴ τῶν Κοινοτήτων Ἡλιοχωρίου, Βουσοχωρίου, Λαΐστης, Τσεπελόβου, Σκαμνελίου, Ἐλατοχωρίου καὶ Βωβούσης καθὼς καὶ ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ τοῦ Α. Ζαγορίου καλύπτεται ἀπὸ πελάξιναι ὑψηλὰ δάση κωνοφόρων, ἦτοι Μάυρης Πεύκης, Λευκοδέρμου Ἐλάτης εἰς μικρὸν ποσοστὸν, καὶ Ὁξυᾶς. Ἡ ὑπόλοιπος περιοχὴ καλύπτεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ δάση φυλλοβόλων δρυῶν, ὀλίγην Ἐλάτην καὶ πρεμνοφυεῖς πρίνους. Ἐντεῦθεν ἀκμάζει καθ' ὅλην τὴν περιοχὴν ἡ δασοπονία, ἐκτελοῦνται δὲ καὶ ἔργα ἀναδασώσεων καὶ ἀντιχειμαρρικά.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 351.

Κατά δὲ τὴν τριετίαν 1957 - 1959 ἡ περιοχή τοῦ Δυτικοῦ Ζαγορίου ἀπετέλεσε μέρος τῆς Πειραματικῆς ζώνης Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως, πλὴν ἀνεπιτυχῶς.

Τὰ κτηνοτροφικὰ ἐδάφη τοῦ Ζαγορίου ἀπλούμενα κυρίως ἐπὶ τῆς ὑπαλιπ-
κῆς ζώνης τῶν ὀρέων κ. σπανά, ζάροκο κ. γκόλο, ἀποτελοῦν θερινὰς βοσκάς, ἔνθα ἀκμάζει ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία, ἐνῶ ἐντὸς τῶν χωρίων διατηρεῖται ἡ ἡμιοικόσιτος χωρική κτηνοτροφία, μόλις δὲ ἐπ' ἐσχάτων ἤρχισε νὰ δημιουργεῖται ὁ τύπος τῆς σταυλικῆς κτηνοτροφίας διὰ τῆς ἐκτροφῆς ἀγελάδων καὶ βοῶν, προηγουμένων τῶν κοινοτήτων Ἀσπράγγελοι καὶ Βωβοῦσα. Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν δασῶν καὶ τῶν βοσκοτόπων εἶναι κοινοτικόν, αἱ δὲ ἐξ αὐτῶν πρόσοδοι ἀποτελοῦν τὸν πλοῦτον τῶν κοινοτήτων.

Ἡ ὀρεινὴ γεωργία εἶναι πτωχὴ, ἰδία μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀμπελώνων ὑπὸ τῆς φυλλοξήρας. Αἱ ἀροτραῖαι καλλιέργειαι εἶναι ἀσύμφοροι λόγῳ τῶν μικρῶν τῶν ἀποδόσεων καὶ ἐνδείκνυνται νὰ ἐγκαταληφθοῦν. Μόνον αἱ κη-
παῖται καλλιέργειαι εἶναι ἀποδοτικαὶ καὶ εἰδοκιμοῦν, κυρίως ἡ πατάτα, ὁ φασόλος καὶ τὰ τριφύλλια. Τὸ δενδροκομικὸν μέλλον τοῦ Ζαγορίου εἶναι εὐοίωνον διότι ὁ τόπος εἶναι ἐπιδεικτικὸς ἀναπτύξεως τῆς δενδροκαλλιέργειας, κυρίως τῆς καρυᾶς, λεπτοκαρυᾶς, μηλιάς, κερασιάς καὶ ἄλλων εἰδῶν.

Παλαιότερα, ὁ θηροματικὸς πλοῦτος τῆς περιοχῆς ἦτο μέγας. Ἐντὸς τῶν πυκνῶν δασῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀπορρώγων κορυφῶν τῶν ὀρέων διαιτῶντο παν-
τὸς εἶδους θηράματα, ὡς ἀγέλαι ἀγρίων αἰγῶν, δορκάδων, ἀγριογουρούνων, ἀ-
κόμη καὶ θηρίων. Ἄρχοι, λύκοι, ἀλώπεκες, τσακάλια κ.ἄ. σὺζονται ἀκόμη εἰς ἱκανὸν πλῆθος. Ἐπίσης καὶ λαγωοί, πέροδικες κλπ. Ἡ πανὶς αὕτη ὀσημέραι ἐλατ-
τοῦται καὶ τείνει νὰ ἐκλείψῃ, φροντὶς καταβάλλεται διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῆς πέστροφας ἐντὸς τῶν ποταμίων ὑδάτων τῆς ὑψηλῆς περιοχῆς.

Εἰς τὸ Ζαγόρι δὲν παρατηρεῖται ἐπίδοσις εἰς τὴν βιοτεχνίαν καὶ οἰκιακὴν χειροτεχνίαν, ἤτοι τὴν ὑφαντικὴν, ταπητουργίαν, κεντιτικὴν, ὡς τοῦτο παρατη-
ρεῖται εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἠλείου (Μέτσοβον, Κόνιτσαν κλπ.) εὐρίσκεται δὲ κάπως παρὰμερον καὶ ἄγνωστον ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως.

Ζακόρι (τὸ) λ. σλαβικῆς προελεύσεως, σημαίνουσα ἔθιμον, συνήθειον. Παροιμ. «Κάθε τόπος καὶ ζακόνι, κάθε μαχαλᾶς καὶ τάξη.» Καὶ τὸ δημ. τραγ. τῆς Ἀναγνώστυνας: «Κακὸ ζακόνι πῶχετε ν' ἐσεῖς οἱ Ζαγορίες». Λέγεται καὶ ἐπὶ ἐπαγγελματικῶν ἐθίμων καὶ συνηθειῶν. Τὸ ζακόνι τῶν ραφτάδων, τῶν θαγε-
νάδων, τῶν τσαγγαράδων. «Ζακόνι τὸ ἔχουν οἱ τσαγγαράδες νὰ κάνουν τσαγ-
γαροδευτέρα.»

Ζαλία (ἡ), ζαλίκα (ἡ), ζαλίκι (τὸ), κ. ζαλίκωμα, Ζάλος (ὁ). Τὸ βάρος, τὸ φορτίον καὶ ἡ ποσότης αὐτοῦ, ἡ μεταφερομένη κυρίως ἐπὶ τῶν ὄμων τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκόμη καὶ ὡς τρόπος μεταφορᾶς λέγεται, ὅσον τὸ κουβάλησα ζα-
λίκα, ἀντὶ τῶν ὄμων. Τὸν πῆρα ζαλίκα κλπ. Λέγεται καὶ ζάλωμα καὶ ρῆμα, ζα-
λώνω (—ομαι) κ. ζαλιζώνων (—ομαι). Συνήθης τρόπος μεταφορᾶς ἐλαφρῶν φορτίων, ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς. Ἔτσι μεταφέρονται ρούχα, τροφίμα, ξύλα κ. θάμνοι ἀπὸ τὸ δάσος, νερὸ μέσα εἰς βουτσέλες ἢ βαρέλες κ.ἄ. Τὸ ζαλίκωμα γίνεται τῇ βοηθείᾳ τριχιάς καταλλήλως τοποθετουμένης ὥστε νὰ περιβάλλῃ τὸ φορτίον καὶ διὰ τῶν ὄμων ὑπὸ τὰς μασχάλας καταληγούσης ἔμπρο-
σθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ μεταφορέως. Ἐὰν κατὰ λάθος ἡ τριχιά τοποθετηθῇ τ' ἀ-
νάποδα, τοῦτο εἶναι κακὸ σημάδι, προμηνῶν θάνατον ἢ βαρεῖαν ἀσθένειαν. Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ κακοῦ, τεμαχίζεται καὶ ἀπορρίπτεται ἡ τριχιά.

Ζάλο (τὸ) τὰ ζάλα. 1) Ἴχνος, πατημασιά, βηματισμὸς «Βοῆζε τὰ ζάλα του», τὸν ἀνεκάλυψε. «Ἀπὸ δῶ πάνε τὰ ζάλα» ἐπὶ ἰχνηλασίας. 2) Πῆδημα, σάλ-
το, δρασελιά. «Ἐνα ζάλο εἶναι αὐτὸς ὁ τόπος». «Δὲν κάνεις ἕνα ζάλο νὰ μᾶς φέρεις γρῦο νερό;» Καὶ κατὰ πλεονασμὸν, ζαλοπηδήματα.

Ζάλογγο (τὸ). Ὁ βαθύς, ὁ πυκνὸς λόγγος, τὸ βαθύξυλον δάσος. Ἰδίως

οὔτω χαρακτηρίζεται δάσος προεινουρές, με χαμόκλαμα, καθιστώντα δυσχερῆ τὴν διὰ μέσων αὐτοῦ διάβασιν. Πολλαχού τοπωνύμια. Ὀνομαστόν τὸ βουνὸ Ζάλογρον ἐν τῷ Ν. Πρεβέζης, ὅπου ἐγένετο ἡ καταστροφή τῶν Σουλιωτῶν καὶ ὁ ἠρωϊκὸς χορὸς τῶν Σουλιωτισσῶν.

Ἡ λέξις φαίνεται σύνθετος ἐκ τῆς λ. λόγγος καὶ τοῦ ἐπιτατικοῦ μορίου ζα, ὅπως ζάπλουτος = βαθύπλουτος. Ζαβλακώνω (—ομαι) ἀποβλακώνων (—ομαι) πλήρως βλακώνων κλπ. Ζάβραχος (βλ. λ.) δὲν γνωρίζω δὲ ἂν πρέπει νὰ συσχετισθῇ μετὰ τὸ ἀρχ. ζάθεος, ὅπερ χρησιμοποιεῖται ἐπὶ τόπων, ὡς ζάθειον ὄρος, πάρα πολὺ ὑψηλὸν ὄρος. Τὸ «θεός» ἔχει ἐπιτακτικὴν σημασίαν ὡς ἐν τῇ Νεοελληνικῇ θεότρολλος, θεοπάλαβος, Θεόπετρα (χωρίον ἐν τῇ Ἐπαρχ. Καλαμπάκας). Ὅμοιον καὶ τὸ ζάκοτος, ὁ ἔχων πολὺν κότος, χολήν, ὄργην, ὁ ὑπερβολικὰ ὠργισμένος.

Ζαμάνι (τό) λ. τουρκ. προελεύσεως, σημαίνουσα χρονικὸν διάστημα, μακρὸν χρόνον. Φράσις, «χρόνια καὶ ζαμάνια» ἦτοι πολὺς χρόνος ἐπέρασε ἔκτοτε. Ἀρχὴ παραμυθιοῦ «Μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ κι' ἕνα παλιὸ ζαμάνι κλπ.». Καὶ εὐτραπέλως: «Μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ κι' ἕνα παλιὸ ζαμάνι, εἶχαν οἱ Τοῦρκοι ραμαζάνι...» ὅταν ὁ παραμυθῆς δὲν ἔχει τί νὰ εἰπῇ. Ἀπαντᾷ καὶ κύριον ὄνομα (ἐπίθ.) Ζαμάνης.

Ζαμπάκι (τό). Ὁ Νάρκισσος, *Narcissus tazetta* L., εἶδος ἀνθοκομικὸν καλλιεργούμενον εἰς πολλὰς ποικιλίας διὰ σκοποῦς καλλωπιστικῆς. Τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ κοινὸν καθ' ἅπασαν τὴν χώραν.

Ζαρκάδι (τό) γενικῶς τὸ ζῶον. Τὸ ἄρρεν ζαρκαδος κ. ζάρκος (ὁ), τὸ θῆλυ ζαρκάδα, ἡ δορκὰς *Cervus capreolus* L. Πρόκειται δι' ἕνα ἐκ τῶν εὐγενῶν θηραματικῶν εἰδῶν τῆς χώρας, ὑπαγόμενον εἰς τὴν οἰκογ. τῶν ἐλαφοειδῶν. Διακρίνεται διὰ τὴν ὠκυποδίαν του. Ἡ δημοτικὴ Μοῦσα ψάλλει

Ποιὸς εἶναι ἄξιος καὶ γρήγορος νὰ τρέξῃ σὰν ζαρκάδι
τριῶν μερῶν περλάτιμα τρεῖς ὥρες νὰ τὸ κάμῃ...

Λόγω τῆς ὑπολεύκου κωλαριάς του, ὀνομάζεται καὶ φεγγαροῦτος καὶ ἀσπροκωλιάς. Ἡ λαογραφία τοῦ ζαρκαδιοῦ εἶναι πλουσιωτάτη. Μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἡ ὄρεινὴ ὕπαιθρος καὶ μάλιστα ἡ Πίνδος καὶ εἰδικώτερα ἡ Ἡπειρος, ἐκοσμεῖτο ἀπὸ κοπάδια ζαρκαδιῶν τὰ ὅποια ὡς φαίνεται τελείως ἤδη ἐξέλιπον.

Τπν. ἐλάχιστα, ὅσον Ζαρκαδόρρομα. Ἐπώνυμον Ζαρκάδας καὶ Παπαζαρκάδας. Τὸ ὄν. ζαρκάδι, φαίνεται παραφθορὰ τοῦ δορκὰς, ἴσως ὅμως νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ σλαβ. ζάρκο (βλ. λ.).

Ζάρκος (ὁ) κ. Ζόρκος καὶ κατ' οὐδ. ζάρκο. Ὁ γυμνός, ὁ ἄντυτος, ὁ σπανός, ὁ ξεδάσωτος. Γυμνός τόπος, βουνό, νῆσος, τὸ γυμνὸ ζῶον, τὸ στερούμενον δασυμάλλου μηλωτῆς, τὸ σπανό. Ἐντεῦθεν πιθανῶς ζαρκάδι. Λέγεται καὶ μαδαρό, ἰδίᾳ ἐν Κρήτῃ, ἔνθα τὰ Λευκά Ὄρη καλοῦνται κν. Μαδάρες καὶ ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει, νησίς Μαδουρή. Ἡ λέξις εἶναι ἐν μεγάλῃ χρήσει εἰς τὴν Ἡπειρον, συνηθέστατα λέγουν «στὸ ζάρκο» ἢ «τὸ (κοινοτικὸ) σύνορο τραβάει ἀπὸ δῶ ἴσα στὸ ζάρκο». Τπν. Ζαρκοκρανιές, ἦτοι Κρανιές στὸ ζάρκο ἐπὶ τοῦ Μιτσικελίου (κοιν. Ζονδήλας).

Ζάστανο (τό) στενωπός, διάβασις ἐπικίνδυνος, μέρος δυσχερές, κακοτοπία. Λέγεται καὶ ζάστενο. Πολλαχού τπν. ὡς ἐν Ὑδρα, ἀπόκορμνον παράλιον μέρος ἀπὸ τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα κατεκορήμιζον τοὺς γέροντας. Ἐν Ἀττικῇ Ζαστάνι, χαμηλὸ βουνὸ παρὰ τὸ χωρίον Βαρονάβα.

Ζαφοράς (ὁ) κ. Ζαφορὰ (ἡ) τὰ κιτρονόχρου ἢ πορτοκαλλόχρου στίγματα τοῦ ἀνθους τοῦ φ. Κρόκος *Crocus sativus* τοῦ ὁποίου ἀπαντοῦν ἐν Ἑλλάδι 17 εἶδη. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ καλλιεργούμενος κρόκος χάριν ἀρωματικῶν, φαρμακευτικῶν καὶ καλλωπιστικῶν σκοπῶν. Ἀνὰ τὰς κοιλιάδας καὶ δειράδας τῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου ἀφθόνως συνηγήσαμεν τὸν C. Hardiwigdianus. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐγένετο μεγάλη συλλογὴ καὶ ἐμπορία ζαφορᾶς. Ἐξήγε-

το εις Γαλλίαν και εν γενει εις τας χώρας της Δύσεως όπου εχρησιμοποιεϊτο εις την βαφικην. Η ζαφορά της Ανατολης εθεωρεϊτο πεντάκις ανωτέρα της εν Γαλλία και Αγγλία παραγομένης. Η λέξις, γαλλιστι safran, φαίνεται προελεύσεως αραβοπερσικῆς = κίτρινος.

Ζελενιά (ή) τὸ δασοβοτ. εἶδος *Phyllirea media* L. τὸ ἀλλαχοῦ λεγόμενον φιλίκι εἶδος ἀειθαλὲς τῆς ζώνης τῶν σκληροφύλλων δασῶν. Τὸ φυτόνομα ἐπιχωριάζει κυρίως κατὰ τὴν Ἐπαρχίαν Σαγιαάδος, ἔνθα φύεται ἀφθόνως περὶ τὴν Μονὴν Γηρομερίου.

Ζερόβος (ἐπιθ.) ἀριστερός. Ὡς οὖσ. ὁ ἀριστερόχειρ. Ὡς ἐπίθ. ζερόβα, ἀριστερά. Καὶ ζερόδεξα, ἤτοι δεξιὰ κι' ἀριστερά. Ἡ ἔκφρασις συνήθης εἰς τὴν ναυτικὴν διάλεκτον. Ζερόβ, ὡς οὖσ. λέγεται καὶ τὸ ἀνήλιο, ἡ ἀποσκιαδερχὴ κλιτύς. Τόπος ζερόβος, ἤτοι ἀπόκρημνος, κατοτοπία. Δέντρο ζερόβ, στρεβλόν, στρεψόινον, δυσκατέργαστον. Δάσος ζερόβ, δύσβατον, δυσκόλως ἐκμεταλλεύσιμον. Γενικῶς, λέγεται ἐπὶ προσώπων καὶ πραγμάτων, ἀκόμη καὶ ἐπὶ ἀφηρημένων ἐννοιῶν.

Ζεροντελιά (ή) τὸ ἡμιωποροφόρον εἶδος *Prunus Pseudourmeniaca* Herdt. et Sarf. ἐν Θεσπρωτία. Ὁ καρπὸς ζέροντελο (Τσάκας) Βλ. Κορομηλιά.

Ζευγάρι (τὸ) ζεῦγος ἀροτήρων βοῶν. Κατ' ἐπέκτασιν ἢ ἔκτασις ἢ δυναμένη νὰ ὀργωθῆ ἐντὸς μιᾶς ἐργασίμου ἡμέρας, ὀνομαζομένη καὶ ζευγαριά. ὡς, λ.χ. «χωράφι μιᾶς ζευγαριάς». Καὶ ρ. ζευγαρίζω καὶ ἡ προᾶξις ἐπίσης ζευγάρι, ὡς «κάνω ζευγάρι» ἢ «αὔριο ἔχω ζευγάρι» ἢ «καιρὸς γιὰ ζευγάρι» κλπ. Ζευγάς, δὲ καὶ ζευγαῶς, ὁ γεωργός, λεγόμενος ἐκ τούτου καὶ ζευγίτης. Παροιμ. «ὁ ζευγίτης κάθε χρόνο λογαριάζει νὰ πλουτίσῃ» ἐπὶ τῶν τρεφομένων μὲ ματαίας ἐλπίδας.

Καὶ ὁ δημοτικὸς τραγουδιστῆς

Ζευγάς ζευγάριν ἔκαμνε στὸν κάμπο στὸ λιβάδι

(Ὁ χάρος κι ὁ ζευγάς. Νίσυρος)

Ζευγολατεϊό, Ζευγηλατεϊόν (τό). Σημαίνει ἀγρόκτημα. Σήμερον ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως δὲν ἀπομένουν εἰμὴ τοπωνύμια τινα ἢτοι ὀνόματα χωρίων καὶ θέσεων, ἐν Κορινθία, Ἀχαΐα, Μεσσηνία, Νομῶ Σερρῶν κ.ά. Ἐπίσης καὶ τινες λέξεις, ὡς ζευγολάτης, ζευγολατῶ κ.ά. Παλαιότερον ὅμως καὶ δὴ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, κατὰ τὸν Νόμον περὶ γαιῶν τὸ ζευγολατεϊόν ὠρίζετο ὡς «ἔκτασις γῆς προσοδοφόρου καλλιεργουμένη ὑπὸ δύο βοῶν.» Ἡ ἔκτασις τοῦ ὄλου ἀγροκτήματος τοῦ συνιστῶντος ζευγολατεϊόν, ὠρίζετο, ἐὰν μὲν ἐπρόκειτο περὶ καλῆς ποιότητος γαιῶν εἰς 70 - 80 στρέμματα τουρκικά. Ἐπὶ γαιῶν δευτέρας ποιότητος ἢ ἔκτασις ἀνήρχετο εἰς 100 στρ. Ἐπὶ δὲ γαιῶν κατωτέρας ποιότητος εἰς 130 στρ. Τὸ τουρκ. στρέμμα εἶχε ἐμβαδὸν 1600 τ.τ. πήχεων ἢτοι 900 τ.μ.

Εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ ζευγολατεϊοῦ περιλαμβάνοντο αἱ ἐν αὐτῷ πάσης φύσεως οἰκοδομαὶ καὶ ἀποθῆκαι, τὰ ζῶα, τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ ἐν γενει πάντα τὰ χρήσιμα εἰς τὴν γεωργίαν εἶδη. (Βλ. ἀρθ. 131 τοῦ ἀπὸ 7 Ραμαζάν Αὐτοκρο/κοῦ Δ/τος 1274 ἢ 1856).

Ζεύλα (ή) ἢτοι ἡ ζεύλα ἢ ζεύγη. Τὸ καμπύλον τμήμα τοῦ ζυγοῦ (βλ.λ.) ὑπὸ τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται ὁ τράχηλος τῶν ζῶων. Ζεύλα, ἐπίσης διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ στεφάνι ἢ κουλούρα εἰς τὸ ρέθι (βλ. λ'.) διὰ τὴν ἀνάρτησιν τροκανίου εἰς τὰποιμενικὰ ζῶα.

Ζητιάνος — α. Ὁ ζητιάνος εἶναι βέβαια, ὁ ἔσχατος εἰς τὴν κοινωνικὴν κλίμακα πολίτης, ἐστερημένος πάσης τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, ἐφ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι τόσον εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ὅσον καὶ «ἀπὸ παντὲς» ἐξετιμῶντο μὲ βάσιν τὸν πλοῦτον των, μὲ μοναδικὴν ἐξαιρέσιν τὸν περιβόητον ἐκείνον Διογένη τὸν ἀρχαῖον, ὁ ὁποῖος ἦτο πάμπτωχος, ὄχι διότι δὲν εἶχε πλοῦτη, ἀλλὰ διότι δὲν ἤθελε νὰ ἔχη. Ὡστόσο ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας, κατὰ τὴν λαϊκὴν δόξαν καὶ ἔκφρασιν «ζητιάνος μὲ τιμὴ καὶ μὲ δόξα». Ὁ παππᾶς. (Βλ. Κρυάρη. Ἀ-

νάλεκτα Κοιτιζῆς Λαογραφίας).

Ζίγρα (ἡ) τὰ βοτ. εἶδη (*Cataegus monogyna* Jacq. καὶ *C. oxyacantha* L. τῶν ὁποίων ἡ δημώδης Βοτανικὴ δὲν κίμνει διάκρισιν. Κατ' ἐπέκτασιν ζίγρες ὀνομάζονται καὶ ὅλα τὰ εἶδη τὰ προσομοιάζοντα πρὸς αὐτὰ καὶ τὰ ὅποια λόγῳ τῶν χαμηλῶν καὶ ἀκανθωδῶν κλώνων τῶν παρακωλύουν τὴν διάβασιν μέσῳ αὐτῶν. Πολλαχοῦ πν)α, ὡς ἐν τῇ Ἑπαρχ. Καλαμπάκας τὸ ἰδιωτικὸν δάσος «Ζίγρα - Μερίτσα» παρὰ τὸν Μύκανην.

Ζίλι (τὸ) μικρὸ κουνουράκι ἀναρτώμενον εἰς νεαρὰ ποιμενικὰ ζῶα, ὡς ἀρνάκια, κατοικίγια, μοσχαράκια. (Ζαγόρι).

Ζιμπούλι καὶ ζουμπούλι (τὸ). Τὸ ἀνθοκομικὸν φυτὸν Ἰάκινθος *Hyacinthus orientalis* L. Τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ εἰς ὅλην τὴν χώραν. Καλλιεργεῖται εἰς πολὺς ποικιλίας, χάριν καλλωπιστικῶν σκοπῶν.

Ζιζυφιά (ἡ) *Zizyphus sativa* Gaertn. οἱ καρποὶ τὰ ζίζυφα, ἐν Κερκύρα ζίνζολες (ἐκ τοῦ Ἰταλ.). Εἶδος τῶν ὑποτροπικῶν χωρῶν εὐδοκιμεῖ παρ' ἡμῖν εἰς τὸς μεσημβρινὰς περιοχάς, ἐν Ἠπείρῳ κατὰ τὴν παράλιον περιοχὴν εἰς τὸ Ἰόνιον. Ἡ παρουσία τοῦ εἶδους διαπιστοῦται ἱστορικῶς ἀπὸ τῆς XII δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου δι' ἐκθλίψεως ἐλάμβανον σακχαρώδη ὕλην. Ἡ σημερινὴ του ὀνομασία εἶναι ἀραβικῆς προελεύσεως.

Διὰ τὸ εἶδος *Z. spina - Christi* ἐπικρατεῖ ἡ παράδοσις ὅτι ἐκ τῶν ἀκανθοφόρων κλάδων του ἐπλέχθη ὁ ἀκάνθινος στέφανος τοῦ Χριστοῦ.

Διὰ τὸ εἶδος *Z. lotus* πιστεύεται ὅτι ἦτο ὁ λωτὸς τοῦ Ὀμήρου δι' οὗ ἐτρέφοντο οἱ Λωτοφάγοι.

Ζόγια (ἡ) κ. δζόγια, ὁ πλέκτης, ὁ στέφανος ὁ γαμήλιος, ἀπὸ ἄνθη, κλώνους κλωρούς, μὲ κορδέλλες ἢ νήματα πολύχρωμα καὶ χρυσᾶ νομίματα. Καθ' ὄν χρόνον γίνεται τὸ πλέξιμον τῆς ζόγιας τὰ κορίτσια ἄδουν νυφιάτικα τραγούδια καὶ προσφέρεται εἰς τὴν νύφη τὴν ὥρα τῆς στέψεως. Χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς κολακευτικῆ· προσφώνησις «τζόγια μου», ὅπως καὶ εἰς τὸν στίχον ἀπὸ κάλαντα: «Θᾶρθω τζόγια μου νὰ σ' εὔρω». Ἐπίθ. Τζόγιας.

Ζουβίνι (τὸ) πλ. ζουβίνια. Τὸ ἀπομένον κότσαλο τῆς ρόκας τοῦ καλαμποκοῦ μετὰ τὸ ξεσπείρισμα. Ἐν Πελοποννήσῳ, λουμπούκι. Ὁμοίως ζουβίνι λέγεται καὶ τὸ κέλυφος τοῦ καστανίου. (Ζαγόρι).

Ζουμπέκι (τὸ) ζουμέκι. Ἐν Ζαγορίῳ ἡ μουστολαμπάδα ἢ ἄλλως σουτζούκι. Διπλῆ σειρά καρυδόφυνης περασμένης εἰς κλωστὴν ἢ ράμα, ἐπικαλύπτεται διὰ περιχύσεως μὲ μῆγμα ἀπὸ μούστον καὶ ἄλευρον. Ἀφίνεται νὰ στεγνώσῃ εἰς τὸν ἥλιον καὶ νὰ στερεοποιηθῇ. Ἀποτελεῖ εἶδος γλυκίσματος.

Ζοχάδι καὶ ζοχάρι (τὸ βοτ. εἶδος *Lactuca virosa* L.

Ζοχαδικό, κατὰ Χελδράϊχ τὸ βοτ. εἶδος *Teucrium polium* L.

Ζοχαδόχαρτο (τὸ) κατὰ Σίμπθορπ, τὸ βοτ. εἶδος *Ficaria grandiflora*

Rob.

Πᾶσαι αἱ ὀνομασίαι αὐταὶ ὀφείλονται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὡς ἄνω φυτῶν ὑπὸ τῆς δημώδους ἰατρικῆς πρὸς θεραπείαν τῶν ζοχάδων.

Ζόχος, ζοχὸς καὶ σοχός. (ὁ) τὸ εἶδος *Sonchus oleraceus* L. Ὁ Μηλιαράκης τὸ ὀρθογραφεῖ μὲ ὠμέγα. Δὲν βλέπομεν τὸν λόγον τῆς δι' ὠ ὀρθογραφίας. Εἶδος ἀγρίου λαγάνου περιλαμβανομένου μεταξὺ τῶν ἐδωδίων χόρτων τοῦ βουνοῦ, τὰ ὅποια ἀναμιξ πωλούμενα, διαλαλοῦνται ἐν Ἰωαννίνοις ὡς «μαζώματα» ἀλλαχοῦ «διάφορα» χόρτα. (Βλ. μαζώματα).

Ζυγαδόχορτο (τὸ) κατὰ Φράζας, ὀνομασία ἀπαντῶσα ἐν Ἀττικῇ τοῦ βοτ. εἶδους *Ficaria brandiflora* Rob. ὅπερ φαίνεται παραφθορὰ τοῦ ζοχαδόχορτο (βλ. λ.) ὡς θεραπευτικοῦ τῶν ζοχάδων.

Ζύγι (τὸ) πληθ. τὰ ζύγια. Τὸ βίρος τὸ δηλούμενον διὰ τῆς ζυγίσεως. Ὡσαύτως τὰ σταθμά. Εἰς τὸν χαρταετὸν ζύγια καλοῦνται τὰ τρία νήματα τὰ

προσδεδόμενα εἰς δύο σημεῖα τῆς περιμέτρου καὶ εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ καὶ τὰ ὁποῖα ἀκολούθως ἐνόμενα προσδένονται εἰς τὴν καλούμαν ἤτοι εἰς τὸ μακρὸν σχοινίον ἢ σπάγγον διὰ τοῦ ὁποῖου πραγματοποιεῖται ἡ ἀνύψωσις. Ὅταν κατὰ τὴν δοκιμὴν τῆς ἰσοσταθμίσεως τοῦ χαρταετοῦ αὐτός δὲν φαίνεται ἰσορροπῶν λέγουν συμβουλευτικῶς: «ἴσαξε τὰ ζύγια του». Ἄν τὰ ζύγια δὲν σχηματίζουν ἰσοσκελὲς τριεδρον ἢ ἀνύψωσις τοῦ χαρταετοῦ εἶναι ἀδύνατος.

Ζυγιά (ἡ) τὸ ζεῦγος, ἡ παράταξις ἀνά δύο. Εἰς τὴν Σκιάθον, κατὰ Παπαδιαμάντην, λέγεται ἡ συντροφιά ἐκ δύο παιδίων, τὰ ὁποῖα περιορχόμενα τὰς ὁδοὺς λέγουν τὰ κάλαντα. **Ζυγία** δὲ τὸ δασικὸν εἶδος πελέα ἢ πεδινή. Ἡ λ. ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον (Θεόφρ.) χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε ἀπὸ τὸν καθαρεύοντα λόγον.

Ζυγίζω, ἐκτιμῶ, ὑπολογίζω, προβλέπω. «Νὰ ζυγίζεις τὰ λόγια σου.» «Αὐτὸς ζυγίζει ἀπὸ τίς ἀλαφρέας.» «Ἐκατσε καὶ λογάρισε πόσο στοιχίζει τὸ φιλί / στὴ Δύση στὴν ἀνατολή.»

Κατὰ τὰς ὑλοτομίας οἱ ξυλοκόποι ἐκτιμοῦν κατὰ ποῦ ζυγίζει τὸ δέντρο, ὥστε νὰ ἔχουν εὐνοϊκὴν πτῶσιν. Ἐπίσης κατὰ τὴν κρίσιν εἰς πρόχειρα ἐν τῷ δάσει ἰκριώματα, διὰ χειροποιόνων, οἱ προιονάδες ζυγίζουν τὸ ράμμα, ὅπως ὁ κτίστης, τὸ νῆμα τῆς στάθμης.

Εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἰσοσταθμῶ, ἰσορροπῶ: τὸ πούλι ζυγιάζεται στὸν ἀέρα ἤτοι ἀνεμοπορεῖ, ὅποτε φαίνεται ἀκίνητοῦν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ ὄρνεον ζυγιάζεται γιὰ νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῆς λείας του.

Ζυγός (ὁ). Τὸ ὄργανον τῆς ζυγίσεως, ἡ ζυγαριά. Ὡσαύτως τὸ ὀριζόντιον ἐπίμηκες ξύλον τὸ τοποθετούμενον καθέτως πρὸς τὸν ρυθμὸν τοῦ ἀρότρου ἢ τῆς ἀμάξης καὶ ὑπὸ τὴν κοίλην ἐγκοπὴν τοῦ ὁποῖου τίθεται ὁ τράχηλος τοῦ ἀροτριῶντος ἢ ἔλκοντος ζώου. Ἐν Δωδεκανήσω ὁ ζυγὸς προφ. ζυός:

Ἄλοτρον εἶχε καρδιά, ζυός του κυπαρίσσι (Νίσυρος).

Μαθημ. Ὁ ἀρτιος ἀριθμὸς. «Τρᾶσις, «ζυγά - ζυγά» ἤτοι δυὸ δυὸ.

Παιδιά. «Μονὰ ἢ ζυγά». Λέγεται «τά παιξε μονὰ ζυγά» δηλ. μὲ ἐλπίδα ἐπιτυχίας 50 στὰ 100. Μὲ ἄλλα λόγια, ἐνήργησε λίαν τολμηρὰ.

Τοπων. Ἐν Ἠλείῳ, Ζυγός, ἡ μεταξὺ τῶν ὄρεων Λάκμων (Περιστέρι) καὶ Τζουμέρκα, κορυφογραμμὴ, κυρίως δὲ τὸ σημεῖον ὅπου σχηματίζεται ὁ ἀγχὴν ἢ διάσελο. Ζυγὸς ἐπίσης τὸ ὄρος Ἀράζινθος, ἐν Αἰτωλία. Ζυγὸς λέγεται ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαρχία τῆς Δυτ. Μάννης. Καὶ ἀλλαγὸς τῆς χώρας. Ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς μορφολογίας τοῦ ὄρεογραφικοῦ σχηματισμοῦ. Δὲν εὐρίσκω ἐπιτυχῆ τὴν ἐρμηνείαν. Ἄλλοῦ δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἡ ἐρμηνεία τοῦ τοπωνυμίου.

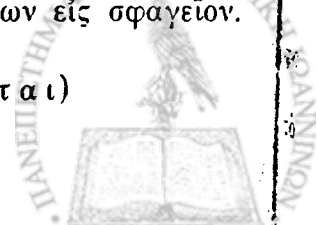
Ζυφτάρι (τὸ) βρεμένος, μουσζίδι (ἐπιρ.). «Ὅπως, «Ἔμμαι ζυφτάρι ἀπο τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια.» Ἡ «ἔγινε ζυφτάρι.» κλπ.

Ζωνάρι (τὸ) πληθ. ζωνάρια. Διαστρώσεις πετρωμάτων κυρίως κατὰ ὀριζόντιον ἢ περίπου ὀριζόντιον ἔννοιαν. Παρατηροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς σχιστολιθικὰ ἐδάφη καὶ τὸν φλίσχην, ὀλιγώτερον εἰς ἀσβεστολίθους ἢ δολομίτας. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν ὀριζοντίων διαστρώσεων κατὰ λεπτὰ στρώματα τῶν ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων εἰς τὴν χαράδραν τοῦ Βίκου ἐν Ζαγορίῳ. Πολλαχὸς πλν. «Ζωνάρια» ἢ «Στὰ Ζωνάρια».

Ζῶον (τὸ) πληθ. ζῶα, τὰ ζῶα, γεν. τῶν ὀζῶ. Κυρίως δηλοῦνται τὰ κτηνοτροφικὰ ζῶα καὶ τὰ ζῶα ἐργασίας (φόρτου καὶ ἔλξεως). Περαιτέρω διακρίνονται τὰ χερσαῖα, ἀπὸ τὰ ἐνυδρὰ καὶ τὰ πτηνά. Διακρίνονται ἀκόμη τὰ ἡμερα ἀπὸ τὰ ἄγρια, τὰ ἄλλως καὶ θηράματα λεγόμενα (βλ. λ.). «Χωριανὰ» ζῶα, λέγονται τὰ οἰκόσιτα ἢ ἡμιοικόσιτα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τσοπάνικα, ἤτοι τὰ ποιμενικὰ ζῶα τῆς νομαδικῆς κτηνοτροφίας. «Χασάπικα» λέγονται τὰ πρὸς σφαγὴν προοριζόμενα ζῶα, τὰ πωλοῦμενα εἰς ἔμπορον πρὸς μεταφορὰν τῶν εἰς σφαγεῖον.

Ζωριός (ὁ) ἐξάρτημα τοῦ Νερόμυλου.

(Συνεχίζεται)

ΠΩΣ ΠΑΙΖΑΜΕ ΤΑ ΚΟΤΣΙΑ

Ένας από τους σπονδύλους, ιδίως τοῦ τραχήλου, ἐκεῖ ὅπου συνέχονται τὸ κεφάλι καὶ ὁ αὐχὴν λέγεται ἀστράγαλος· τὸ βλέπουμε στὴν Ἰλιάδα Ξ 465 «τὸν δ' ἔβαλεν κεφαλῆς, τε καὶ αὐχένος ἐν συνεοχμῶ νείατον ἀστράγολον». Ἐομηνεύω τὸν ἐχτύπησεν ἐκεῖ ὅπου συνέχονται τὸ κεφάλι καὶ ὁ σβέρκος, στὸν τελευταῖον δηλ. σπόνδυλον.

Καὶ στὴν Ὀδυσ. κ. 560 «Ἐκ δὲ οἱ αὐχὴν ἀστραγάλων ἐάγη». Ἐομηνεύω ὁ αὐχὴν του ἔσπασεν καὶ βγήκε ἀπὸ τοὺς σπονδύλους, ἢ ἔβγαλε τὸν σβέρκο του, ἔσπασε τὸν λαμόν του.

Κυρίως ὅμως ἀστράγαλος εἶναι τὸ κόκκαλο πὸν εἶναι ἀναμεταξὺ τῶν σφυρῶν τοῦ ποδιοῦ κοινῶς **κότσια**.

Εἶναι κότσια ζώων, ἀρνιῶν, βοδιῶν καὶ ἄλλων βοσκημάτων. Τὸ παιγνίδι τῶν ἀστραγάλων εἶναι ἀρχαιότατο στὴν Ἑλλάδα. Ἡ φράση **παίζουμε τὰ κότσια** εἶναι πανελληνία ἢ μᾶλλον ἦταν καμιά φορά, προτοῦ τὸ ποδόσφαιρο καταχτήσει τὴ παιδικὴ ἡλικία, τοὺς ἐφήβους καὶ ἡλικιωμένους ἀκόμα.

Ἦταν ἐθνικὸ παιγνίδι πὸν παιζότανε ἀπὸ μικροὺς καὶ μεγάλους κ' ἀπὸ τοὺς Ὀμηρικοὺς ἥρωες, ὅπως τὸ βλέπουμε σ' ἓνα Ἀττικὸ μελανόμορφο ἀμφορέα τοῦ βου π.Χ. ὅπου ὁ Αἴας καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς παίζουν τὴν **τρόπα**, ἓνα τρόπο παιγνιδιοῦ τῶν ἀστραγάλων πάνω στὴν παλάμη τοῦ χεριοῦ.

Ἡ ὑποσημείωση γραφομένη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν δημοσιευομένη φωτογραφία τοῦ ἀμφορέως γράφει ὅτι οἱ δύο ἥρωες παίζουν πεσσούς· δὲν τὸ πιστεύω. Παίζουν τὴν **τρόπα** σελ. 15 Ἱστορίας ἐγχειρίδιον 1953.

Κάθε πλευρὰ ἢ στήσιμο τοῦ κοτσιοῦ ἔχει δική της ὀνομασία. Ἐὰν σταθῇ μὲ τὴν λακουβίτσα στὸ ἔδαφος καὶ τὴν καμπούρα στὴν ἐπιφάνεια λέγεται **ζάφτρα**, ἂν ἡ λακουβίτσα τοῦ κοτσιοῦ εἶναι στὴν ἐπιφάνεια κ' ἡ καμπούρα, ἡ ράχη του κολλητὴ στὸ ἔδαφος, ἡ θέσις λέγεται **λάκκα**. Ἐὰν στηθῇ ὄρθιο μὲ τὴν παραλληλόγραμμη στενὴ του πλευρὰ, τὴν ὀμαλὴ στὸ ἔδαφος καὶ τὴν κοίλη του στὴν ἐπιφάνεια, τότε ἡ στάσις τούτη λέγεται **Μάρω**. Ἡ ἀντίθετη στάσις του ὀνομάζεται **Κίσω**. Δὲν μπόρεσα δυστυχῶς νὰ βρῶ τὴν ἐτυμολογία τῶν λέξεων τούτων. Δὲν μοιάζουν γιὰ λέξεις Ἑλληνικῆς. Σπανιώτατα μπορεῖ νὰ σταθῇ καὶ ὄρθιο καὶ τότε λέγεται ἡ στάσις **Γκάρκουλας**. Αὐτὴ ἡ θέσις ὅμως στὸ παιγνίδι πᾶει γιὰ ζάφτρα.

Τὰ κότσια λέγονται ἐπίσης καὶ **ἀστρία** καὶ **ἀστριχοί** στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν εἰδικὸ μέρος πὰν παίζανε τὰ κότσια κατὰ τὸν τρόπον πὸν περιγράψω παρακάτω. Πρέπει νὰναι λίαν ὀμαλὸ ἔδαφος ἐπίπεδο γιὰ νὰ στρωθοῦν, νὰ στηθοῦν τὰ κότσια, γιὰ νὰ γίνῃ τὸ παιγνίδι πὸν θὰ περιγράψουμε παρακάτω, πὸς τὸ παίζαμε στὰ παιδικὰ μας χρόνια. Ἡ λέξις **κότσια**, μεσαιῶν **κότσιν**, **κόττιον**, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. **κόττος**. Κατὰ G. Meyer ἡ λέξις εἶναι σλαβικὴ.

Ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τοῦ κοτσιοῦ καὶ τὴν προέλευσή του ἔχουμε διάφορες ὀνομασίες.

Κότσι μεγάλο ἀπὸ βόδι λέγεται **Πλατόνα**. **Σάρα** εἶναι τὸ κότσι τὸ μεγάλο, ἀπὸ τράγο ἢ μοσχάρι ἢ κριάρι ἢ σκύλο μεγάλο. Τὴ **Πλατόνα** καὶ τὴ

Σάρα συνήθως τὴν τρίβαμνὸν σὲ πλάκα σκληρὴ ἀπὸ τὴν μεριά τῆς λακουβίτσας νὰ γίνῃ ἐπίπεδη, λεῖα, τὴν τρυπάγαμε μὲ σιδερένιο καρφὶ σταυρωτὰ καὶ χύναμε λυμένο μολύβι στὶς τρύπες γιὰ νὰ γίνῃ βαρεῖα καὶ σαρώνει, εὐστοχεῖ σὺν ῥίξιμό τῆς, πάνω στὰ εὐθυγράμμως στημένα μικρὰ κότσια, ἀπὸ ἀπόσταση 3 ἢ 4 μέτρων καὶ περισσότερο. Ὁ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας κ. Μαρινάτος σὲ μιὰ διάλεξή του μίλησε γιὰ τέτοια κότσια ἐνισχυμένα μὲ μολύβι πὺν βοῆκε σὲ μυκηναϊκῆς ἐποχῆς τάφο, στὴν Κεφαλλονιά. Ἐξέφρασε μάλιστα τὴν ἀπορία του γιὰ τὸ πρῶμα τοῦτο. Θὰ τὸ ἐξηγήσω λεπτομερέστερα πῶς κάτω. Τὸν εἰδοποίησα καὶ τοῦ ἐξηγήσα τὴ σημασία. Τὸ σκληρὸ καὶ μεγάλο κότσι ἀπὸ τράγο ἢ σκύλο λέγεται καὶ Κρετσεμάδι ἢ Λιλί. Αὐτὸ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχίην ὄργανον πὺν ῥίχνει ὁ παίξων, τὸ δικὸν του. Αὐτὸ εἶχε τιμὴ μεγαλύτερη, ἦταν τὸ καίχημα τοῦ κτήτορος.

Στροωνίδια ἢ φαφούρες ἢ μπίτσικας εἶναι τὰ μικρὰ κότσια τῶν ἀρνιῶν ἢ κατσικιῶν, αὐτὰ πὺν στήνομε μὲ τὴν στάση μάρω σὺν πλακόστρωτο κατὰ προτίμησιν, πεζοδρόμιον ἢ πλακόστρωτη αὐλὴ ἢ ἴσιωμα σὲ εὐθεία γραμμὴ ἢ στίχον.

Καὶ τώρα τὸ παιγνίδι.

Δύο ἢ τρία ἢ τέσσαρα τὸ πολὺν παιδιὰ ἀποφασίζουσι νὰ παίξουσι τὰ κότσια.

Στήνει ἀπὸ ἓνα ἢ δύο κότσια κάθε σύντροφος (κατὰ τὴν συμφωνίαν τῶν παιχτῶν) σὲ στίχον, ὄρθια, στὴν στάση τῆς μάρως.

Ἐπειτα βγαίνουσι, παίρνουσι ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν στίχον, ῥίχνοντες κληροποιὸς θὰ ῥίξῃ πρῶτος.

Ὁ δεύτερος παίχτης πρέπει νὰ ῥίξῃ τὸ κρετσεμάδι του, λίγο πῶς πέρα ἀπὸ τὸν πρῶτον.

Ἄν λόγου χάριν ὁ πρῶτος παίχτης βγῇ ἀπὸ τὸν στίχον τῶν κοτσιῶν δυὸ μέτρα, ὁ δεύτερος πρέπει νὰ βγῇ δυὸ μέτρα καὶ κάτι, ὁ τρίτος λίγο πῶς πέρα ἀπὸ τὸν δεύτερον, ὁ τέταρτος, ἂν εἶναι τοῦτος τελευταῖος, πρέπει νὰ ῥίξῃ τὸ κρετσεμάδι του λίγο μακρότερα ἀπὸ τὸν τρίτον. Μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ κάτῃ ῥίχνοντας τὸ κότσι του ψηλὰ κοντὰ σὺν στίχον καὶ ἂν φέρῃ Μάρω τότε θὰ παίξῃ πρῶτος καὶ οἱ ἄλλοι παίχτες θὰ ἀδρανήσουσι σπάνια ἢ περίπτωσιν τοῦτην.

Παίξει πρῶτος ὁ μακρονώτερος παίχτης λέγοντας τίς ἐξῆς φράσεις: «Μάρω παίρνει ἢ Μάρω ἀπὸ ἐκεῖ, Κίσσω μὲ στροωνίδι σκώματα ἢ σηκώματα δὲν τὸ πᾶνε (ἀπαγορεύονται). Σύντροφος ἀμποδάει τὰ παίρνω ξένος βάρα του κλωτσιά». Τί σημαίνουν αὐτὰ! Ἄν ὁ παίχτης οὗτος ζαβώσῃ ἢ βγάλῃ ἔξω ἀπὸ τὸν στίχον τῶν κοτσιῶν ἓνα στημένο κότσι σ' ἀπόστασιν πέντε καλὰ μετρούμενων ποδιῶν, τὸ κερδίζει, ἂν μάλιστα τὸ κρετσεμάδι του στηθῇ πίσω ἀπὸ τὸν στίχον στὴν στάση μάρω θὰ ξαναπαίξῃ γιὰ δευτέρην φορὰ ἀπὸ κεῖ πὺν στάθηκε. Οἱ ἄλλοι παίχτες ἀδρανοῦσι πρὸς στιγμὴν. Ἄν τὸ βγάλῃ ἀπὸ τὸν στίχον, στὴν ἀπόστασιν πὺν λέγω, τὸ κερδίζει. Ἄν ὁ ἴδιος παίχτης βγάλῃ τὸ στημένο κότσι σὲ λιγώτερη ἀπόστασιν τῶν 5 ποδιῶν δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ξανακατευθῆναι τὸ κρετσεμάδι του, σὺν στίχον, ἐκτός ἂν φέρῃ Κίσσω, ὁπότε στήνει ἄλλο ἓνα στροωνίδι καὶ ξαναῤίχνει ἀπὸ τὴν ἀντιθετὴ ὅμως πλευρὰ τοῦ στίχου, δηλ. ἀπὸ κεῖ ὅπου τὸ κρετσεμάδι του στηθῆκε Κίσσω.

Γι' αὐτὸ ἢ ἐπίκλησιν, Κίσσω μὲ στροωνίδι.

Ἄς ποῦμε ὅμως πῶς ὁ πρῶτος, δηλ. ὁ μακρονώτερος παίχτης ἀστοχεῖ. Τότε ἀκολουθεῖ ὁ ἐπόμενος, δεύτερος λέγοντας τὰ ἴδια λόγια καὶ ἐλπίζοντας νὰ εὐστοχήσῃ. Θὰ ξαναγίνῃ ἢ ἴδια διαδικασίαν πὺν περιέγραψα πῶς πάνω. Ὁ ἀκολουθῆσιν ὁ ἐπόμενος, τρίτος καὶ κατόπιν ὁ τέταρτος, ἂν αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ τελευταῖος. Ἡ εὐστοχία τοῦ παίχτη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ κρετσεμαδιοῦ του, πὺν ἂν εἶναι ὀπλισμένο μὲ μολύβι πετυχαίνει καλύτερα τὸν στίχον. Κι' ἢ δεξιότηταν βέβαια, χρειάζεται. Ἡ Σάρα εἶχε τίς περισσότερες πιθανότητες ἐπιτυχίας καὶ εὐστοχίας, ἂν ἦταν ἐνισχυμένη μὲ μολύβι.

Ἐξήγησα πὸς ἀπὸ μακρύτερα κατευθύνοντας τὸ κρετσεμάδι του στὸν στίχο εἶναι τώρα ὁ πρῶτος παίχτης. Τὸν ἀκολουθοῦν ἐκεῖνος ποὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸν στίχο 3 μέτρα ἂν ὁ προηγούμενός του ἔρριξε ἀπὸ 3,5 μέτρα.

Μετὰ ἀκολουθεῖ ὁ ἐπόμενος ἀπὸ τὰ 2 - 3 μέτρα καὶ τελευταῖος παίζει ὁ ἀπὸ ἀπόσταση 1 - 2 μέτρων.

Αὐτὸς ὁ τελευταῖος, εἶπαμε, μπορεῖ καὶ νὰ κάτση καὶ ρίξη τὸ κρετσεμάδι ἐγγύτατα στὸν στίχο. Σ κ ὠ μ μ α τ α ἢ σ η κ ὠ μ α τ α κατὰ τὸ μέτρομα τῶν πέντε ποδιῶν παπουτσωμένων, ἀπὸ τὸν στίχο, δὲν ἐπιτρέπονται. Ἀπάτες δηλ. Σήκωνε ὁ μετρητὴς τῆς ἀποστάσεως τῶν πέντε μέτρων τὸ παπούτσι ἔτσι ποὺ δὲν ἔβγαινε τὸ μέτρομα σωστό. Ἔλεπτε λίγο κάτω ἀπὸ τὸ ὄριο τῶν πέντε μέτρων. Γι' αὐτὸ καὶ ὀρίζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ παιγνιδιοῦ ποιός ἀπὸ τοὺς παίχτες - παιδιὰ θὰ μετρήσῃ τὴν ἀπόσταση τῶν 5 ποδιῶν. Ἄν σύντροφος παίχτης ἀμπόδισε, κατὰ λάθος, τὸ στριωνίδι του μὲ τὰ ποδάρια του νὰ βγῆ στὴν ἀπόσταση τῶν πέντε ποδιῶν ἀπὸ τὸν στίχο, τότε κερδίζει ὁ κατευθύνων τὸ κρετσεμάδι του, τὸ ἴδιο κι' ἂν εἶναι ξένος, ὄχι συμπαίχτης. «Βάρα του κλωτσιά, δηλ. τιμώρησέ τον, ἐγὼ δὲν φταίω εἶμαι κερδισμένος».

Ἄνάλογος τρόπος παιγνιδιοῦ μὲ τὰ κότσια εἶναι καὶ τὸ παίξιμο μὲ καρύδες.

Καρυῶν παίγνιος εὐστοχίει γράφει στὴν Παλατινῇ Ἀνθολογία 12, 212.

Ὁ καθηγητὴς Γρηγ. Βερναρδάκης γράφει σχετικὰ στὸ Λεξικό του τὰ ἐξῆς: «Αἰνίττεται τὴν παιδιὰν τὴν καὶ σήμερον παιζομένην, ἐν ἣ ὁ παίζων κατευθύνει μακρόθεν τὸ ἴδιον αὐτοῦ κάρυον ἐπὶ σωρὸν καρύων ἐντὸς κύκλου τεθειμένων. Ὅσα δὲ κάρυα εὐστοχήσας ἐκβάλλει ἐκτὸς τοῦ κύκλου, τόσα κερδίζει».

Αὐτὸ τὸ παιγνίδι, μὲ τὶς καρύδες ὅμως, στὰ νειῶτα μας τὸ παίζανε μόνο τὰ κορίτσια ὄχι τ' ἀγόρια. Τὸ παίζανε οἱ γειτονοπούλες μου ἢ Λάσω (παραποίηση τοῦ Ἑλλάς) καὶ ἢ Βηθλέμ ἢ ἀδελφὴ της, ἢ Ρίνα, ἢ Μάρω κ.λ.π. ὠραῖα, ἀθῶα χρόνια!

Δὲν ξέρω ἂν γράφοντας τὸ λαογραφικὸ τοῦτο σημείωμα ἔπραξα κάτι κακό. Ἄς μὲ κρίνουν οἱ ἀγαπητοὶ τῆς Ἠπειροῦ. Ἐστίας ἀναγνώστες κι' ἄς μὲ συμπληρώσουν ὅσοι θυμοῦνται κάτι ἄλλο σχετικόν.

Ἐλπίζω σ' ἄλλο σημείωμά μου νὰ περιγράψω πὸς παίζαμε τὰ κότσια στὸν τρόπο, ποὺ ὀνομάζεται πιπεράκια καὶ τρόπα' πρὸ πενήντα χρόνων.

1. Στὸν Ταχυδρόμο Ἀθηνῶν, φυλ. 791, σελ. 44 τῆς 6.6.1969 δημοσιεύεται εἰκόνα τοιοχογραφίας ποὺ σώζεται στὸ μουσεῖο τῆς Νεαπόλεως Νεανίδων τῆς Ρώμης ποὺ παίζοντε κότσια. Αὐτὸς ὁ τρόπος λέγεται στὴν Πρέβεζα Τρόπα.

ΝΙΚΟΤ ΧΡ. ΤΣΑΚΑ

ΠΑΡΓΑ · ΣΤΕΡΙΑ

(ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ)

Α' Βραβεῖον τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας

ρουσάλι (τὸ) = παμπάλαιο παρ-
γινὸ πανηγύρι ἀναγόμενον στὸν 15ο αἰ-
ῶνα, πού διαρκοῦσε ἀπὸ τὴν 1 μέχρι καὶ
8 Μαΐου. Διεξοδικὰ πραγματεύονται ὁ
Σαλαπάντας, Ἀραβαντινός, Σαλβατόρε κ.
λ.π. Σήμερα εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο. Μὲ
τὴ λέξι αὐτὴ σήμερα χαρακτηρίζεται πα-
νηγύρι μὲ μεγάλη συγκέντρωσι ἀνύπαν-
τρων νέων γιὰ γνωριμίες καὶ γάμους, κα-
τὰ Παξινὸ ἔθιμο. Διατηροῦνται μόνον οἱ
φράσεις : «ἔγινε τοῦ ρουσαλιοῦ», «ἔγινε
ρουσάλι» = μεγάλος θόρυβος, φασαρία.

ρούσκουλο (τὸ) = τὸ φυτὸ ἀ-
γοριάδα καὶ ἀγοριοκισσὸς ἢ (ἀγοριο) κί-
σαρης. Ἀπὸ τὴν Ἴτ. λ. rucolo.

ρωμιογύρισμα (τὸ) = Τοῦρ-
κος πού ἦταν χριστιανὸς καὶ ἄλλαξε τὴν
πίστι του. Πρὸβλ. «ἦτανε καὶ ἓνα τουρκά-
κι, ρωμιογύρισμα».

Σ

*σαατζῆς (ὁ) = τουρκ. λ. ὠρο-
λογοποιός.

*σαάτι (τὸ) = τουρκ. λ. (καὶ
(Ἀλβαν.) ἡ ὥρα.

*σαγιακι (τὸ) = χοντρὸ μάλλινο
ἕφασμα γιὰ κάπες, καπότα, ὑπόστρωμα
σαμαριῶν ἢ σελλῶν κ.λ.π. Τουρκ. λ.

*σάϊκος (ὁ) = τουρκ. λέ. σωστός,
χωρὶς σωματικὸ ἐλάττωμα, εὐλικρονῆς, ἰ-
σοροπημένος πνευματικά. Πρὸβλ. «νάχη
τὰ σημάδια του σάϊκα» (εὐχὴ σὲ ἐτοιμό-
γεννη γυναῖκα, γιὰ τὸ παιδί πού θὰ γεν-
νηθῆ).

σαίτα (ἡ) = εἶδος ἔχιδνας, πού,
κατὰ τὸν λαό, πετάγεται σάν θέλος (ἐ-
ξάρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ). Εἶδος χαρτα-
ετοῦ, χωρὶς ξύλινο σκελετό, πού ἀννψώ-
νεται λίγο καὶ μὲ τὸ τρέξιμο τῶν παιδιῶν.

σακὶν (πρόφ. χακὶν) = τουρκ. λ.
ἐπιφώνημα = «μή, πρὸς θεοῦ». «χακὶν
καὶ πᾶς μοναχὸς σου σ' ἔθαψα».

σαλάδο (τὸ) = ἀλίπιστο, χοιρομέ-
ρι. Ἴτ. λ. salato (sale = ἀλάτι).

*σαλάς (ὁ) = τουρκ. λ. θλιθερὴ εἰ-
δησι (θανάτου).

*σάλδο (τὸ) = Ἴτ. λ. saldo, ἐ-
ξόφλησι.

σαλταδοῦρος (ὁ) = πλατὺ σι-
δερένιο ἔλασμα γιὰ τὸ κλείσιμο τῶν θυ-
ρῶν πού ἐπικάθεται σὲ ὑποδοχὴ στὸ πε-
ριθῶριο τῆς πόρτας καὶ ἀναπηδάει (γιὰ
τὸ ἀνοίγμα) μὲ πάτημα τοῦ ἀντίχειρος.
(Ἀπὸ τὴν Ἴτ. λ. saltare).

σαλτανάτι (τὸ) = τουρκ. λ. κα-
μάρι, περηφάνεια, μεγαλεῖο, πού ἐπιδει-
κνύεται μὲ καλὸ ντύσιμο ἢ μὲ κατοχὴ ἢ
ἀγορὰ ἀκριβῶν πραγμάτων. Πρὸβλ. «ἀ-
γόρασε ρεβανλίτικη φοράδα ἀπὸ τὴ Μου-
ζακιά γιὰ τὸ σαλτανάτι».

σαλταντροῦτσο(ς) (τό, ὁ) =
συνθ. ἀπὸ τὴν Ἴτ. λ. salto καὶ Ἀνδρου-
ττος. Ἡ τραμπάλα ἄλλων ιδιωμάτων. Ἀ-
νεβοκατεβαίνοντας τὰ παιδιά τραγουδα-
νε:

«Σαλταντροῦτσο, Σαλταντροῦτσο,
βάλε μας καὶ ἓνα καρτοῦτσο» (βλ. λ.)

σαλτσισότο (τὸ) = Ἴτ. λ. sal-

siccioto, χοντρό σαλάμι.

σαμπά = έπιρρ. τουρκ. λ. πολύ πρωί, χαράματα. Πρβλ. «ήρθε σαμπά - σαμπά», «αύριο σαμπά - σαμπά».

σαμπάνι (τό) (προφ. χιμπάνγνι) = τουρκ. λ. ό προηγουίμενος του ραμαζανιοῦ μήνας.

σάμπρι (τό) = τουρκ. λ. ύπομονή, έγκαρτέρησι. Πρβλ. «κάνε σάμπρι κι' ό-λα θά φτιάκουνε», «χρειάζεται σάμπρι στη δουλειά».

σανταρέλα (ή) = ύποκρίτρια. Ίτ. santerella.

σαπλαή (ή) προφ. χαπλαή) = πολὺ άνοιχτή και μεγάλη τσίγγινη κουτάλα με την όποία ό «λαδάς» (ειδικευμένος έργάτης του λιουτρουβιοῦ) έμάζευε τό λάδι από την κορφή της μούργας. Βλ. και λ. μπάμπω.

σαπράγκαλο (τό) (προφ. χιαπράγκαλο) = έτοιμόροπο, κατεστραμμένο, έξασθενημένος οργανισμός.

σάρα (ή) προφ. χιαρά) = μεγάλο πριόνι, με δυό ξύλινες λαβές που χειρίζεται από δυό άνθρώπους για να κόβουν μεγάλες σανίδες, κούτσουρα, δέντρα. *Αλ. λ. σαριζω (ρ), σαρτζής (ό) —ρα (ή) = ή ένέργεια του σαρώνω (σκουπίζι) στη φράσι: «ή σάρα, ή μάρα και τό κακό συναπάντημα».

σαραγλί (τό) = τουρκικό γλύκισμα από καρύδια ή άμύδαλα τυλιγμένα κυλινδρικά σε φύλλα πίττας και βαλμένα κυκλικά στο ταψί, που, άφοῦ ψηθοῦν, περιχίνονται με σιορόπι.

σαραμάς (ό) = είδος πλάνιας (βλ. λ.). Μεταφ. κακοςουλούπωτο σκαρι καϊκιου.

σαράτσης (ό) = τουρκ. λ. τσαρουγᾶς.

σαριά (ή) = τό θολό νερό που βγαίνει από τό πρώτο πλύσιμο του προβατόμαλλου. Έχρησίμευε για να πλένιονται μ' αυτό λαδιές και άλλες βρωμιές που δεν βγαίνανε με άπλό πλύσιμο.

σάρακα (ή) = έννοείται ό άνθρωπος οργανισμός. Με τη φράσι: «είναι τση σάρακας» άπέδιδαν παροδική εμφάνισι σπειριωών, όπως επίσης στη φρ. «πειραξι τση σάρακας» τον έρωτικό πόθο.

σαροθρέφτης (ό) = πιθανώς

τό φυτό φάγναλον τό έλληνικό, τό όποιο έπέθεταν στις πληγές για να τις θεραπεύση (θρέψη).

σαντραντζι (τό) = πλατύ και κοφτερό έργαλειό με μακρονά λαβή, με τό όποιο (τραβώντας προς τό μέρος του) ό πεταλωτής κόβει τις όπλές των ύποζυγιών προτου τις πεταλώση.

σαφράνι (τό) = κίτρινο χρώμα. Πρβλ. «κίτρινος σαν σαφράνι». *Αλ. λ. σαφρανιασμένος και σαφραγκιασμένος (ό), σαφραγκιάζω (ρ).

σβίγγος (ό) = κλωτσιά ύποζυγιου από τα πισινά πόδια. Πρβλ. «μακρονά άπ' τό μουλάρι μη σου φέρη κανένα σβίγγο». κοπριά αλόγου.

σαγάρω (ρ) (προφ. ζαγάρω) = μετβ. και άμετβ., μετακινώ και μετακινούμαι. Πρβλ. «μη σαγάρωης άπ' αυτού όσπου να γυρίσω», «δε σαγάρωσε καθόλου από τσι κουβέντες των γονιών του». Παραγ. σαγάρισμα (τό), σαγαρισμένος (ό). Στην Ίτ. sgarrare = άπατῶμαι, κάνω λάθος.

σγουφιέτο (τό) = τό μικρό κομμάτι από κανναβάτσο που βάζουν οι ραφτιάδες στο λαιμό του γιακά. *Από την Ίτ. gonfio.

*σελιαμέτι (τό) = τουρκ. λ. «κάνω σελιαμέτι» = εύσπλαχνοῦμαι / χαιρετισμός. Πρβλ. «*Αλλιάν σελιάν».

*σεμπέτι (τό) = τουρκ. λ. αίτία, άφορμή.

*σενές (ό) = τουρκ. λ. έτος, χρόνος.

σενέτι (τό) = τουρκ. λ. συμβόλαιο άγοραπωλησίας, αλλά και κάθε συμβολαιογραφική πράξι.

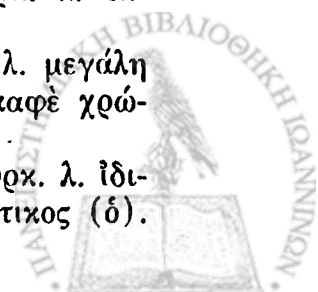
σε(ή υ)ρμεντζέλα (ή) = χρυσόξυλο, από τό όποιο γινόταν διάφορες μογιές χρυσαφι χρώματος.

*σερμπέζης (ό) = τουρκ. λ. εκβιαστής, φορτικός, τυραννικός. *Έπιρρ. σερμπέζικα.

*σερσέμης (ό) = τουρκ. λ. εκπληκτος, ένεως.

σερσέμι (τό) = τουρκ. λ. μεγάλη σφήκα με έντονα κίτρινα και καφέ χρώματα και τρομερό κεντρί.

*σέρτης (ό) = έπιθ. τουρκ. λ. ιδιότροπος, κακός, καυγατζής, σέρτικος (ό).

σέσουλα (ή) = ημικυλινδρικό τσίγκινο φτυαράκι με κυλινδρική λαβή, πού χρησιμοποιούν οι μπακάληδες. Πρβλ. «λεφτά με τη σέσουλα».

σέστα (ή) = 'Ιτ. λ. siesta καλοκαιρινή μεσημεριάτικη ανάπαυση, ύπνος.

σέστο (τό) = 'Ιτ. λ. καλός χαρακτήρας, αρχή, συνήθεια. Πρβλ. «άνθρωπος με σέστο».

σεφερές (ό) = τουρκ. λ. επιστράτευσι. σεφέρι (τό) = εκστρατεία.

σιαφλιαζάρης (ό) (επίθ.) = εξασθενημένο από κακή ζωή ή σεξουαλικές ανολασίες άτομο.

σιαχανές (ό) (πρόφ. chiachanés) = τουρκ. λ. καθιστό, κέφι, τεμπελῆρι.

σιγουριτά (ή) = 'Ιτ. λ. sicurta ασφάλεια, πίστι, έγγῆσι.

σιδέρωμα (τό) = ή τοποθέτησι του σίδερου για τὸ μπετόν ἀομέ.

σικιαέτι (τό) = τουρκ. λ. παρόπονο.

*σικιαορέ = επίρρ. τουρκ. λ. με βεβαιότητα, σίγουρα. Πρβλ. «σου τῶπε σικιαορέ ή κοροΐδενε;»

σιμίτι (τό) = ψομί φτιαγμένο ἀπὸ μαγιά ρεθυθιοῦ (ἀρέψημά του). Ἀπὸ τὸ ἴδιο ἔφτιαχναν καὶ φτιάχνουν παξιμάδια. *Αλ. λ. πλαστάρι Παραμυθιώτικο (τό).

*σινατόρος (ό) = 'Ιτ. λ. senatore σύμβουλος.

σινί (τό) = τουρκ. λ. μεγάλο, ἀνοιχτό καὶ ἀβαθές τειψί μέσα στὸ ὁποῖο ψήνονται πῆττες, μπατσάρες κ.λ.π.

*σιντζαντές (ό) = τουρκ. λ. τάπητας.

σιουλίστρια (ή) = σφυρίχτρα. Ρ. σιουράω καὶ σιουρίζω με τὴ σημασία τοῦ φεύγω ἀπὸ τὰ λογικά. Πρβλ. «ἄσ' τον αὐτὸν σιούρηξε για καλά».

σιούμπαλο (τό) = κουβαριασμένος, συρρικνωμένος.

*σιουπεές (ό) τουρκ. λ. ὑποψία, ὑπόνοια. Πρβλ. «εἶμαι σὲ μεγάλο σιουπεέ», «μ' ἔβαλε σὲ σιουπεέ».

σιουρόπι καὶ σιουρόπο (τό) = σιρόπι.

σιουσμάνω (ή) (πρόφ. χιουσ' μάνω) = γοντροζομένη, ἀντρογυναίκα.

*σιφοῦρι (τό) = τουρκ. λ. πρωϊ-

νό.

σκάγια (ή) (επίρρ.) = μόνο στὴ φράσι «ἀλλὰ σκάγια» με τὴν ὁποία ἐννοεῖται πανωφόρι ή σακκάκι ριχτὸ στὶς πλάτες, χωρὶς νὰ εἶναι περασμένα τὰ χέρια στὰ μανίκια. 'Ιτ. scagliare = τοποθετῶ κλιμακωτά.

Σκαλαπανίσσιος (ό) = κοινὴ ὀνομασία (Πάργας καὶ περιοχῆς) με τὴν ὁποία προσδιορίζεται ὁ κάτοικος τῆς περιοχῆς ἐπάνω ἀπὸ τὴ Σκάλα τῆς Παραμυθιάς.

σκαλέτα (ή) = μικρὴ σκάλα ('Ιτ. scaletta). Κάνω σκαλέτες = ὑπονομεῖω

σκάνια (ή) (πρόφ. σκάγνια) = δυσφορία, στενοχώρεια, γινάτι. Πρβλ.

«σκάνια σου σκάνια σου
νὰ πεθάν' ή μάνα σου».

ρῆμα σκανιάζω (μετθ. καὶ ἀμετθ.). πρβλ. «ἐσκάνιασα ἀπ' τὸ κακό μου», «μὴ μοὶ σκανιάξεις τὸ παιδί καὶ τῶγω μονάκοιδο»

σκάνιο (τό) = 'Ιτ. λ. scanno ὄργανο μπαζουῆλι, σαμνί κ.λ.π. (βλ. λ.).

σκανταλέτο (τό) = ὄργανο καὶ σαλαταδοῦρος (βλ. λ.).

σκαντζιά (ή) = ξύλινο ὄργανο τοῦ σπιτιοῦ για τὴν τοποθέτησι πιάτων καὶ ἄλλων μαγειρικῶν σκευῶν ('Ιτ. λ. scanzasia).

σκαπετάω (ρ.) = φεύγω, γάνομαι. ἐξαφανίζομαι σὲ ἀντιπρᾶνές.

*σκάπιτο (τό) = 'Ιτ. λ. scapito ἀπόπλεια, ζημία.

σκαρίζω (ρ) = τὸ ρῆμα χρησιμοποιεῖται σὲ πούλια για τὸ πρῶτο πέταγμα τῶν νεοσσῶν. Πρβλ. «περίμενα νὰ μεγαλώσουνε για νὰ τὰ πιάσω, ἀλλὰ μοὶ σκαρίσανε ἀπρόσμενα καὶ τᾶχασα».

σκάρτσος (ό) (επίθ.) = ὄργανο καὶ σκάρτος, ἀπὸ τὴν 'Ιτ. λ. Scarso. ἐπίρρ. σκάρτσα.

σκαρτσοζγιαζω (ρ) = ζυγίζω ἑλλιπῶς, ξίκιζα.

σκιάς καὶ ἐσκιάς (ό) = τρομερὸς στὴν ὄψι καὶ τὶς πράξεις, φονιάς, αἰμοδόρος.

σκληθρα (ή) = ὄργανο καὶ σκληθρα / ἀπόγονος, ράτσα, σπορά (εἰρων). π.χ. «σκληθρα τοῦ σαϊτάνι», «σκληθρα τοῦ κωρατᾶ».

σκολαταδοῦρα (ή) = ὄργανο

μός τοῦ φορέματος. Ἴτ. λ. Scollatura. σκόλη (ήλ. = ἀργία, σχόλη.

σκοποντανόξυλο (τό) = Ἴτ. λ. Scotano ὅ,τι καὶ σερμεντζέλα (βλ. λ.)

σκότι (τό) = τὸ σηκώτι ἀλλὰ καὶ τὸ πλεμόνι πὺν γιὰ νὰ διακρίνονται λέγονται ἄσπρο σκότι (πλεμόνι) καὶ μαῦρο σκότι (σηκώτι). Ἄλλ. λ. σκοταριά (ή) = ὅλα τὰ ἐντόσθια ἐνὸς σφαχτοῦ πὺν οἱ χασάπηδες κρεμᾶνε ἀπὸ τὸν γκριλιάγχο (βλ. λ.), ἐκτὸς νεφρῶν καὶ σπλήνας. Ἐπίσης σκοταριά καὶ «κάνω τὴ σκοταριά» = μαγικὴ ἐνέργεια μὲ βάσι μιὰ καθαρὴ καὶ χωρὶς τραυματισμοῦ ἀπὸ τὸ μαχαίρι τοῦ χασάπη σκοταριά, μὲ τὴν ὁποία «ρίχνανε» ἓνα σωρὸ ἀρρώστιας καὶ κατὰ στοὺς ἐχθρούς.

σκουβάτσο (τό) = Ἴτ. λ. πασσαβούρα.

σκούβλα (ή) = βούρσα γιὰ τὸ πλύσιμο τοῦ πατώματος. Ἄλλ. λ. σκουβλίζω (ρ), σκούβλισμα (τό), σκουβλισμένος, ἀσκουβλιστος (ό).

σκουλαμέντο (τό) = Ἴτ. λ. scolamento βλενόροια. σκουλαμεντιάρης (ό) = βλενοροιακός.

σκουτέλα (ή) = Ἴτ. λ. scodella πῆλινη πιατέλλα.

σκουφάκι (τό) (ὑποκορ. τοῦ σκουφοῦ) = παιδικὸ τυχαρὸ παίγνιδι. Μέσα σὲ ἓνα σκουφο ἀναταράσσουν δυὸ ἰσάξια νομίσματα καὶ τὰ ἀναποδογυρίζουν σὲ λείω ἔδαφος φωνάζοντας «κορῶνα» ἢ «γράμματα».

σκραπανάω (ρ) = ἐπαναλαμβάνω ὄγληρὸ χτύπημα. Ἄλλ. λ. σκραπάνισμα (τό), σκράπας (ό) = βλάκας, ἀνόητος.

σκύλα (ή) = ξυλουργικὸ ἐργαλεῖο, ἦτοι κομμάτι κυλινδρικό σίδηρο ἀπὸ τὴ μιὰ μντερὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ ἐγκοπὴ γιὰ νὰ βγάξῃ καρφιά.

σμίλα (ή) = μεγάλο σκαρπέλλο μὲ καμπυλωτὸ νύχι πὺν χρησιμεύει γιὰ τὸ ἀνοίγμα ἀνλακιῶν καὶ τρυπῶν, κυρίως σὲ κορφώματα. Ἄλλη ὀνομασία της: πετάντες (ό).

σμίβι (τό) = προῖον τοῦ ξυλουργοῦ μὲ λάμα πλατειά στὴ βάσι καὶ μντερὴ στὴν ἔκρη καὶ φευγαλέο χεροῦλι (σχῆμ. «Γ»), μὲ κατεύθυνσι τῶν δοντιῶν πρὸς τὸ χε-

ροῦλι γιὰ νὰ κόβῃ μὲ τὸ τραβηγμα.

* σοϊσελές (ό) = τουρκ. λ. ἢ γενεαλογία.

σόκορα = ἐπίρρ. ξυλουργικὸς ὄρος = κόψιμο, πλάνισμα ἢ ρίνισμα μὲ φορὰ κάθετη πρὸς τὶς ἴνες (νερά) τοῦ ξύλου.

σολάτσο καὶ σφιλάτσο (τό) = χοντρός καννάβινος σπάγγος, κατραμωμένος ἢ μὴ πὺν χρησιμεύει γιὰ σύνδεσι σωλήνων.

σολντάδα (ή) = πρόστυχη γυναῖκα.

σοπρατάκος (ό) = Ἴτ. sopra + iacco, τὸ τελευταῖο κομμάτι σολοδέρματος πὺν τοποθετεῖται στὸ τακοῦνι.

* σοτίλι (τό) = εἶδος ἐλιάς μὲ λεπτὸ καρπὸ; ἀπὸ τὴν Ἴτ. sottile = λεπτός, ἢ σήμερα καλουμένη λιανολιά (ή). Εἶναι τὸ πῶ διαδεδομένο ἐδῶ (ἂν ὄχι τὸ μοναδικὸ) εἶδος.

σουβλομάνικο (τό (σουβλι + μάνικα, Ἴτ. manico-ca) = σουβλι πὺν χρησιμεύει γιὰ νὰ ράβωνται οἱ σόλες τῶν παπουτσιῶν.

σουβλόρριζα (ή) = ὅ,τι καὶ σουβλομάνικο.

σουλάτσο (τό) = Ἴτ. λ. sollazzo περίπατος, περιφορὰ μὲ σκοπὸ τὴν διασκέδασι, ψυχαγωγία.

σουνέτι (τό) (πρόφ. χιουνέτι) = περιτομή. Τουρκ. λ.

σοῦρδου-μούρδου καὶ σουρδου-μπουρδου καὶ σουρλου-μπουρλου = ἐπίρρ. φράσεις ἀκαταστασίας, καταστροφῆς.

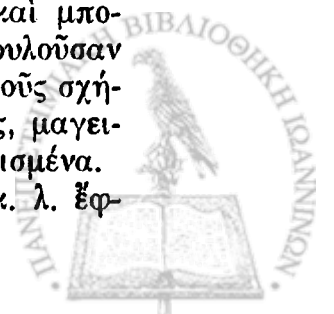
* σουρουκλεμές (ό) = τουρκ. λ. ἀλήτης, χαμίνι.

* σουροῦτι (τό) = τουρκ. λ. σύμβασι, προνόμιο, δίκαιο, ὄρος συνθήκης.

* σουρτούκης (ό) = τουρκ. λ. ἀκατάστατος. Θηλ. σουρτούκω = ἀκατάσταση, ἀτημέλητη καὶ ξενυχτισμένη.

σουτζοῦκι (τό) καὶ σαποῦν χαλβᾶς (ό) = γλύκισμα τουρκικὸ ἀπὸ νισεστὲ ἢ ἀλεῦρι. ζάχαρη, σουσάμι καὶ μπογιά (λουλακὶ χρώματος) πὺν πουλοῦσαν σὲ τεψιὰ οἱ γκέγκηδες. / βαρελοειδοῦς σχήματος κομμάτια ἀπὸ κιμᾶ κρέατος, μαγειρεμένα στὴν κατσαρόλα ἢ τηγανισμένα.

* σουφαρῆς (ό) = τουρκ. λ. ἔφ-

ιππος ἀπεσταλμένος, ἀγγελιαφόρος.

σουφουγάδο (τό) = Ἴτ. λ. soffocato κρέας με πατάτες μαγειρεμένο στην κασαρόλα με ἐρμητικά κλεισμένο καπάκι.

σουφρόχορτο (τό) = χόρτο πού ἐχρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὴν γιαιτροειὰ τῆς σούφρας (ἀσθένεια βρεφῶν με χαρακτηριστικό τὴν τρομερὴ ἀδυναμία).

σπανιολέτα (ἦ) = Ἴτ. λ. spagnoletta ὁ μογλὸς με κάθετη σιδερόδεργα πού ἀνοιγοκλείνουν τὰ παραθυρόφυλλα.

σπατσάρω (ο) = Ἴτ. λ. spaziare τὸ σκάω, φεύγω, ἐξαφανίζομαι.

σπάτσο (τό) (συνήθ. σὲ πληθ.). «Δίνω τὰ σπάτσα» = ἐκδιώκω κάποιον.

σπέζα (ἦ) = spesa ψώνια, προμήθεια τροφίμων, Πρὸβλ. «γυναίκα φέρε μου τὸν ντορβά νὰ πᾶ' νὰ κάνω τὴ σπέζα».

* σπήλια (ἦ) = Ἴτ. λ. spilla ἓνα χρυσαφικό ἢ ἀσημικό ποικίλλοντος σχήματος πού κρεμείται με ἀλυσίδα ἀπὸ τὸ λαιμό.

σπία (ἦ) = Ἴτ. λ. spia κατασκοπεία, ρουφιανιά. Ἄλλ. λ. σπιούνος (ὀ), σπιουνάρω (ο), σπιουνιά (ἦ), σπιουναρία (ἦ) = ὁμάδα σπιούνων.

σπιράγιο καὶ σπιράλλιο (τό) = Ἴτ. λ. spiraglio φεγγίτης στὸ ἐπάνω μέρος ἐξώπορτας ἢ παραθυριοῦ.

σκόροκος (ὀ) = Ἴτ. λ. sporco βρωμερός, ἀκάθαρτος, ἀκαθάριστος. Ἄλλ. λ. σπορκάρω καὶ σπορκέρονω (ο), σπορκαδούρα (ἦ), σπορκαρισμένος (ὀ).

σπορίδι (τό) = σπέρμα / βρυσιά με τὴν ἔννοια τοῦ νόθου. Πρὸβλ. «ποιανοῦ κιαρατᾶ σπορίδι εἶναι», «σπορίδι τοῦ διαόλου».

σπούρδα (ἦ) = μεγάλη κολοκύθα, κατάλληλη γιὰ πῆττες καὶ οἱ σπόροι της γιὰ πασσατέμπο.

στέλλα (ἦ) = ξυλουργικό ὄργανο γιὰ τὸ μέτρημα ἀνοιγμάτων (γωνιῶν).

στένωσι (ἦ) = ἄγχος στὸ στήθος, ἀσθμα, στηθάγχη. Πρὸβλ. «τὸν πίνιξε ἡ στένωσι», «θὰ με φάη τούτη ἡ στένωσι».

στερ(γ)ιώτης (ὀ) = ἐπίθετο με τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζεται κάθε ἐγκατεστημένος στὴν Πάργα ἀπὸ τὴν ἐνδοχώρα (στεριά), ὁ μὴ γνήσιος καὶ αὐτόχθων, ἀλλὰ καὶ ὄχι προηγουμένως, ἐνῶ ὁ προεο-

χόμενος ἀπὸ θαλασινὸ ἢ πολιτισμένο μέρος ἀποκαλεῖται ἀπλῶς: ξένος.

στερέχομαι καὶ στέρογομαι (ο) (ἀπὸ τὸ στέρω) = δέχομαι, συγκατανεύω. Πρὸβλ. «δὲ στερέχομαι με τόσο μονάχα», «θὰ στερέξις ἅμα σοῦ τὰ δώκω ὄλα;», «σὰν εἶδα ἔτσι, ἔστρεξα (καὶ ἐστέρεξα) νὰ τὰ παρατήκω». (Πρὸβλ. με στρέω).

στεροφοῦρني (τό) = τὸ ψωμί μιᾶς ζυμωσιᾶς πού φουρνίζεται σὲ δευτέρη παρτίδα, γιὰ τὸ λόγο ὅτι δὲν τὸ χῶρεσε ὄλο μαζὺ ὁ φοῦρνος.

στιβαδόρος (ὀ) = εἰδικευμένος ἐργάτης λιουτρονβιοῦ ὁ ὁποῖος τοποθετεῖ τὶς σφυρίδες στὸ πιεστήριο.

* στίμα (τό) (προέλ. λ.) = συντεχνιακὴ φορολογία.

στό(γ)κας (ὀ) = θάμνος τοῦ ἀγροῦ με κούφιο ἔσωτερὸ καὶ κορμὸ πού φυτρώνει στὰ ρέμματα. Ἐχρησίμευσε στὰ γιαιτροσόφια. / μίγμα γιὰ τὸ κλείσιμο τρυπῶν, χαραμᾶδων κλπ. εἰς τὴν ξυλουργική.

στό(ν), στη(ν), στὸ = ἡ πρόθεσι εἰς συμφυρομένη με τὸ ἄρθρο τόν, τήν, τὸ (ὄπως στοῦ, στης ἢ σ'τση, στοῦ = εἰς τοῦ, εἰς τῆς, εἰς τοῦ), ἢ ὁποῖα σὺγκᾶ παραλείπεται στὸ Π. Ἰ. Πρὸβλ. «πᾶμε σπῆτι μου», «πᾶμε ψάρεμα» «εἶναι περίπατο», κλπ.

* στόρνο (τό) = Ἴτ. λ. storno, ἐπιστροφὴ, ἀκύρωσι.

στοῦφος (ὀ) = πέτωμα προερχόμενο ἀπὸ ἰζήματα νεροῦ.

στραμπαλάδος (ὀ) = Ἴτ. λ. strampalato χαλασμένος, ἀκατάστατος καιρός.

στράτσα (ἦ) = κουρέλι, ράκος / τὸ πανὶ πού πιάνουν οἱ γυναῖκες τὶς κατσαρόλες / τὸ πανὶ πού χρησιμοποιοῦν οἱ ραφτάδες γιὰ νὰ σιδερώνουν τὰ ροῦχα, γιὰ νὰ μὴ καίγωνται ἢ «γυαλιζοῦν». Ἄλλ. λ. στρατσόπανο καὶ στρατσοπᾶνι (τό), στρατσός (ὀ) ἢ στρατσόχαρτο (τό). Ἀπὸ τὴν Ἴτ. straccio, carta straccia.

στραχιέμαι (ο) = φτερνίζομαι. στραχίσιμα (τό).

στρίκα (ἦ) = λεπτὸ καὶ μακρὸ κομμάτι σανίδας / ὁ χάρακας / ἡ σανίδα πού ἔχουν οἱ ραφτάδες γιὰ τὸ σχεδιάσμα.

στριμμένος (ό) = ευνουχισμένος. Ρ. στρίβω. / ανάποδος, γκρινιάρης.

στρίνα (ή) = πρωτοχρονιάτικο δῶρο, ἄλλ. μπουναμᾶς (ό) (ἀπὸ τὶς Ἴτ. λ. strenna & abbonamento). Πρβλ. «πᾶμε στὴ νόνα νὰ μᾶς κἀνη στρίνα», «ὁ θεὸς μου μοῦ ἔκανε μπουναμᾶ ἕνα τάλλαρο».

στριφτάρι (τὸ) = σύστημα ἀπὸ δύο ἐλεύθερα περιστρεφόμενους κρίκους ποὺ χρησιμοποιεῖται στὶς ἀλυσσίδες τῶν καπιστριῶν κλπ. ἄλλιῶς γκερντενές (ό) (τουρκ. λ.).

στριφτὸ (τὸ) = τυχερὸ παιγνίδι μὲ νομίσματα περιστρεφόμενα στὸν ἀέρα.

στρωματιὰ (ή) = τὸ γεμισμένο μὲ ἄχυρο πάνινο ὑπόστρωμα τοῦ σαμαριοῦ.

στύβνος (ό) = τὸ φυτὸ στρόχνος.

στυβνὸς καὶ στυφνὸς (ό) = ἐπίθ. μὲ γεῦσι πικρὴ καὶ στυφή.

* σύνδικος (ό) = Ἴτ. λ. sindaco δήμαρχος.

* συνερία (ή) (ἀπὸ τὸ συνεργάζομαι, συνεργία) = συνδρομὴ κακοτυχιῶν. Ἄλλ. λ. σινερίζομαι καὶ ξεσινερίζομαι = παίρνω μιὰ ἀποψι μὲ στενοχώρεια, κακοφανίζομαι ἀπὸ κάποιον. Πρβλ. «μὴ τὸν ξεσινερίζεσαι, δὲν τὰ λέει ἀπὸ κακό». ξεσινέρια (ή).

* συνορλεμές (ό) = τὰ εἰς τὸ κτηματολόγιο (πλάκα) περιγραφόμενα ὄρια τῶν κτημάτων.

συράμενο (τὸ) = αὐτὸ ποὺ σέρνεται, τὸ φίδι. Πρβλ. «νὰ σὲ φάη καὶ νὰ

σὲ φαρμαζώση στὴν καρδιὰ τὸ συράμενο».

σφαγιάδος (ό) (ἐπίθ.) = κατεστραμμένος, χαλασμένος κατὰ τὴν κατασκευὴ του, ἀπὸ ἀδεξιότητα.

σφαγιὸ (τὸ) καὶ σφάχτης (ό) = δυνατὸς πόνος, σάν μαχαιριὰ (ἀπὸ «κόψιμο κρέας» (θλασι), ἰσχυαλγία ἢ ἄλλη αἰτία).

σφαλαγκόδρομος καὶ σπαλαγκόδρομος (ό) = ἐξανθηματικὴ ἀρρώστεια (πιθανῶς ὁ ἔρπης, ζωστήρ), γιὰ τὴν ὁποία πιστεύεται ὅτι γίνεται ἀπὸ μολυσμένο σφαλάγκι.

σφεντόνα (ή) = τὸ ποδᾶρι τοῦ ἄσκιῦ, ἀκριβέστερα τὸ σημεῖο ποὺ εἶναι ραμμένο μὲ λουρίδα τοῦ ἴδιου τομαριοῦ.

σφίχτρα (ή) = ξυλουργικὸ ἐργαλεῖο, ὅ,τι βίδα (βλ. λ.).

σφόγια (τὰ) (μόνο σὲ πληθ.) = ἄλλη ὀνομασία τοῦ ψαριοῦ χωματίδα (γλώσσα).

σφυρίδα (ή) = πλέγμα ἀπὸ σπάρτο, βοῦρλο, ἄσπαγο ἢ τραγόμαλλο φτιαγμένο σὲ σχῆμα στρογγυλό, μὲ τρύπα στὴ μέση (γιὰ τὰ ἵπποκίνητα λιουτρονβιά) ἢ σὲ τετράγωνο, σὲ σχῆμα φακέλλου, μέσα στὸ ὁποῖο τοποθετεῖται ἡ μᾶζα τοῦ τριμμένου ἐλαιόκαρπου γιὰ νὰ πιεσθῇ στὸ πιεστήριο. / ἐκλεκτὸ εἶδος ψαριοῦ (βλ. Πάργα - Θάλασσα).

σωκάρδι (τὸ) = ἐσωτερικὸ ροῦχο (ἔσω+καρδιὰ) τῆς παλαιᾶς παργινῆς ἐνδυμασίας.

(Συνεχίζεται)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΗ

"ΙCΑΡΟ,"

(Μετάφρασις Κ. Δ. Μέρτζιου)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Ὁ Γεράσιμος Μεσσήνης γεννήθηκε στὴν Λευκάδα τὸ 1897 καί, ἀφοῦ ἔμεινε ἐκεῖ στὰ παιδικὰ του χρόνια, ἦρθε στὴν Βενετία, ὅπου ἐτελείωσε τὴν Σχολὴν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, παίρνοντας μάλιστα καὶ τὸν τίτλο τοῦ Διδάκτορος. Κατόπιν, ἐπεδόθηκε στὸ ἐμπόριο, κυρίως ὀρυκτῶν / κάρβουνου, μόλυβδου κ.λ., ὅπου προσπάθησε νὰ κάμει μίαν εὐρύτερη κίνηση, μεταξύ Ἰταλίας καὶ Γιουγκοσλαβίας. Ἀλλά, λόγῳ τῆς ποιητικῆς του ἰδιοσυγκρασίας καὶ τῶν πνευματικῶν ἐνδιαφερόντων πού τὸν ἀπασχολοῦσαν πῶς πολὺ, ἀπέτυχε — ὡς ἦταν φυσικόν—.

Στὴν Βενετία, κατῶρθωσε νὰ φτιάξει ὀλόκληρον κύκλο ἀπὸ λογίους, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους, πρωτοστατῶντας πάντοτε, ὠργάνωνε φιλολογικὲς συζητήσεις καὶ ἀπήγγελε ποιήματά του. Εἶχε πλουσιωτάτη βιβλιοθήκη καί, ἀκόμα, κρατοῦσεν ἐπαφὴ μὲ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους, τόσο τῆς πατρίδος του / Παλαμᾶ, Σικελιανὸ κ.λ., ὅσο καὶ μὲ τοὺς συγχρόνους του Ἰταλοῦς. Τύπος εὐαίσθητος καὶ φοβερὰ μελετηρὸς, ὁ Γερ. Μεσσήνης, προτιμοῦσε νὰ εἶναι περισσότερο ἓνας πνευματικὸς νοσταλγός, πού δὲν ἤθελε τὸν θόρυβο. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, δὲν ἐξέδωσε, παρὰ μονάχα μίαν ποιητικὴν συλλογὴ («Ἰκάρως»), γραμμὴν στὰ ἰταλικά. Γιατί, παρὰ τὸν κοχλάζοντα ἑλληνικὸ χεῖμαρρο, πού ἔφερε μέσα του ἀπ' τὰ παιδικὰ χρόνια, ἡ παιδεία του, στὴν γλωσσικὴ ἔκφραση, ἦταν φτιαγμένη στὴν Ἰταλία, ἐνῶ ἡ ψυχὴ του καὶ ἡ πνευματικὴ διάστρωση, γενικώτερα, ἦταν διαποτισμένη ἀπ' τὴν ἀκτινοβολία τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Στὴν Βενετία, μάλιστα, διετέλεσε καὶ Πρόεδρος τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Κοινότητος. Πέθανε τὸ 1957, στὴν Βενετία, σὲ ἡλικία μόλις 60 χρόνων.

Ἡ παρουσίαση τῶν ποιημάτων ἐδῶ, γίνεται ἀπ' τὸν κ. Κων. Μέρτζιο, τὸν ἐπιφανέστερο καὶ πολυγραφώτατον ἱστορικὸ στὴν ἱστοριοδιφικὴ ἔρευνα τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας καὶ ἀ.μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας». Ὁ κ. Μέρτζιος, φίλος στενὸς τοῦ Γερ. Μεσσήνη, ἀνέλαβε τὸν κόπο νὰ μεταφράσει στὴν γλῶσσά μας ποιήματα τοῦ Γερ. Μεσσήνη. Κι' εἶναι πράγματι εὐτύχημα, γιατί ἡ γλῶσσα / στὰ ἰταλικά/, πού χρησιμοποιοῦσε ὁ Γερ. Μεσσήνης, εἶναι ἡ δύσκολη σήμερα ἰταλικὴ τῶν μεγάλων Ἰταλῶν ποιητῶν τοῦ 18ου αἰῶνος / Καρδούτσιου, Φώσκοιο κ.λ./. Ἡ θεματογραφία τῶν ποιημάτων τοῦ Γ. Μεσσήνη εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἑλληνικὴ καὶ πυρῶνεται ἀπὸ μίαν ἄφατη ἀγάπη γιὰ τὸν τόπο του καὶ γιὰ τὴν διάρκειά του μέσα στὸν χρόνον. Τὰ ποιήματά του, μὲ ὀμηρικὴ συχνὰ κατασκευὴ εἰκόνων καὶ μὲ φωτεινὴ καθαρότητα, κρατοῦν ἓναν τόνον μεγαλοπρέπειας κι' ἓνα ρίγος ψυχικῆς ἔξαρσης, φορτωμένης τὴν συγκίνηση τῆς νοσταλγίας. Στὸς στίχους τοῦ Γερ. Μεσσήνη, δὲν χάνονται — ὅπως θὰ περίμενε κανεὶς νὰ γίνῃ — οὔτε καὶ τὰ δεδομένα τῆς ἀρχαίας λυρικῆς μυθογονίας. Δένονται, ἀντίθετα, μὲ τὸν ἴδιον τὸν τόπον καὶ μὲ τὴν πάσχουσα νοσταλγία τοῦ ποιητῆ, γιὰ νὰ γίνου, σὲ μεγάλες διαστάσεις ποιητικῆς πρόθεσης, καινούργια μορφή ζωῆς.

Ὁ Γερ. Μεσσήνης, τώρα, ἔχει δυὸ γιουούς: τὸν Σωτήριον, πού εἶναι Γραμματεὺς στὸ Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν στὴν Βενετία, καὶ τὸν Μάριον, πού εἶναι ἀπ' τοὺς πῶς διακεκριμένους μουσικοκριτικούς, στὴν ἐφημερίδα τῆς Βενετίας «Γκαζεττίνο», ἡ ὁποία ἔχει 160.000 φύλλα κυκλοφορία.

Δ. Κ.

ΙΚΑΡΟΣ

Διάπλατ' ἀνοῖγαν τὶς φτεροῦγες τὰ γεράκια
κι' ὁ ἀπαράμιλλος αἰτὸς τὰ φτερωτά του μπράτσα
κι' ἐπλατάγιζε στὸν τρελλὸν οὐρανοστρόβιλον
ὁ Τῆταν αὐτὸς τοῦ αἰθέρα ὁ βασιλιάς.
Μιά ἰσχυρὴ βοή στὸ μανιῶδες χῆος ἀντηχεῖ:

Ἐπά' στὶς δρυὲς καὶ στὶς κορφές ὁ ἄνεμος σφυρίζει
καὶ σὰν βροντώδης τῆς θύελλας κυβερνήτης
στὴ σφοδρὴ ἀνεμοζάλη δυνατὰ βουίζει
καὶ τὰ σύννεφα ὀρηκτικὰ
στὶς ἀπέραντες ἀβύσσους κυνηγᾷ.
Μὲ διὰ ἑξακοντίζεται τὰ τροπελέκι πρὸς τὴ γῆ
κι' ἀπὸ κρημνὸ σὲ βράχο ξεπηδῶντας ἀνασκιρτᾷ!

Κυττῶντας ὁ Ἴκαρος προσεχτικὰ
τῆς ἀστραπῆς καὶ τοῦ ἄνεμου
τὸ τρελλὸ παιγνίδισμα
καὶ τὴ βροντὴ στὶς ἀπόκρημνες κορφές,
τοληρὰ στὴν ἀμίλλα ἐπικρατῶντας,
στὸν οὐρανὸ τὰ χέργια ἀνατάζει
καὶ στὸν πετούμενο ἀπόδημο φωνάζει:
Χαῖρε ὑπερήφανε, δυνατέ, σταυραετὲ
κυρίαρχε τοῦ αἰθέρα
καὶ τῶν ἁπατῶν ἀβύσσων.
Σὺ ποὺ στὰ Ἄλπεια ὄροπέδια
καὶ στῶν βουνῶν τὶς ἄβατες κορφές
καὶ πέρ' ἀπ' τὰ πυκνὰ τὰ σύννεφα
καὶ τοὺς ἐνάντιους ἀνέμους
ὑπέροχα δρασκελίζοντας
ἄφοβος, μεγαλοπρεπής, ξεφαντώνεις,
Ἄκούραστος στὸ πέταγμα
ἀχόρταγος στὸ θάνατο
ἄφθαστος στὰ ἕψη,
λάβρος ἐφορμᾷ στὴ βία, στὴν ἐκδίκησι
μὲ τὸ ράμφος πανέτοιμο γιὰ μάχη
καὶ στὴ βορὰ τ' ἀγγλωτό σου νύχι,
σὺ βασιλιᾷς καὶ τοῦ δάσους δεσπότης
ἐπάνω στὴν ἔσχατη δεινρῶδη κορυφῇ
ἐπάνω στὴν ἄνιση αἰωνόβια δρυῖ
ἐνάντια στὴ θύελλα,
μετέωρος στέχεις
ὡ φτερωτὲ τοῦρανοῦ ἀεροπόρε
κι' ὅλη τὴ γῆ ἀπὸ τὰ ἕψη
προσεχτικὰ κυττᾷς.

Σὺ πνεῦμα ἀχαλίνωτο στὴ δύναμι
ποὺ ἀνεμπόδιστα διασχίζεις
τᾶσπιλο γαλάζιο τοῦρανοῦ
σύ, ποὺ τ' ἀγριαπά σου μάτια
στὸν ἥλιο ἑξακοντίζεις,
Αὔγουστε σὺ τοῦ κινδύνου καὶ τῆς πτήσης
δός μου σὺ τὸ πνεῦμα σου
τὴ δύναμή σου δός μου
τὰ τρομερὰ φτερά σου,
κι' ἐγὼ στὰ δάση, στοὺς ὠκεανούς
καὶ πέρ' ἀπ' τὶς σουβλερές,
ἀπάτητες βουνοκορφές πετῶντας

θ' ἀγκαλιάσω τὸ δεσπότη τοῦ αἰθέρα
 Ἐπερίωνα
 καὶ μ' αὐτὸν θὰ βασιλέψω
 σὲ μιὰ ἄσβεστη πυρά,
 καίοντας παντοτεινὰ
 ἐπάνω σὲ βάθρα Προμηθεῖα
 ποῦναι στὰ μάρμαρα πνιγμένα
 καὶ πέρ' ἀπ' τὶς γηραλέες προγονικὲς σκιές
 ἐπὶ ἀπ' τὴ μάννα μου Ἑλλάδα
 τὴν νύμφη τὴν πειρὸ ὁμορφη,
 τῶν Ἀκροπόλεων τὴν τροφὸν
 ἐκεῖ ὅπου μαρμάρινη φυλάχτρα
 ἢ ὠραιότητα
 στρέφει τὸ βλέμμα ἀκτινοβάλο
 στὴ θλίψη τὴν ἀνθρώπινη
 καὶ στὴν τριζυμιά.

Ἐψώνεται στὸν οὐράνιο θόλο
 ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ σύννεφα,
 ὁ λαμπερὸς ὁ ἥλιος πού
 τοὺς ἀνεμους κοπάζει
 καὶ ὁ Ἴκαρος στέκει ὀλόρθος
 στὴ βουνοκορφὴ καὶ κράζει:
 Πέρ' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀπρόσιτη τὴ γῆ
 σοῦ στέλλω ὦ πατρίδ' ἀγαπητὴ
 μὲ τῆς ἀστραπῆς τὴ γρηγοράδα
 σὰν σαῖτα κοντὴ καὶ αἰχμηρή,
 τὸ χαιρετισμὸ μου,
 σοῦ στέλλω τὸ παράπονό μου
 τὸ φτερωτό μου ἄσμα.

Σὲ σὲ γεννήτρα μου πόχεις πολλὰ κοπάδια
 ἀπ' ἐδῶ ἐπάνω ἀπ' τὴν ἔρημη τὴν Ἴδα
 ποῦναι ἄγρια καὶ ἀφιλόξενη
 σοῦ ξαναστέλλω μὲ τὰ φτερὰ τῆς ἀλκυόνος
 τὴ λαχανιασμένη ἀγωνία
 τὴν παθητικὴ φωνὴ μου.
 Πέρ' ἀπ' τὰ βουνά, τὰ δάση
 ἀπ' τὴ θάλασσα, τὰ νέφη
 σοῦ στέλλω τελευταία
 τὴν πνιγόμενη κραυγὴ μου
 τὴν ἀδάμαστή μου τόλμη.

Σὲ τοῦ ἥλιου θυγατέρα
 κυματοζωσμένη,
 καθισμένος στὸ πανύψηλο βουνό
 πού τὴν Κρήτη ἐξουσιάζει
 κυττάζω τὶς κορφές σου
 τὶς ἰσόπεδές σου χαίτες
 καὶ τὸ πρόσωπο π' ἀντανακλᾶται
 στὶς ροδόχροες αὐγές σου.

Στὸ σκοτεινὸ ὄριζοντα
πὸ τὴ σκέψι μου μαγεύει
μὲ προβλεπτικὸ τὸ μάτι
σὰν ἐκείνου πὸ στενάζει
καὶ ρεμβάζει καὶ θυμάται
διαβλέπω τὴ σκιά σου
καὶ τὰ βλέφαρα μουσκεύουν!

Στοὺς οὐρανοὺς σου διακρίνω
σὰν ἄρωμα μεθυστικό,
τὴν πρωινὴ τὴ δροσοπάχνη
π' ἀνεβαίνει μυρωμένη
ἀπ' τὶς ἀνθηρὲς κοιλάδες,
τὶς τερπνὲς βουνοπλαγιὲς
γεμάτες ροδοδάφνες.

Τὴ σκιά σου! τὴ σκιά σου!
Ξαπλωμένη, χαρούμενη, γδυτὴ
μοιάζεις σὰν νεράϊδα
πὸ τοῦ ἥλιου τὴν ἀνατολὴ
καθρεφτίζεται
καὶ τὸν πέπλο τῆς ὀλόγυμνη ξανοίγει:
Ἔτσι ἐγὼ σὲ νοιώθω καὶ σὲ βλέπω!
Ὡ μακρυνὴ πατρίδα μου
μόλις ξημερώσει,
σβύνει κι' ἀφανίζεται
τῆς νύχτας τῶνειρό μου,
σὰν τὸ φεγγάρι σβύνει
πὸ τῶν πουλιῶν τὸ θόρυβο
βλέπει τὰστέρια νὰ θαμπώνουν.

Ἄφαντο γίνεται καὶ σβύνει
τῆς νύχτας τῶνειρό μου
ὅταν γλυκὰ γυρνῶντας τὸ κεφάλι
καὶ τὸ κουρασμένο σῶμα,
ἐννοιωθῶ στὸν ὕπνο μου πὼς ἔχω
γιὰ προσκέφαλο λευκὸ
τὸ θερμὸ σου στῆθος,
γιὰ κοιτῶνα μαλακὸ
τὸ νυμφικὸ σου τὸ πλευρό,
τὸ στῆθος, τὸ πλευρό σου
τὸ φαιδρὸ τὸ πρόσωπό σου
τὴ Βακχικὴ τὴ μελωδία
τῶν λογαριῶν τὴν εὐωδία
καὶ τὴ θελκτικὴ τὴ χάρι
ποῦχε τὸ γυμνὸ σου σῶμα.

Ἄγκομαχάει καὶ χάνεται
κατάκοπη ἢ ψυχὴ μου
καὶ τὸ μάτι φοβισμένο
πνίγεται στὴν ἀχανῆ τὴ θάλασσα
πὸ διάφανα τὰ μέλη τῆς
ἀπλώνει ρευστὰ ἐδῶ μπροστὰ
Ὡ μάννα μου Ἑλλάδα

ξεπερνώντας τὸ διάφραγμα
 πού μοῦρξεταί 'πὸ σένα,
 κάθε σκοτείνια ἢ κατάγνια,
 τὴ ψυχὴ μου σὰ θῦμα ἐξίλαστήριο
 θ' ἀνάψω στὸ βωμό σου,
 ὅπου ἢ ἱερὴ φωτιά καίει παντοτεινά.

Σὲ σένα τοῦ Φοίβου θυγατέρα
 προσφέρω τὴν καρδιά μου
 σὲ σένα τὸ βουνίσιο τὸ κορμί μου,
 τοὺς πυρωμένους πόθους μου
 σὲ σένα νύμφη τ' ἀρχιπέλαου
 κυματοστεφανωμένη,
 σὲ σένα, ὦ ἐλπίδα μου, ὦ συμπόνοια
 σὲ σὲ τὰ τολμηρὰ γυμνὰ φτερά μου

Ἦ μάνα μου Ἑλλάδα
 πέρ' ἀπ' ἀκρογιάλια σου
 σὰν κήρυκας ἀφύπνισης κι' ἐλπίδας
 αἰώνια ὑψώνεται ἢ φτερωτὴ σου Μοῦσα
 κι' ἐπάνω ἀπ' τοὺς θυμούς σου
 τὰ δάκρυα, τὰ πένθη σου
 ἢ Φῆμη, ἢ Δάφνη καὶ τῆς Σμίλης τὸ ἄσμα
 ἄς ξεχυθοῦν σὲ ἄλλους τόπους
 μέσ' ἀπ' τῶν κυμάτων σου
 τὴν ἕμνωδὸ τὴ συμφωνία.

Ἦ, Ἦλιε, σὺ πού τὸ σύμπαν καταυγάζεις
 καὶ μᾶς χαρίζεις σεμνές, ροδόχρους αὐγές,
 τώρα πού ξεπετιέμαι ὀρμητικὰ πρὸς σένα,
 ὡσὰν πυρὰ ἄς ὑψωθῇ ὁ στόνος τῆς ψυχῆς μου
 κι' ἄς γίνῃ ἄσπρο σάβανό μου κι' ἀθάνατο τραγοῦδι
 τ' ἀρμονικὸ μουρμούρισμα
 τοῦ πολυκύμαντου πελάγου.

ΜΑ ΤΑΧΑ ΝΑ ΘΥΜΑΣΑΙ;

Ἀπὸ τὸ Ντροῖσκο χρῦσωνε ὁ ἥλιος τὴν ἀπέθαντη
 τοῦ Ποιητῆ μορφῆ. Τοῦ Κάστρου ἀντιφέγιζαν
 οἱ συλλοές στὴ Λίμνη. Τὰ μάτια μου ἀντίκρουζαν
 ἐκστατικὰ κι' ἐκεῖνα τὴν ἄσπιλη, τὴν ἄχραντη
 θάλασσα τῶν ματιῶν σου, ὡς μόνοι τὴν ἀκύμαντη
 πήραμε παραλία. Στὰ πόδια μας ζωγράφιζαν
 οἱ πλάτανοι σκιές δαντέλλινες. Τριγύριζαν
 κι' οἱ θύμησες σιωπηλές σὲ μιὰ γαλήνη ἀπέραντη.

Ἦταν θαρρῶ ἀσήμαντοι κι' ἄχρωμοι τῶν χειλιῶν μας
 οἱ ἀχοί, μιὰ πεταλοῦδα, ἀδύναμη γλυτροῦσε
 στὸ πρωῖνὸ τ' Ὀκτώβρη, σιγαλινὰ πετοῦσε
 καὶ κᾶτι ἀπόμακρο, ὀχρὸ, στὰ βῆθη τῶν ματιῶν μας.

— Ἦτανε μήπως τὸ παλῆ, — (μὰ τάχα νὰ θυμάσαι;) —

τ' ἀδελφικὸ φιλί σου; (Τάχα τὸ συλλογέσαι;) —

* Τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ ἀλησμόνητου Τάκη Σαλαμάγκα πού εἶναι ἀνέκδοτο, τὸ παραχώρησε ὁ κ. Κων. Μέρτζιος (ὁ διακεκριμένος ἱστορικὸς καὶ λόγιος ἱστοριοδίφης τῶν Ἀρχαίων τῆς Βενετίας), πρὸς τὸν ὁποῖον εἶναι ἀφιερωμένον ἀπ' τὸν ἴδιον τὸν Τ. Σαλαμάγκα.

ΝΙΝΑΣ ΚΟΚΚΑΛΙΑΟΥ - ΝΑΧΜΙΑ

ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ

(Διήγημα)

Κάθε φορά που έμπαινε στο σπίτι ζύτταζε ψηλά το πορτόφυλλο. Μιά κοντή μαύρη κουρτίνα, σκονισμένη και ζοτισμένη απ' τα χελιδόνια, πλάκωνε την είσοδο του σπιτιού. Τ' άσημένα άρχικά της πεθαμένης γυναίκας μόλις και διαζίζονταν. Έβγαζε την τραγιάσκα του και ξεσκούφωτος έμπαινε στο σπίτι. Άνοιγόζλεινε άργά άργά τα βλέφαρα για να ξεχωρίση, μέσα στο μισοσκόταδο, τα κορίτσια του. Τρεις ίσοιοι θαρροείς στέκονταν μπροστά του να τον καλωσορίσουν. Άχνά ξεχώριζαν τα πρόσωπά τους κάτω από τα μαύρα μαντήλια. Άσπρα, με χείλη πανιασμένα, σαν των γυναικών της πολιτείας.

Ψηλά, στα καρδόνια της σκελής, φτερούγιζαν τρομαγμένα τα πουλιά και πετάγονταν έξω στο φως. Άκουγαν τα κορίτσια τις φωνές που διαλαλούσαν το Μάη μήνα. Έξω είχε φουντώσει ο λόγγος και τ' άγκάθια άκόμη σέρονταν μπουμπουκασμένα πάνω στ' άνθισμένα σοκίνα. Η έρημιά του σπιτιού, σχεδόν τρία χρόνια τώρα, δέν γνώριζε κανένα Μάη.

«Καλώς τον πατέρα». Κι' εκείνος μήτε χαμόγελο δέν χάραζε τα χείλη του. Στη μέση της κάμαρης ήταν στρωμένο το μεγάλο τραπέζι με το ριγωτό τραπέζομάντηλο, έργο της πεθαμένης μάνας. Κάθησε ο πατέρας στην κεφαλή του τραπεζιού. Δεξιά κι' άριστερά κάθισαν οί δυο γιοί του κι' απ' την άλλη μεριά, κοντά στην κουζίνα τα τρία κορίτσια. Πήρε εκείνος τη μαχαίρα κι' έκοψε ψωμί, ύστερα άκούμπησε πάνω την παλάμη του κι' έκανε το σταυρό του. Το ίδιο και τα παιδιά.

«Φέρτε το φαί κορίτσια» διέταξε μαλακά. Σηκώθηκαν κι' οί τρεις. Στ' άσπρα κουρτινάκια άνέμισαν οί μαύρες κορδέλλες καθώς ο στεναγμός βγήκε απ' τα μισόκλειστα στόματα, ίδια κι' άπαράλλαχτα με τα μισόκλειστα πατζούρια. Μόνο τα μάτια τους φέγγανε πότε πότε, όταν ο ήλιος σπλαχνικά γλυστρουσε μέσα σ' έκεινή τη σιωπή. Φέγγανε και ίκετεύανε για μιá στύλα ύγρασία πάνω στα πανιασμένα χείλη.

«Φέρτε και το κρασί κορίτσια».

Σαν αυτόματα σηκώνονταν κι' οί τρεις, λές κι' ή κάθε διαταγή ήταν μιá άφορημή για να ζωντανέψουν τα μέλη τους. Κι' εκείνος τις παρατηρούσε κι' άνακάτενε τα γκρίζα μαλλιά του που μουσζεύονταν συνέχεια απ' τον ιδρώτα.

Ο ένας απ' τοίς δυο γιους φοροούσε στρατιωτικά. Παρατηρούσε τον πατέρα και ψηλαναστέναζε, μα σαν εκείνος έστρεφε τη ματιά του γιομάτη λύπηση κατά τη μεριά του, ο νέος χαμήλωνε το κεφάλι. Κανένas δέν άντεχε εκείνη τη ματιά. Άπότρωγαν στη σιωπή. Και την ώρα πουστριβε το τσιγάρο του ο άφέντης γίνονταν ένας άπολογισμός της δουλειás του καθενός.

«Πώς πάνε τα σπαρτά στον κάμπο Γιώργη;» Ρώτησε τον μικρό γιό.

«Θά βάλουμε θέρο κατά τα τέλη του μήνα, μονύχα να μη βρέξη».

«Δέ θά βρέξη».

«Χτές πού ἐρχόμουνα ἀπ' τὸν κάμπο εἶδα φουσκολαγκαδιά. Ἄν ἔχουμε τέτοιο τυχερό, ἄστα πατέρα, ἢ Δαφνιώτισσα θὰ μᾶς πνίξη».

«Πνιγμένοι καὶ πνιγμένοι εἴμαστε. Φέрте λίγο νερὸ κορίτσια».

«Πατέρα ἔχεις χρόνια νᾶρθεις στὰ περιβόλια. Ἡ κακομοῖρα ἢ Βλάχα ἢ φοράδα σ' ἀποζητάει. Αὔριο λέω νᾶρθης νὰ ἰδῆς τ' αὐλάκια».

Δὲν ἀπάντησε. Πῆρε στὰ χέρια του τὴ μαχαίρα τοῦ ψωμιοῦ κι' ἐξέταζε τὴν κόψη της. Ἀφουγκράζονταν θαρρεῖς τὸ γλιμντρίσμα τῆς Βλάχας τῆς φοράδας. Κι' εἶδε πάνω στὸ λόγγο τὰ βελανίδια ἀδειανὰ ἀπ' τὸν καρπὸ τους καὶ τὸ πουκάμισο τοῦ φιδιοῦ ἀπλωμένο στ' ἀγκάθια. Κι' ἐκεῖνη χόρευε ξυπόλητη. Μιά σταλιά κορίτσι. Ποιὰ ἦταν ἐκεῖνη δὲν τὸ συλλογιόταν τότε. Κάπνιζε τὸ τσιγάρο του κι' ἀδειαζε τὴ στάχτη στὰ ταγάρια τῶν τσομπάνων. Ἐξεῖ μέσα ποῦψαχναν τὰ χέρια της νὰ θροῦν τοὺς λαῖκούς σκοποὺς τοὺς ἄγραφους. Ἦρθε ὁ ἀέρας καὶ πάστρεψε τὸν τόπο. Ἦρθε καὶ τὸ φίδι, σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ σφύριξε τὸ σκοπὸ. Μόνο ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦρθε.

Πέρασε τὴν ἀργασμένη παλάμη πάνω ἀπ' τὸ μούτρο του. Ζάρωσε τὸ μέτωπό του καὶ χάιδεψε τὰ ξεραμένα αὐλάκια τῆς ἐγνοίας πάνω στὰ μάγουλά του. Σ' ὄλα τὰ πρόσωπα ἔνοιωσε τὴν ἀνάγκη τοῦ νεροῦ. Νὰ λουστοῦνε στ' αὐλάκια τῆς Δαφνιώτισσας.

«Φέрте κανὰ φρούτο κορίτσια».

Ἄκουσε ἀπ' τὴ μέσα κάμαρα τὴν προσπάθειά τους νὰ πνίξουν τὸ γέλιο. Θυμήθηκε τὴ συμπόνοια. Παιδιά του ἦταν. Καὶ παιδιά της. Ὅλο γελοῦσε ἢ μακαρίτισσα καὶ ποτὲ δὲν τοῦκανε κουβέντα γιὰ ζεῖνη, τὴ μικρὴ της ἀδερφή. Ἦξερε τὴν προτίμησή του ἀπ' ὅταν ἦταν παιδιά κι' ἐκεῖνη χόρευε στὸ λόγγο. Ὅταν περπατοῦσαν στὰ περιβόλια κι' ἄνοιγαν τ' αὐλάκια. Μὲ τὰ δυνατά τους πόδια σὰν πλατανόριζες. Κοντὰ κοντὰ τὰ περιβόλια τὰ δικὰ τους καὶ δικὰ του. Τώρα εἶναι ὄλα δικὰ του. Προικιὸ τῆς γυναίκας πού τοῦδωσε ὁ πατέρας του.

Σηκώθηκε. Τ' ἀνάστημά του σκέπασε τὸ δωμάτιο. Ὁ ἴσκιος του ἀπλώθηκε στὸ μακρὸν τραπέζι. Ὅμορφος ἄντρας. Ἀκόμα νέος. Μπροστά του τὸ κοπάδι πού τὸν καρτερεῖ. Μιά χαραμάδα τῆς πόρτας ἄνοιξε. Τὸ φῶς γλίστρησε καὶ τὸν χτύπησε κατὰστηθα. Ἡ πόρτα ἄνοιξε περισσότερο. Οἱ κορδέλλες στὰ κουρτινάκια παίξανε πέρα δῶθε. Κανεὶς στὸν ἀπάνου, μήτε στὸν κάτω κόσμο ἤξερε τὰ λόγια πού σπέρνανε στὰ περιβόλια μὲ τὴ μικρὴ ἀδερφή. Οὔτε καὶ πρόδωσε τίποτα τὸ πρόσωπό τους, ὅταν ὁ γάμος μπῆκε στὸ ἴδιο κονάκι καὶ τράβηξε γι' ἄλλο κρεβάτι. Κι' ἐκεῖνη ξενιτεύτηκε στὴν Ἀμερική, παντρεύτηκε, χήρεψε καὶ ξαναγύρισε. Ζοῦσε μακρὰ ἀπ' τὴ φανελιά τῆς ἀδερφῆς της. Σπάνια ἐρχόταν στὸ χωριό. Ἀκόμα καὶ μετὰ τὸ θάνατο.

«Σηκώθηκε ἀέρας» εἶπε ὁ Γιώργης.

«Δὲν τὰ θλάφτει τὰ σαρτά. Κλείστε τὴν πόρτα κορίτσια».

Ἐξω ἦταν Μάης μῆνας κι' εἶχε πολὺ φῶς. Κλείσανε τὴν πόρτα καὶ περιμεναν τὴ νύχτα νὰ βγοῦν νὰ κάτσουν στὸ κατῶφλι. Ἰδιες μὲ τὴ νύχτα. Τ' ἄσπρα πρόσωπά τους νὰ φέγγουν σὰν τὸ φεγγάρι. Μὲ τὴν πλάτη του γυρισμένη κατὰ τὴν πόρτα παιδειόταν ν' ἀνάψη τὸ τσιγάρο του. Ἀπ' τὸ παράθυρο ἐβίλεπε τὴν αὐτὴ πνιγμένη στὸ χορτάρι. Οἱ τσιτσιμίδες ἀνοίγανε τοὺς Μάηδες κι' οἱ γειτόνοι κουβέντιαζαν καὶ γελοῦσαν. Στὴν πέρα γειτονιά μάλιστα, μακρὰ ἀπ' τὸ πένθος, τραγουδοῦσαν. Ἡ μεσαία ἀπ' τὰ κορίτσια τέντωνε τ' αὐτί της ν' ἀκούση. Ἦταν ἢ πιὸ ζωηρὴ καὶ πότε πότε τολμοῦσε νὰ κροφοκντάξῃ ἐκεῖνον πού τὴν περρίμενε νὰ βγῆ, νὰ ἰδῆ τὸ πρόσωπό της. Ἐστελεε μάλιστα τὴ μάνα του νὰ μεσιτέψη στὸν πατέρα της.

«Βραδάκι βραδάκι, γιέ μου, λέω νὰ πάω στὸν Ἀη - Παντελεήμονα ν' ἀ-

νάμω τὰ καντήλια. Λέω ναρθοῦνε τὰ κορίτσια, ν' ἀλλάξουνε μιὰ ψίχα, τὰ ξερμα...»

«Τὰ κορίτσια δὲ θγαίνουνε ἀπὸ τὸ σπῖτι ἀκόμα.»

Ὁ λόγος του δὲν εἶχε ἀντίλογο.

«Σηκώστε τὸ τραπέζι. Τί στέκεστε στὴν πόρτα;»

Σηκώσαν τὸ τραπέζι. Στὸ μαγειρειό, σὲ μιὰ γωνιά ἦταν ὁ ἀργαλειὸς τῆς μονας τους. Τὸν περνοῦσαν ξυστὰ ξυστὰ, κυρίως τὶς νύχτες. Θαρροῦσαν πὼς χτυποῦσαν τὰ χτένια του, τρίζανε τὰ καρούλια του κι' ἀπ' τὰ ξεφτίδια τοῦ κρέμονταν τὸ 'καλοσυνάτο γέλοιο τῆς.

«Πόσα τομάρια ἔχουμε στοὺς στεγνωτήρες, Γιώργη;»

«Ἰσαμε διακόσια πατέρα.»

«Αὔριο θὰ τὰ φορτώσης στὰ κάρρα νὰ φύγουνε.»

«Στὸν ἴδιο ἔμπορα;»

«Μὲ ξέρεις ν' ἀλλάζω;»

«Ὅχι, ἀλλὰ τώρα πού τοῦ λόγου σοῦ δὲν πᾶς στὸν ἔμπορα, μοῦ φαίνεται πὼς πάει νὰ μὲ ξεγελάση. Τοῦ εἶπα ὅμως κι' ἐγὼ τὸ λόγο μου καὶ τὰ μάζωξε.»

«Ἄν θές νὰ φουμάρης πάρε. Μικρὸς εἶσαι μὰ πολλὰ κάνεις. Ἄντρεψές. Τὸ ξέρω ὅτι φουμαίρνεϊς κρυφά. Τίποτα κρυφὸ δὲ μ' ἀρέσει.»

Ὁ Γιώργης ἀκούμπησε τὸ χέρι τοῦ πατέρα καθὼς ἔπαιρνε τὸν καπνό. Τοῦρθε νὰ προσκυνήσῃ ἐκεῖνο τὸ ροζιασμένο χέρι πού τὸν ἔκανε ἄντρα. Στάθηκε δίπλα του. Μοιάζανε. Κι' οἱ δυὸ κύτταζαν τὸ μεγάλο γιὸ πού κούμπωνε τὸ χιτώνιό του.

«Γιέ μου νὰ μὲ συμπάθῃς πού σ' ἀλησμόνησα. Ἐσὺ ἔχεις, ἄλλα, στὸ νοῦ σου. Ἐχεις γράμματα. Ἐγὼ κι' ὁ Γιώργης ἔχουμε γῆ. Φουμάρεις παιδί μου;»

«Ὅχι πατέρα. Λέω νὰ φύγῶ.»

«Μὲ σαρανταοχτάωρη ἤρθες;»

«Μὲ πενήντημερη, μὰ λέω νὰ φύγω...»

Ἡ πόρτα τεντώθηκε, ἡ μαύρη κουρτίνα ἔπεσε καὶ σύρθηκε στὴν αὐλή. Φυσοῦσε δυνατά. Μῆτε σκυλι ἀλύχτησε, μῆτε βῆμα ἀκούστηκε. Κι' ἐκεῖνη, ἡ θεῖτσα, στεκόταν ἐκεῖ. Ἡ μικρὴ ἀδερφή. Ὁ πατέρας ἔβαλε τὸ χέρι ἀντήλιο νὰ φυλαχτῆ ἀπ' τὸ φῶς πού ὄρμησε στὸ δωμάτιο. Καὶ τότε ἀκουσαν τὰ χλιμιντρίσματα τῆς Βλάχκας καὶ τὴν ἀπάντησι τοῦ ἀλόγου τῆς θεῖτσας. Οἱ ὦμοι τοῦ λαμπάδιασαν κι' οἱ κύκλοι γύρω ἀπὸ τὰ μάτια του γιόμισαν χρώματα. Πρώτη χαρὰ, πρώτη πρώτη χαρὰ καθὼς εἶδε τὰ παιδιὰ του καὶ τ' ἀνήψια τῆς μεπερδεμένα μέσα στὴν ἀγκαλιά τῆς. Μιὰ μάζα ἀγάπης ἀκατάλυτης. Τὰ θηλυκὰ ξεφώνιζαν καὶ πηδοῦσαν γύρω τῆς. Τὸ σπῖτι ξεφάντωσε. «Ἦρθε ἡ θεῖτσα, ἦρθε ἡ θεῖτσα.»

Ἀκούμπησε τὸ χέρι τῆς στὸν ὦμο του, τὸν ἀνάγκασε νὰ καθῆσῃ στὸ μακρὸν τραπέζι καὶ τοῦ εἶπε.

«Ἀδελφέ μου ἀδυνατήσες πολὺ.»

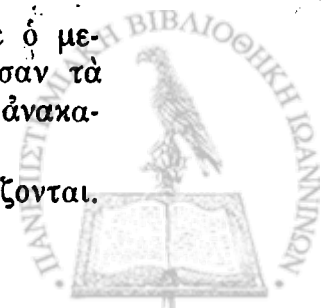
Κι' ἐκεῖνος διέταξε μαλακά, σὰ νὰ μὴν ἀκουσε τὴν παρατήρησή τῆς.

«Κορίτσια φέρτε στὴ θεῖά σας φαί. Γιώργη μπάσε μέσα τὰ πράγματά τῆς.»

«Δὲν ἔχω πράματα ἀδερφέ μου, ἦρθα μονάχα νὰ σᾶς ἰδῶ καὶ θὰ φύγω πὲ λίγο.»

«Θεῖτσα, ἔχουμε μεῖς πράματα. Μείνε. Σὲ παρακαλοῦμε ὅλοι». Εἶπε ὁ μεγαλύτερος γιὸς καὶ ξεκούμπωσε τὸ χιτώνιό του. Κανένας δὲ μίλησε. Κυττοῦσαν τὰ μάτια τῆς πού, καρφώθηκαν ἐρωτηματικά στὸν πατέρα. Κι' ἐκεῖνος εἶπε ἀνακαθύνοντας τὰ μαλλιά του πρὸν στάζανε ἰδρώτα.

«Ξέμαθες μ' ἐμᾶς τοὺς χωρικούς. Μὰ κύττα τὰ παιδιὰ. Σὲ χρειάζονται.»

Τὰ παιδιά μας. Γιώργη, πήγαινε τ' ἄλογο στὴν Βλάχκα. Καὶ τὸ ζωντανὸ θέλε' συντροφιά».

Ἡ θείτσα μάζεψε τὶς μαῦρες κορδέλλες, τράβηξε τὰ κουρτινάκια κι' ἄνοιξε τὰ παράθυρα. «Φτάνει» εἶπε μονάχα. Κανείς δὲν μίλησε, μόνο πὺν ἀνασάνανε σὰ ν' ἀνακάλυπταν τὸν ἀέρα ἐκείνη δὰ τὴ στιγμή. Ὅστερα γύρευε νεροῦ φρέσκο ἀπ' τὸ πηγάδι, στὴν πέρα γειτονιά. Ἐκεῖ πὺν τραγουδάει ὁ κόσμος, κουβεντιάζει μὲ τὸν παλιόφιλό του τὸν ἥλιο καὶ κορφολογαίει τοὺς Μάηδες. Μαζουκὴ ἀπ' τὸ πένθος. Τρέξανε καὶ τὰ τρία κορίτσια, σὰ λαφίνες, στὴ λευτεριά, προσπέρασαν ἀκόμα καὶ τὴν ἐκπληξη στὴ ματιὰ τοῦ πατέρα. Τότε ἐκεῖνος σὰ νὰ θυμήθηκε πὺς ἦταν ὁ ἀφέντης τοῦ σπιτιοῦ διέταξε τὴ μεσιανή.

«Ἐσὺ μείνε ἐδῶ. Ἡ θειά σου...»

«Πατέρα...»

«Κάνε μας καφέ».

Οὔτε κι' ἡ θείτσα μπόρεσε ν' ἀντιτάξῃ στὴ διαταγή του. Ὑποταγμένο τὸ κορίτσι μπῆκε στὸ μαγειρεῖο κι' ἔπνιξε τὸ στεναγμὸ του. Μόνο μιὰ ἐπίμονη ματιὰ ἔρριξε στὸν ἀργαλειό, πὺν μποροῦσε νάναί παράπονο καὶ ἔχθρα μαζί. Τσιωπὴ διέκοψε ὁ Γιώργης.

«Πατέρα θὰ φορτώσουμε τὰ τομάρια ἀπόψε ἢ αὔριο;»

«Ἀπόψε, Γιώργη, αὔριο τὴ χρειάζομαι τὴ Βλάχκα. Θὰ πάω στὰ περιβόλια».

Ὁ μεγάλος γιὸς κρέμασε τὸ χιτώνιό του στὸ καρφὶ πλάϊ στὸ πορτόφυλλο. Τὰ χεῖλη του γλύψανε τὸν ἰδρῶτα πὺνχε κατακαθίσει στὸ ἀραιό του μουστέκι. Ξέσφιξε τὰ κορδόνια ἀπ' τὶς ἀρβύλες του κι' ἔνοιωσε τὸ πλάκωμα τοῦ σπιτιοῦ νὰ φεύγῃ ἀπὸ πάνω του. Κανένας δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβῃ γιατί ὁ πατέρας δὲ πῆγε στὰ περιβόλια μετὰ τὸ θάνατο τῆς μάνας. Δουλευτάρης ἄνθρωπος ἦταν καὶ ἀγαποῦσε τὸν τόπο ἐκεῖνο μὲ τὰ νερά.

Τὰ νερά τῆς Δαφνιώτισσας πηδούσανε σὶ' αὐλάκια. Ἀπόκαμε ὅλη μέρ ν' ἀνοίγῃ καὶ νὰ κλείνῃ φράγματα. Δούλευε κοντὰ του κι' ἡ θείτσα. Χρειάστηκαν μάλιστα νὰ τὴν περάσῃ ἀγκαλιὰ ἀπὸ ἓνα βαθὺ αὐλάκι... Ἦταν μιὰ δοκιμασί πὺν τὴν ξεπέρασε, ὅσο κι' ἂν τὰ μπράτσα του σφίγγανε τὴ γυναίκα.

«Ἦθελα τόσο νᾶρθω στὰ περιβόλια μας» εἶπε ἐκείνη.

«Τῶξερα», ἀπάντησε ἄγρια.

«Μὴν ἀγριεύεις καὶ τρομάζεις τὰ πουλιά, στάσου ν' ἀκούσω...»

«Τὰ γέλοια της;»

«Τοὺς βατράχους, ἀδερφέ μου».

«Καὶ τὰ γέλοια της;» ἐπέμενε ἐκεῖνος ὅλο πρόκληση γιὰ καυγά.

«Θ' ἀκούσουμε τὰ γέλοια τῶν παιδιῶν μας. Τὰ δικά μας γέλοια».

«Γιατὶ ἦρθες μαζί μου στὰ περιβόλια;»

«Μὴ σκιάζεσαι. Τὴ θέση τῆς ἀδερφῆς μου δὲν τὴν παίρνω. Ἦρθα γιὰ νὰ σοῦ πῶ νὰ σταματήσῃς τὴν τυράννια σου. Τὴν τυράννια τοῦ σπιτικοῦ σοῦ. Ἐγίνες μὴλογο μ' αὐτὸ τὸ πένθος σου. Τόσο πολὺ δὲ μπορεῖς... τόσο πολὺ... Ἦρθα νὰ μπῶ ἀνάμεσα σὲ σένα καὶ τ' ἀνήψια μου. Ἄν ἄλλοτε μ' ἀπαγόρευε νὰ μιλῶσω σήμερα δὲ μπορεῖς. Ἄν ἐσὺ ἔκανες τοῦ γονιοῦ σου τὸ πρόσταγμα, δὲ κηο ἢ ἄδικο ἐγὼ δὲν θ' ἀφίσω τὰ παιδιά νὰ κάνουν τὸ ἄδικο πρόσταγμα σοῦ. Ἦρθα νὰ τοὺς βγάλω τὰ μαῦρα μαντήλια».

«Ξέχασες τὸν κόσμο μας στὶς ξένες πολιτεῖες».

«Γιὰ χατῆρι σου πῆγα στὶς ξένες πολιτεῖες. Μὰ τίποτα δὲν ξέχασα».

Ὁ ἄντρας κάθησε κάτω, τὰ πόδια του χτυποῦσαν τὸ νερό.

«Ἐίμαστε ἀκόμα νέοι», εἶπε καὶ κύτταξε πέρα, ἐκεῖ πὺν σμίγανε τ' αὐλάκια.

«Δέν έχει πιά αξία νά συνταυλίσουμε τή σπίθα μέσα μας. Μπορούμε όμως νά ζεστάνουμε τή γωνιά τοῦ σπιτιοῦ».

«Ἦθελα νά ντύσω τή γῆ στά μαῦρα».

«Τὸ καταλαβαίνω. Σήκω τώρα, θά κρυώσης ἀδελφέ μου. Εἴμαστε μαζί. Κύτταξε εἴμαστε πάλι μαζί στά περιβόλια μας, κι' ἔχουμε παιδιά».

Τὰ χέρια της τρέμανε πάνω στοὺς ὤμους του. Γύρω οἱ πεῦκες στάζανε κόμπο κόμπο τὸ ρεταίνι. Οἱ ὤμοι του κυρτοὶ καὶ τὸ μέτωπό του ὄλο ζάρες. Τὰ μάτια του πλημμύρα. Τραντάζονταν οἱ ὤμοι του κάτω ἀπὸ τὰ χέρια της. Προσπάθησε νά ἰδῆ πόσο χῶρο ἔπιανε ὁ ἴσκιος του πάνω στή γῆ. Ἔπιανε ὄλη τή γῆ μὲ τὰ παιδιάστικά του καὶ τὴν ἀντρεισύνη του.

Σήκωσε τὸ κεφάλι ψηλά, ἔτσι πού ἐκείνη δὲ μπορούσε νά ἰδῆ τὰ μάτια του. Μόνο ἄκουσε νά λέη στὸν οὐρανό.

«Ἦθελα νά ντύσω τή γῆ στά μαῦρα, γιὰ τὴν καλοσύνη καὶ τὸ γέλιο της, μὰ δὲν τὴν ἀγάπησα ποτέ μου».

“ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ”

Συχνὰ στὶς ἀναπολήσεις μου, ἔπαιρνε τὴ γλυκύτητα Βρεφοκρατοῦσας κοιμίζοντας στά κρινοδάχτυλά της τὸ νεογνὸ τοῦ χιονένιου σύννεφου ἰσιώνοντας γιὰ λίγο τὴ μενεξεδένια κορδέλλα τοῦ δειλινοῦ, πάνω ἀπὸ ἔρημα μοναστήρια, μὲ σκουριασμένα σήμαντρα.
Ἕνα διάδημα ἀπὸ ρόδα βουλιαγμένο στή ξανθὴ ἄμμο, ἕνας χιτώνας ἀπὸ κρινάνθια ἀρίφνητα σὲ καλοτάξιδο πλεούμενο.
Οἱ γλάροι νά δοξολογοῦν τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῶν κάβων κι' ἐκείνη παραδομένη στὶς βελουδένιες περιπτύξεις τῶν ὑακίνθων, μὲ μιὰ κατὰ τομὴ σχεδὸν μυθικὴ, νά πλανιέται στά ὄρια τοῦ ὄνειρου.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΡΔΑΡΗΣ

ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

'Από τὸν δρόμο αὐτὸν ἔρχεται τὸ νερὸ
 ἀπὸ τὸν ἄλλο δρόμο φτάνει ὁ ἄνεμος
 κι' ἀπὸ τὸν ἄνεμο πιδ πέρα τὸ φῶς ἀστράφτει.
 "Όλα ἔχουν ἓνα δρόμο καὶ μιὰ ὥρα.
 Μόνο ἡ ἀγάπη ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ
 ἔρχεται ὅλες τὶς ὥρες καὶ μὲ βρίσκει
 νὰ ζωγραφίζω τὸ οὐράνιο πρόσωπό της.
 Εἶναι πολὺ σκληρὴ τῆς γῆς ἡ πέτρα καὶ τὸ ξύλο
 γιὰ νὰ στηθεῖ τέτοια χαρὰ
 καὶ τόση τρυφερότητα στὸ χῶμα
 ὅμως ἐγὼ πασχίζω γιὰ νὰ φτιάξω
 τὸ πρῶτο ψηφί ἀπ' τ' ὄνομά της.

Η ΜΙΚΡΗ ΟΦΗΛΙΑ

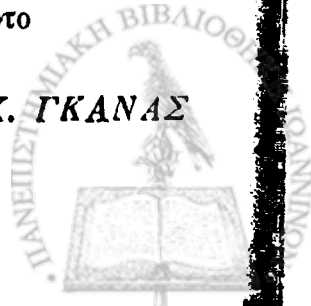
'Η μικρὴ 'Οφηλία δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει
 ἂν βρίσκεται στὸν Παράδεισο ἢ στὴν Κόλαση
 δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ αὐτὸ τὸ τραγούδι
 ποὺ γίνεται πληγὴ μέσ' στὴν καρδιά της.
 Μόνο γελᾷ ἢ σωπαίνει παράξενα πολὺ
 κι' ἄλλοτε πάλι μόνη της μιᾷ
 «ἔτσι θὰ εἶναι αὐτό, ποὺ εἶναι»
 καὶ δὲν ξέρει λόγια νάβρει πιδ σωστά.
 «Αὐτὲς οἱ κάμαρες εἶναι σὰν φυλακὲς» λέει
 «αὐτὰ τὰ χέρια εἶναι σὰν ἀλυσίδες»
 καὶ ὁ Ἄμλετ ὅλο ἀπουσιάζει κι' ὅλο σκέφτεται
 μὰ τὴν μικρὴ 'Οφαλία κανένας δὲν θυμᾶται.

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗΣ

Λιγνὸ μου κυπαρίσι
 Τρεῖς νύχτες σ' ὄνειρευόμουνα
 τρεῖς νύχτες σὲ στάση φυλλοβόλου
 μὲ τὸ φεγγάρι ξαφνιασμένο
 στὰ μάτια τῶν πουλιῶν ποὺ σὲ ξαγρύπναγαν
 σ' ὄνειρευόμουνα τρεῖς νύχτες
 σὲ! στάση σύννεφου ποὺ λάθαιψε κι' ἀφέθηκε στὸ Νότο
 ἐνῶ δὲν ἦτανε γιὰ βροχή...

MIX. ΓΚΑΝΑΣ

ΚΕΡΚΥΡΑ

Λαμπάδες ὑμεναίων τὰ κυπαρίσσια.
Καὶ γύρω τους οἱ ἀγέραστες ἐλιές
ἀνοίγουν στὰ γλυκὰ τοῦ ἀπείρου Ἠλύσια
βαθειῆς ἐρωτεμένες ἀγκαλιές.

Πάνω ἀπ' τὴν πράσινη ἄβυσσο, ξωκλήσια
μακάρια γράφουν ἄσπρες κοντυλιές.
Κι' οἱ θάλασσες, στῶν ἡλιων τὰ μεθύσια,
κεντοῦν ὄνειρου ἀχνές ἀκρογιαλιές.

Αἰθέριας ὁμορφιάς ὑπέργεια σμίλη
στοῦ νοῦ λαξεύει τὸ τραχύ.
Κι' ἀργά, καθὼς ἱερὸ πέφτει τὸ δεῖλι,

τοῦ ἀνθρώπου ἢ πολυστέναχτη ψυχὴ
τῆς εὐτυχίας τρυγάει τὴν ἀμβροσία
σὲ μιᾶς χρυσῆς στιγμῆς τὴν ἀφθαρσία!

ΑΝΟΙΞΗ

Μῦρα βαρειά στὰ χεῖλη μου σταλάξεις
Ἄνοιξη ποῦ ξανάρχεσαι. Τὰ χιόνια
ρόδα στὸν ἥλιο ἀνθίζουν. Πῶς μὲ κράξεις!
Ἰκαρος ἢ καρδιά περνάει τὰ χρόνια.

Κι' ἔτσι, καθὼς Θεὸς ποῦ μὲ προστάξεις
ἀγέραστος νὰ ζῶ κοντὰ σου αἰώνια,
βωμὸς ἀγάπης γίνε. Ὁ νοῦς ποῦ σφάζεις
ἄνθος στῆς νιότης θὰ σταθῆ τὰ κλώνια.

Λάμπουνε τώρα στὰ καινούρια μάτια
ἴριδες γαλανῶν ὄνειρων. Ἄστρα
ριγοῦν οἱ ἐλπίδες. Νέων θριάμβων ἄτια
μὲ παίρνουν καὶ μὲ φέρνουν στὴ χαρὰ σου.
Κρυφὴ μου αὐγὴ καὶ πλάστρα καὶ χαλάστρα
ἠχεῖ μοιραῖος χρησμὸς τὸ κάλεσμά σου!

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΤΖΙΦΡΑΣ

ΠΡΕΒΕΖΑ

Ἄξιώσου κι' ἐσὺ τὴ Πρέβεζα
καὶ μὴν ἀκούσεις λόγια ἀνάρμοστα καὶ βλαστημιές
κάθε ἄλλη ἐπιθυμία σου θὰ λησμονήσεις μὲ αὐτὴ
καὶ κάθε δισταγμὸ σου θὰ νικήσει.
Δὲν εἶναι ἡ Πρέβεζα μιὰ πολιτεία νὰ ξεχαστεῖ
—ἡ Πρέβεζα δὲν εἶναι ἕνας τόπος νὰ σὲ ἀφήσει.
Μὴν ἀναβάλεις λοιπόν, μὴ πεῖς θὰ δοῦμε, ἔχουμε καιρὸ
ἀξιώσου κι' ἐσὺ τὴ Πρέβεζα.
Ἐσὺ ποῦ τόσο πολὺ περιπλανήθηκες
σὲ ἄγονους δρόμους.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΛΑΝΟΣ

ΝΙΚΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ

Ἄν μοῦ ἦτανε γιὰ ἓναν ὀλότελα ἄγνωστο ἀκόμα πνευματικὸ ἄνθρωπο νὰ παρουσιάσω τὸ ἔργο του, αὐτὸ θὰ μοῦ ἦταν πῶ εὔκολο. Θὰ μπορούσα τότε νὰ αὐτοσχεδιάσω μιὰ καλόβολη εἰσήγηση καὶ νὰ κινηθῶ ἐλεύθερα, διατυπώνοντας ἀνεξέλεγκτους χαρακτηρισμοὺς —ἀφοῦ τὸ ἀντικείμενο θὰ ἦταν ἄγνωστο— καὶ νὰ φθانا σὲ συμπεράσματα προσωπικά, γιὰ τὰ ὅποια δὲν θὰ εἶχα νὰ δώσω λόγο οὔτε στὴν πνευματικὴ ἱστορία τῆς ἐποχῆς, οὔτε στὴν ὑπεύθυνα καθορισμένη αἰσθητικὴ ἀξιολόγηση τοῦ ἄγνωστου ἔργου.

Δὲν πρόκειται γιὰ προοίμιο ἐνδεχόμενης «κριτικῆς», πὺ συνήθως ἐκφράζεται σὰν εἶδος διαιτησίας, πὺ ὀρίζει τὰ πράγματα, πολλές φορές, ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο, τὸ κλίμα καὶ τὴν ἐμπνευση τοῦ δημιουργοῦ καλλιτέχνη.

Τὰ μέτρα καὶ οἱ κανόνες δὲν μπορεῖ νὰ τίθενται ἀπὸ κανένα εἶδος κριτικῆς. Τοὺς κανόνες στὴν τέχνη τοὺς ὀρίζει ἡ ἴδια ἡ τέχνη καὶ εἶναι ἔργο βαθειᾶς ἔρευνας νὰ μᾶς ἀποκαλύπτει αὐτὸς τοὺς κανόνες καὶ νὰ μᾶς βοηθεῖ νὰ δεχόμεστε τὴν τέχνη καὶ νοησιακὰ καὶ ὄχι μόνο αἰσθησιακὰ. Συνεπῶς ὁ καλλιτέχνης, αὐτὸς καθορίζει τὰ μέτρα του, ἐπιβάλλει τὸ ὕφος του καὶ πραγματοποιεῖ τὴν ἐνότητα τοῦ ἔργου του μέσα στὴ νομοτέλεια τῆς δικῆς του συνέπειας καὶ στὸ περιβάλλον τῆς δικῆς του ἐμπνευσης.

Ὁ Μιχαὴλ Περάνθης κατέχει θέση περίοπτη στὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Ἡ πνευματικὴ ἐνότης ἀνθρώπου, εἶναι κόσμος ὀλάκερος καὶ πολυσύνθετος.

Ἐκινᾷ ἀπὸ κεῖ πὺ ἀπαντοῦμε τὴν καταβολὴ τοῦ δημιουργικοῦ σπέρματος καὶ φθάνει ὡς ἐκεῖ πὺ ἡ αἰσθητικὴ καλλιέργεια, ἀποδίδει τὸ βαρὺ ἔργο τῆς μελέτης καὶ τῆς περισυλλογῆς, τῆς ἀξιολόγησης καὶ τῆς τεκμηρίωσης τῶν κειμένων, πὺ συνδέτουν τὴν ἐκφραση τοῦ στοχασμοῦ μιᾶς ἐποχῆς.

Μέσα στὰ ὄρια αὐτὰ τὰ εὐρύτατα κινεῖται ὁ Περάνθης, μέσα στὴν ῥοιὴ τὴν ἀέναη ἐνός πνεύματος σαφῶς δημιουργικοῦ καὶ ἐρευνητικοῦ, πὺ οἱ ἀντιδράσεις του σὲ κάθε πνευματικὸ ἀπάντημα, ὀδηγοῦν τὴ σκέψη του καὶ φωτίζουν τοὺς δρόμους τῆς.

Ὁ Περάνθης εἶναι αὐτὸ πὺ θὰ λέγαμε κυριολεκτικὰ : Ἐργάτης τῶν γραμμάτων. Μὲ ἄλλα λόγια «ἐργάζεται» ὄχι μόνο στὸν τομέα τῆς δημιουργικῆς ἐμπνευσης, ὅπου ἡ φαντασία ἐλείθερη ἀπὸ κάθε δέσμευση μᾶς ἀποκαλύπτει τίς ἰδέες καὶ τοὺς ὀραματισμοὺς τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου μέσω τῆς κίνησης καὶ τῆς δράσης τῶν ἡρώων του, ἀλλὰ ἀκόμα ἐργάζεται ἀκάματα, πασχίζοντας νὰ μᾶς μεταδώσει γνώσεις γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο καὶ τὴν προσωπικότητα διαπρεπῶν μορφῶν πὺ ἄφησαν βαθὺ τὸ ἀχνάρι τοῦ περάσματός των, ἀπὸ τὰ γράμματά μας.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀξία τῆς σὰν πολύτιμη γραμματολογικὴ πλοσοφορὰ, ξεχωρίζει καὶ ἠθικὰ σὰν πράξη αἰτοθυσίας, καθὼς ὁ συγγραφεὺς θι-
σιάζει χρόνο πὺ ἀνήκει στὴν δημιουργικὴ ἐργασία γιὰ νὰ τὸν ἀφιερῶσει μὲ ἀ-
ταπάρνηση στὴ περισυλλογὴ καὶ τὴν προβολὴ τοῦ ἔργου ἄλλων πνευματικῶν δη-
μιουργῶν.

Σε μιὰ συστηματοποιημένη ταξινόμηση μπορούμε νὰ δώσουμε τὸν ἀκόλουθο πίνακα τοῦ ὅλου ἔργου του:

1. Ποίηση:

Τὰ πρῶτα τραγούδια, 1937. . .

Τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, 1949.

2. Μυθιστόρημα:

Σκληρὴ βροχή, 1952.

Σουλιῶτες, 1957 καὶ β' ἔκδοση 1968.

Τὸ χρῶμα τῆς θάλασσας, 1963 καὶ β' ἔκδοση 1968.

3. Μυθιστορηματικὴ ζωὴ (vie Romancée):

Ὁ Τσέλιγκας (γιὰ τὸν Κρυστάλλη), 1943 καὶ β' ἔκδοση σὲ νέο κείμενο, 1961.

Ὁ Κοσμοκαλόγερος (γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη), 1948, β' 1952, γ' 1960, δ' 1967.

Ὁ Ἀμαρτωλὸς (γιὰ τὸν Κ. Καβάφη), 1953, β' 1961.

4. Ἐκδόσεις Ἀπάντων:

Κρυστάλλης, 1952 καὶ β' 1959.

Μητσάκης, 1956.

Μαβίλης, 1960.

Παπαδιαμάντης, 1965 (τέσσερες ἐκδόσεις).

5. Ἀνθολογίες:

Ποίησης, 1954 (καὶ γνωρίζει 6 ἐκδόσεις).

Ἑλληνικὴ Πεζογραφία, 1966 4τομο, 1968 β' ἔκδ. 5τομο.

Τὸ βιβλίον τῆς Ἀγάπης, 1960.

Τὰ ποιήματά μου, 1962 (παιδικὴ ἀνθολογία).

6. Μελέτες:

Ἀμβρακία, 1954.

Ἀπόψεις, 1961.

Ὅπως εἶναι εὐνόητο, τὸ νὰ καταπιαστῆ κανεὶς σὲ ὀλίγες μόνο γραμμὲς νὰ προβάλῃ ἀναλυτικὰ ἓνα τόσο ἐκτεταμένο ἔργο, εἶναι ἐγχείρημα ἀκατόρθωτο καὶ ἴσως ἄσκοπο. Δὲν ἔχει κεφαλαιώδη σημασία ἡ ἀνάλυση, σχολίαση ἢ προβολὴ ὀλίγων τῶν ἔργων ὅταν σὲ κάθε ἓνα χωριστὰ βρίσκονται συγκεντρωμένες ὅλες οἱ ἀρετὲς τοῦ πεζογράφου καὶ ὅταν τὸ καθένα χωριστὰ λαμβανόμενο συνθέτει μιὰ κλήρη εἰκόνα τοῦ ὕφους του. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ βασιστῶ στὴν ὑποκειμενικὴ κριτικὴ μου — ἂν καὶ στὸν ὄρο αὐτὸν λανθάνει ἡ ἔννοια μιᾶς καλοπροαίρετης αὐθαιρέσι-ας — καὶ νὰ ξεχωρίσω τὰ σημεῖα πού εἰδικὰ θὰ ἤθελα νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν.

Ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία, πρὶν ἀπ' ὅλα, στέκω στὸν κύκλο τῶν μυθιστορημάτων του καὶ ξεχωρίζω τοὺς «Σουλιῶτες», τοὺς λαμπροὺς «Σουλιῶτες» — ἐποποιία τῶν Ἡπειρωτικῶν ἀγῶνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ θὰ τὸ χαρακτηρίζα.

Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ εἶναι ἱστορικὸ στὶς μεγάλες γραμμὲς του καὶ στὴ μαγραφὴ τῶν μορφῶν τῶν ἡρώων του, μὲ βασικοὺς τύπους τὶς φάρες τῶν Μπαραίων καὶ τῶν Τζαβελαιῶν, πού ἔδωσαν στὸ ὄνομα τοῦ Σουλίου τὸ βάθος ἑνὸς δραματισμοῦ καὶ τὰ φτερά ἑνὸς θρύλου. Μυθιστόρημα ἐπικῶν διαστάσεων.

Ἐδῶ, μέσα ἀπὸ τὴν στενὴ περιοχὴ περιορισμένου γεωγραφικοῦ χώρου, ξε-ηδᾶ δύναμη σὲ διαστάσεις ἐποποιίας, πού τὴν συλλαμβάνει σωστὰ τὸ μάτι ἑνὸς ροικισμένου συγγραφέα. Δὲν εἶναι τὰ μεγέθη στὴν ὕλική τους διάσταση πού πασχολοῦν τὴν ὄραση ἑνὸς πνεύματος δημιουργικοῦ. Τὰ μεγέθη προσδιορίζονται τὴν ἐσωτερικὴ τους φύση, στὴν ἐσωτερικὴ τους διάσταση ἀπὸ τὸ μάτι πού ξέ-ι μέσα ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς νὰ ξεχωρίζει τὶς ἐνότητες πού ἀποτελοῦνται

ΝΙΚΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ

Ἄν μοῦ ἦτανε γιὰ ἓναν ὀλότελα ἄγνωστο ἀκόμα πνευματικὸ ἄνθρωπο νὰ παρουσιάσω τὸ ἔργο του, αὐτὸ θὰ μοῦ ἦταν πιὸ εὐκόλο. Θὰ μπορούσα τότε νὰ αὐτοσχεδιάσω μιὰ καλόβολη εἰσήγηση καὶ νὰ κινηθῶ ἐλεύθερα, διατυπώνοντας ἀνεξέλεγκτους χαρακτηρισμοὺς —ἀφοῦ τὸ ἀντικείμενο θὰ ἦταν ἄγνωστο— καὶ νὰ φθانا σὲ συμπεράσματα προσωπικά, γιὰ τὰ ὅποια δὲν θὰ εἶχα νὰ δώσω λόγο οὔτε στὴν πνευματικὴ ἱστορία τῆς ἐποχῆς, οὔτε στὴν ὑπεύθυνα καθορισμένη αἰσθητικὴ ἀξιολόγηση τοῦ ἄγνωστου ἔργου.

Δὲν πρόκειται γιὰ προοίμιο ἐνδεχόμενης «κριτικῆς», πὺ συνήθως ἐκφράζεται σὰν εἶδος διαιτησίας, πὺ ὀρίζει τὰ πράγματα, πολλές φορές, ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο, τὸ κλίμα καὶ τὴν ἔμπνευση τοῦ δημιουργοῦ καλλιτέχνη.

Τὰ μέτρα καὶ οἱ κανόνες δὲν μπορεῖ νὰ τίθενται ἀπὸ κανένα εἶδος κριτικῆς. Τοὺς κανόνες στὴν τέχνη τοὺς ὀρίζει ἡ ἴδια ἡ τέχνη καὶ εἶναι ἔργο βαθειᾶς ἔρευνας νὰ μᾶς ἀποκαλύπτει αὐτὸς τοὺς κανόνες καὶ νὰ μᾶς βοηθεῖ νὰ δεχόμεστε τὴν τέχνη καὶ νοησιακὰ καὶ ὄχι μόνο αἰσθησιακὰ. Συνεπῶς ὁ καλλιτέχνης, αὐτὸς καθορίζει τὰ μέτρα του, ἐπιβάλλει τὸ ὕφος του καὶ πραγματοποιεῖ τὴν ἐνότητα τοῦ ἔργου του μέσα στὴ νομοτέλεια τῆς δικῆς του συνέπειας καὶ στὸ περιβάλλον τῆς δικῆς του ἔμπνευσης.

Ὁ Μιχαὴλ Περάνθης κατέχει θέση περίοπτη στὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Ἡ πνευματικὴ ἐνότης ἀνθρώπου, εἶναι κόσμος ὀλάκερος καὶ πολυσύνθετος.

Ἐκινᾷ ἀπὸ κεῖ πὺ ἀπαντοῦμε τὴν καταβολὴ τοῦ δημιουργικοῦ σπέρματος καὶ φθάνει ὡς ἐκεῖ πὺ ἡ αἰσθητικὴ καλλιέργεια, ἀποδίδει τὸ βαρὺ ἔργο τῆς μελέτης καὶ τῆς περισυλλογῆς, τῆς ἀξιολόγησης καὶ τῆς τεκμηρίωσης τῶν κειμένων, πὺ συνθέτουν τὴν ἔκφραση τοῦ στοχασμοῦ μιᾶς ἐποχῆς.

Μέσα στὰ ὄρια αὐτὰ τὰ εὐρύτατα κινεῖται ὁ Περάνθης, μέσα στὴν ὀσὴ τὴν ἀέναη ἐνότης πνεύματος σαφῶς δημιουργικοῦ καὶ ἐρευνητικοῦ, πὺ οἱ ἀντιδράσεις του σὲ κάθε πνευματικὸ ἀπάντημα, ὀδηγοῦν τὴ σκέψη του καὶ φωτίζουν τοὺς δρόμους τῆς.

Ὁ Περάνθης εἶναι αὐτὸ πὺ θὰ λέγαμε κυριολεκτικὰ : Ἐργάτης τῶν γραμμάτων. Μὲ ἄλλα λόγια «ἐργάζεται» ὄχι μόνο στὸν τομέα τῆς δημιουργικῆς ἔμπνευσης, ὅπου ἡ φαντασία ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε δέσμευση μᾶς ἀποκαλύπτει τίς ἰδέες καὶ τοὺς ὀραματισμοὺς τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου μέσω τῆς κίνησης καὶ τῆς δράσης τῶν ἠρώων του, ἀλλὰ ἀκόμα ἐργάζεται ἀκάματα, πασχίζοντας νὰ μᾶς μεταδώσει γνώσεις γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο καὶ τὴν προσωπικότητα διαπρεπῶν μορφῶν πὺ ἄφησαν βαθὺ τὸ ἀχνάρι τοῦ περάσματος τῶν, ἀπὸ τὰ γράμματά μας.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀξία τῆς σαν πολύτιμη γραμματολογικὴ προσφορά, ξεχωρίζει καὶ ἠθικὰ σὰν πράξη αὐτοθυσίας, καθὼς ὁ συγγραφεὺς θυσιάζει χρόνο πὺ ἀνήκει στὴν δημιουργικὴ ἐργασία γιὰ νὰ τὸν ἀφιερῶσει μὲ αὐταπάρηση στὴ περισυλλογὴ καὶ τὴν προβολὴ τοῦ ἔργου ἄλλων πνευματικῶν δημιουργῶν.

Σε μιὰ συστηματοποιημένη ταξινόμηση μπορούμε νὰ δώσουμε τὸν ἀκόλουθο πίνακα τοῦ ὅλου ἔργου του:

1. Π ο ί η σ η:

Τὰ πρῶτα τραγούδια, 1937. . .

Τὰ μῦθα τῶν Ἑσπερίδων, 1949.

2. Μ υ θ ι σ τ ὴ ρ η μ α:

Σκληρὴ βροχή, 1952.

Σουλιῶτες, 1957 καὶ β' ἔκδοση 1968.

Τὸ χρῶμα τῆς θάλασσας, 1963 καὶ β' ἔκδοση 1968.

3. Μ υ θ ι σ τ ο ρ η μ α τ ι κ ῆ ζ ω ῆ (vie Romancée):

Ὁ Τσέλιγκας (γιὰ τὸν Κρυστάλλη), 1943 καὶ β' ἔκδοση σὲ νέο κείμενο, 1961.

Ὁ Κοσμοκαλόγερος (γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη), 1948, β' 1952, γ' 1960, δ' 1967.

Ὁ Ἀμαρτωλὸς (γιὰ τὸν Κ. Καβάφη), 1953, β' 1961.

4. Ἐ κ δ ὴ σ ε ι ς Ἀ π ἄ ν τ ω ν:

Κρυστάλλης, 1952 καὶ β' 1959.

Μητσάκης, 1956.

Μαβίλης, 1960.

Παπαδιαμάντης, 1965 (τέσσερες ἐκδόσεις).

5. Ἀ ν θ ο λ ο γ ί ε ς:

Ποίησης, 1954 (καὶ γνωρίζει 6 ἐκδόσεις).

Ἑλληνικὴ Πεζογραφία, 1966 4τομο, 1968 β' ἔκδ. 5τομο.

Τὸ βιβλίο τῆς Ἀγάπης, 1960.

Τὰ ποιήματά μου, 1962 (παιδικὴ ἀνθολογία).

6. Μ ε λ ἑ τ ε ς:

Ἀμβρακία, 1954.

Ἀπόψεις, 1961.

Ὅπως εἶναι εἰνόητο, τὸ νὰ καταπιαστῆ κανεὶς σὲ ὀλίγες μόνο γραμμὲς νὰ προβάλλῃ ἀναλυτικὰ ἓνα τόσο ἐκτεταμένο ἔργο, εἶναι ἐγγεῖρημα ἀκατόρθωτο καὶ ἴσως ἄσκοπο. Δὲν ἔχει κεφαλαιώδη σημασία ἡ ἀνάλυση, σχολίαση ἢ προβολὴ ὄρων τῶν ἔργων ὅταν σὲ κάθε ἓνα χωριστὰ θρῖσκονται συγκεντρωμένες ὄλες οἱ ἀρετὲς τοῦ πεζογράφου καὶ ὅταν τὸ καθένα χωριστὰ λαμβανόμενο συνθέτει μιὰ κλήρη εἰκόνα τοῦ ὕφους του. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ βασιστῶ στὴν ὑποκειμενικὴ κρίση μου — ἂν καὶ στὸν ὄρο αὐτὸν λανθάνει ἡ ἔννοια μιᾶς καλοπροαίρετης ἀνθαιρέτίας — καὶ νὰ ξεχωρίσω τὰ σημεῖα πού εἰδικὰ θὰ ἤθελα νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν.

Ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία, πρὶν ἀπ' ὅλα, στέκω στὸν κύκλο τῶν μυθιστορημάτων του καὶ ξεχωρίζω τοὺς «Σουλιῶτες», τοὺς λαμπροὺς «Σουλιῶτες» — ἐποποιία τῶν Ἡπειρωτικῶν ἀγώνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ θὰ τὸ χαρακτηρίζα.

Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ εἶναι ἱστορικὸ στὶς μεγάλες γραμμὲς του καὶ στὴ μακροφῆ τῶν μορφῶν τῶν ἡρώων του, μὲ βασικοὺς τύπους τὶς φάρες τῶν Μποραραίων καὶ τῶν Τζαβελαιῶν, πού ἔδωσαν στὸ ὄνομα τοῦ Σουλίου τὸ βάθος ἐνὸς ραματισμοῦ καὶ τὰ φτερά ἐνὸς θρύλου. Μυθιστόρημα ἐπικῶν διαστάσεων.

Ἐδῶ, μέσα ἀπὸ τὴν στενὴν περιοχὴ περιορισμένου γεωγραφικοῦ χώρου, ξεηδᾷ δύναμη σὲ διαστάσεις ἐποποιίας, πού τὴν συλλαμβάνει σωστὰ τὸ μάτι ἐνὸς ροικισμένου συγγραφέα. Δὲν εἶναι τὰ μεγέθη στὴν ὕλική τους διάσταση πού απασχολοῦν τὴν ὄραση ἐνὸς πνεύματος δημιουργικοῦ. Τὰ μεγέθη προσδιορίζονται τὴν ἐσωτερικὴ τους φύση, στὴν ἐσωτερικὴ τους διάσταση ἀπὸ τὸ μάτι πού ξέει μέσα ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς νὰ ξεχωρίζει τὶς ἐνότητες πού ἀποτελοῦνται

τόσο από ἀμέριστο σύνολο ἑνὸς ἱστορικοῦ γεγονότος, ὅσο ταυτόχρονα καὶ ἀπὸ τὸν ἐπιμερισμό του σὲ ἀντιδράσεις ἀτομικές, σὲ κίνηση συνειδήσεων, σὲ παλμούς ἀνθρωπιάς, πὺν σκεπάζονται κάτω ἀπὸ τὴν βαρεῖα καλύπτρα τῆς ἱστορικῆς ὥρας.

Ὁ Περάνθης, ὀλοκληρωμένος πράγματι ἐρευνητῆς τῆς ἱστορικῆς ὕλης ὅσο καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἀνθρώπινων χαρακτήρων, πὺν συνιστοῦν τὸ ἀνώνυμο πλήθος ἱστορικῆς πομπῆς συμβάντων, μὲ τοὺς «Σουλιῶτες» του ἐγγίζει τὰ ἀκρότατα σημεῖα τῆς πληρότητας στὴν ἀπόδοση τῆς μυθιστορηματικῆς ἔκφρασης ἱστορικῶν στιγμῶν.

Αὐτὴ ἡ Σουλιωτοπούλα ἢ «Βαγγελὴ» ἢ σκληρὴ στὴν πάλη καὶ τρυφερὴ στὸν συναισθηματισμό της, ἢ ἐκπληκτικὴ στὴν ὀρμὴ τῆς παλληκαριᾶς της καὶ γλυκύτατη στὸ ὑποσυνειδητό της θηλυκῆς της φύσης, μᾶς φέρνει, μὲ τὴν ἐπιφύλαξη πάντοτε τῶν ἀναλογιῶν, μιὰ πνοὴ ἀπὸ τὴν θρυλικὴ Ἰωάννα τῆς Λωραίνης, καθὼς μὲ τὸ θάρρος καὶ τὸ ἀδάμαστο φρόνημά της ἐμψυχώνει τοὺς πολεμιστές.

Τὸ θαυμάσιο εὔρημα τῆς σκηνῆς, ὅπου οἱ δυὸ προεστοὶ ἔρχονται νὰ ἐπιτιμήσουν τὸν γέρο Γιώργη-Μπότσαρη μὴ ἐγκρίνοντας τὴν πολιτεία του ἀπέναντι στοὺς τούρκους, ζωντανεῖ στὰ μάτια μᾶς τρομερὲς κατάρεις πὺν πάντα δέρνανε τὸν ἱστορικό μας βίο καὶ δὲν ἄφηναν τὴν Ἑλληνικὴ ἀρετὴ νὰ πορευθῆ ἀλώβητα μέσα ἀπὸ τὶς καταιγίδες πὺν στάθηκαν τὸ ἀξεπέραστο καὶ φοβερό γραφτὸ τῆς ἐθνικῆς μοίρας μᾶς.

Οἱ σελίδες τοῦ ρωμαλέου αὐτοῦ ἔργου πρόπει νὰ λογαριάζονται ἀπὸ τὰ λίγα καλοζυγισμένα κείμενα πὺν ἀνασταίνουν τὸ Ἑλληνικὸ παρελθὸν χωρὶς κόμπο καὶ μεγαλολογίες, μακρὰ ἀπὸ ἄγονες μεθόδους «πρὸς ἐξύψωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος» ὅπως θὰ λέγαμε. Ἀλλὰ μὲ τὸν ἀπλό καὶ γι' αὐτὸ σοφὸ μυθοπλασμὸ τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος καὶ τὴν μεταφορὰ ὑψηλῶν ἐννοιῶν μέσα στὴν ἀδρὴ περιβολὴ γενναίων πράξεων.

«Λυρικό Ἡμερολόγιο» ἀποκλήθηκε τὸ μυθιστόρημά του «Σκληρὴ βροχὴ» ὅπου χρονικογραφεῖται ἡ πολεμικὴ ζωὴ —τὸ βίωμα τοῦ συγγραφέα— στὸ μέτωπο τῆς Θράκης.

Στὸ «Χρῶμα τῆς θάλασσας» μᾶς δίνει ἓνα μυθιστόρημα μὲ τὴ σύγχρονη ἐρωτικὴ ψυχολογία τῶν νέων.

Ἐκεῖνο πὺν χαρακτηρίζει ἰδιαίτερα τὸν Περάνθη εἶναι ἡ δημιουργία του στὸ κεφάλαιο τῆς πεζογραφίας πὺν ἀποκλήθηκε στὴ Γαλλικὴ ὀρολογία «vie romanesque» καὶ πὺν στὸν Ἑλληνικὸ μεταγλωττισμὸ καθιερώθηκε μὲ τὸν ὄρο «Μυθιστορηματικὴ βιογραφία» καὶ πὺν σωστότερα νομίζω θὰ ἀποδιδόταν σὰν «Μυθιστορηματοποιημένη βιογραφία» καὶ ὅπου βιογραφοῦνται μὲσω μιᾶς ἀναλυτικῆς ἀνασύνθεσης τῆς φαντασίας μορφῆς ἐξέχουσες τῶν γραμμάτων, ὅπως εἶπαμε.

Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ μᾶς ἔδωσε τὸν Καβάφη μὲ τίτλο ὁ «Ἀμαρτωλός», τὸν Παπαδιαμάντη μὲ τίτλο «Κοσμοκαλόγερος» καὶ τὸν Κρουστάλλη μὲ τίτλο ὁ «Τσελιγκας».

Ἡ μυθιστορηματικὴ βιογράφηση τοῦ Καβάφη παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες, χρωστημένες στὶς ἰδιαίτερες συνθῆκες τῆς ζωῆς του, ἀταίριαστες στοὺς ἠθικοὺς κανόνες μιᾶς φυσιολογικῆς ἰδιοσυγκρασίας.

Ὁ μέγας αὐτὸς ποιητῆς, δημιούργησε μεγάλες δυσχέρειες γιὰ τὸν μελλοντικὸ συνθέτη τῆς βιογραφίας του. Ὁ Περάνθης λογαριάζοντας τὸ πρόβλημα αὐτὸ γράφει στὸν πρόλογο τοῦ «Ἀμαρτωλοῦ»: «Ἀμφιβάλλω ἂν ἄλλη μορφή προβάλλει περισσότερα ἐμπόδια στὴν μυθιστορηματοποίησιν. Πρῶτα-πρῶτα τὸ γνωστὸ ἔκνομο βίτσιο του, πὺν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀπώθει ἀλλὰ καὶ ἀφαιρεῖ τὴν εἰκαιρίαν ἑνὸς φυσιολογικοῦ ἔρωτα ἀπὸ ἐκείνους πὺν ὁμορφαίνουν τὴ ζωὴ καὶ τὰ βιβλία».

Ἀντίθεση ἄμεση μὲ τὸ ἀμαρτωλὸ κλίμα τῆς ζωῆς ἑνὸς Καβάφη, ἀποτελεῖ ἡ ἱστόρηση τῆς βιογραφίας τῆς πρὸ ἐνάρετης μορφῆς πὺν γνώρισε ὁ κόσμος τῆς

Ἑλληνικῆς διανόησης. Τῆς μορφῆς τοῦ Παπαδιαμάντη. Οἱ σελίδες αὐτὲς τῆς βιογραφίας μετουσιώνονται στὸν κόσμον τῆς Σκιαθοῦ.

Ἔχω τὴν ἐντύπωση, ἀπὸ τότε, πρὶν καιρὸ, καὶ τώρα, στὸ ξανακοίταγμα, πὼς διαβάζω ἕναν ἄλλο Παπαδιαμάντη ποὺ γράφει ἱστορία ὅπου ἥρωας τῆς εἶναι ὁ ἴδιος.

Ὁ συγγραφέας τῆς μυθιστορηματικῆς ζωῆς γίνεται ὁλόκληρος προσφορά στὸ ἀντικείμενον ποὺ θέλει νὰ ἀποσπάσει ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ νὰ ἀπομονώσει, δημιουργώντας σχεδὸν ἐνὸ σύμβολο.

Αὐτὲς οἱ μορφές ποὺ ἀποσπῶμε ἀπὸ τὴν καθημερινότητά τους γιὰ νὰ τις προσφέρουμε καθάρια διατυπωμένες στὴν ὄραση τοῦ κοινοῦ, μόνο τότε ἀκριβῶς ἀποκοτῶν τὴν πληρότητα ἐνὸς προσορισμοῦ. Γιατὶ δὲν εἶναι μόνο τὸ ἔργο, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι καὶ ὁ βίος του!

Οἱ πιὸ συναρπαστικὲς σελίδες, πρὸ ἀληθινά, συγκλονίζουν τὸν ἀναγνώστη εἶναι αὐτὲς ποὺ ἱστοροῦν τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἠθογραφικοῦ νομβελίστα. Ὁ Περάνθης ἐδῶ ἐγγίζει καίρια τὴν εὐαισθησία μας καὶ προβάλλει σκηνές στὶς ὁποῖες ὁ ἥρωας γίνεται ἥρωας κειμένου, ὁμολογούμενα τῆς ἴδιας τῆς δικῆς του ἔμπνευσης.

Ὁ Περάνθης μᾶς ἔδωσε πράγματι ἕνα ἀληθινὸ κομμάτι τοῦ Παπαδιαμάντη... γραμμένο γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη. Ἀληθινὰ βιβλικὴ ἀπεικόνιση σκηνῆς, σὰ νὰ πάρθηκε αὐτοῦσια ἀπὸ κείμενον τοῦ μεγάλου Σκιαδίτη.

Τὸν Τσέλιγκα ὁ Περάνθης τὸν γράφει ὅταν εἶναι μόλις 20 χρονῶν καὶ δημοσιεύεται στὴν «Ν. Ἑστία» στὴν Κατοχή.

Ἀνασυνθέτει ὅλο τὸ κείμενον καὶ τὸ δημοσιεύει στὴν ὠριμὴ μορφὴ του γιὰ δευτέρη φορά τὸ 1960. Ἄς μὴν ἐνδιατρίψουμε περισσότερο καὶ στὴν ἐπιτυχία αὐτῆ τοῦ συγγραφέα, ποὺ μᾶς ἔδωσε τὴν μορφὴ τοῦ πηγαίου καὶ ἀνεπιτήδευτου αὐτοῦ ποιητῆ μὲ ὅλη τὴν ζωντάνια μιᾶς πλαστικῆς δημιουργίας. Δὲν ἔχουμε νὰ ἀποκαλύψουμε ἐδῶ περισσότερα στοιχεῖα μαστορικῆς ἀπὸ ὅσα ἀποκομίσαμε ἀπὸ τὶς ἄλλες ἱστορημένες βιογραφίες του.

Τὸν Περάνθη πρέπει νὰ γνωρίσουμε καὶ στὸν χῶρον τοῦ δοκίμιου ποὺ εἶναι γι' αὐτὸν ἕνας πολὺ οἰκεῖος τόπος.

Τὸ δοκίμιον εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ συστηματοποιημένου στοχασμοῦ ποὺ ἀποκρυσταλλώνει τὴν θέση τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ἀπέναντι στὰ ἱστορικὰ γεγονότα ἢ τὰ πολιτικὰ θέματα τῆς ἐποχῆς. Ἐκφράζει τὸ σύνολο ἐνὸς πιστεύω ἀπέναντι γενικὰ στὴ ζωὴ. Μπορεῖ ὁ στοχασμὸς νὰ βρῆσκει διάσπαρτος στὴν ἔκταση τοῦ δημιουργικοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέα, στὸ μυθιστόρημα, στὴν ποίηση, στὸ θέατρο, στὴ νουβέλλα. Ἴσως μάλιστα ἔτσι ἀφομοιώνεται πιὸ εὐκόλα ἀπὸ τὸ σύνολο. Μὰ ἡ εὐθύνη ποὺ μὲ τὸ βίαιον τῆς πιέζει ἕνα στοχαστὴ ὁδηγεῖ στὴν συστηματοποιημένη σύνθεση κειμένων ποὺ ἀποκαλύπτουν τὴν μορφωτικὴ δομὴ τοῦ πνεύματος. Γενικὰ μέσα ἀπὸ τὸ δοκίμιον ἀποσαφηνίζεται καὶ ξεκαθαρίζεται ἡ κεντρικὴ πεποίθηση καὶ προβάλλονται ἀντίστοιχα οἱ ἀμφιβολίες ποὺ κρατοῦν τὸ πνεῦμα σὲ μιὰ διαρκῆ ἐργήγορη.

Ὁ Περάνθης μὲ πολλὰ διαλέξεις του καὶ πληθωρικὴ ἐργασία σὲ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες σῶρευσεν μιὰ σημαντικὴ σὲ ποσότητα καὶ ποιότητα ἔργου σκέψης. Ἔχει λεπτότητα καὶ ὀξύτητα τὸ διανόημά του καὶ πρὸ παντὸς πείθει στὴ λογοτεχνικὴ μαστοριά του, ἀλλὰ ἀποτελεῖ συστατικὸ τῆς καθάριας του σκέψης.

Καταλήγω σ' αὐτὸ, κυρίως ξεδιαλέγοντας μέσα ἀπὸ τὸν τόμον «Ἀπόψεις», ὅπου συγκέντρωσε ὅ,τι ἔκρινε καλλίτερον ἀπὸ τὴν δημοσιογραφικὴν ἐργασίαν του, τὸ κεφάλαιον «Ψυχᾶρης καὶ Ψυχαρισμός». Σ' αὐτὸ φθάνει στὸν τολμηρὸν ἀλλὰ καὶ δίκαιον χαρακτηρισμὸν πὼς: «Ὁ Ψυχᾶρης ὠφελήθη ἀπὸ τὸν Δημοτικισμόν, ἐνῶ ὁ Διημοτικισμὸς ζημιώθη ἀπὸ τὸν Ψυχᾶρη».

Είναι μιὰ πολὺ σωστὴ παρατήρηση πού συμφωνεῖ μὲ τὴν νομοτέλεια πού διέπει τὴν ἐξέλιξη τῶν γλωσσῶν. Ὁ Περάνθης ἔχοντας τὸ θάρρος τῆς σωστῆς αὐτῆς σκέψης τάσεται ἀμέσως μὲ τὸν καθορισμὸ πῶς: ἡ καθημερινὴ χρῆση ἀπὸ τὸν λαό, τὸν μόνο δικαιωματικὰ γλωσσοπλάστη καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἐπεξεργασία μέσα ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς λογοτεχνίας — ὅπως ἔγινε μὲ τὴν Ἀττικὴν διάλεκτο — μόνον αὐτὰ καθορίζουν φυσιολογικὰ τὴν μορφή τοῦ γλωσσικοῦ ὄργάνου.

Θὰ μοῦ ἐπιτρεπόταν ἐδῶ ἓνας ἐπιγραμματικὸς καθορισμὸς «Ἀντὶ ὁ Ψυχάρης νὰ δημοτικίσει προσπάθησε νὰ ἐκψυχαρίσει τὴν Δημοτικὴν». Ἐξ ἄλλου ὁ Περάνθης ἐδῶ συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τοῦ γλωσσικοῦ πού μὲ τὴν πρὶν ἀπὸ τὸν Ψυχάρη ἐμφάνιση τῆς λαμπρῆς Ἑφτανησιακῆς Σχολῆς στὴν ποίηση εἶχε πιά οὐσιαστικὰ λυθῆ καὶ ὀριστικὰ ὑπερπηδηθῆ κάθε μεταγενέστερη ἀντίθεση πάνω σ' ἓνα θέμα πού ἡ στενοκεφαλιά καὶ ὁ παρεξηγημένος πατριωτισμὸς εἶχαν ἀναγάγει σὲ ὀλάκερο ζήτημα.

Στὴν «Συναλία τῶν λέξεων» ἄλλο κεφάλαιο τῶν «Ἀπόψεῶν» του χάρηκα τὴ διατύπωση, πῶς: «Αὐτὸ πού ὑποτιμητικὰ κρίνεται ὡς πολυγλωσσία (στὴ γλώσσα μας) μπορεῖ σὲ ἐπιδέξια χέρια νὰ ἀποτελέσει τὴν αἶριση πηγῆ τῆς κατεργασίας ἑνὸς προσωπικοῦ ὕφους».

Μὲ ἄλλα λόγια —μποροῦμε νὰ συμπληρώσουμε— εἶναι κάποτε καιρὸς νὰ εἰπωθῆ: Ἀφῆστε τὸ ἀνούσιο, ἄτοπο καὶ ἀντιγλωσσολογικὸ ἐπιχειρήμα τῆς λεγόμενης πολυγλωσσίας μας καὶ μὴ τὸ μεταχειρίζεστε σὰν ὄπλο κατὰ τῆς δημοτικῆς. Ἀντίθετα ὁ μορφολογικὸς πλοῦτος τῆς γλώσσας μας, οἱ ἀπειρίες τῶν λέξεων καὶ τῶν ἐκφράσεων γύρω στὸ ἴδιο πρᾶγμα δὲν δηλώνουν παρὰ τὴν εὐφορία τῆς γλωσσοπλαστικῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Δὲν θὰ ἐκταθῶ περισσότερο στὸ λαμπρὸ δοκιμιογραφικὸ ταλέντο τοῦ Περάνθη καὶ οὔτε στὶς ἐντυπώσεις τὶς βοθειῆς πού πάντα μοῦ προξένησαν οἱ ἐμβριθεῖς διαλέξεις του.

Μεγάλο, βαρὺ καὶ γεμᾶτο σημασία ἔργο εἶναι ἡ 5τομη «Ἑλληνικὴ Πεζογραφία» του. Εἶναι μιὰ κατάθεση πού κάνει ὁ Περάνθης στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας.

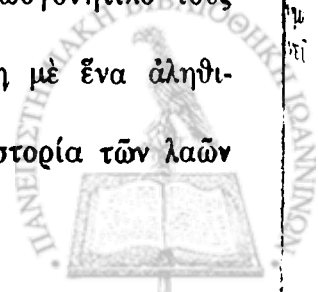
Ἡ «Ἑλληνικὴ Πεζογραφία» τοῦ Περάνθη ἀναβιώνει μιὰ ὀλόκληρη — καὶ ἀπὸ τὶς δραματικώτερες — περίοδο τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου. Προσκομίζει μεγίστης ἀξίας πληροφορικὸ ὕλικό, παρουσιάζει κείμενα λησμονημένα, συνδέοντας τὴν σημερινὴ πνευματικὴ γενιὰ τῶν Ἑλλήνων μὲ μιὰ ἐποχὴ, ἀπ' ὅπου ξεκίνησε γιὰ τὴν Εὐρώπη ἡ Ἀναγέννηση, καὶ γιὰ τὸν τόπο μας ἡ μεγάλῃ συμφορὰ μιᾶς ἀνυπολόγιστης καταστροφῆς.

Δὲν εἶναι μόνο τὰ κείμενα πού παρεντίθενται στοὺς 5 ὀγκῶδεις τόμους τῆς Πεζογραφίας. Κείμενα πού ὅσο σὲ κανένα ἄλλο λαὸ καλύπτουν τόσο μοναδικὴ σὲ διάρκεια ἐθνικὴ ὀδύνη καὶ μαρτυροῦν γιὰ μιὰ κοιλάδα δακρύων στὴν ὁποία ἔχει μεταβληθῆ ὁ ἑλληνικὸς τόπος: Ὁ κλασικώτερος τόπος τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ εἶναι καὶ ἡ πολύτιμη εὐσυνειδησία μὲ τὴν ὁποία, μοχθώντας ἀληθινά, σὲ προεισάγει στὸ κλίμα τῶν ἐποχῶν, πού τὰ κείμενα αὐτὰ ἀνασταίνουν, τὸν ἀναγνώστη τόσο τὸν κατατοπισμένο ὅσο καὶ τὸν ἀπληροφόρητο.

Κατορθώνει ὥστε τὰ κείμενα αὐτὰ νὰ μὴ μένουν ἀπλὸ γράμμα καὶ νεκρὸ ἱστορικὸ στοιχεῖο. Τὰ συμπαρακολουθεῖ ὁ ἴδιος, τὰ παραστέκει, τὰ ὀδηγεῖ, τὰ κατατάσσει καὶ εἶναι ἡ στοργὴ του γι' αὐτὰ ἓνα ἀληθινὰ ἀναζωογονητικὸ στοιχεῖο.

Τὸ ἐγχειρήμα αὐτὸ ἐμπλουτίζει τὴν Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη μὲ ἓνα ἀληθινὸ μνημεῖο.

Δὲν ὑπάρχει σωστότερη ἄποψη ἀπ' αὐτὴν πού θέλει τὴν ἱστορία τῶν λαῶν

νά είναι ιστορία τῆς βιωμένης μαρτυρίας καὶ τῆς καθημερινῆς περιπέτειας τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἀληθινὴ ἱστορία ἀπαντᾷ ἔξω ἀπὸ τὰ λεγόμενα ἱστορικὰ βιβλία.

Σὲ κείνα τονίζεται πρὸ πάντων ἡ πολιτικὴ ἱστορία τῶν ἐθνῶν, τὰ γεγονότα τὰ πολεμικὰ πὺν δημιουργοῦν γενικὲς καθεστωτικὲς καταστάσεις καὶ περιστρέφονται κυρίως γύρω ἀπὸ προσωπικότητες πὺν ἡ τύχη ἢ οἱ συμβάσεις ἢ οἱ αἰφνίδιες κάποτε συγκυρίες καὶ σπάνια ἢ ἱκανότητα ἢ ἡ ἀξιοσύνη τους, τοὺς ἔθεσαν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν λαῶν.

Ἡ πραγματικὴ ἱστορία τῶν ἐθνῶν εἶναι γραμμένη στὰ κείμενα πὺν θυγῆκαν ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ἐπήρεια τῶν συγκαιρινῶν τους ἱστορικῶν πραγμάτων.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν περισσότερη ἱστορία μὲ ἀναμφισβήτητη ἀυθεντικότητα καὶ πιστότατη ἀναπαράσταση τῆς καθ'αυτὸ ἀνθρώπινης ἱστορικῆς μοίρας, εἶναι τὸ πνευματικὸ ἔργο «Πόλεμος καὶ Εἰρήνη» τοῦ Τολστόϊ, ἀπὸ ὁποιαδήποτε κείμενα τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης πὺν πραγματεύθηκαν τὴν μεγάλη Ναπολεόντεια στρατεία.

Σὲ κείμενα παρόμοιας ἱστορικῆς μαρτυρίας πὺν περιλαμβάνονται στὴν Πεζογραφία τοῦ Περάνθη διαβάζουμε σήμερα τὴν ἀληθινὴ ἱστορία τοῦ Ἑθνους.

Τίποτα δὲν συγκινεῖ, δὲν συγκλονίζει περισσότερο ἀπὸ τὰ χρονικὰ τῶν βυζαντινῶν Φραντζῆ, Δούκα, Μιχαῆλ Κριτόβουλου καὶ ἄλλων μὲ τίτλους «Ἡ πόλις ἐάλω», «Ὁ πόλεμος καθ' ἡμέραν ἠύξανε», «Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα φρίκης μεστόν», «Θέαμα πέρα τραγωδίας ἀπάσης» καὶ μὲ κείμενα ὅπως τοῦτο: «ᾠ! φρίξον Ἡλιε! ᾠ! στενάξον γῆ! ἐάλω ἡ πόλις, ἡμᾶς δὲ τοῦ πολεμεῖν παρήλθεν ἡ ὥρα. Ἄλλ' ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν εἰ δυνατόν φροντίσωμεν...»

Ἐνδιαφέρον ἰδιαίτερο παρουσιάζει ἡ κρίση τοῦ Περάνθη γιὰ τὴ λεγόμενη γενιὰ τοῦ 30, ὅπου ἴσως μὲ περίσσια ἀυστηρότητα ἐλέγχονται κάποιες τάσεις τῆς πὺν ξεχωρίζει ὁ συγγραφέας.

Πάντα προσωπικὰ εἶχα τὴ γνώμη πὺς διαχωρισμὸς τῆς γενιᾶς τοῦ 30 ἀπὸ τὴν ἀμέσως ἐπόμενη — ὅπως ἄλλωστε τὸ εἶχα πῆ σὲ μιὰ συνέντευξη τοῦ 1963 πὺν μοῦ ζητήθηκε ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Νίκη» — δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ. Καὶ οἱ δυὸ γενιὲς ἀποτελοῦν ἐνότητα ξεκινημένη ἀπὸ τὴν ἴδια αἰτία μιᾶς συνολικῆς πτώσης τῶν ὅσων θεωροῦνται ἀνθρώπινες ἀξίες. Πτώσης χρωστημένης στὸ μακελιὸ δυὸ στενά συννεφιασμένων παγκόσμιων πολέμων πὺν ξεπήδησαν ἀπὸ τὶς ἴδιες αἰτίες καὶ δημιούργησαν τὰ ἴδια προβλήματα. Ἴδιοι εἶναι οἱ στόχοι τῶν συγγραφέων πὺν φανερώθηκαν στὴν περίοδο τὴν μετὰ τὸ 18 πὺν τράβηξε ὡς τὸ 50 καὶ τὸ 60. Εἴμαστε ἀπόλυτα σύμφωνοι μὲ τὸ Περάνθη.

Πάντως, τελειώνοντας, πρέπει νὰ τονίσω — ὅσο καὶ ἂν ὁ λόγος μου αὐτὸς δὲν θὰ ἔχει τὴν ἀξία παρὰ μόνο μιᾶς ἀπόλυτα προσωπικῆς γνώμης — πρέπει νὰ τονίσω πὺς τὸ ἔργο τῆς «Ἑλληνικῆς Πεζογραφίας» εἶναι τίτλος βαρύτιμος γιὰ τὸν ἀν συνθέτη του καὶ αὐτὸ ἀσφαλῶς ἀναγνωρίζεται σήμερα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συγκέντρωση τῆς τεράστιας ὕλης πὺν μαζεύτηκε μὲ χίους κόπους καὶ μόχθους, θὰ ἀποτελεῖ τὸ ἔργο αὐτὸ στὸ μέλλον ἀξετίμητη πηγή καὶ νὰ ἀντλοῦν ἀπὸ ἐκεῖ οἱ νεώτεροι ἀναδιφητὲς καὶ νὰ τὸ συμπληρῶνουν μὲ ὅ,τι εἰρισσότερο, ὅ,τι πὺν καινούργιο θὰ προκύψει ἀπὸ τὶς δικὲς τους διερευνητικὲς ἔργασίες σὲ χρόνο πὺν θὰ ἐπεκτείνει φυσιολογικὰ τοὺς χώρους τῆς ἱστορικῆς μνήμης καὶ τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας.

Καὶ ἀνοίγοντας τὸν πρῶτο τόμο αὐτοῦ τοῦ ἔργου δὲν μποροῦν παρὰ νὰ στέπουν στὸν πρῶτο λόγο πὺν ὁ συγγραφέας χαράζει ἀρχίζοντας:

«Τούτη ἡ μικρὴ Ἑλλάδα μας εἶναι ἕνας φτωχὸς βράχος θαλασσόπληκτος, ἠμασμένος μὲ τὴν ψυχὴ μας, ἀγιασμένος ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες μας, ὀλάνθιστος ἀπὸ νεῦμα καὶ ἀρετῆ.»

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Η ΕΠΑΡΧΙΑ

Στὴν ἔφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ», πρὶν ἀπὸ κάμποσες μέρες, ἐπιχειρήθηκε μιὰ εὐρεία συζήτηση, γιὰ τὴν θεατρικὴ ζωὴ, ποὺ ὑπάρχει τῶρα στὴν Ἀθήνα. Τὴν σχετικὴ ἀφόρμηση τὴν ἔδωκε τὸ θέμα τῆς μελέτης, ποὺ γίνεται, ἐδῶ καὶ κάμποσον καιρὸ, γιὰ τὴν ἀνέγερση, στὴν θέση τοῦ Δημοτικοῦ Νοσοκομείου, ἐνὸς Δημοτικοῦ Θεάτρου Ἀθηνῶν. Καί, ξεκινῶντας ἀπ' τὴν ἐκτίμηση μιᾶς τέτοιας ἀναγκαιότητας, ἡ συζήτηση αὐτὴ ποὺ κρατήθηκε ἀνάμεσα σὲ γνωστὲς προσωπικότητες τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ θεάτρου, διευρύνθηκε κάπως. Ἔτσι, παρ' ὅλο ποὺ οἱ ἐρωτήσεις, ποὺ ἔθεσε ἡ ἔφημερίδα, περιώριζαν ὅπωςδῆποτε τὸ θέμα μέσα σὲ πλαίσια ὄχι πανελληνίου ἐνδιαφέροντος, ἡ συζήτηση ξεπέρασε τὰ ὅρια τοῦ κλεινοῦ Ἀστεως. Καί, μὲ τὴν εὐκαιρία, ἔγινε, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, κι' ἓνα εἶδος εὐρύτερης θεώρησης τῆς θεατρικῆς ζωῆς, ποὺ ἔχει στὴν τωρινὴ ἐποχὴ ἡ Ἀθήνα. Ὡστόσο, ὅμως, νομίζω πὼς τὸ πρόβλημα τοῦτο — γιὰτὶ, ἀναντίλεκτα, γιὰ πρόβλημα πρόκειται —, ὄχι μονάχα δὲν τοποθετήθηκε — ἀπ' τὴν ἀρχὴ — καλὰ, ἀλλὰ καὶ δὲν συζητήθηκε ὅπως θὰ ἔπρεπε. Στάθηκε, περισσότερο, στὴν μορφὴ τῶν σύντομων δημοσιογραφικῶν συνεντεύξεων, ποὺ, φυσικὰ, δίνουν τὶς γνώμες καὶ τὶς ἀπόψεις τῶν ἀτόμων ποὺ παίρνουν μέρος (ἐγκύρων, ἀναμφισβήτητα, ἐν προκειμένῳ), γιὰ νὰ δοθεῖ ἔτσι, ἡ δυνατότητα νὰ μορφώσει κανεὶς μιὰ ἰδέα γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα ἢ ὄχι τῆς δημιουργίας ἐνὸς τέτοιου θεάτρου.

Ἐν τούτοις, ὅμως, οἱ ἀπόψεις αὐτές, ἔδωκαν καὶ μιὰ προέκταση, γιὰ μιὰ γενικώτερη ἐπισκόπηση τῆς σύγχρονης θεατρικῆς ζωῆς, ποὺ, πρὸ παντὸς αὐτῆς, ἔχω τὴν γνώμη πὼς θὰ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσει πιὸ πολὺ. Πρόκειται γιὰ τὸ ἑλληνικὸ θέατρο, στὴν ἐποχὴ μας, γιὰ τὴν ποιότητά του καί, κυρίως, γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς μόνιμης παρουσίας του στὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία. Στὴν συζήτηση, πῆραν μέρος ὁ Πέτρος Χάρης, ὁ Δημήτρης Μυράτ, ὁ Σωκράτης Καραντινός, ὁ Ἀνδρέας Καραντώνης, ὁ Ἄλκης Θρύλος, ὁ Παῦλος Φλώρος καὶ ὁ Λάμπρος Κωνσταντάρας, οἱ ὁποῖοι, στὸ σύνολό τους, ἔχουν περίπου τὴν ἴδια γνώμη, εἰδικὰ γιὰ τὸ Δημοτικὸ Θέατρο Ἀθηνῶν, πὼς, δὲν εἶναι ἀναγκαῖο. Ἀκόμα, σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις, μερικοὶ κρατήθηκαν, σχεδὸν ἀποκλειστικά, στὶς ἄλλες ἀνάγκες ποὺ ἔχει ἡ Ἀθήνα γιὰ ἄλλες καλλιτεχνικὲς ἢ πνευματικὲς ἐκδηλώσεις (αἶθουσα γιὰ συναυλίες, πνευματικὸ κέντρο), χωρὶς νὰ ἀνοίξουν τὴν συζήτηση κι' ἔξω ἀπ' τὰ ὅρια τῆς πρωτεύουσας. Γι' αὐτό, ἐδῶ, ἐμεῖς θὰ ξεχωρίσουμε, προκειμένου νὰ εὐρύνουμε τὴν συζήτηση, τὶς ἀπόψεις ποὺ διατύπωσαν ὁ Σωκράτης Καραντινός, ὁ Πέτρος Χάρης, καὶ ὁ Παῦλος Φλώρος, γιὰτὶ, αὐτοὶ ἔθεσαν, κατὰ τὴν γνώμη μας, πιὸ σωστὰ καὶ πιὸ εὐρύτερα τὸ πρόβλημα, θεωρῶντας πὼς, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ἐκεῖνο ποὺ προέχει ἐδῶ, εἶναι ἡ δημιουργία Δημοτικῶν Θεάτρων στὰ πιὸ σημαντικὰ κέντρα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας. Πράγματι, ἂν ἡ ἑλληνικὴ θεατρικὴ ζωὴ εἶναι πάσχουσα ἀπὸ μιὰ λυμφαντικὴ ψευτογιγαντίαση, αὐτὸ συμβαίνει γιὰτὶ αὐτὴ δὲν ἔφυγε ἀπ' τὴν ἀντιθεατρικὴ ἀντίληψη τῆς πολυάνθρωπης πόλης. Ἔτσι, δὲν κατάρθωσε νὰ συνδεθεῖ μὲ τὶς ζωντανὲς ἀρτηρίες, ποὺ ἔχει ὁ νεοέλληνας, γιὰ νὰ πάρει μιὰ ὀργανικὴ θέση μέσα στὴν ζωὴ του καί, κατὰ συνέπεια, νὰ δημιουργήσει μιὰ ὄντοτητα πανελληνίας εὐθύνης. Τὸ θέμα τοῦτο, παλαιότατο, σχεδὸν προπολεμικὸ, ἂν θυμηθοῦμε τὸ «Ἄρμα Θεσπιδος», δὲν τίθεται, φυσικὰ, γιὰ πρώτη φορά. Τῶρα, ὅμως, ποὺ οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς, ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀπότομη ἐξαστικοποίηση τῆς ἐπαρχίας, ἀρχίζει νὰ παίρνει τὴν κρισιμότητα, ποὺ ἔχουν τὰ προβλήματα ἐκεῖνα, ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν πνευ-

ματική έθνική φυσιογνωμία τής χώρας μας. Καί, γι' αυτό, πρέπει να μην μείνει μιὰ συζήτηση μονάχα, ή όποία, με τόν καιρό, θα καταχωνιαστεί. Γι' αυτό, κάτω άπ' τή πρίσμα μιās τέτοιας θεώρησης, κρίνομε άναγκαίο να έκθέσουμε κι' έμεις, οί λησμονημένοι άπ' τούς τριάντα τόσους θιάσους τής πρωτεύουσας, οί άνθρωποι τής έλληνικής έπαρχίας, τīs δικές μας άπόψεις, έστω και αυτόκλητοι (άφου, μεταξύ τών κληθέντων, δέν άξιώθηκε κι' ή φωνή τής έπαρχίας να καταχωρηθεί κάπου εκεί).

Τό αίτημα τής έλληνικής έπαρχίας, για ένα θέατρο όχι περαστικό και όχι χαμηλής ποιότητας, όπως θα θυμούνται πολλοί, προβλήθηκε πολύ έντονα και σε πανελλήνια περίπου κλίμακα, κυρίως άπ' τήν πόλη τούτη, με τήν λαμπρή εκείνη σταυροφορία, που ανάλαβε τό περιοδικό «Ήπειρωτική Έστία», έδώ και δέκα σχεδόν χρόνια. Τότε, δόθηκε, πράγματι ή εύκαιρία να έρευνηθεί, άπό τīs πιό καιρίες θέσεις, τό πρόβλημα τούτο, και να διατυπωθούν τά αίτήματα κάπως άποτελεσματικά. Στīs σελίδες τής «Ήπειρωτικής Έστίας», δέν διατυπώθηκαν μονάχα λόγιοι και δέν άπόμειναν, όσοι πήραν μέρος, στο στάδιο τής παθητικής έπίκρισης ή τής άναποτελεσματικής πικρίας. Τό αίτημα αυτό, που προβλήθηκε με τόν τίτλο «Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΖΗΤΑΕΙ ΘΕΑΤΡΟ — ΕΝΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΑΙΤΗΜΑ», όπως αυτό αναλύθηκε στīs λεπτομέρειές του άπ' τούς συνεργάτες του περιοδικού, υιοθετήθηκε, σαν όρθή άποψη, όχι μόνο άπ' τούς πνευματικούς ανθρώπους τής έπαρχίας, αλλά και άπό έγκυρα ήμερήσια και περιοδικά φύλλα, τόσο τής πρωτεύουσας, όσο και όλόκληρης τής έπαρχίας (τό «ΒΗΜΑ», «ΤΑ ΝΕΑ», «Ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ», ή «ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ» /στην Κρήτη/, «ΤΑ ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΑ ΝΕΑ», ή «ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ» /στην Κατερίνη/ κ.ά.). Έδωσαν ένα άξιέπαινο παρόν και μιὰ φλέγουσα έπικαιρότητα. Είταν πράγματι μιὰ ώθηση, στην όποία πήραν μέρος ξεχωριστοί πνευματικοί άνθρωποι, οί όποιοι, μπορούμε να πούμε, έθεσαν, για πρώτη φορά, τό πρόβλημα κάτω άπόναν φακό άμεσης και θαρραλέας εξέτασης. Ό κ. Άρ. Γεροντικός για τήν πνευματική άνασυγκρότηση και τό θέατρο στον τόπο μας, ό κ. Πάνος Γρίσπος για τό θέατρο στην Έπαρχία και τήν οικονομική του πλευρά, ό κ. Ι. Ν. Νικολαΐδης για τήν άνάγκη θεατρικής άγωγής, ό ύποφαινόμενος για τήν άναγκαιότητα ένός έλληνικού θεάτρου, ό μακαρίτης Γ. Ι. Παπαγεωργίου για τόν ρόλο του Έθνικού Θεάτρου, ό κ. Γ. Τσαντίλης για τό θέατρο και τήν πραγματικότητα στην έλληνική έπαρχία, ό κ. Τάκης Τσιάκος για τīs προϋποθέσεις θεατρικής κίνησης στην έπαρχία, ό κ. Τάκης Δόξας για τό έπαρχιακό κοινό και τό θέατρο, ό κ. Θ. Μετσιμενίδης για τήν δημιουργία θεάτρου στην έπαρχία, και είχαν τήν πλήρη και άνεπιφύλακτη έπικρότηση άπ' τούς κ.κ. Μιχ. Περάνθη και Σωκράτη Καραντινό. Όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς, ή συζήτηση αυτή, κάθε άλλο παρά κλειστή στην στενότητα τών παραγόντων τής Άθήνας μονάχα (κι' όχι όλόκληρης τής πνευματικής Έλλάδος), μάς έδωσε ίσως τήν πιό υπεύθυνη εικόνα για τό πρόβλημα και τīs δυνατότητες λύσης του, που, αν προσέχονταν όπως άσφαλώς άξιζε, πιστεύω πως, τώρα, θα είμασταν σ' έναν καλύτερο δρόμο, τό λιγώτερο. Όμως, τό μόνο καλό που βγήκε, είταν πως, όλ' αυτή ή προσπάθεια συνέβαλε άποφασιστικά για μιὰ κάποια, έστω και παραπαίουσα, έξοδο τής θεατρικής κίνησης και πιό έξω άπ' τήν Άθήνα και, προ παντός, στην γνωριμία του θεατρικού μας δυναμικού με τήν ποιότητα τής έπαρχίας. Έτσι, μπορώ να πώ, πλουτίστηκαν κάπως και τά φεστιβάλ και, όπωςδήποτε, δέν θεωρήθηκε ή έπαρχία όλότελα ξεκομμένη άπ' τήν θεατρική προοπτική. Άλλά, όμως, τό πρόβλημα δέν λύθηκε, δυστυχώς. Γι' αυτό, νομίζω, πως δέν θα είχε να ώφελήσει άλλο, ή ίδια συζήτηση γύρω άπό τό ίδιο θέμα, αν στο μεταξύ, δέν θα είχαμε να προτείνουμε κάτι, που να είναι όχι μονάχα δυνατόν να γίνει, αλλά και να καθίσταται έφικτή ή ένίσχυσή του άπ' τούς παράγοντες εκείνους, που έχουν χρέος να τό κάμουν πραγματικότητα. Γιατί, ό κινηματογράφος, ή τηλεόραση, τά πρόχειρα και τά άντικατοπτρίσματα τών ειδώλων, που προσφέρει ή έλαφρά φιλολογία, είναι για τό σοβαρό θέατρο ένας κίνδυνος. Άπομακρύνουν, όταν δέν περιορίζουν ή δέν άμβλύνουν τīs άναζητήσεις του για πνευματική καλλιέργεια. Κι' έτσι, δέν χάνεται μονάχα τό κατάλληλο κοινό που θα στηρίξει τήν θεατρική προσ-

πάθεια ποιότητας, παρὰ ἀλλοιώνει καὶ τὰ κριτήρια (δηλαδή τὰ κάνει πρὸς πολὺ ἐμπορικά), πού πρέπει νὰ ἔχει τὸ ἐλεύθερο θέατρο. Στὸ σημεῖο τοῦτο, λοιπόν, νομίζω πῶς πρέπει νὰ σταματήσουμε, γιὰ νὰ ἐκθέσουμε, ὅ,τι ἔχουμε νὰ προτείνουμε.

Ἄπ' ὅσες λύσεις προτάθηκαν, δὲν βρίσκω πῶς εἶναι δυνατόν, ἔτσι χωρὶς μιὰν ὀργανωμένη προσπάθεια καὶ χωρὶς μιὰ προεξασφαλισμένη οἰκονομικὴ κατοχύρωση, νὲ θεμελιωθεῖ κάτι πού νὰ σταθεῖ ὡς ἐπιχείρηση ἑνὸς θιασάρχῃ, ἐφ' ὅσον πρόκειται γιὰ θέατρο ποιότητας. Ἀκόμα, καὶ ἡ δημιουργία τῶν Δημοτικῶν Θεάτρων, στὶς κυριώτερες πόλεις τῆς ἐλληνικῆς ἐπαρχίας, παρ' ὅλον πού θὰ προσφέρει πάρα πολλὰ γιὰ τὴν ἀδάπανη φιλοξενία τῶν σοβαρῶν θιάσων, ἐν τούτοις, δὲν θὰ δώσει —τουλάχιστον πέντε δέκα χρόνια— τὸ ἀναγκαῖο κοινό, πού νὰ στηρίζει μόνιμη θεατρικὴ παρουσία σ' αὐτές. Κι' αὐτό, ὅπωςδήποτε, εἶναι σημαντικό. Γιατί, πρέπει νὰ γίνῃ ἓνα κοινό, νὰ προτιμᾷ τὸ θέατρο πρὸς πολὺ ἀπ' τὶς ἐντυπωσιάζουσες φωτεινὲς εἰκόνες τοῦ κινηματογράφου. Ἔτσι, γιὰ νὰ φτάσουμε σὲ μιὰν ἀρχὴ λύσης, θεωρῶ πῶς ἡ καλύτερη δυνατὴ προσπάθεια, ἢ προσφορώτερη κίνηση, θὰ εἶταν νὰ ἀναληφθεῖ, μὲ τὴν ἀρωγὴ τῶν Δήμων καὶ τοῦ Κράτους, γενικώτερα, τῶν ὀργανισμῶν πού ἔχουν περιθώρια (Τράπεζες, μεγάλες ἐπιχειρήσεις κ.λ.), μιὰ πρωτοβουλία γιὰ τὴν δημιουργία εἰδικῶν θιάσεων (πρᾶγμα ποὶ μπορεῖ κάλλιστα νὰ γίνῃ καὶ μὲ τοὺς τόσους πού πλεονάζουν στὴν Ἀθήνα, μιὰ κι' εἶναι ἤδη ἔτοιμοι), πού νὰ καλύπτουν μιὰ ὀρισμένη περιφέρεια, γιὰ ὅλη τὴν χρονιά. Νὲ εἶχαμε ἤ, πρὸ σωστά, νὰ φτιάξουμε, δηλαδή, παράλληλα μὲ τὶς αἴθουσες τῶν Δημοτικῶν Θεάτρων, καὶ πέντε - δέκα μεγάλους θεατρικοὺς ὀργανισμοὺς, πού νὰ καλύπτουν, καθένας χωριστά, ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς ἐλληνικῆς ἐπαρχίας. Γιὰ τὴν Ἠπειρο, τὴν Αἰτωλ(ν)ία καὶ τὰ Ἐπτάνησα, παραδείγματος χάριν, νὰ γίνονταν ἓνα θεατρικὸ συγκρότημα ποιότητας, διανομαρχιακῆς μορφῆς, τὸ ὁποῖον, μὲ ἓνα ρεπερτόριο ἀπὸ 20-30 διαλεχτὰ ἔργα, πού θὰ κρίνονταν ἀπὸ μιὰν ἀναγνωρισμένου κύρους καὶ ἀρμοδιότητος καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὴν μεγάλη αὐτὴ περιφέρεια, θὰ ἐκάλυπτε τὶς πόλεις πού εἶναι μέσα στὴν περιοχὴ αὐτὴ (Γιάννινα, Ἄρτα, Πρέβεζα, Κέρκυρα, Ἀγρίνιο, Μεσολόγγι, Κένιτσα, Μέτσοβο, Φιλιππιάδα κ.λ.). Ἡ οἰκονομικὴ κατοχύρωση μιᾶς τέτοιας μορφῆς θεατρικῆς κίνησης, θὰ γίνονταν, πρῶτα, μὲ συνδρομὲς (π.χ. γιὰ ὅλες τὶς παραστάσεις τοῦ ρεπερτορίου, ἓνα οἰκογενειακὸ σύνθετο εἰσιτήριο ἑτησίας διαρκείας, ἀξίας 300 δρχ.) πρᾶγμα πού, ὄχι μονάχα θὰ εἶχε ἓνα προεξασφαλισμένο καταλληλότατο κοινό, ἀλλὰ καὶ πού θὰ δημιουργοῦσε μόνιμους φίλους, πνευματικὰ καλλιεργημένους καὶ δεμένους μὲ τὸ «τοπικὸ» αὐτὸ θέατρο. Καί, μὲ τόσες πόλεις, πού θὰ περιλάμβανε, θὰ ἐξοικονομοῦσε μαζί μὲ εἰδικὲς τιμητικὲς συνδρομὲς τῶν τραπεζῶν κ.λ., ἓνα ὄχι εὐκαταφρόνητο ποσόν ὄχι ὀλίγον ἐπαρκὲς γιὰ νὰ καλύψει τὶς ἀνάγκες του. Στὴν προσπάθειαν αὐτὴ, ἐνοεῖται, θὰ πρωτοστατοῦσαν τὰ πνευματικὰ σωματεία, οἱ δημοτικὲς ἀρχὲς καὶ ὁ τύπος καθὼς καὶ κάθε παράγοντας, πού θὰ δύνονταν νὰ συγκεντρώσει πρὸς πολλὰς συνδρομὰς. Ἔτσι, πιστεύω, θὰ συγκεντρώνονταν, γιὰ τὴν περιοχὴ πού πήραμε ὡς παράδειγμα 3.000-4.000 συνδρομὲς, πρᾶγμα πού θὰ ἔδινε, κατ' ἀρχὴν, μιὰ εὐρύτατη καὶ μιὰ ἀσιόδοξη βάση. Ὑστερα, μιὰ καὶ τὸ θέατρο αὐτό, γιὰ νὰ πάρῃ αὐτὴν τὴν μορφήν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει ὅπωςδήποτε ἓναν δεσμὸ τοπικῆς συνάρτησης ἀκόμα καὶ στὴν δραστηριότητά του, γιὰ νὰ εἶναι ἱκανὸ ν' ἀνταποκριθεῖ, θ' ἀναγκάζονταν νὰ ἐξελιχθεῖ σ' ἓνα εἶδος Νομικοῦ Προσώπου Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, πού θὰ εἶχε, ὡς ὄργανο διοικητικῆς κάλυψης καὶ συνεργασίας, μιὰ Εἰδικὴ —ἃς πούμε— Ἐπιτροπὴ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, πιστεύω, θὰ φτάναμε νὰ κάνουμε, γιὰ ὅλες τὶς περιοχὰς τῆς χώρας μας —μὲ ἔδρα τὰ σημαντικώτερα κέντρα—, Θεατρικοὺς Ὄργανισμοὺς Τοπικῆς μορφῆς (π.χ. Ἠπειρωτο-Αἰτωλο-Ἰονικὸς Θεατρικὸς Ὄργανισμός), πού τὴν ἐκμετάλλευσή του θὰ τὴν εἶχε ὁ θιάσος πού θὰ ἔπαιρνε αὐτὴ τὴν θέση, πάντοτε ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, πῶς, ἐφ' ὅσον ἡ οἰκονομικὴ ἐξασφάλισις εἶναι περισσότερο στὴν εὐθύνη τῶν πόλεων αὐτῶν καί, ἐν μέρει, στὴν προκοδοτήσιν πού, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ εἶχε καὶ ἀπὸ τὴν κρατικὴν ἀρωγὴν, ἢ ποιότητι τῶν ἔργων του θὰ εἶταν ὑψηλῆς στάθμης καὶ θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὴν γνώμην μιᾶς καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς, κατὰ τεκμήριον ἀπολύτως ἀρμοδίας γιὰ μιὰν ἐλεύθερον καὶ ἀνεπηρέα

στη αξιολόγηση.

Με τις παραπάνω προϋποθέσεις, νομίζω, θα λύνονταν όχι μονάχα τὸ πρόβλημα τῆς ἀνάγκης νὰ ἔχει θέατρο ἢ ἐπαρχία, ἀλλὰ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀξιοποίησης, βάσει ὀρθολογιστικῶν κριτηρίων, τῶν θεατρικῶν δυνάμεων πού, δόξα τῷ Θεῷ, διαθέτει ὁ τόπος μας. Καί, ἀκόμα, θὰ γίνονταν δυνατόν νὰ φτιάξουμε καὶ θέατρο μὲ ἐλληνικότητα καὶ θὰ ἀνοίγαμε, στοὺς νέους συγγραφεῖς, ἓνα δρόμο, γιὰ νὰ δημιουργήσουν καὶ ἀξιόλογα ἐλληνικά ἔργα. Γιατί, ἔτσι ὅπως εἶναι τώρα τὰ θεατρικά μας πράγματα, δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα οὔτε ἢ ἐπαρχία νὰ ἔχει θέατρο, οὔτε, πολὺ περισσότερο, οἱ νέοι ταλαντοῦχοι μας νὰ βροῦν μιὰ σκηνή, πού νὰ μὴν εἶναι κατειλημμένη ἀπ' τὶς ἄνοστες παραφιλολογίες.

Αὐτά, ἐν συνόψει, εἶχα νὰ πῶ. Τώρα, ὅσοι ἔχουν νὰ ἀντιτείνουν ἢ νὰ προσθέσουν ἢ, ἀκόμα, νὰ ποῦν κάτι καλύτερο, πρέπει νὰ τὸ ποῦν.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΚΡΙΚΟΣ",

Τὸ περιοδικὸ «ΚΡΙΚΟΣ», πού ἀντιπροσωπεύει ἐπάξια τὰ σύγχρονα ἐλληνικά γράμματα στὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμό, μὲ τὸ προηγούμενο τεύχος, ἔκλεισε τώρα εἴκοσι χρόνια ζωῆς. Μιὰ τέτοια ἡλικία, γιὰ περιοδικὸ ἔγκυρο, καὶ μὲ θέση ἐξέχουσα ἀνάμεσα στὴν σοβαρὴ διεθνῆ πνευματικὴ κίνηση, πού νὰ ἐκδίδεται μάλιστα στὴν Ἀγγλία (Λονδίνον), εἶναι ἓνα ἐπίτευγμα, ἀπ' τὰ σημαντικώτερα πού ἔχομε στὴν ἐλληνόφωνη βιβλιογραφία. Καὶ στὴν Ἑλλάδα, ἀκόμα, ἂν ἐξαιρέσουμε ἐλάχιστες περιπτώσεις, αὐτὴν τὴν εἰκοσαετῆ θητεία, στὴν νεοελληνικὴ πνευματικὴ ζωῆ, δὲν θὰ τὴν συναντήσουμε πολλὰς φορές. Ἔτσι, τὸ γεγονός αὐτό, πού δὲν θὰ πρέπει νὰ περάσει ἀπαρατήρητο, τόσο στὴν χώρα μας, ὅσο καὶ σ' ὀλόκληρο τὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμό, δίνει τὴν εὐκαιρία, ἂν ὄχι γιὰ μιὰ συνοπτικὴ ἀποτίμηση μιᾶς τόσο μεγάλης προσφορᾶς, τούλάχιστο γιὰ νὰ ὑπογραμμίσουμε τὸ βάρος, πού ἔχει αὐτὴ γιὰ τὴν διαφύλαξη τῆς ἐλληνικότητας, τῆς πνευματικῆς φυσιογνωμίας, τῶν ὀμαιμόνων μας εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

Γιατί, ὁ Ἀπόδημος Ἑλληνισμός, εἶναι ἓνα ζωντανὸ μέρος ἀπ' τὸν κορμὸ τῆς φυλῆς μας, πού ἀπ' τὰ πανάρχαια χρόνια, στάθηκε, ὅπου ρίζωσε, ἢ πρώτη διάσπρωση ἀνθρωπίνων ἀξιών, κι' ἢ πρώτη βασικὴ ὑποδομὴ ἔκφρασης, στὴν κουλτούρα πού ἀναπτύχθηκεν ἐκεῖ. Ἡ παρουσία αὐτῆ, πρὸ παντός, εἶναι ἢ καλύτερη συνέχεια τῆς φυλῆς, πού ἐθεμελίωσε τὸν ἀνθρώπινο πολιτισμό. Σήμερα, πού ἢ ἀνάπτυξη τῶν μεγάλων χωρῶν ἐδημιούργησε ἓνα κύμα διεθνικῆς καί, ἐν πολλοῖς, διαφυλετικῆς σχέσης ἀνάμεσα στοὺς λαούς, ἢ ἀνάγκη γιὰ τὴν διαφύλαξη τῆς ἐλληνικῆς συνείδησης καὶ τῆς ἐθνικῆς μνήμης τῶν ἀποδήμων ὁμογενῶν μας εἶναι πρωταρχικῆς—γιὰ νὰ μὴν τὴν ὀνομάσουμε ὑπερξιακῆς— σημασίας. Κι' αὐτὴν, ἀκριβῶς, τὴν ἀνάγκη καλύπτουν, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, οἱ ἀγῶνες τοῦ ἐξαιρέτου μηνιαίου περιοδικοῦ στὸ Λονδίνο «Ο ΚΡΙΚΟΣ», πού κρατεῖ (ὄχι μονάχα στὴν Ἀγγλία, ἀλλὰ καὶ στὰ κέντρα τῶν ὁμογενῶν μας στίς ἄλλες Ἠπείρους) ἓναν ἄλλο ἐλληνικῆς πνευματικῆς ἐστίας. Εἶναι μιὰ ὑπερατλαντικὴ γέφυρα, πού συνδέει μὲ τὶς ἀξίες καὶ μὲ τὴν παράδοση τῶν πατρίων τοὺς Ἑλληνες ἐκεῖ, συνιστώντας ἔτσι ἴσως τὸ πολυτιμώτερο κεφάλαιο γιὰ τὴν ἀνθιση καὶ γιὰ τὴν διάρκεια τῆς συνέχειας τῆς φυλῆς ἔξω ἀπ' τὰ γεωγραφικά μας σύνορα. Τώρα, πῶς ἄντεξε ὀικονομικά, μιὰ τέτοια προσπάθεια στὸ Λονδίνο καί, ἀκόμα, πῶς κατόρθωσε νὰ φτιάξει μιὰ τόσο σοβαρὴ πνευματικὴ φυσιογνωμία ὁ «ΚΡΙΚΟΣ», αὐτὸ εἶναι, ὅπωςδὴποτε, μιὰ ἄλλη, ἐξ ἴσου ἀξιοσημειώμενη πλευρά, πού θὰ πρέπει νὰ τιμᾶει, ἐντελῶς ἰδιαίτερα, τὸν κ. Ἰωάννη Χατζηπατέρα, πρῶτα καὶ τὸν κ. Λευτέρη Ζ. Γιάλλουρο, οἱ ὁποῖοι, κάνοντας θυσία στίς ἐπιχειρησιακὰς τοὺς ἀπασχολήσεις καὶ στὴν ἀνεση, πού τοὺς παρέχει ἢ ἐγκατάσταση κι' ἢ προκοπή τους, δὲν ἀφέθηκαν, στὴν ἀπατηλὴ στίλβη τῆς σύγχρονης εὐημερίας, νὰ γίνουν βορὰ τῆς Κίρκης τῶν κρουαζερῶν καὶ τοῦ ἐψιμμυθιωμένου κοσμικοῦ φάσματός της, ἀλλὰ ἐταύτισαν τὴν δραστηριότητά τους μὲ τὴν ἰδέα τῆς διαχρονικῆς πνευματικῆς παρουσίας τῆς πατρίδας τους. Ὁδυσσεῖς, πράγματι, πού τιμοῦν τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα καὶ πού ὑπηρετοῦν, περισ-

σότερο όπ' ό,τι ή ύλική δύναμή τους, την έννοια τής αίώνιας Έλλάδας. Τους ανήκει ό έπαινος κι' ή στέψη τής ιστορικής μαρτυρίας. 'Ο «ΚΡΙΚΟΣ», πού είναι μιá πνευματική όαση κι' ένα έντευκτήριο έλληνικό στήν ξένη, έχει μιá όλόκληρην ιστορία και μιάν αξιοθαύμαστη πορεία είκοσι χρόνων. Χαιρετίζομε, λοιπόν, τó γεγονός, συγχαίροντας κι' εύχόμεστε όλόψυχα, για τήν συνέχισή της. 'Ο σύγχρονος Έλληνισμός περισσότερο, από κάθε άλλη έποχή, έχει τήν ανάγκη του.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

''Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ''

Μιά άλλη επέτειος, ή εικοσαετία του περιοδικού «Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ», πού κρατεί και διευθύνει στην Θεσσαλονίκη ό κ. Π. Ν. Καλουδάς, έξ ίσου πολυσήμαντη για τὰ γράμματά μας και για τούς άπανταχού Έλληνες του Έξωτερικού, συμπληρώθηκε, με τó 200ό τεύχος, πού κυκλοφόρησε τόν περασμένο μήνα. Η σημασία πού έχουν οί τέτοιοι χρονικοί σταθμοί, για τὰ σοβαρά έλληνικά περιοδικά, είναι τόσο μεγάλη, όσο δύσκολο είναι νά φτάσουν τήν ηλικία τούτη. Δυστυχώς, είναι πράγματα πού δέν φαίνονται, δέν είναι όρατά άπ' τήν κοινή σκοπιά. Γι' αυτό, μονάχα οί πνευματικοί άνθρωποι, πού συνδέουν τήν έκφραση και τήν δραστηριότητά τους —πολλές φορές, και αυτήν τήν ίδια τήν ανάπτυξή τους— με τες έκδόσεις αυτές, ξέρουν τί άγώνες και ποιά αύταπάρνηση χρειάζεται για νά κρατηθούν τέτοια τολμήματα (γιατί περι τολμημάτων πρόκειται) στον τόπο μας. 'Ο άντικατοπτρισμός άπ' τήν στίλβη τής κούφιας νοοτροπίας κι' άπ' τήν εξάπλωση τών όθνείων στην σύγκρουση ζωή, έχουν πυκνώσει μιάν άτμόσφαιρα κενή από αναζητήσεις πνευματικής άνησυχίας (στην εύρύτερη μάζα). Και, δέν είναι ύπερβολή νά ύποστηρίξομε —ξεκινώντας, άπ' τήν πικρή έμπειρία πού έχουμε, κάνοντας έναν πολύμοχο άγώνα για τήν «Ηπειρωτική Έστία»—, πώς, γι' αυτόν άκριβώς τόν λόγο, οί έκδόσεις αυτές είναι μιá συγκινητική ένθάρρυνση (πέραν άπ' τήν ύψιστη και άνεκτίμητη προσφορά τους στα γράμματα και στην γενικώτερη νεοελληνική κουλτούρα), για τήν άντοχή τής έλληνικής πνευματικής διάρκειας. Γιατί, ύπάρχουν, όχι ως άνθούσες ή, έστω άνάπηρες οικονομικά μονάδες, αλλά ως προφυλακές, με άνάλωση και άχνίζοντα ιδρώτα, άντιστρατεύονται τήν πλημμυρίδα μιás άντιπνευματικής παραφιλολογίας, πού στέκεται στην άγευστη, άχρη και άποχρωματισμένη έμπορεύσιμη ύλη. Και, στον τόπο μας (έντελώς ιδιαίτερα), τó πρόβλημα τούτο έχει, έκτός άπ' τήν όξύτητα τής έποχικής αυτής μόδας, και μιá ιδιόρρυθμη κρισιμότητα, λόγω πού ή γλώσσα μας δέν όμιλείται, παρά άπ' τὰ λίγα έκατομμύρια τών Έλλήνων.

Δέν έχει, ένα σοβαρό περιοδικό, συνεπώς, τες προϋποθέσεις επιβίωσης, πού έχει ένα παρόμοιο άγγλόφωνο ή γαλλόφωνο, δηλ. τήν εύρύτητα τής έκτασης ενός κοινού άπειρίοριστης άνταπόκρισης, έστω και με ξεξειδικευμένη έκλεκτικότητα. Άθλος, λοιπόν, είναι και έπίτευγμα μέγιστο, ή εικοσαετία ενός σοβαρού περιοδικού, στον τόπο μας. Κι' αυτό, τες περισσότερες φορές, όφείλεται στην σύνδεση του περιοδικού μ' έναν άνθρωπο, πού τó κάνει ύπόθεση ζωής, πού τó κάνει ιδέα και πού, έτσι, ταυτίζει τήν ζωή του μ' αυτό. Σάν πρόχειρο παράδειγμα, θά ειχε νά αναφέρει κανείς χαρακτηριστικά, έκτός άπ' τες όλιγόζωες παρουσίες τώσων περιοδικών, έπειδή δέν συνδέθηκαν έτσι μ' έναν άνθρωπο, τήν άπώλεια τής «Ποντιακής Έστίας», αυτής τής πολύτιμης κιβωτού τών πνευματικών αξιών του έλληνισμού του Πόντου, πού, μαζί με τήν ζωή του άείμνηστου Φίλωνα Κτενίδη, έκλεισε κι' αυτό τó πράγματι έθνικής αξίας περιοδικό. Είναι, συνεπώς, ή περίπτωση τής εικοσαετίας, πού αναφέραμε για τόν «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ», μιá επέτειος άπ' τες πιό αξιοπαρατήρητες κι' άπ' τες πιό ένθαρρυντικές. Και ό κ. Π. Ν. Καλουδάς, πού, ξεκινώντας στο αύχηρό τούτο κλίμα, κατόρθωσε νά κρατήσει ένα τόσο δύσβακτο βάρος, ένας πνευματικός άγωνιστής, πού ή προσφορά του άξίζει νά έξαρθεί ξεχωριστά. Διότι, δέν έφτιαξε μιá έμπορεύσιμη έπιχείρηση, αλλά ένα πνευματικό κεφάλαιο, τó όποιον έχει μιá λαμπρή θέση κι' έκτίμηση, τόσο στην δική μας, όσο και

στην σοβαρή πνευματική κίνηση και διδλιογραφία. Ἀκόμα, ὁ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ», πού μεταξὺ τῶν κυρίων ἐνδιαφερόντων τῆς θεματογραφίας του, εἶναι κι' ἡ πνευματικὴ ἐπαφή καὶ παρουσία τῆς μητέρας Πατρίδας μὲ τοὺς ἀνὰ τὰς πέντε Ἠπείρους ὁμογενεῖς, παίρνει καὶ τὴν βαρύτητα ἀπ' τὴν ὑψίστη ἀποστολὴ τῆς διεύρυνσης τῆς προσφορᾶς του. Ἀναντίρρητα, πρόκειται γιὰ μιὰ ὑπηρεσία ὄντως ἐθνικῆς σημασίας, ἡ ὁποία εἶναι, κυρίως, πρὸς τιμὴν καὶ δημόσιον ἔπαιον, τοῦ κ. Π. Ν. Καλουδά.

Ἀπ' τὴν παράλληλη πορεία μας, συμμετέχοντες στὸ γεγονός τῆς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιστέφους τῆς προσφορᾶς τοῦ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ», εὐχόμεστε ἐκ θαθέων γιὰ τὴν συνέχιση τῆς ἀνοδικῆς πορείας του καὶ συγχαίρομε τὸν κ. Π. Ν. Καλουδά.

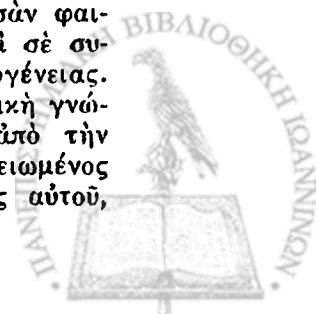
Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Κων. Π. Μπράτσου: «Κοινωνικὴ Ἠθικὴ ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὸν Θεσμὸν τῆς Οἰκογενείας», Ἀθήναι, 1969

Στὴν ἐποχὴ τούτῃ ὁ ἄνθρωπος τοῦ τεχνοκρατούμενου αἰώνα, κατὰ πληκτὸς καὶ συγκεχυμένους ἀπ' τὴν ἀπίθανη διεύρυνση τῆς ζωῆς, διέρχεται μιὰ φοβερὴν ἠθικὴ δοκιμασία, πού ξεκινάει ἀπ' τὶς χοϊκὲς του καταβολές. Ἡ πνευματικὴ ἀνέλιξη, πού χρειάζεται πάντα ἕναν ἐσωτερικὸ ἀναχωρητισμὸ, δὲν εἶταν ποτὲ δυνατὸν ν' ἀκολουθήσει αὐτὴν τὴν ψευτογιγαντίαση τῆς τεχνικῆς κατάρκτησης, πράγμα πού, ὅπως εἶταν ἐπόμενο, ἐδημιούργησε τώρα μιὰ βαθύτερη κρίση, στὸν κατὰ κοινωνίαν ἄνθρωπο. Ἔτσι, μιὰ ὑποφώσκουσα — γιὰτὶ, οἱ κοινωνικὲς συμβατικότητες, δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀνοιχτὴ παρουσία τῆς — ὑποχώρηση τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, στὴς ἡμέρες μας, παίρνει τὴν ἔκφραση τῆς ἀνακατάταξης ὁρισμένων ἀξιών, γιὰ νὰ καταλήξει, στὶς πιὸ καιρῖες περιπτώσεις, στὴν μορφὴ διασάλευσης τῆς ἠθικῆς ἐννοίας, ἀνάμεσα στὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι, ἀναντίρρητα, ἕνα θέμα κι' ἕνα πρόβλημα ὑψίστης σημασίας, πού, ἐν τούτοις, δὲν ἀντιμετωπίζεται, παρὰ μὲ τὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ὄντοτητα τῶν ἀτόμων. Τὸ ζήτημα τοῦτο, τὸ τόσο κρίσιμο γιὰ τὴν πρώτη κοινωνικὴ μονάδα, πού, ἐν ταύτῳ, συνιστᾷ καὶ τὴν ὑπαρξιακὴ βάση τοῦ ἀνθρώπου, ξεκινάει, ἀπὸ κοινωνικὴ, ἱστορικὴ καὶ φιλοσοφικὴ θεώρηση ὁ ποιητῆς, λόγιος καὶ νομικὸς Κ. Μπράτσος, στὸ παραπάνω ἔργο του, πού πήρε, μάλιστα, καὶ τὸ βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Πρόκειται, ἔξω ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτηση, γιὰ μιὰ πραγματεία, ὅχι ἀπλῶς ἀξιοβράβευτη, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἕνα πολυσημαντὸ πνευματικὸ γεγονός. Γιὰτὶ, ὁ συγγραφεὺς δὲν περῶρι-

ζει, στὴν προκειμένη περίπτωση, τὸν χῶρο τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἱστορικοκοινωνιολογικῆς ἔρευνας, γιὰ νὰ δώσει μονάχα μιὰ συμβολὴ σ' ἕνα ἐξειδικευμένης ἐπιστημονικῆς μορφῆς ἀντικείμενο. Διευρύνει τὸν κύκλο τῆς θεώρησης, σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, σὲ μιὰ κλίμακα, πού καλύπτει σχεδὸν τὴν ἐγχυρότερη βιοθεωρία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Καί, μὲ τὴν ἐννοια τῆς ἐνότητας τῆς ἀνθρώπινης, κατὰ καιροὺς θέσης ἀπέναντι στὴ ζωὴ καὶ στὴν θρησκεία, ἐξετάζει, ἀξιολογεῖ καὶ τοποθετεῖ τὸν ἄνθρωπο ὡς κοινωνικὴ ἠθικὴ ὄντοτητα. Ἡ πρωταρχικὴ σημασία, πού ἔχει ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογενείας, κάτω ἀπὸνα τέτοιο πρῖσμα τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς, δίνει στὴν πραγματεία τοῦ Κ. Μπράτσου ἕνα βάρος καὶ μιὰν ἀξία, πού, ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, ἐνέχει κάτι τὸ ὀλότελα ἰδιάζον ἐνδιαφέρον. Διότι, ἀφοῦ ἡ τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἡ διευρυνομένη ἀντίληψη, πού ἔφερε ὁ καιρὸς μας, ἔδωκαν στὸν σημερινὸν ἄνθρωπο τὴν ἴλικὴ γεύση μιᾶς κάποιας εὐημερίας, ἀρχίζουν νὰ ἀνακύπτουν, ὀξύτατα πολλὲς φορές, τὰ προβλήματα τῆς ἠθικῆς πειθάρχησης τῶν κοινωνικῶν ἀτόμων, γιὰ νὰ μὴν φτάσουμε, ἀκολουθώντας μονάχα τὴν βιολογικὴ πορεία, στὴν μορφὴ μιᾶς ζωῶδους κοινωνικῆς ὑπαρξης, ἀφοῦ ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ, ἀρχίζει ἀκριβῶς πέρα ἀπ' αὐτὴν τὴν τυφλὴ περιοχὴ τῆς ἀγέλης. Ὁ συγγραφεὺς, προικισμένος μὲ οἰκουμενικότητα ὄρασης καὶ μὲ βαθύτατη ἀνθρώπινη πνευματικὴ αὐτάρχεια, στὴν εὐρύτατη τούτῃ θεώρησή του, ξεκινάει ὡς ἐπιστήμονας, ὡς διανοούμενος καὶ ὡς χριστιανός, γιὰ νὰ ἐρευνήσει τὸ πρόβλημα καὶ γιὰ νὰ ἀξιολογήσει τὴν κοινωνικὴ ἠθικὴ, τόσο σὰν φαινόμενο ἀνθρώπινος φύσης, ὅσο καὶ σὲ συσχετισμὸ μὲ τὸν θεσμὸ τῆς οἰκογενείας. Χρησιμοποιεῖ, ἄνετα καὶ μὲ προσωπικὴ γνώμη, τὴν σχετικὴ διδλιογραφία, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι τώρα, καί, οἰκειωμένος μὲ τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ θέματος αὐτοῦ,

οικοδομεί πάνω σε βάσεις όχι συμβατικές ή, όπωςδήποτε, αίρετες εκ των μορφών που έχει ένας πολιτισμός, απόψεις με βάρος προσωπικό και με κύρος καθολικής παραδοχής. Ξεχωρίζει η τόλμη, στην διερεύνηση της νομικής φύσης που κωδικοποιήσε. επί αιώνες, τις διάφορες απόψεις και κατοχυρώσεις, γιατί, ο συγγραφέας εδώ στέκεται να δώσει το ηθικό βάρος, ως κύριο θεμέλιο, δάνοντας τα περιστασιακά και τις συμβατικότητες, κάτω από ένα δυνατό φωτισμό ηθικής αξιολόγησης και κρίσης. Έτσι, η εργασία ολόκληρη διαστρώνεται μ' έναν στοχασμό φιλοσοφικής ένατηνισης, που του δίνει η πνευματική ευγένεια, το ψυχικό ήθος και η καλλιέργεια από έναν πλατύτατο προβληματισμό. Γι' αυτό, νομίζω, στην σύγχρονη βιβλιογραφία μας, η παρουσία του Κ. Μπράτσου, φέρνει ένα μήνυμα, για την ηθική κοινωνική αυτογνωσία, που τόσο έγινε ανάγκη, μισροστά στο χάος που υφίσταται, πέρ' απ' την ανθρώπινη συνείδηση αυτής της ηθικής. Ίδιαίτερα, νομίζω, θα πρέπει να εξασθε, στο βιβλίο του, η επιστημονική διάρθωση, με την οποία γίνεται η διάταξη της ύλης, η διακριτική σεμνότητα, με την οποία ο συγγραφέας υποβάλλει τις δικές του απόψεις και, πρό παντός, μια διαχυμένη, σ' όλο το κείμενο, λεπτή ποιητική ευφορία. Έξ' άλλου, τέλος, ο φιλοσοφικός στοχασμός, πάνω στις σκέψεις και τις κρίσεις του Κ. Μπράτσου, έχει ένα στέρεο ηθικό υπόβαθρο, που στηρίζεται τόσο στην άφομοίωση της χριστιανικής αγάπης και τριεολογίας, όσο και στην πνευματική αποθησαύριση απ' την αρχαιοελληνική γραμματεία. Στην λυρική του ιδιοσυγκρασία, όπως ήταν επόμενο, έφεραν όντως ένα φως ήμερωσης και φιλοεταστικής ρέμβης, που αλουτίζει την πραγματεία τούτη, μ' έναν ακόμα παραπάνω λόγο ύψηλόφρονος ποιότητας.

Δημ. Ε. Ευαγγελίδης: «Η Έλληνική Τέχνη», Αθήναι, 1969.

Ένα πολύτιμο, ανέκδοτο μέχρι σήμερα. Έργο του αείμνηστου Δ. Ευαγγελίδη (του Ήπειρώτη Καθηγητή), το παραπάνω βιβλίο, τυπώθηκε και κυκλοφόρησε, με την άγαπη και την φροντίδα του άνεψιού του Άναστ. Άντ. Θεοδώρου. Είναι μια πυκνή, καλογραμμένη και λιτή μελέτη για την Έλληνική Τέχνη, που, όπωςδήποτε, διαφέρει απ' όλες τις άλλες, που έχουν το ίδιο θέμα. Γι' αυτό, η αξία της, στην σχετική βιβλιογραφία, που έχουμε για την Τέχνη, την Ελλάδα και τα μνημεία της,

πρέπει να θεωρείται πως έχει ένα ολότελο δικό της βάρος. Πρώτα, γιατί ο Δημ. Ευαγγελίδης, ξεκίνησε απ' την ποίηση και την αυχμηρήν ηπειρωτικήν ύπαιθρο, για να φτάσει ως την έδρα του πανεπιστημιακού διδασκάλου και, δεύτερον, γιατί, η μελέτη αυτή, δεν γράφτηκε ούτε για να ξαφνιασει, ούτε για να δώσει κι' άλλη έκταση επιφάνειας στον συγγραφέα. Αιτές τις σπάνιες αρετές, που τις συναντάει κανείς μονάχα στο πάθος για την Τέχνη και που δίνουν ένα κλίμα προσωπικής άναπνοης στο κείμενο, είναι δύο όρατές. Δεν έγιναν με τον χάρακα μόνο του εργαστηρίου ή κάτω απ' το βάρος μόνο των γνώσεων. Χτίστηκαν με το οικείο αίσθημα της αισθησης ενός ντόπιου καλλιτέχνη και ποιητή και μαζί με την σοφία και την πείρα που συγκεντρώθηκαν από μια διακονία, μιάς ολόκληρης ζωής, στο αρχαίο κάλλος και στο ελληνικό πνεύμα. Έτσι, το έργο του, που έρχεται τώρα στο φως, ύστερ' απ' τον θάνατο του Δημ. Ευαγγελίδη, είναι μαζί κι' ένα μνημειωμένο παρόν της οντότητάς του, που θα μείνει ως πνευματικό κεφάλαιο. Γιατί, πρό παντός, δεν πρόκειται για μιά από κείνες τις πολυσέλιδες και παραφορτωμένες με παρατομπές και στοιχεία ειδικών ενδιαφερόντων μελέτη. Αντίθετα, είναι μια σύντομη, αλλά αντιπροσωπευτική κριτική και αξιολογική παρουσίαση της Έλληνικής Τέχνης, που, χωρίς να είναι μεψή ή ανεπαρκής, καλύπτει ολόκληρο το μέγιστο αυτό θέμα, που απέτέλεσε και την βασική διάστρωση του ανθρώπινου πολιτισμού. Ο αλησμόνητος συγγραφέας, με την έλλειπυμένη αίσθηση της οικονομίας, και με το μέτρο της αισθητικής αποτίμησης φρόντισε να δώσει, σ' έναν υποδειγματικό λόγο διαύγειας και ύψους, μια δυνατότητα χειραγώγησης, πνευματικής και καλλιτεχνικής, στην Έλληνική Τέχνη. Έτσι, αρχίζοντας από μια περιεκτική και εύριτα είσοδο, στην οποία η θεώρηση έτεκτείνεται ως την διεθνή βιβλιογραφία, έρχεται στο κύριο θέμα, ύστερ' από έναν πρόλογο, ακόμα πιο συνοπτικό. Και, στέκεται στην αρχαία ελληνική Τέχνη, τοποθετώντας τη βώς για να όμιλει όχι με όμιλίδες υποθέσεις, αλλά με την παρουσία των μνημείων. Περίπου με την ίδια πληρότητα που δίνει η συντομία και η τεμνηρίωση των θησαυρών, που έχουμε στα Μουσεία, διατρέχει την αρχαιότητα, για να φτάσει στην Μεσαιωνική ή Βυζαντινή Τέχνη, που αποτελεί το δεύτερο μέρος της μελέτης του. Έδώ ο αείμνηστος συγγραφέας, που τόσο έζητεις και που τόσο πολύ αγάπησε, απ' τις έγκλησιές της πατρίδας του πρώτα, αφιερώνει ένα μεγάλο και, έντελώς ξεχωριστό,

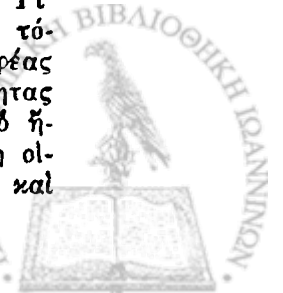
ένδιαφέρον μέρος απ' την όλη του αυτή εργασία. Την περιοχή αυτή, που την έζησε και που την έσπούδασε όσο έλάχιστοι, την έπισκοπεί με μιá ευρύτερη αξιολογική όραση και μ' έναν ήρωο πυρετό αγάπης, έτσι πού, ή προσφορά του, στο σημείο τούτο, να έχει σχεδόν μιá μοναδικότητα. Κι' έδω, πρό παντός, δημοσιεύει τά πύ άντιπροσωπευτικά μνημεία, τίς πύ σπάνιες και τίς πύ ένδιαφέρουσες εικονογραφήσεις, καθώς και την άρχιτεκτονική φυσιογνωμία τής περιόδου, πού, όποσδήποτε, φτάνει — έστω ως παράδοση λαϊκής τέχνης — ως τίς ήμέρες μας στην "Ηπειρο του Δ. Ευαγγελίδη. Είναι ένας χώρος τόσο οικείος, τόσο έφέστιος γιά τόν συγγραφέα όσο κι' ή άτμόσφαιρα άπόνα μοναστήρι γιά έναν μοναχό. Γι' αυτό, άναντίρρητα, ή πολύχρονη γνωριμία κι' ή σιωπηλή σπουδή, πού είχε την εύλάβεια τής συνομιλίας από μιá προσεγγίη, έδωσε στο κείμενο και στις φωτογραφίες μιá ιδιαίτερη χροιά πού, γιά άλλους, είναι μιá άίσθηση πού διαφεύγει απ' τίς παρόμοιες εργασίες τους.

Στο τρίτο μέρος, πού είναι και τό τελευταίο στην εργασία τούτη, έξετάζεται, μέσα σε γενικότητα, ή Νεώτερη Έλληνική Τέχνη. Κι' έδω, ό συγγραφέας άφιερώνει πολύ χώρο και κινείται με την άνεση, πού τού είχε έξασφαλίζει ή προσωπική γνωριμία, ή κοιτινή άπόσταση κι' ή προοδευτική του διάθεση, άπέναντι στην νεοελληνική έκφραση και, γενικώτερα, στους προσανατολισμούς και τόν προβληματισμό τών τελευταίων χρόνων. Με αυτήν την κριτική προβληματική και την θεωρητική πλαισίωση, ό Δημ. Ευαγγελίδης άφησε, έτσι, ένα έργο άφομοιώσιμο απ' τόν κάθε καλλιεργημένο. Σύντομο και λιτό, πού, όχι μόνο είναι εύχρηστον όσο κι' ένα ειδικό έγχειρίδιο, αλλά και εύρο και καλογραμμένο, όσο μιá όλόκληρη άίσθητική και δοκιμαζή κριτική θεώρηση, πλουτισμένο, άκόμα, από εικόνες και συνθέσεις, καμωμένες με την ψυχή ένός ποιητή και με την γνώση ένός σοφού. Ειδικώτερα, γιά τίς βιβλιοθήκες και γιά τούς καλλιεργημένους ανθρώπους, ή «Έλληνική Τέχνη» τού Δ. Ε. Ευαγγελίδη, είναι ένα βιβλίο, πού έχει να προσφέρει πάρα πολλά.

Β α λ έ τ α: «Η Σχολή τών Βορείων Σποράδων και ό πατέρας τού Νιρβάνα Κωνσταντίνος Άποστολίδης Κουμιάτης», Άθήνα, 1968.

Ό Γ. Βαλέτας, πού έφτιαξε ένα όλόκληρο κεφάλαιο (μάλιστα απ' τά πύ όγώδη, τά πύ έγκυρα και, πρό παντός, απ'

αυτά πού έχουν την όμοιογένεια μιás μοναδικής ύπευθυνότητας) πράγματι προσωπικό, στα νεοελληνικά γράμματα, έρχεται τώρα, με την παραπάνω πραγματεία, να όλόκληρώσει την πνευματική φυσιογνωμία μιás πολυσύνθετης προσπάθειας γιά την φιλολογική και λογοτεχνική αξία, πού έχει στην γραμματεία μας ή Σχολή τών Βορείων Σποράδων. Η προσπάθεια τούτη, δύσκολη και ιδιόμορφη απ' την ίδια την ποιότητα και την βιβλιογραφική έκταση πού υπάρχει διαχυμένη σε παντός είδους έντυπα και βιβλία, είναι ένας άσυνήθιστος πνευματικός άθλος, πού, κατά γενική παραδοχή, μονάχα ό Γ. Βαλέτας θά δύνονταν να τόν άναλάβει. Γιατί, έκτός από τ' άνέκδοτα άκόμα κείμενα, τίς πληροφορίες και τά περιστατικά, πού δίνουν τό κλίμα μιás περιόδου και τόν πνευματικό περίγυρο τής άτήχησης της, χρειάζονταν και οίκείωση με την θεματογραφία και γνώση και, πρό παντός, αξιολογικά κριτήρια ειδικού. Γι' αυτό, στην προκειμένη περίπτωση, ό συγγραφέας είταν, όχι μονάχα ό ένδεδωγμένος, αλλά και ό ίκανός γι' αυτόν τόν άθλο. Κι' ό Γ. Βαλέτας, όπως σε όλη την έκταση τής εργασίας του (ή όποία είναι, γιά τά ανθρώπινα χρονικά περιθώρια, τούλάχιστον καταπληκτικά μεγάλη), κατόρθωσε κι' έδω να δώσει ένα πόνημα σημαντικής αξίας. Το βιβλίο, πού ξεκομίζεται ως άνάτυπο από τό «Άρχείο Ευβοϊκών Σπουδών», συνιστά ένα αυτόνομο — περίπου — κεφάλαιο φιλολογικής έρευνας και λογοτεχνικής κριτικής αξιολόγησης, πού, έκτός απ' την θαυμάσια κατάταξη έσωτερικής άρχιτεκτόνησης, φέρει στο φώς (γιά πρώτη φορά και με μοναδική έπάρκεια στοιχείων και βιβλιογραφικών παραπομπών) άνέκδοτα κείμενα, άγνωστες πληροφορίες, φωτογραφίες και σχεδιάσματα και έδραιώνεται, με πυκνότητα άσυνήθιστης έπιστημονικής στήριξης, πάνω σε άναντίλεκτες τεκμηριώσεις. Η Σχολή τών Βορείων Σποράδων, έδω διευρύνεται και παίρνει ένα περιεχόμενο πολυσήμαντης αξίας. Γιατί, με την παρουσία τής πνευματικής της πορείας και με τούς εκπροσώπους της (Καισάριο Δαπόντες, Έπιφ. Δημητριάδη, Άλέξ. Παπαδιαμάντη, Άλέξ. Μωραϊτίδη, Γεώργιο Ρήγα, Παύλο Νιρβάνα, Κώστα Φαλτάιτς), ό Γ. Βαλέτας δημιουργεί μιá παράδοση και μιá συνέχεια πνευματικών άξιων, πού έχουν ένα ιδιαίτερο χώρο στο σώμα τής νεοελληνικής γραμματείας. Γι' αυτό, ή προσφορά τούτη, κοντά στις τόσες άλλες πού έχει δώσει ό συγγραφέας αυτός, έχει την μορφή τής μοναδικότητας και, φυσικά, την αξία της. Άκόμη, ό ήρωος λόγος κι' ή άνεση, πού φέρει ή οίκείωση με τίς πνευματικές όντότητες και

τά συναρτημένα με την εποχή τους περιστατικά, ξεχωρίζουν, την μελέτην πού αναφερόμαστε, σαν μιάν από τις υποδειγματικές στο είδος της.

Πατρόκλου Σταύρου: «Ο Παλαμάς και η Κύπρος», Ἀθήναι, 1968.

Πολλά ειπώθηκαν και πολλά γράφθηκαν για τὸν Κωστή Παλαμά, για τὸ ἔργο του, για τὴν φωτεινὴ παρουσία τῆς ὀντότητάς του, για τὴν θεμελιακὴ προσφορά του στὰ νεοελληνικὰ γράμματα, για τὴν τὴν συνάρτησή του με τὴν σύγχρονη λογοτεχνία καί, ἀκόμα - ἀκόμα για τὸ γιγάντιο ὕψος καί τὸν ἴσκιό του πάνω σὲ μιὰ ὀλόκληρη ἐποχή. Ὅστερ' ἀπ' τὴν ἐξαντλητικὴ αὐτὴ μελέτη καί τὴν ἔρευνα πού, τελευταία, περιέλαβε καί τὸν χῶρο τῆς ἀτομικῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ, εἶναι πάντα δύσκολο, φυσικά, νὰ ἐπιχειρήσει κανεὶς νὰ γράψει για ἓνα τέτοιο θέμα. Γιατί, ἢ θὰ πρέπει νὰ ἔχει δική του ἀξιολογικὴ ἀποψη, για νὰ δώσει νέες διαστάσεις καί μέτρα, ἢ θὰ πρέπει νὰ φέρει καινούργια στοιχεία, ἄγνωστα καί ἀνέκδοτα, στὴν σχετικὴ βιβλιογραφία μας. Ὁ Πάτροκλος Σταύρου, ἐν τούτοις, ἐξειδικεύοντας μιὰ πλευρὰ ἀπ' τὴν ποίηση, τὰ ὄραματα καί τὴν ἀγάπη τοῦ ποιητῆ για τὴν Κύπρο, κατορθώνει, με τὸ παραπάνω ἔργο του, νὰ μᾶς δώσει ἓνα ἀκόμα βιβλίον γύρω ἀπ' αὐτὸν καί τὶς σκέψεις του, βασισμένο πάνω σὲ δέκα ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς τοῦ Παλαμά. Καί ἡ μελέτη τούτη, πράγματι, ἔχει νὰ προσφέρει, ὄχι μονάχα τὶς ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς, ἀλλὰ καί τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς καί τὰ πρόσωπα, πού εἶναι συνυφασμένα μ' αὐτές, πράγμα πού, πέρ' ἀπ' τὸ καθαυτὸ περιεχόμενο τῶν ἐπιστολῶν, δημιουργεῖ μιὰ ἔκταση, εἰδικῆς μορφῆς, ἀπ' τὴν ἀκτινοβολία τοῦ ποιητῆ, τοποθετημένη —σὲ μιὰ ὀριακὴ πνευματικὴ θεώρηση— στὴν Κύπρο. Ὅτσι, τὰ πράγματα, τὰ πρόσωπα καί τὰ γεγονότα ἐδῶ, παίρνουν μιὰ ξεχωριστὴ ὀντότητα, τὴν ὁποία διατηροῦν καί, γενικώτερα, μέσα στὸ ἔργο τοῦ Παλαμά. Εἶναι, αὐτὴ ἡ μελέτη τοῦ Πατρόκλου Σταύρου, μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἀποψη, ἢ ὁποία, ὡς συμβολὴ στὴν ὄλη ἔρευνα καί στὴν ἀποθησαύριση τῆς παλαμικῆς πνευματικῆς προσφορᾶς, κρατᾶει τὴν ἀξία ἀπόνα κεφάλαιο, πού, μέχρι τώρα, δὲν ἀξιοποιήθηκε.

Γι' αὐτὸ, ἐν συνδυασμῷ με τὰ προσόντα, πού διαθέτει ὁ συγγραφέας τόσο στὴν οἰκείωση με τὸ περιεχόμενο τῶν ἀνέκδοτων ἐπιστολῶν, ὅσο καί στὴν εὐρύστη φιλολογικὴ ἐπισκόπηση, πού τοῦ δίνει ἡ κα-

τάρτιση καί ἡ ὑποδειγματικὴ γλαφυρότητα τοῦ λόγου του, ἡ ἐργασία εἶναι ἐν ἀπ' τὰ σημαντικώτερα πονήματα, πού ἔγιναν με ἰδιάζουσα διαλογὴ καί νηφάλια ἀξιολογικὴ παρουσίαση. Ὁ συγγραφέας, τέλος, γνωρίζοντας τὴν ἀξία τῆς ταξινόμησης καί τῆς εὐχρησίας τῆς ὕλης τοῦ βιβλίου του, για τὸ ὁποῖο τόση θέρημ καί τόση φροντίδα ἔχει καταβάλει, προσθέτει, στὸ τέλος, καί ἓναν πίνακα προσώπων καί πραγμάτων, ἀποδελτιωμένης λεξικογράφησης. Ὅτσι, ἡ μελέτη του, ἐνῶ κρατᾶει τὴν ἔνταση ἀπὸ μιὰ καθαρὴ λογοτεχνικὴ ἀπόδοση, ἔχει καί τὴν ἐπιστημονικὴ μεθολογία, στὴν διάταξή της. Καί, πράγματι, εἶναι ἀπ' τὶς ἀξιόλογες.

Γεωργίας Ν. Οἰκονομοπούλου: «Γραπτοὶ ἀντίλαλοι», Ἀθήναι, 1964.

Τὸ πυκνοτυπωμένο καί ὀγκῶδες τοῦτο ἔργο (215 σελ. μεγ. σχήμ.), στὸ ὁποῖο ἡ Γ. Ν. Οἰκονομοπούλου συγκεντρώνει μιὰ ἐκτεταμένη ποίηση ἠθικοπαραινετικὴ καί, πρὸ παντός, χριστιανικῆς ἐνατένισης τῆς ζωῆς, εἶναι ἢ φωνὴ καί ἢ ἔκφραση τῶν ὅσων νοιῶθαι καὶ τῶν ὅσων ἐκεῖ ἀποθησαυρίζει, πού αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ τὰ μεταδώσει καί στοὺς συνανθρώπους της. Ἡ θέση αὐτὴ, πού ἐνέχει τὴν ἀξία πού δίνει μιὰ χριστιανικὴ θρησκευτικὴ ἀρετὴ, δὲν μπορεῖ, παρὰ νὰ συγκινεῖ καί νὰ βάζει σὲ φρονηματικὸ προβληματισμό. Ὅστερα, ἡ ἔντονη πίστη καί ἡ συνομιλία τῆς ποιήτριας με τὸν λόγο τῆς προσευχῆς καί τῆς ἠθικῆς παραινέσεως, διαποτίζει τοὺς στίχους της μ' ἓναν λυρικὸ καί, σὲ πολλὰς περιπτώσεις, αἰρόμενο λόγο, πού, ὅπου εἶναι μοναχικός, ἀνασαίνει σὲ μιὰ ποίηση πνευματικῆς ποιότητας. Τὰ χαρίσματα τοῦτα, συνδυαζόμενα με τὴν καταληπτὴ μορφὴ τῶν στίχων καί με τὴν ἀλότητα τῆς ἔκφρασης, ἔχουν τὸ προνόμιό νὰ γίνονται ἄμεσα δεκτὰ καί νὰ ἀφομοιώνονται ἀπ' τὴν πλειονότητα τῶν ἀναγνωστῶν. Καί, μιὰ τέτοια γνωριμία μ' ἓνα βιβλίον ὡς τοὺς «Γραπτὸς ἀντίλαλους» τῆς Γ. Ν. Οἰκονομοπούλου, ἀναντίρρητα, φέρνει τὴν ἡμέρωση καί τὴν αὐτογνωσία στὸ κοινὸ πού ἀπευθύνεται. Τέλος, τὸ ἔργο τοῦτο, ἐκτὸς ἀπ' τὰ ποιήματα, ἔχει (στὸ β' μέρος) καί 366 γνωμικά, καθὼς καί ἓνα κείμενο προσευχῆς, μόχθος καί φιλοσόφηση μιᾶς χριστιανικῆς ἔμπνευσης τῆς ἰδίας συγγραφῆς, πού τὰ ἔχει ἐντεταγμένα καί αὐτὰ, μέσα στὰ πλαίσια τῆς θεματογραφίας, πού προσδιορίζεται ἀπ' τὰ ποιήματά της.

Λευτέρη Μαραγκάκη: «Ποιήματα», Θεσσαλονίκη, 1968.

Ένας αιχμηρός λιρικός, που ψαύει με χέρια πυρωμένα από έναν υπαρξιακό πυρετό, είναι ο νέος ποιητής Λευτέρης Μαραγκάκης. Στους στίχους του περλατάει πάντοτε μιὰ δόνηση ατομικής αίσθησης και τὰ ρήματα στον ποιητικό στοχασμό, που ανοίγονται, δώ και κεί, στην συγκρότηση της εκφραστικής του μορφής, διακρίνεται κάποια υπόσχεση για δυναμική ποίηση. Είναι, λοιπόν, καινήμα που, μέσα στην σκληρότητα ενός καινούργιου κόσμου, υπάρχουν αυτοί οι νέοι διανοούμενοι όπως ο Λευτέρης Μαραγκάκης. Άβριο, ή πνευματική άνθηση της ύλικής ευμάρειας — έστω και ευμάρειας που έρχεται αντίμα με την ύλική ευφορία της εκμηχάνισης — θα σταθεϊ κυρίως σ' αυτούς τους νέους. Ένας τέτοιος, κι' ο ποιητής τοίτος, που διαθέτει μιὰ νεύση και μιάν δραση σ' έναν λόγο ασχημικής ενότητας, παρά την κάποια φιλολογικότητα που φορτώνει πολλά απ' τὰ ποιήματά του, είναι μιὰ ενθαρρυντική και ά-ξιοπρόσβκτη παρουσία στα σύγχρονα γραμμάτα μας.

.....

Άλλά τέλος ξμεινα

με το πλαστικό πρόσωπο της άπορίας
και τρυμίτες πασπαλισμένους στα πόδια.

... Το πλήρωμα του διαστήματος

... έγω τήχα κλείσει σ' ένα ποτήρι.

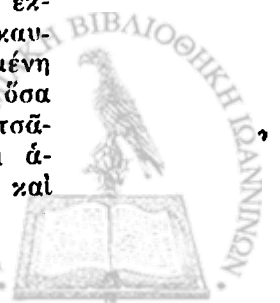
Λεωνίδα Κ. Μακρής: «Ταξιδεύοντας» (ταξιδιωτικό), Τρίκαλα, 1968.

Ο πνευματώδης και διανοούμενος γιατρός, ο ήρεμος λιρικός φιλόσοφος Λ. Μακρής, που έχει ευρύτητα πνευματικής θεώρησης κι' έναν δόκιμο λόγο άνετης εκφρασης, μās έδωσε τώρα το πρώτο τόμο από ταξιδιωτικές εντυπώσεις του. Ξεκινάει απ' τὰ Τρίκαλα και ξαναγυρίζει σ' αυτά φέρνοντας μιὰ ολοκλήρη ζωή. Πίνδο, Κωνσταντινούπολη, Ισραήλ, Αίγυπτο, Μόσχα. Μια περιήγηση που γίνεται όχι μονάχα μέσ' απ' το λεωφορείο ή το αεροπλάνο. Ο συγγραφέας, απαλλαγμένος έδω περισσότερο απ' την γεύση έκεινου του στείρου άγχους που γιομίζει ένα μεγάλο μέρος στην σύγχρονη λογοτεχνία, οικειώνεται με τους τόπους και τους ανθρώπους. Και, χωρίς ξηρότητα, γίνεται ένας ποιητής και φιλόσοφος περιηγητικός, κατορθώνοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, να πάρει κάτι ουσιαστικό απ' την φυσιογνωμία του τοπίου και της κοινωνίας, στις χώρες που επισκέφθηκε. Έτσι, ο Λεωνίδας Μακρής, γίνεται ένας φορέας με

είδική ύραση, ο οποίος μετασχηματίζει την κοινή αίσθηση σ' έναν χώρο πνευματικής διήθησης. Και, με το ώριμο εκείνο λιρικό ρίγος που μνημονογίζει στην εκφρασή του, δίνει μιὰ ολοκληρωμένη εικόνα απόψεων και προεκτάσεων ταξιδιωτικής θεώρησης. Ο ιατροφιλόσοφος και ποιητής συγγραφέας έδω, μαζί με αυτά τὰ προσόντα, έχει και μιὰ σπάνια κατάρτιση και μιὰ θαρραλέα παρατηρητικότητα, που δίνουν στα κείμενά του, όχι μονάχα την άπόρμηση για έναν ανοιχτό προβληματισμό, αλλά και την βαρύτητα από κάποια πνευματική πληρότητα.

Άριστ. Άντ. Μητσάκος: «Έκ της Σιών ήτις είναι ή έντέλεια της ώραιότητος» (μυθιστόρημα).

Είναι παρόξενο που το βιβλίο τοίτο δέν συζητήθηκε (ούτε ως προβληματικό ούτε ως εμφάνιση μιās δυναμικής διανοητικής — έστω — όντότητας) στην πνευματική κίνηση. Ο Λ. Μητσάκος, δέν διαθέτει μονάχα μιάν άκονισμένη αίσθηση συγκίνησης, αλλά και μιὰ σκληρή (περίπου μεταλλική) ποίηση, που τον οδηγούν σ' ένα χώρο άμεσότητας. Έκει, μεταστοιχειώνοντας την έμπειρία από μιὰ τόλμη μέθης, που δίνει ή σύγχρονη αναθεώρηση της υπαρξιακής άγωνίας, φτιάχνει ένα προσωπικόν όνειρο, για να χωρέσει την πραγματικότητα. Τὰ αισθήματα όρίζονται με την άποτίμηση της άξιολόγησης κάτω απόνα πρίσμα διανοητικής θεώρησης κι' ή γεύση, σχεδόν άκατέργαση — και, γι' αυτό, άδρη και πρωτογενής — έξωθει ως την έξωλογική γοητεία. Έτσι, ή έμπειρία της ζωής, που δέν άμιασθητείται ή δυνατότητα της ύπαρξής της, όργανώνεται δώ σ' ένα είδος ύπερβατικής σχηματοποίησης. Και το άποτέλεσμα είναι, παρά την διανοηματική έπιβάρυνση, μιὰ όξύτατη και μιὰ αιχμηρότατη μορφοποίηση, που γίνεται χωρίς άρχιτεκτόνηση και, έν πολλοίς, χωρίς την φιλοσοφική ένατένιση. Είναι, πύδ πολύ, ένα δυνατό πάθος, που κρατάει την άξια της πυράκτωσης και πού, άν δέν είναι μηδενιστικό, είναι πάντως μιὰ πορεία που συναντάει όπωσδήποτε τον σημερινό κόσμο. Περίπου, θα είχε να διακρίνει κανείς, πός ή είλικρίνεια, που ο νέος συγγραφέας έδω την μετοσιώνει σε μιὰ έκρηκτική εκφραση, που άγγίζει τον άναγνώστη με καυτά δάκτυλα. Πρέπει να έχει σωρευμένη πολλή αγάπη για όσα έζησε και για όσα διάβασε — πρὸ παντός — ο Άρ. Μητσάκος. Γιατί, το μυθιστόρημά του είναι άπλωμένο σ' ένα κλίμα ένός όνείρου και

μιᾶς φιλοσόφησης πάνω σ' ἓναν πυρετό ἀσυνήθιστης, ὀπωσθήποτε, διάρκειας. Στὰ γράμματά μας, παίρνει μιὰ ξεχωριστὴ ὄψη, ἓνα ὄνομα πὸν δίνει ὑποσχέσεις γιὰ μεγάλη προοπτική. Γι' αὐτό, θὰ πρέπει νὰ προσέξει κι' ὁ ἴδιος, κατὰ τὴν γνώμη μου, δυὸ πράγματα: τὴν ἀναγκαίαν ἀποσυμφόρηση ἀπ' τὴν παρεμβολὴ τῆς δοκιματικῆς σχολαστικότητος καὶ τὴν ἀναγωγή τοῦ πάθους σ' ἓναν χῶρο πνευματικῆς καταξίωσης.

Ἀποστ. Σπυροπούλου - Μεν. Καραμεσίνη: «Ἀντίλαοι ἀπὸ τὰ περασμένα τοῦ Ἀστακοῦ καὶ τῆς περιοχῆς του» (Τοπωνύμια - Ἔθιμα - Παραδόσεις - Τραγούδια), Ἀθήναι, 1969.

Εἶναι ὄντως εὐτύχημα, ὅταν μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας, ὑπάρχουν πνευματικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὸν τόπο καὶ τοὺς ἀνθρώπους του. Τὸ παραπάνω βιβλίον, πὸν εἶναι καρπὸς συνεργασίας δυὸ καθηγητῶν (τοῦ γνωστοῦ διανοουμένου Α. Σπυροπούλου καὶ τοῦ Μ. Καραμεσίνη) ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὴ παρουσία μιᾶς τέτοιας πολυτιμῆς προσφορᾶς. Καὶ ἀξίζει ὁ ἔπαινος, ἀκόμα, ἐνθάρρυνση, καὶ τὴν προτροπή, πὸν κάνει ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς τοὺς στὸν ἀξιολογικὸ κριτικὸν του, Ἡπειρωτῆς φιλόλογος Κ. Κωστοδήμας. Διότι, πράγματι, ἡ ἀποθησαύριση τῶν λαογραφικῶν καὶ τῶν τοπωνυμῶν, πὸν γίνεται δῶ μὲ καλοσχεδιασμένη διάταξη καὶ μὲ πνευματικὴ ἐπεξεργασία τῶν πληροφοριῶν, ἔχει τὴν ἀξία τῆς περισυλλογῆς καὶ τῆς ἀξιοποίησης τῶν ἀξιῶν τῆς παράδοσης, πὸν, ἐν τελευταίᾳ ἀνάλυσει, συνιστᾷ καὶ τὸ πρωταρχικὸν κερφάλαιον τῆς ἐθνικῆς μας πνευματικῆς φυσιογνωμίας. Γι' αὐτό, ἡ ἐργασία τούτη, πὸν εἶναι καμωμένη μὲ τὸ χροῦμα, τὰ τραγούδια, τὰ ἦθη καὶ τὴν ὄντοτητα τοῦ τόπου αὐτοῦ (Ἀστακὸς Λιτωλοκαρνανίας), κρατᾷ ἓνα εἰδικὸ βάρος πὸν θὰ πρέπει νὰ τὸ ἀξιολογήσουμε μὲ κριτήρια εὐρύτερης προοπτικῆς (πρὸ παντός, γιὰ τὸ ὑπόστρωμα τῆς θεματογραφίας) καὶ εἰδικῆς ἀποτίμησής.

Κώστα Π. Λαζαρίδης: «Τὸ πνευματικὸ Ζαγόρι στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας», Γιάννινα, 1969.

Ὁ ξεχωριστὸς λόγιος Π. Λαζαρίδης, ἐγένεν ἐθελοντικᾶ ἓνας ἀσκητῆς γιὰ νὰ ἀποθησαυρίσει καὶ νὰ μνημειώσῃ τίς πνευματικὰς ἀξίες τῆς παράδοσης καὶ τὴν ζωσα

ἱστορικὴ μνήμη τοῦ τόπου. Ἐπι, μένοντας μόνιμα στὸ Κοινοῦλι τοῦ Ζαγορίου, συγκέντρωσε, ταξινόμησε, ἀξιολόγησε καὶ συνέθεσε ἓνα πολύτομο ἱστοριολογογραφικὸ ἔργο. Στὴν πράγματι πολυτιμῆ αὐτῇ ἐργασίᾳ, πὸν καλύπτει τὴν περιοχὴ τῶν Ζαγοροχωριῶν, ὁ Κ. Λαζαρίδης ἐνεφύσησε τὸ μέγα πάθος τῆς ἀγάπης καὶ τὸν πυρετό, πὸν ἔφερε μέσα του, γιὰ τὸ γενέθλιο τόπο. Κι' ἔτσι οἱ ἐργασίες του, πὸν, λόγω τῶν πενιχῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων τοῦ συγγραφέα, ἐκδίδονται τμηματικὰ (σὲ μικρὰ, ἀριθμημένα βιβλία, πὸν ἔν' ἀπ' αὐτὰ εἶναι καὶ τοῦτο), κρατοῦν κάποιο εἰδικὸ βάρος. Εἶναι, περισσότερο βιώματα, πὸν μεταξιώνονται, ἀπὸ ἱστοριολογογραφικὰ ντοκουμέντα, σὲ κείμενο προσωπικῆς σύνθεσης, πὸν παίρνουν τὴν εὐαισθησία, τὸν καλλιεργημένο λόγο ἀπὸ μιὰ γνήσια δημοτικὴ γλῶσσα, γιὰ νὰ γίνουν μαζί, καὶ τοπικὴ φυσιογνωμία. Τέτοιες ἐργασίες, πὸν ἐκτείνονται πέρ' ἀπ' τὴν ἀτομικὴ προοπτικὴ, νομίζω, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, τὴν φροντίδα τῶν διαφόρων παραγόντων (σωματείων, συλλόγων κ.λ.) καὶ νὰ μὴν ἀφήνεται, τὸ βάρος τῆς ἐκδόσῆς των —τοῦλάχιστον— στοὺς ὤμους τοῦ συγγραφέα.

Τὸ «Πνευματικὸ Ζαγόρι στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας», πὸν εἶναι ἓνα μικρὸ τμήμα ἀπὸ μιὰ πλατύτερη σύνθεση, περιλαμβάνει τὴν πνευματικὴν παράδοση, τοὺς λογίους, τὰ σχολεῖα, τὰ μοναστήρια, τοὺς εὐεργέτες τῆς παιδείας καὶ τοὺς δασκάλους, πὸν ἔζησαν καὶ πὸν ἔφτιαξαν μιὰ ἰδιότυπη κουλτούρα, στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Εἶναι μιὰ πάρα πολὺ ἐνδιαφέρουσα μονογραφία, πὸν θὰ πρέπει νὰ ἔχει, στὴν γενικώτερη ἡπειρωτικὴ βιβλιογραφία, ξεχωριστὴ θέση. Γιατί, τὰ Ζαγοροχώρια, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἐκράτησαν μιὰν αὐτονομία κι' ἔφτιαξαν, κατὰ τοὺς δύσκολους γιὰ τὸ ἔθνος μας αἰτῶν χρόνους, ἓναν δικὸν τους πολιτισμό. Πάνω στὸ θέμα τοῦτο, ὁ Κ. Λαζαρίδης, καθὼς σημειώνει στὸ βιβλίον του, θὰ συνεχίσει, μὲ ἄλλες ἐνότητες ἱστοριολογογραφικῆς, στίς ἐπόμενες ἐκδόσεις. Εἶναι νὰ θαυμάζει κανεὶς γιὰ τὴν ἀνάληψη καὶ γιὰ τὴν ἀξία τέτοιων προσπαθειῶν καὶ, ταυτόχρονα, νὰ διερωτᾷται γιὰ τὴν ἐκδόσῆ τους στὸν ἴδιον. Τοῦλάχιστον, ἡ ἱστορία τῶν ἡπειρωτικῶν γραμμάτων ἔχει μιὰ παράδοση μεγάλων φιλομούσων χορηγῶν.

Κώστα Ν. Τριαντάφυλλου: «Διήγηματα», Πάτρα, 1969.

Μία πεζογραφία, ζυγισμένη μὲ ποίηση

και χωνεμένη συγκίνηση, ξεχωρίζει τον Κ. Τριαντάφυλλο και δίνει, στην διηγηματογραφία μας, ένα έργο ώριμης λογοτεχνίας. Τα θέματα, που αποτελούν τον κορμό στα διηγήματα του συγγραφέα, είναι απ' τα πιο γνήσια και τα πιο αντιπροσωπευτικά της ελληνικής ζωής. Και, για την εποχή τούτη, που ο αποχρωματισμός κι' η αποβολή της ειδικής φυσιογνωμίας απειλούν να τυποποιήσουν ακόμα και την πνευματική οντότητα, η αξία της προσφοράς, που εισφέρει στα σύγχρονα γράμματά μας ο Κ. Τριαντάφυλλος, ενέχει μιαν ιδιαίτερα βαρύτητα. Γιατί, δεν συνιστούν καθημερινότητα άχρωμη (χωρίς μνήμη και χωρίς αξίες κάποιας παράδοσης). Αντίθετα, έχουν ήθος και ποιότητα ελληνική και διαποτίζονται απόνα δικό μας κλίμα. Έτσι, η αίσθηση κι' η πνευματική χροιά τους είναι αντίλημένα απ' την πάτρια γη κι' απ' τα βιώματα έθνικων γεγονότων καθολικής μορφής.

Με την ύλην αυτήν, ο συγγραφέας στήνει μιὰ λυρική και ρεαλιστική διηγηματογραφία, όμαλης μορφής, που κυριαρχείται απόνα διαστρωμένο διάλογο, που οικοδομείται με καθαρό ύφος και με ήρεμο πάθος αγάτης για τον τόπο. Θα είταν, νομίζω, άρκετο ν' αναφέρουμε, προκειμένου να τεκμησιώσουμε τις άρετες αυτές, το έξαιρέτο διήγημα «Ιταλιώτης νέος», που δίνει, άλλωστε, και τις ικανότητες του Κ. Τριαντάφυλλου. Η δύναμη της αφήγησης κι' ο βαθύτατος ανθρωπισμός, που μετουσιώνονται σε μιὰ έκφραση οικείας μορφής ζωής είναι δεμένα με άρχιτεκτονημένη έσωτερική διάρθρωση και διάρκεια ψυχικής άφης, πράγμα που αποφέρει την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση της ατομικότητας ενός συγγραφέα. Έτσι —μπορούμε να πούμε— τα διηγήματα του Κ. Τριαντάφυλλου, φέρουν μιὰ καθαρή ελληνικότητα, που τόσην ανάγκη έχει η σύγχρονη γραμματεία μας, ενώ, για τον ίδιον, αποτελούν έναν έπαινο.

Δημήτρη Βαλασκαντζή: «Ποιήματα», 'Αθήναι, 1969.

Από τόσα πουλιά που περάσανε
κανένα δέ στάθηκε
μπορέσαμε να κρατήσουμε
ένα—δύο, με τις τουφεκιές.

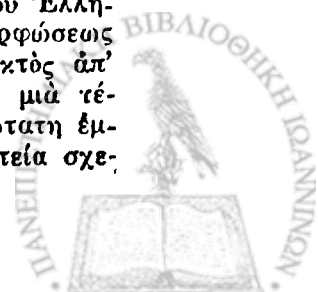
Αυτή η λυρική νηγεμία, που ρυτιδώνεται απ' την μικρή ρέμβη ενός ποιητή και που φωτίζεται απόνα έλλειπτικό φώς κάποιας εικόνας, είναι η πρώτη γεύση απ' την ποίηση του Δημήτρη Βαλασκαντζή. Η συγκίνηση, άπλη και άδολη, διαχέει μιὰ καθαρή ποίηση που πικνώνει ζθόρυθα στους λιτούς στίχους την έκφραση μιās βαθύτα-

της λυρικής ύπαρξιακής αίσθησης. Γι' αυτό, άλλωστε, το άνοιγμα του ποιητή κρατιέται, περισσότερο σάν άναπνοή, που χωνιέζει ένα κλίμα προσωπικής αντίληψης. Είναι, η ποίηση τούτη, μιὰ χαριτωμένη σκυθρωπότητα που υποβάλλει, δίχως τις έξαψεις. Η ζωή δίνεται φειγαλέα, όπτασιακή αναάραξη απ' την αξίωση, σ' έναν χώρο ψυχικής εύφορίας και, μαζί, πνευματικής κατεπίγνωσης, που τόσο ξεχωρίζει τον Δ. Βαλασκαντζή στα τωρινά μας γράμματα.

Ένα σαραβαλιασμένο ποδήλατο
κι' ένα πάνινο τόπι
μās φτάνανε
για να μην φύγουν

Δημητρίου Β. Άβραμίδη: «Εισαγωγή εις την Δημοσιότητα» (τεύχος γ') 'Αθήναι, 1968

Ένα βιβλίο, απ' αυτά που τόσο λείπουν και που τόσο σπανίζουν στην σύγχρονη βιβλιογραφία μας, το έργο του Δ. Άβραμίδη, έχει ένα έντελως ξεχωριστό ενδιαφέρον. Διότι, στην εποχή τούτη της διεύρυνσης της επικοινωνίας των ανθρώπων και της κάποιας οικουμενικότητας που φέρνει η καταπληκτική διασκέλιση των υποστάσεων, η δημοσιότητα (στην εύούτατη έννοια της λέξης), παίρνει μιάν αποφασιστική θέση, σε όλες τις εκφράσεις της δημοσίας ζωής. Γίνεται, η συμβολή αυτή, ένας πρωταρχικός παράγοντας για την ύποδομή της κοινής αντίληψης και για τις διαστάσεις της μέσα σε κοινά μέτρα. Και —θα δύνονταν να υποστηρίξει κανείς— η δημοσιότητα, κάτω απ' αυτό το πρίσμα θεώρησης, συνιστά ένα κεφάλαιο άνωπολόγιστης δύναμης, όχι μονάχα για την στενή επαγγελματική λειτουργικότητα, αλλά και, γενικώτερα, για την ανάπτυξη και την ειρηνική πνευματική προαγωγή της συνείδησης και της άλληλοεξάρτησης των ανθρώπινων σχέσεων. Το θέμα, καιρίω και άπεριόριστο, θα έπρεπε να είχε άργανωθεί, και στον τόπο μας, σε αυτόνομη έπιστήμη, να έρευνηθεί και να έδραιωθεί πάνω στην ελληνική ιστορική και πολιτιστική παράδοση. Ο συγγραφέας, που είναι ο ίδιος Δημοσιολόγος (καθηγητής στην Σχολή Δημοσιογραφίας και Δημοσιών Σχέσεων) και που, επί χρόνια, ως ιδώνων νοός του Έλληνοαμερικανικού Ίνστιτούτου Έπιμορφώσεως (τόρα, Σωματείου «Όμηρος»), εκτός απ' την ειδική ιδιότητα που έχει για μιὰ τέτοια πραγματεία, διαθέτει πλουσιώτατη εμπειρία κι' έχει μιὰ εύρύτερη έποπτεία σχε-

τικά, πού τού δίνει την επαφή σέ μιὰ κλίμακα διεθνή. Έτσι, ἡ ἐργασία τοῦ Δ. Ἀβραμίδη, ἡ ὁποία συνίσταται κυρίως ἀπ' τὶς παραδόσεις του στὴν Σχολὴ Δημοσιογραφίας καὶ Δημοσίων Σχέσεων, ἔχει καὶ τὴν ἀναγκαῖα εἰδολογικὴ ἐνημέρωση. Ἀκόμα, ἡ σαφήνεια καὶ ἡ καλοδιατεταγμένη διάρθρωση, γιὰ ἓνα θέμα πού, ὅπωςδήποτε, δὲν εἶναι καθόλου οἰκείο στὸ πλατύτερο κοινό. Γι' αὐτό, ὅπως ἐτόνισα ἀπ' τὴν ἀρχή, πρέπει νὰ θεωρεῖται μιὰ προσφορά στὴν σχετικὴ νεότερη βιβλιογραφία μας. Ὑστερα, ὁ συγγραφέας, μὲ τὰ προσόντα πού τού δίνει ἡ εὐχέρεια τῆς μακρᾶς θητείας του καὶ τῆς ἀγάπης του στὴν συγκρότηση τῆς δημοσιολογικῆς ἐκπαίδευσης, ἐπιτυγχάνει νὰ δώσει, στὴν παρούσα ἐργασία του, τὴν συντομία καὶ τὴν χρησιμότητα, πού ἔχει ἓνα εἰδικὸ ἐγχειρίδιο, γιὰ μιὰ βασικὴ γνωριμία μὲ τὸ θέμα πού διαπραγματεύεται.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἰερέως Γεωργίου Παΐσιου:
«Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης». Ἰωάννινα 1969. Σελ. 140.

Ἀκούραστος ἀλλὰ καὶ ἀξιοθαύμαστος ἐρευνητὴς καὶ ἐργάτης τῆς Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας ἐμφανίζεται πάντα ὁ αἰδεσιμώτατος Γεώργιος Παΐσιος. Ὁ χαλκέντερος αὐτὸς ἱερωμένος, καθὼς εἶναι γνωστό, ἀπὸ χρόνια καταγίνεται μὲ τὴν περισυλλογὴ πολύτιμου ἱστορικοῦ ὑλικοῦ πού ἔχει σχέση τόσο μὲ τὴ στενωπὴ πατρίδα του, τὸ χωριὸ Χιονάδες, ὅσο καὶ γενικώτερα μὲ τὸν Ἡπειρωτικὸ μας χῶρο. Οἱ ὡς τώρα πνευματικῆς του ἐργασίες πολὺ σημαντικῆς καὶ ἀξιοπρόσεκτες. Τὸν τελευταῖο καιρὸ μᾶς χάρισε ἀκόμα ἓνα σπουδαῖο βιβλίον του μὲ τίτλο: «Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης». Ἄς χαρακτηρίσει ὁ ταπεινόφρονος συγγραφέας τὸ ἔργον του αὐτὸ σὰ «μικρὰ συμβολὴ» στὴν ἱστορία τοῦ θέματος πού πραγματεύεται. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ τονίσω, πῶς ἡ συμβολὴ του αὐτῆ δὲν εἶναι κα-

θόλου μικρὴ, ἀλλὰ πολὺ μεγάλη ὡς πρὸς πολλὰ ζητήματα τῆς Ἡπειρωτικῆς μας ἱστορίας. Ἡ ἐργασία του ἀπὸ κάθε ἀποψη ἐπιμελημένη. Διαβάζοντας κανένας τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ ἐξετάζοντας βαθύτερα κάπως τὸ πρᾶγμα, δὲν ἀργεῖ νὰ καταλήξει στὸ συμπέρασμα πῶς αὐτὴ ἀποτελεῖ πραγματικὸ ἄθλο. Ὁ καθ' ὅλα πολὺ σεβάσιμος πατριώτης μας μόχθησε ὅσο δὲν μπορεῖ κανένας νὰ φαντασθεῖ γιὰ τὴ συγκέντρωση τοῦ ἀφθονοῦ ὑλικοῦ καὶ γιὰ νὰ παρουσιάσει τόσο ἄρτια ντοκουμενταρισμένη καὶ αὐτὴ τὴν ἐργασία του, ὅπως καὶ τόσες ἄλλες. Πολὺ πετυχημένα ἀρχικὰ καταλαμβάνει ἀρκετὲς σελίδες ὁ κατάλογος τῶν ἱερωμένων προσώπων πού στὸ πέρασμα τῶν χρόνων ἔτυχε νὰ ἠγηθοῦν πνευματικὰ στὴν ἱστορικὴ, ἀλλὰ καὶ πολὺπαθὴ αὐτὴ ἐπαρχία. Παρακάτω παρατίθενται πολλὰ σημαντικὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα καὶ ἄλλα στοιχεῖα πού διαφωτίζουν ἀπὸ κάθε ἀποψη τὸ θέμα. Ἡ συμπληρωματικὴ παράθεση παρακάτω ἀφθονων φωτοτυπιῶν ἀρχαίων ἐγγράφων, σφραγίδων, καθὼς καὶ φωτογραφιῶν πείθουν τὸν ἀναγνώστη γιὰ τὸ μέγεθος τῶν μεγάλων ὑλικῶν θησαυρῶν, στίς ὁποῖες ἔχει ὑποβληθεῖ ὁ θαυμασιὸς αὐτὸς ἐργάτης, τοῦ πνεύματος. Γενικὰ μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας πῶς τὸ ὅλον θέμα εἶναι ἐπεξεργασμένο μὲ ἐπιστημονικότητα, τεκμηριωμένο καὶ ἐμπλουτισμένο μὲ ἀφθονα στοιχεῖα καὶ βασισμένο σὲ πολλὰς ἱστορικῆς πηγές. Διαβάζοντας κανένας τὸ βιβλίον αὐτὸ διαπιστώνει πῶς ὁ συγγραφέας του διακατέχεται ἀπὸ τέτοιον ἐνθουσιασμό πού δικαιολογημένα προκαλεῖ τὸ θαυμασμό μας. Τὸ βιβλίον αὐτὸ δίκαια πρέπει νὰ χαρακτηριστεῖ σὰν ἀποθησαύρισμα πολύτιμου ἱστορικοῦ ὑλικοῦ πού διαφωτίζει ἀρκετὰ τὴν Ἡπειρωτικὴ ἱστορία καὶ κατὰ συνέπεια πλουτίζει τὴν Ἡπειρωτικὴ βιβλιογραφία.

Ἄν καὶ ξέρω πῶς προσκρούω στὴ μετριοφροσύνη τοῦ συγγραφέα, γιὰ αὐτὸς ἀρέσκειται νὰ ἐργάζεται πάντοτε ἀθόρυβα, δὲν μπορῶ ὅμως, παρὰ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ δεχθεῖ τὰ θερμότερα συγχαρητήριά μου. Διατυπῶνω παράλληλα καὶ τὴν εὐχὴ νὰ δοῦμε καὶ ἄλλες πνευματικῆς του ἐργασίες καὶ νὰ βρεῖ μιμητὲς στὴν τόσο πολύτιμη καὶ ἀξίεπαινη προσπάθειά του.

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

